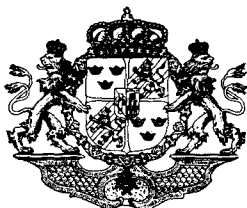

ARBETSSTATISTIK. F:2.

UTGIFVEN AF K. KOMMERSKOLLEGIJ AFDELNING FÖR ARBETSSTATISTIK.

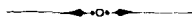

KOLLEKTIVAF TAL

I SVERIGE

TRÄFFADE UNDER ÅR

1909.

STOCKHOLM
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
1912.

INLEDNING

TILL

**Arbetsstatistik. F, Kollektivavtal i Sverige :
inträffade under år ... / utgifven af K.
Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. –
Stockholm ; K. L. Beckman, 1911-1912
Täckningsår: 1908-1910 = 1-3.**

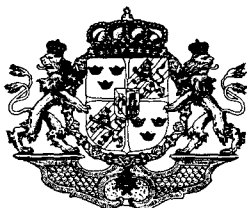
I serien Arbetsstatistik F ingår:

- 1 Kollektivavtal i Sverige träffade under år 1908
- 2 Kollektivavtal i Sverige träffade under år 1909
- 3 Kollektivavtal i Sverige träffade under år 1910

Kollektivavtal i Sverige träffade under år 1909. - (Arbetsstatistik. F ; 2).
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån 2009

ARBETSSTATISTIK. F:2.

UTGIFVEN AF K. KOMMERSKOLLEGIJ AFDELNING FÖR ARBETSSTATISTIK.

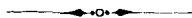

KOLLEKTIVAF TAL

I SVERIGE

TRÄFFADE UNDER ÅR

1909.

STOCKHOLM
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
1912.

Föreliggande redogörelse för de kollektivaftal, som träffats inom riket under år 1909, ansluter sig med afseende å uppställningen i allt väsentligt till den förut publicerade redogörelsen för de under år 1908 träffade kollektivaftalen (Arbetsstatistik F:1). Framställningen har dock utvidgats med en öfversikt öfver de under redogörelseåret träffade aftal, som uttryckligen medgifva rätt till arbetsinställelse (sympatistrid) under aftalstiden (tab. F), hvarjämte tab. VII och VIII underkastats smärre utvidgningar och förändringar.

Den närmaste ledningen af hithörande arbeten har inom afdelningen handhåfts af förste aktuarien, d:r Erik Sjöstrand, hvilken ock med biträde af amanuensen A. Jacobi utarbetat föreliggande berättelse.

Stockholm i mars 1912.

Kungl. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik.

NILS BERGSTEN.

Erik Sjöstrand.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Kollektivavtal träffade under år 1909.

Text:	Sid.
Inledning	1.
1. Kollektivavtalens utbredning	3.
2. Kollektivavtalens parter	11.
3. Kollektivavtalens giltighets- område och giltighetstid...	14.
4. Förliknings- och skiljenäm- der samt regler för för- handling mellan parterna.	16.
5. Arbetslön.....	22.
6. Arbetstid.....	36.
7. Ersättning vid olycksfall och sjukhjälp.....	44.
8. Kollektivavtalens öfriga inne- håll	47.
Kommentar till tab. I	54.
<i>Fransk resumé</i>	66.

Tabeller:

Tab. I. Kollektivavtal träffade år 1909, fördelade ef- ter näringsgrenar och orter jämte uppgifter om arbetslön (lägsta och högsta) och ar- betstid (ordinarie).....	72.
Tab. II. Kollektivavtalen, förde- lade efter olika slag af parter	90.
Tab. III. Kollektivavtalen, förde- lade efter giltighets- område	93.

TABLE DES MATIÈRES.

Les contrats collectifs conclus en 1909.

Texte:	Page.
Introduction	1.
1. Etendue locale des contrats collectifs	3.
2. Les parties contractantes ..	11.
3. Etendue d'application et du- rée du contrat collectif ...	14.
4. Négociations, conciliation et arbitrage	16.
5. Clauses relatives aux salaires	22.
6. Clauses relatives au temps du travail.....	36.
7. Clauses relatives à la répa- ration des dommages ré- sultant des accidents; se- cours en cas de maladie..	44.
8. Autres clauses des contrats collectifs.....	47.
Commentaire sur tabl. I.....	54.
<i>Résumé français</i>	66.

Tableaux:

Tabl. I. Les contrats collectifs répartis d'après les groupes d'industrie et la localité ainsi que des renseignements sur le salaire (mini- mum et maximum) et le temps du travail (ordinaire)	72.
Tabl. II. Les contrats collectifs répartis d'après les parties contractantes	90.
Tabl. III. Les contrats collectifs répartis d'après leur étendue d'applica- tion.....	93.

VI

	Sid.
Tab. IV. Kollektivaftalen, fördelade efter giltighets-tid.....	96.
Tab. V. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående tvisters behandling	99.
Tab. VI. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.....	103.
Tab. VII. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående olycksfallsförsäkring samt ersättning m. m. vid olycksfall eller sjukdom	106.
Tab. VIII. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående arbetsledning, föreningsrätt och föreningstvång...	112.

Bilaga:

Under år 1909 ingångna riksaftal:

Allmänna bestämmelser vid kollektivt arbetsaftal för sågverks-industrien	118.
Arbetsaftal, gällande hos medlemmarna af Sv. elektriska arbetsgivarföreningen, enligt öfverenskommelse med Sv. elektriska arbetareförbundet...	121.
Aftal mellan Sv. byggnads-säms-industriförbundet och vederbörande fackförbund.....	128.

	Page.
Tabl. IV. Les contrats collectifs répartis selon leur durée	96.
Tabl. V. Les contrats collectifs répartis d'après les clauses concernant la conciliation et l'arbitrage	99.
Tabl. VI. Les contrats collectifs répartis d'après les clauses concernant le taux de salaire au temps garanti pour le travail aux pièces....	103.
Tabl. VII. Les contrats collectifs répartis d'après les clauses concernant l'assurance ou l'indemnité en cas d'accident ou de maladie	106.
Tabl. VIII. Les contrats collectifs répartis d'après les clauses concernant la direction du travail et la liberté d'association.....	112.

Annexe.

Les contrats nationaux conclus en 1909:

Dispositions générales du contrat collectif pour l'industrie des scieries	118.
Contrat du travail en vigueur chez les membres du Syndicat des Usines d'Electricité de Suède, suivant convention passée avec la Fédération ouvrière des Electriciens de Suède	121.
Contrat entre la Fédération des Industries des Matériaux de construction et les fédérations ouvrières correspondantes.....	128.

	Sid.
Arbetsaftal för glasblåsare, upp- rättadt mellan Sveriges butelj- glasbruksförbund och Sv. grof- och fabriksarbetareförbundet..	139.
Riksaftal för byggnadsindustrien i Sverige.....	147.
Hufvudaftal n:r 1 mellan Sv. järnvägarnas arbetsgifvareföre- ning och Sv. järnvägsmanna- förbundet	160.
Hufvudaftal n:r 2 mellan Sv. järnvägarnas arbetsgifvareföre- ning och Sv. järnvägsmanna- förbundet	165.

	Page.
Contrat pour les souffleurs de bouteilles passé entre la Fédé- ration des Verreries de Suède et la Fédération des Manœu- vres et Auxiliaires de fabri- ques de Suède	139.
Contrat national pour l'industrie du bâtiment en Suède.....	147.
Contrat principal N° 1 entre le Syndicat des Compagnies de Chemins de fer de Suède et la Fédération des Employés de Chemins de fer de Suède.....	160.
Contrat principal N° 2 entre le Syndicat des Compagnies de Chemins de fer de Suède et la Fédération des Employés de Chemins de fer de Suède.....	165.

INLEDNING.

Förevarande undersökning utgör en bearbetning af de i Kommerskollegii samling af kollektivaftal befintliga, under 1909 års lopp träffade aftalen. Liksom i den förut publicerade redogörelsen i samma serie (Arbetsstatistik F: 1), afseende de under år 1908 träffade kollektivaftalen, har det befunnits lämpligast att låta undersökningen omfatta samtliga aftal, som slutits under redogörelseåret, utan hänsyn till tidpunkten för deras ikraftträdande.

Undersökningen har utförts efter samma plan som nyssnämnda undersökning af de under år 1908 träffade kollektivaftalen.

Hvad beträffar *materialets insamlande*, hafva sålunda i första hand parterna anmodats att till Kollegium insända exemplar eller afskrifter af träffade aftal äfvensom att uppgifva antalet af aftalet berörda arbetsgifvare och arbetare; därjämte hafva organisationerna, äfven där de icke varit parter, anlitats för aftals och erforderliga uppgifters införskaffande. Erinras må därom, att den för detta ändamål utsända frågeskrifvelsen innehåller en förfrågan om »antalet arbetare (organiserade och oorganiserade), hvilkas arbetsförhållanden kunna anses reglerade genom aftalet», hvadan det i viss mån lämnas åt vederbörandes egen ompröfning att bestämma kollektivaftalets räckvidd i nämnda hänseende.¹⁾ Dock torde den i frågeskrifvelsen använda formuleringen i regel vara ägnad att skaffa i stort sedt tillfredsställande besked om aftalets verkliga räckvidd.

Upplysning till ledning för materialets insamlande inhämtas dels genom tidningsnotiser o. d., dels och framförallt genom ett öfver Kollegii samling af dylika aftal upprättadt kortregister, som innehåller i kronologisk följd sammanställda uppgifter rörande aftalens utlöpningsstider. Med ledning af detta register begäres upplysning om, huruvida de tid efter annan utlöpande aftalen prolongeras oförändrade eller ersättas af helt eller delvis nya.²⁾

¹⁾ Beträffande skrifvelsens affattning i öfrigt se Arbetsstatistik F: 1, s. 2 (blankett A).

²⁾ Beträffande den för detta ändamål använda skrifvelsens affattning se Arbetsstatistik F: 1, s. 4 (blankett B).

I fråga om undersökningens omfattning må erinras därom, att, liksom i Kollegii förut publicerade undersökningar å området, kollektivaf talets begrepp utsträckts att innefatta äfven öfverenskommelser mellan arbetsgifvare eller arbetsgifvarorganisation och ett flertal enskilda arbetare.

Vid *materialets bearbetande* har i enlighet med förut använd metod af talets hufvudinnehåll införts å ett räknekort, hvilket sedan lagts till grund vid efterföljande sammanställningar.¹⁾ Liksom vid undersökningen af 1908 års aftal har särskild vikt fästs vid aftalens bestämmelser om aflöning och arbetstid. Sålunda upptager tab. I hvar och ett af de under redogörelseåret träffade aftalen med hänsyn till nämnda bestämmelser, och på grundval af ifrågavarande tabell har i texten gjorts en sammanställning af kollektivaf talets bestämmelser rörande arbetstid (tab. G) samt för öfrigt tvänne kapitel ägnats åt en närmare belysning af de i tabellen meddelade data.

¹⁾ Beträffande räknekortets af fattning se Arbetsstatistik A:5 Del I, sid. 25.

1. Kollektivaftalens utbredning.

Under år 1909 hafva, enligt till Kommerskollegium ingångna uppgifter, träffats 339 kollektivaftal, hvilka godkänts af c:a 2,450 arbetsgifvare och genom hvilka c:a 115,000 arbetares arbetsförhållanden kunna anses helt eller delvis reglerade.¹⁾

För den öfvervägande delen af nämnda arbetarantal har den kollektiva regleringen af arbetsvillkoren endast *delvis* genomförts under redogörelseåret, i det att för dem upprättats allenast riksafstal, hvilka förutsatt ett närmare fastställande af arbetsvillkoren, såsom lönesatserns uppgörande o. d., genom lokalaftal för de särskilda arbetsplatserna. Detta är fallet med flertalet af de arbetare, som omfattas af det under redogörelseåret upprättade riksaftalet inom *byggnadsindustrien*, gällande för 1,750 arbetsgifvare och c:a 45,000 arbetare. Enligt stadgande i detta riksafstal skola vissa dess bestämmelser ordagrant införas i de lokalaftal, som under dess giltighetstid träffas, och med tillämpning häraf hafva, enligt föreliggande uppgifter, under redogörelseåret slutits 80 lokalaftal, berörande 579 arbetsgifvare och 8,600 arbetare. För endast en ringa del af de under ifrågavarande riksafstal hörande arbetarna har följaktligen en fullständig kollektiv reglering af arbetsvillkoren i ofvan angifna bemärkelse kommit till stånd under år 1909. Dessutom bör påpekas, att för en afsevärd del af hithörande arbetare fastställdes redan på hösten 1908 genom skiljenämnd lokala aftal, å hvilka det blifvande riksaftalets stadganden omedelbart skulle vinna tillämpning; dessa aftal undergingo följaktligen under år 1909 endast en formell omredigering och hafva därför icke kommit i betraktande uti denna redogörelse. Och i öfrigt har gifvetvis riksaftalet, först i den mån äldre lokalaftal utlöpt, kommit att tillämpas å de nya lokalaftalen.

Äfven vid de *enskilda järnvägarna* träffades under år 1909 ett riksafstal, benämndt »hufvudaftal n:r 2», som förutsatte kollektiva öfverenskommelser vid de särskilda järnvägarna om lönestater m. m. Under redogörelseåret har emellertid intet enda dylikt lokalaftal blifvit upprättadt. Likaså var den öfverenskommelse, som våren 1909 träffades inom *sågverksindustrien* (mellan Sägverksförbundet och Svenska sågverksindustriarbetareförbundet), afsedd att läggas till grund vid förhandlingar om lokala aftal. Åtskilliga lokala aftal hafva ock, med tillämpning af detta grundafstal, under redogörelseåret blifvit upprättade.

¹⁾ Rörande beräkningen af arbetsgifvarnas och arbetarnas antal se Arbetsstatistik F: 1, s. 6, not 2.

Frånräknas de arbetare inom byggnadsverksamheten samt vid de enskilda järnvägarna och sågverken, för hvilka, såsom ofvan sagts, en kollektiv reglering af arbetsvillkoren endast delvis genomförts, återstå 45,860 arbetare, för hvilka *fullständiga* kollektivaf tal träffats. Fördelningen af sistnämnda arbetarantal äfvensom af de under året träffade fullständiga kollektivaf talen på olika hufvudgrupper af näringsgrenar framgår af följande tablå:

	Antal under år 1909 träffade fullständiga kollektivaf tal.	Antal af fullständiga kollektivaf tal berörda arbetare.
Jordbruk och skogsbruk.....	9	6,725
Grufdrift, fabriker och handverk	217	27,840
Byggnadsverksamhet	80	8,442
Allmänna arbeten	7	446
Handel och samfärdsel	23	2,407
<i>Summa</i>	336	45,860

Vid jämförelse med de af tal, som funnos upprättade vid 1909 års början, framgår, att kollektivaf talen icke heller under loppet af nämnda år, relativt sett, nått någon afsevärd utbredning inom jordbruk och skogsbruk samt att hufvudmassan af de förnyade eller nyingångna af talen liksom förut varit att anträffa inom grupperna grufdrift, fabriker och handverk samt byggnadsverksamhet.

Tab. A i det följande utvisar närmare antalet och fördelningen på olika näringsgrupper af de kollektivaf tal — med där af berörda arbetsgifvare och arbetare — som voro upprättade vid redogörelseårets början, de, som sedermera träffades under 1909 års lopp, samt de, som ägde gällande kraft vid samma års slut. Den sistnämnda siffran har ernåtts på så sätt, att till de vid årets början gällande kollektivaf talen lagts de af tal, som träffats under året, hvarefter frånräknats de kollektivaf tal, som under samma år utlöpt utan att oförändrade prolongeras. I den mån dylikt låtit sig verkställa på grund af eljes inhämtade upplysningar, har därvid äfven hänsyn tagits till, att af tal under redogörelseåret faktiskt försatts ur gällande kraft genom verksamhetens upphörande, ombyte af innehafvare, af talets häfvande o. s. v. Särskildt bör uppmärksammas, att ett stort antal kollektivaf tal under redogörelseåret på grund af arbetarnas deltagande i storstrejken kunnat anses förverkade. I ett stort antal fall har äfven vederbörande arbetarorganisations upplösning såsom följd af storstrejken måst anses medföra af talets upphörande.

Med afseende å siffrorna i kol. 10 af samma tabell, angifvande det arbetarantal, som berördes af de vid 1910 års början gällande af talen, bör anmärkas, att dessa icke kunna göra anspråk på full exakthet, enär

de i ett flertal fall grunda sig på uppgifter, som inhämtats före år 1909. De förändringar i arbetsstyrkan, som under åren 1908 och 1909 inträdde till följd af de förändrade ekonomiska konjunkturerna eller till följd af storstrejken, har i nämnda fall icke kunnat tagas i beräkning. Men äfven om på denna grund de i kol. 10 meddelade siffrorna angående antalet af kollektivafstal berörda arbetare vid 1909 års slut torde vara något för höga, bör å andra sidan påpekas, att uppgifterna om antalet kollektivafstal och däraf berörda personer, som helt grunda sig på frivilligt lämnade upplysningar, icke äro alldeles fullständiga.

Tabellen utvisar, att vid 1909 års början voro gällande 2,365 kollektivafstal med däraf berörda c:a 11,300 arbetsgifvare och 318,190 arbetare. Vid redogörelseårets slut åter hade antalet i kraft varande kollektivafstal nedgått till 1,765 med däraf berörda c:a 8,800 arbetsgifvare och 254,000 arbetare¹⁾. Minskningen i kollektivafstalsbeståndet utgör följaktligen under året 600 afstal med däraf berörda 64,190 arbetare. Tages därjämte hänsyn till, att af de under år 1909 träffade och vid samma års slut gällande kollektivafstalen 116 med 13,992 arbetare af sågo sådana arbetsplatser, som dittills saknat kollektivafstal, finnes antalet af de kollektivafstal, hvilka under redogörelseåret upphört utan att ersättas af nya, utgöra icke mindre än 716 med 78,182 arbetare.

Tillbakagången är, såsom redan förut antydts, i det öfvervägande antalet fall att tillskrifva den under redogörelseåret inträffade storstrejken, vare sig aftalets upphörande ansetts vara en direkt följd af arbetarnas deltagande i arbetsinställelsen eller att samma verkan inträddt som följd af den i aftalet deltagande arbetarorganisationens upplösning efter storstrejken.

Fördelas det antal arbetare, för hvilka kollektivafstal under redogörelseåret upphört att gälla, på samma aftal, framgår, att dessa aftal i allmänhet varit af ganska ringa omfattning; i genomsnitt berörande endast 109 arbetare. Härmed sammanhänger, att, såsom i en af Kommerskollegium förut publicerad undersökning²⁾ påvisats, samtliga före storstrejken gällande riksafstal med ett undantag — typograftariffen — fortforo att äga gällande kraft under arbetsinställelsen eller redan under år 1909 ersattes med nytt aftal³⁾. De riksafstalsberörda arbetarnas antal kunde sålunda på grund af storstrejken endast beräknas hafva nedgått från 138,600 till 132,100.

Af tab. A framgår äfven, i hvilken utsträckning de olika näringsgrupperna drabbats af nedgången. I fråga om antalet aftalsberörda ar-

¹⁾ De i texten angifna siffrorna för arbetsgifvarantalet hafva erhållits genom frånräkning af c:a 1,600 resp. 600 arbetsgifvare, som enligt hvad framgår af Arbetsstatistik A: 5, Del I, s. 33, not. 1, beräknats vara dubbelräknade.

²⁾ »Medd.» årg. 1910, h. 4., s. 279.

³⁾ Under år 1910 träffades nytt riksafstal för typografyrket.

Tab. A. Kollektivaftalens utbredning inom olika näringsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Näringsgrupper.	Antal den 1 jan. 1909			Antal under år 1909			Antal den 1 jan. 1910		
	gäl- lande kollek- tivaf- tal.	däraf berörda		in- gånga kollek- tivaf- tal.	däraf berörda		gäl- lande kollek- tivaf- tal.	däraf berörda	
		arbets- gifvare.	arbetare		arbets- gifvare.	arbetare.		arbets- gifvare.	arbetare.
Jordbruk o. trädgårdsskötsel	35	92	2,095	4	4	294	20	59	1,194
Skogsbruk.....	16	29	3,342	5	3	6,431	9	7	7,349
Grufdrift	16	12	4,776	2	2	242	17	13	4,685
Närings- o. njutningsämnes- industri.....	303	1,062	25,207	51	249	2,562	254	1,130	21,822
Textilindustri	84	106	14,133	9	16	3,224	66	70	9,644
Beklädnadsindustri	254	2,133	19,855	31	229	1,195	202	1,849	16,733
Läder-, hår- o. gummivaru- industri	93	428	3,735	11	14	1,259	73	431	3,124
Trävaruindustri.....	259	682	21,727	46	55	7,326	193	552	19,482
Trämasse- o. pappersindustri	94	297	15,092	16	16	3,440	70	239	11,718
Grafisk industri	18	427	7,866	—	—	—	11	48	1,212
Malmförädlingsindustri.....	25	102	31,550	1	1	165	21	99	30,927
Metallindustri	137	631	9,531	12	32	323	93	474	5,380
Maskin- o. skeppsbyggnads- industri	68	274	31,736	6	36	1,208	56	313	34,919
Jord- och stenindustri.....	195	446	20,355	24	98	6,611	122	461	17,768
Kemisk-teknisk industri.....	69	59	7,700	8	5	285	58	48	7,024
Byggnadsverksamhet	340	4,229	51,304	80	1,022	8,442	252	2,397	29,725
Allmänna arbeten.....	65	75	9,780	7	10	446	40	45	6,408
Handel och varulager.....	81	647	3,899	8	63	385	43	423	2,867
Landtransport	196	863	29,577	15	53	2,022	155	497	19,160
Sjötransport	14	313	4,756	—	—	—	9	254	2,843
Diverse	3	29	174	—	—	—	1	1	16
<i>Summa</i>	2,365	12,936	318,190	336	1,908	45,860	1,765	9,410	254,000

betare framstår byggnadsverksamheten med den, absolut taget, största minskningen, därefter landtransport. En afsevärd tillbakagång är även att anteckna för grafisk industri — inom hvilken storstrejken, som nämnt, medförde den förut gällande typograftariffens häfvande — textilindustri, metallindustri, närings- och njutningsämnesindustri, trä-

masse- och pappersindustri, allmänna arbeten, beklädnadsindustri, jord- och stenindustri samt trävaruindustri. En, absolut taget, mindre betydande men, relativt sedt, högst afsevärd minskning i här nämnda afseende är slutligen att finna inom handel och varulager, sjötransport samt läder-, hår- och gummivaruindustri.

Däremot förete grupperna skogsbruk samt maskin- och skeppsbyggnadsindustri hvar för sig en ganska betydande ökning i antalet aftalsberörda arbetare. Inom den förra gruppen är ökningen uteslutande att tillskrifva ett enda, mycket omfattande aftal (6,000 arbetare), som under redogörelseåret träffats, inom den senare gruppen beror ökningen hufvudsakligen därpå, att antalet under verkstadsindustriens riksaftal hörande arbetare beräknats till 30,000 vid redogörelseårets slut, medan vid årets början antalet uppskattats endast till 27,000. Inom de bägge sistnämnda grupperna liksom inom samtliga andra grupper utom grufdrift har för öfrigt antalet gällande aftal under redogörelseåret nedgått.

Öfriga här ej särskildt omnämnda grupper förete under år 1909 en, åtminstone absoluttaget, obetydlig minskning i antalet aftalsberörda arbetare.

Enligt tab. A hade kollektivafptalen vid 1910 års början den absolut taget största utbredningen inom maskin- och skeppsbyggnadsindustri, malmförädlingsindustri, byggnadsverksamhet, närings- och njutningsämnesindustri, trävaruindustri, landtransport, jord- och stenindustri samt beklädnadsindustri. Det lägsta antalet af kollektivafptal berörda arbetare anträffades inom jordbruk, därefter inom grafisk industri, sjötransport samt handel och varulager.

Till belysande af kollektivafptalens relativa utbredning inom olika näringsgrupper meddelas å nästa sida en sammanställning af antalet af kollektivafptal berörda arbetare vid slutet af år 1909 och antalet inom resp. näringsgrupper sysselsatta arbetare under samma år. För flera af de förut anförda näringsgrupperna saknas emellertid tillförlitliga uppgifter om hela arbetarantalet, och omfattar tablan därför endast de näringar, som finnas upptagna i den officiella statistiken angående fabriker, handverk och bergshandtering.

Den relativt största utbredningen inom nu ifrågavarande näringsgrupper hade, som synes, kollektivafptalen inom maskin- och skeppsbyggnadsindustri, grufdrift och malmförädlingsindustri, med resp. 100, 76 och 60 % af kollektivafptal berörda arbetare. Ganska betydande var äfven utbredningen inom kemisk-teknisk industri, beklädnadsindustri samt läder-, hår- och gummivaruindustri (öfver 50 %). Den relativt minsta utbredningen af kollektivafptalet är att finna inom den grafiska industrien (jfr dock ofvan), textilindustrien samt trävaruindustrien med resp. 13, 31 och 32 % af dylika aftal berörda arbetare.

Tab. B. Kollektivaf talens relativa utbredning inom vissa näringsgrupper.

1.	2.	3.	4.
Näringsgrupper.	Antal af kollektivaf tal berörda arbetare vid 1909 års slut.	Hela antalet sysselsatta arbetare enligt 1909 års statistik.	Antal af kollektivaf tal berörda arbetare per 100 sysselsatta.
Grufdrift ¹⁾	9,236	12,225	76
Närings- och njutningsämnesindustri	21,822	43,423	50
Textilindustri	9,644	31,375	31
Beklädnadsindustri	16,733	31,109	54
Läder-, hår- och gummivaruindustri	3,124	5,890	53
Trävaruindustri	19,482	60,429	32
Trämasse- och pappersindustri	11,718	23,758	49
Grafisk industri	1,212	9,192	13
Malmförädlingsindustri ¹⁾	31,756	52,623	60
Metallindustri			
Maskin- och skeppsbyggnadsindustri	34,919	35,089	100
Jord- och stenindustri	17,768	35,517	50
Kemisk-teknisk industri	7,024	12,145	58

Vid jämförelse med förhållandena vid 1909 års ingång är den största minskningen i kollektivaf talens relativa utbredning — hvad gäller i **tab. B** upptagna näringar — att finna inom grafisk industri, därefter inom läder-, hår- och gummivaruindustri, textilindustri och beklädnadsindustri (samtliga öfver 10 %). Å andra sidan är en, visserligen mindre betydande ökning i samma hänseende att anteckna för grufdrift samt maskin- och skeppsbyggnadsindustri.

I **tab. C** har verkställts en fördelning på olika län äfvensom på städer och landsbygd af antalet arbetare, berörda af de under redogörelseåret träffade aftalen med lokal karaktär; tablåen omfattar följaktligen endast aftal för enskilda arbetsplatser, ortsaftal och distriktsaftal (se nedan), däremot icke riksaf tal.

Tabellen utvisar, att af samtliga 40,645 arbetare, som berördes af lokala aftal, något mer än hälften, eller 20,753, kom på landsbygden. Bland de olika länen företedde Västernorrlands det största arbetar-

¹⁾ Enligt approximativ beräkning hafva de arbetare, som beröras af riksaf talet för järnverk och järngrufvor, fördelats på grupperna »grufdrift» och »malmförädlingsindustri», hvarjämte sistnämnda grupp sammanslagits med »metallindustri».

antalet, eller 9,149, hvarefter följde Malmöhus län, Göteborgs och Bohus län samt Östergötlands län i nu nämnd ordning. På landsbygden var ett stort antal särskildt att finna inom Västernorrlands län.

Tab. C. Antal under år 1909 träffade lokala aftal och af dem berörda arbetare inom olika landsdelar.

L ä n.	Hela antalet		Däraf å landsbygden.	
	aftal.	arbetare.	Aftal.	Arbetare.
Stockholms stad	17	1,433	—	—
" län	9	465	7	426
Uppsala	10	2,096	2	1,515
Södermanlands	11	554	2	159
Östergötlands	10	3,329	2	61
Jönköpings	8	283	5	233
Kronobergs	4	309	3	276
Kalmar	7	211	3	124
Gottlands	3	82	1	31
Blekinge	15	1,012	3	500
Kristianstads	17	590	11	372
Malmöhus	86	7,540	23	1,053
Hallands	16	731	3	284
Göteborgs och Bohus	17	4,205	3	960
Älfsborgs	7	912	1	188
Skaraborgs	5	238	1	60
Värmlands	17	1,780	12	1,295
Örebro	8	146	5	80
Västmanlands	10	440	2	217
Kopparbergs	10	635	10	635
Gäflleborgs	18	2,897	11	¹⁾ 1,779
Västernorrlands	18	9,149	17	9,130
Jämtlands	2	159	1	91
Västerbottens	6	1,226	6	1,226
Norrbottens	2	223	1	58
<i>Summa</i>	333	40,645	135	20,753

¹⁾ Häri ingår ett aftal, berörande 45 arbetare i Bollnäs m. fl. platser å Hälsinglands landsbygd äfvensom Söderhamns stad.

Tab. D. Antal under år 1909 träffade lokala aftal och af dem berörda arbetare i rikets städer.

Städer.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Städer.	Antal aftal.	Antal arbetare.
Stockholm	17	1,433	Hälsingborg	6	751
Södertälje	1	27	Ystad	10	599
Norrtälje	1	12	Trelleborg	4	286
Uppsala	7	563	Eslöf	7	303
Enköping	1	18	Halmstad	9	372
Nyköping	3	106	Falkenberg	1	20
Eskilstuna	5	271	Varberg	3	55
Mariefred	1	18	Göteborg	9	3,063
Norrköping	8	3,268	Lysekil	1	15
Jönköping	2	33	Uddevalla	4	167
Eksjö	1	17	Vänersborg	1	6
Växjö	1	33	Borås	5	718
Kalmar	2	42	Lidköping	4	178
Västervik	1	32	Karlstad	5	485
Vimmerby	1	13	Örebro	3	66
Visby	2	51	Västerås	5	158
Karlskrona	8	426	Sala	2	40
Ronneby	1	36	Köping	1	25
Karlshamn	3	50	Gäfle	5	808
Kristianstad	3	150	Söderhamn	¹⁾ 1	240
Ängelholm	3	68	Hudiksvall	1	70
Malmö	22	3,448	Sundsvall	1	19
Lund	9	761	Östersund	1	68
Landskrona	5	339	Luleå	1	165
<i>Summa</i>				198	19,892

Beträffande riksaf talen har någon fördelning efter län af det berörda arbetarantalet icke verkstälts på grund af de därmed förknippade svårigheterna. Emellertid må erinras därom, att medan vissa af riksaf talen fördela sig mera jämnt å olika län, såsom fallet är med af talen för byggnadsverksamheten, de enskilda järnvägarna och buteljglasbruket, andra hafva ett mer begränsadt giltighetsområde eller åtminstone äro

¹⁾ Jfr noten till tab. C.

starkt koncentrerade å vissa orter, såsom fallet är med riksaftalen för sågverksindustrien (hufvudsakligen norra Sverige), byggnadsämnesindustrien (hufvudsakligen sydligaste Sverige) och den elektriska installationsverksamheten (öfvervägande Stockholm).

I tab. D meddelas en öfversikt af de under redogörelseåret träffade lokala aftalens förekomst i rikets städer. Som synes hafva sådana träffats i 48 städer. Med hänsyn till antalet berörda arbetare stod Malmö främst, hvarefter följde Norrköping, Göteborg och Stockholm. Den sista platsen i nu nämnda hänseende intogs af Vänersborg, hvarefter följde Norrtälje och Vimmerby.

2. Kollektivaftalens parter.

Kollektivaftalens fördelning med hänsyn därtill, huruvida någondera parten utgöres af organisation, framgår af tab. II, af hvilken här meddelas ett sammandrag.

De under år 1909 träffade kollektivaftalens fördelning efter olika slag af parter.

	Antal kollektiv- aftal.	%.
med organisation som part å båda sidor.....	124	36.6
" " " endast å arbetarsidan ..	199	58.7
utan " " å någondera sidan.....	16	4.7
	Summa 339	100.0

Häraf synes, att ej mindre än 323 af redogörelseårets 339 aftal träffats af organisation å arbetarsidan, medan vid endast 124 af dessa aftal jämväl arbetsgifvarparten utgjorts af en organisation. Det antal aftal, som slutits med oorganiserade arbetare, utgör endast 16, som till största delen falla på sågverksindustri och närstående branscher. Relativt taget företer denna aftalskategori en ökning gentemot föregående år.

Enligt den systematiska undersökningen af de vid 1907 års slut i riket gällande kollektivaftalen voro af samtliga aftal 22.1 % träffade mellan organisationer å ömse sidor; motsvarande relativa tal för de under år 1908 träffade aftalen var 29.6 %, och uppvisar denna kategori, såsom af förut anförda tablå synes, under redogörelseåret ytterligare stegring i förhållande till hela antalet aftal. Att sålunda arbetsgifvarorganisationerna allt oftare uppträda såsom aftalsslutande parter, torde vara en naturlig följd af deras växande betydelse.

Någon fördelning af arbetarantalet efter i ofvanstående tablå upptagna grupper har icke kunnat verkställas för redogörelseåret, emedan

ett flertal arbetare omfattats såväl af under år 1909 träffade aftal med organisation såsom part å ömse sidor som äfven af aftal med organisation som part endast å arbetarsidan. Emellertid har konstaterats, att aftalen inom den förstnämnda kategorien, som bl. a. innesluter samtliga under redogörelseåret träffade riksaf tal, genomsnittligen varit af betydligt större omfattning än aftalen inom öfriga kategorier, likaså ock var fallet med de vid 1908 års början gällande och under samma års lopp träffade kollektivaftalen.

Beträffande fördelningen af aftalen i här förevarande afseende efter olika näringsgrupper, utvisar tab. E, att det absolut största antalet aftal med organisation som part å ömse sidor är att anträffa inom byggnadsverksamheten, där mera än hälften af dylika aftal voro tillfinnandes, och därefter inom beklädnadsindustri samt närings- och njutningsämnesindustri. Äfven i förhållande till hela antalet under redogörelseåret träffade aftal inom resp. grupper voro aftalen med organisation å ömse sidor talrikast inom byggnadsverksamheten, och därefter inom textilindustri, inom hvilka näringsgrupper sålunda arbetsgifvarorganisationen varit mest framträdande såsom part vid aftals träffande.

Vid en sammanställning af uppgifterna rörande kollektivaftalens parter och aftalens giltighetsområde framgår, att parterna å ömse sidor utgjorts af organisationer vid riksaf talen och ofta äfven vid ortsaftalen, särskildt inom grupperna bagerier, beklädnadsindustri samt handel och varulager. Vid aftalen för enskilda arbetsplatser har däremot i regel organisation förekommit som part endast å arbetarsidan. Dock förefinnas en del exempel på, att arbetsgifvarorganisation direkt träffat aftal med arbetare på en enstaka arbetsplats.¹⁾

Hufvudorganisationerna uppträda mera sällan såsom parter till aftal, hvaremot det är vanligt, att de med sin underskrift godkänna de aftal, som träffats af deras underorganisationer. Emellertid har jämväl förekommit, att hufvudorganisation framträdtt såsom medpart i aftalet; huruvida detta verkligen varit fallet eller hufvudorganisationens underskrift endast inneburit ett godkännande af aftalet, har icke alltid tydligt framgått. Jämväl måste uppgifterna härom betecknas såsom bristfälliga af det skäl, att till Kollegium insända afskrifter just i detta hänseende torde hafva varit mindre tillförlitliga. Af de under år 1909 träffade aftalen hafva, såvidt kunnat utrönas, ca 110 varit underskrifna af hufvudorganisationer på arbetsgifvarsidan, och i ungefär lika många

¹⁾ Bland arbetsgifvarorganisationer, som träffat aftal för enskilda arbetsplatser, äro att nämna: Allmänna arbetsgifvareföreningen, Sveriges garfveriidkareförening, textilindustri-, träindustri-, pappers- och järnbruksförbunden äfvensom ett par landt, arbetsgifvareföreningar.

Tab. E. Kollektivaftalen fördelade efter olika slag af parter
(organisation eller icke).

1.	2.	3.	4.	5.
Näringsgrupper.	Antal kollektivaftal med organisation som part			Hela antalet aftal.
	på båda sidor.	endast på arbetar-sidan.	på ingendera sidan.	
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel	2	2	—	4
II. Skogsbruk.....	—	3	2	5
III. Gruvdrift.....	—	1	1	2
IV. Närings- och njutningsämnes-industri.....	8	40	3	51
V. Textilindustri.....	5	4	—	9
VI. Beklädnadsindustri.....	12	19	—	31
VII. Läder, hår- och gummi-varu-industri.....	2	9	—	11
VIII. Trävaruindustri.....	¹⁾ 4	36	7	¹⁾ 47
IX. Trämasse- och pappersindustri	2	12	2	16
X. Grafisk industri.....	—	—	—	—
XI. Malmförädlingsindustri.....	—	1	—	1
XII. Metallindustri.....	3	9	—	12
XIII. Maskin- och skeppsbyggnads-industri.....	1	5	—	6
XIV. Jord- och stenindustri.....	6	18	—	24
XV. Kemisk-teknisk industri.....	—	7	1	8
XVI. Byggnadsverksamhet.....	²⁾ 69	12	—	²⁾ 81
XVII. Allmänna arbeten.....	1	6	—	7
XVIII. Handel och varulager.....	4	4	—	8
XIX. Landtransport.....	³⁾ 5	11	—	³⁾ 16
<i>Summa</i>	124	199	16	339

fall hafva af lokala arbetarorganisationer träffade aftal varit försedda med vederbörande hufvudorganisations (fackförbunds) underskrift. 73 aftal äro underskrifna af hufvudorganisationer å ömse sidor.

¹⁾ Inberäknadt sågverksindustriens riksafstal.

²⁾ » byggnadsindustriens »

³⁾ » järnvägarnas »

Vid jämförelse med förut ingångna aftal framgår, att antalet fall, då hufvudorganisation å arbetsgifvar- eller arbetarsidan godkänt eller såsom medpart underskrifvit aftalet, ökats högst betydligt och bland de under året träffade aftalen är relativt större än bland de förut gällande; af de vid 1907 års slut gällande aftalen voro sålunda blott 7 å 8 % underskrifna af hufvudorganisation å arbetsgifvarsidan, för de under år 1908 träffade aftalen var motsvarande siffra 18 å 19 % och för redogörelseårets aftal uppgår den till c:a 33 %. Beträffande de af hufvudorganisation å arbetarsidan undertecknade aftalen föreligger en analog, om ock ej fullt så hastig utveckling.

3. Kollektivaftalens giltighetsområde och giltighetstid.

Tab. III utvisar närmare, huru aftalen under år 1909 fördela sig efter lokala *giltighetsområden*. Ett sammandrag af tabellen gifver följande resultat:

De under år 1909 träffade kollektivaftalens lokala giltighetsområde.

	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal arbetare per aftal.
Riksaftal.....	6	87,754	14,626
Distriktsaftal.....	4	6,645	1,661
Ortsaftal.....	157	15,524	99
Aftal för enskilda arbetsplatser.....	172	18,476	107

Häraf framgår, att — såsom ock naturligt är — de flesta aftalen, eller 172, omfattande 18,476 arbetare, beröra en eller flera enskilda arbetsgifvare. Den närmast största gruppen utgöres af orsaftal, hvarmed förstås sådana aftal, som omfatta hela eller större delen af resp. näringsgren eller yrke på en ort. Antalet sådana under år 1909 ingångna aftal var 157 med 15,524 däraf berörda arbetare. Endast 4 aftal, berörande 6,645 arbetare hafva räknats såsom distriktsaftal, d. v. s. omfattande ett flertal arbetsställen tillhörande en industri inom ett större begränsadt område af riket. Slutligen hafva under år 1909 träffats 6 riksaftal, berörande icke mindre än 87,754 arbetare.

Riksaftalens stora betydelse framgår ock däraf, att, såsom ofvanstående sammandrag utvisar, desamma i genomsnitt omfattade 14,626 arbetare per aftal, medan motsvarande siffror för distrikts- och orsaftal samt aftal för enskilda arbetsplatser voro resp. 1,661, 99 och 107.

Bland riksaftalen är särskildt att märka det inom byggnadsindustrien, hvilket kom till stånd på våren 1909 och ägde giltighet till

den 1 januari 1912 samt sedermera prolongerats tillsvidare för ett år. Detta aftal omfattar, såsom redan förut omförmäls, icke mindre än c:a 1,750 arbetsgifvare och c:a 45,000 arbetare. Därefter mest betydande af de under redogörelseåret träffade äro riksaftalen vid de enskilda järnvägarna (»hufvudaftal n:r 2») samt vid sågverken, omfattande resp. 100 och 64 arbetsgifvare samt resp. c:a 20,000 och c:a 17,500 arbetare. Nämnas må ock, att den förhandlingsordning vid de enskilda järnvägarna (»hufvudaftal n:r 1»), hvilken provisoriskt antogs 1908, följande år blef definitivt beslutad. Om riksaftalen inom här omnämnda trenne näringsområden gäller för öfrigt, såsom redan i det föregående påpekats, att desamma icke afse en fullständig kollektiv reglering af arbetsvillkoren å vederbörande platser, utan förutsätta lokala aftals träffande.

De öfriga under redogörelseåret träffade riksaftalen äro följande: byggnadsämnesindustriens riksaftal (64 arbetsgifvare och 3,750 arbetare), riksaftalet inom den elektriska installationsverksamheten (31 arbetsgifvare och 931 arbetare) samt buteljglasbrukens riksaftal (8 arbetsgifvare och 534 arbetare). Det sistnämnda omfattar endast de till Svenska grof- och fabriksarbetareförbundet anslutna arbetarna vid buteljglasbruken, medan för de till Svenska arbetareförbundet hörande arbetarna inom samma bransch riksaftal träffades redan under år 1908.¹⁾

Bland distriktsaftalen äro såsom mera betydande endast att nämna ett aftal för flottningsarbetare (c:a 6,000 arbetare) samt tvänne aftal vid stenbrott och stenhuggerier (tillsammans 600 arbetare).

Af de under redogörelseåret träffade aftalen för orter och enskilda arbetsplatser utgöres ett stort antal af lokala byggnadsaftal, upprättade på grundval af det nyss omnämnda riksaftalet i branschen. Hit äro att räkna 80 aftal med 8,600 berörda arbetare, de flesta tillhörande byggnadsträarbetarnas, byggnadsgrofarbetarnas, målarnas och murarnas yrken. För öfrigt äro ortsaftalen hufvudsakligen tillfinnandes inom de handtverksmässiga yrkena, såsom bageri-, bryggeri-, skrädderi- och skomakeriyrkena samt inom handeln och transportverksamheten. Inom den egentliga fabriksindustrien anträffas ortsaftal mera sällan, utan äro därstädes, utom riks- eller distriktsaftal, i regel aftal träffade för enskilda arbetsplatser.

Tab. IV meddelar en fördelning af aftalen efter deras *giltighetstid*. 64 aftal hade en giltighetstid af 1 år och därunder, 148 aftal af 1 t. o. m. 2 år, 89 aftal af 2 t. o. m. 3 år och 33 aftal af öfver 3 år. För 5 aftal saknades bestämmelser om giltighetstid.

¹⁾ Se Arbetsstatistik F: 1, s. 38.

Vid jämförelse med de under år 1908 träffade aftalen framgår, att i genomsnitt de under redogörelseåret träffade aftalens giltighetstid är afsevärdt längre. Medan af de sistnämnda 33 eller omkring en tiondedel hade en giltighetstid af öfver 3 år, var detsamma fallet med endast 3.0 % af 1908 års aftal. Och medan af redogörelseårets aftal endast en femtedel gällde 1 år och därunder, uppvisade inemot en tredjedel af 1908 års aftal samma giltighetstid.

Bland näringsgrenar, där mera allmänt — hvad gäller redogörelseårets aftal — en giltighetstid af 3 år och därutöfver förekom, må särskildt nämnas bryggerier, gödningsämnes- och svafvelsyrefabriker samt spårvägar. Till aftal med relativt lång giltighetstid höra ock riksaftalen, af hvilka byggnadsämnesindustriens och den elektriska installationsverksamhetens voro afslutade för 4 à 5 år, de enskilda järnvägarnas för 4 år, buteljglasbrukens för 3 år och byggnadsverksamhetens för icke fullt 2 $\frac{2}{3}$ år. Riksaftalet inom sågverksindustrien är träffadt på obestämd tid.

En relativt kort aftalstid (under 2 år) är mera allmänt att finna inom jordbruket, vid råsockerbruk och sockerraffinaderier (flertalet under 1 år), skomakeriverkstäder, sågverk och hyflerier och i allmänhet trävaruindustri samt inom jord- och stenindustri och byggnadsverksamhet. Inom flera industrier torde den korta aftalstiden sammanhånga med arbetets speciella karaktär (säsongarbete, med konjunkturerna växlande arbetsförhållanden m. m.); inom byggnadsverksamheten åter är den korta aftalstiden beroende på särskild föreskrift i riksaftalet, enligt hvilken samtliga lokalaftal, som upprättades intill den 1 april 1911, skulle erhålla nämnda datum såsom utlöpningsstid.

Påpekas bör slutligen, att aftalen i regel innehålla bestämmelse, att de, därest de icke uppsägas inom i aftalet stipulerad tid, automatiskt förlängas att gälla ytterligare 1 år i sänder, hvadan aftalens faktiska giltighetstid i ett flertal fall torde blifva längre än hvad af tabellen synes framgå.

4. Förliknings- och skiljenämnder samt regler för förhandling mellan parterna.

Aftalens bestämmelser rörande tvisters behandling redovisas i tab. V. Denna tabell liksom de efterföljande (VI—VIII) omfattar emellertid endast de under året träffade aftal, hvilka meddela en fullständig reglering af arbetsvillkoren¹⁾ (336 aftal med 45,860 arbetare). I den efterföljande textframställningen hafva däremot jämväl riksaftalen inom såg-

¹⁾ Jfr ofvan s. 3.

verksindustrien och byggnadsverksamheten samt vid de enskilda järnvägarna tagits i betraktande.

Sammanlagdt 258 aftal, omfattande 41,594 arbetare, eller 91 % af samtliga de i tabellen redovisade arbetarna, innehålla bestämmelser afsedda att förekomma plötslig arbetsnedläggelse utan föregående förhandling parterna emellan.

Enligt hvad förut publicerade aftalsundersökningar gifvit vid handen, gällde vid 1907 års slut dylika bestämmelser för c:a 60 % af de aftalsberörda arbetarna; och motsvarande procenttal för de arbetare, som berördes af under år 1908 träffade aftal, utgjorde 88. Redogörelseåret företer följaktligen ytterligare ökning i samma hänseende. Dessutom äro att beakta de stadganden rörande tvisters biläggande, som förefinnas i de tre mest betydande under redogörelseåret träffade riks-aftalen, nämligen byggnadsverksamhetens, de enskilda järnvägarnas och sågverkens, och hvilka kunna fördelas på trenne hufvudgrupper af stadganden, som i korthet äro att karakterisera sålunda: 1) förhandling mellan organisationerna i samtliga tvister, 2) skiljedom i rättstvister och 3) skiljedom eller förhandling inom nämnd för åstadkommande af förlikning i samtliga tvister.

Hvad beträffar förstnämnda grupp af stadganden, representeras denna exempelvis af följande bestämmelser i riksaftalet för sågverksindustrien:

Uppstår mellan arbetsgifvare och arbetare meningsskiljaktighet angående tillämpningen eller tolkningen af detta aftal eller vägrar arbetsgifvare eller arbetare att uppfylla aftalet, och kan sådan tvist ej lösas genom underhandlingar mellan arbetsgifvaren och arbetarnas lokala förening, skall vederbörande förlikningsmans medverkan anlitas. Kan ej på detta sätt tvisten lösas, ankommer det på arbetsgifvarnas och arbetarnas organisationer att söka bilägga tvisten.

Innan nu angifna medel blifvit anlitade och så länge underhandlingar pågå, må icke på grund af tvist, hvarom här är fråga, arbetsinställelse å någondera sidan företagas.

I byggnadsämnesindustriens riksaftal har samma stadgande efterföljande lydelse:

Meningsskiljaktigheter mellan arbetsgifvare och arbetare rörande tolkningen af detta aftal få icke föranleda något som helst störande ingrepp i arbetets gång, vare sig genom strejk, lockout, blockad, bojkott eller dylikt, innan därom förhandlats först mellan parterna själfva och därefter, såvida ej enighet uppnåtts, mellan parternas organisationer.

Liknande stadgande återfinnes i buteljglasbrukens riksaftal.

Bestämmelser af här nämnda slag anträffas i 126 under år 1909 ingångna aftal, omfattande 28,060 arbetare, eller 61 % af samtliga af redogörelseårets aftal berörda. Motsvarande procentsiffra för de vid slutet af år 1907 gällande aftalen var endast 13, för de under år 1908 träffade aftalen däremot 38.

En annan grupp utgöres af de aftal, hvilka föreskrifva skiljedom i sådana tvister, som röra tolkning af gällande aftalsbestämmelser, s. k. rättstvister; beträffande intressetvister, d. v. s. meningsskiljaktigheter om villkor i nya aftal eller rörande förhållanden under aftalstiden, som ej blifvit i aftalet reglerade, saknas stadgande, huru dylika tvister skola lösas. Till denna grupp hör riksaftalet inom byggnadsverksamheten. Enligt nämnda riksaf tals § 10 få meningsskiljaktigheter angående tolkningen eller tillämpningen af riksaf talet, hvilka kunna uppstå vid lokalaf tals upprättande, icke föranleda arbetsinställelse af något slag, utan skola senast 8 dagar efter det vederbörande organisationer därom framställt begäran hänskjutas till en riksskiljenämnd af 5 personer, af hvilka Centrala arbetsgifvareförbundet väljer två och fackförbunden gemensamt två ledamöter och de sålunda valde, därest de ej sinsemellan kunna enas om tvistens lösning, en femte ledamot, hvilken bör vara en utom organisationerna stående person. Skulle enighet om femte ledamoten ej ernås, anmodas chefen för civildepartementet att utse denne.

Tvister inom lokalafdelningarna angående lokalaf tals tolkning och tillämpning hänskjutas alltid i första hand till den där valda skiljenämnden; sådana tvister, hvilka äro att anse som principfrågor af allmän art, kunna gå vidare till riksskiljenämnden. Den lokala skiljenämnden består af 5 personer, två valda af hvardera organisationen och den femte, hvilken skall vara en utom resp. organisationer stående person, utsedd af de fyra andra. Den femte ledamoten tillkallas först efter det att de fyra öfriga förgäfv es sökt åstadkomma förlikning mellan parterna och ej heller själfva kunnat genom enhälligt beslut träffa uppgörelse.

Till här ifrågavarande grupp, d. v. s. aftal med bestämmelser om rättstvisters slitande genom skiljedom, men utan stadganden om sättet för intressetvisters biläggande, höra för öfrigt en del aftal vid bagerier, stenhuggerier, spårvägar m. fl. näringsgrenar. Frånsedt riksaf talet inom byggnadsverksamheten räknar gruppen 114 aftal med 11,880 arbetare, eller 26 % af samtliga redovisade; motsvarande relativa tal för de aftal, som gällde vid slutet af år 1907, och för dem, som träffades under loppet af år 1908, voro resp. 14 % och 20 %, och företer följaktligen redogörelseåret härutinnan en afsevärd stegring.

Inom den tredje ofvannämnda gruppen af aftal, d. v. s. sådana, som föreskrifva skiljedom eller förhandling inom nämnd för åstadkommande af förlikning i samtliga tvister, märkes riksaf talet inom den elektriska installationsverksamheten, hvilket innehåller samma »regler för behandling af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare» som riksaf talet inom den mekaniska verkstadsindustrien. Grundtanken i

nämnda förhandlingsordning är i korthet följande: i rättstvister skiljedom, i intressetvister förhandling inom olika instanser för åstadkommande af förlikning.

Till denna grupp höra ock de aftal, som stadga skiljedom för lösande af samtliga tvister och bland hvilka i första rummet märkes den förhandlingsordning vid de enskilda järnvägarna »hufvudaftal n:r 1», som, efter att provisoriskt hafva tillämpats under år 1908, följande år definitivt antogs. Enligt detta aftal finnas upprättade permanenta förliknings- och skiljenämnder, nämligen dels tre distriktsnämnder i Stockholm, Göteborg och Malmö såsom första instans, dels Järnvägarnas skiljedomstol i Stockholm såsom högsta instans.

Distriktsnämnderna bestå af fem ledamöter, af hvilka två utses af hvardera organisationen och den femte — opartisk ordförande — af dessa och eventuellt af ordföranden i styrelsen för den offentliga arbetsförmedlingen i orten. Järnvägarnas skiljedomstol består af sju ledamöter, af hvilka hvardera organisationen utser dels en utom resp. organisationer stående person, dels två personer tillhörande resp. organisationer. Den sjunde — opartisk ordförande — utses af de sex ledamöterna gemensamt och eventuellt af ett särskildt konstitueradt valkollegium.

För slitande af uppkomna meningsskiljaktigheter skall i första hand förhandling mellan parterna anlitas och därefter förlikning försökas inför distriktsnämnd. Resp. organisationers ombudsmän äga deltaga i dessa medlingsförsök.

Vid frågor rörande tolkning af gällande aftal, bestraffning eller eljes af personlig natur konstituerar sig distriktsnämnden såsom skiljenämnd för att döma i saken. Ärende, hvori förlikning icke ernåtts, kan fullföljas och afkunnad skiljedom överklagas hos skiljedomstolen efter vederbörande organisations pröfning.

För uppgörande af förslag till nytt förhandlingsaftal föreskrifves vidare en aftalsnämnd, bestående af fem personer från hvardera sidan jämte suppleanter till lika antal. Aftalsnämnden sammanträder snarast möjligt efter skedd uppsägning af aftalet och bör af nämnden utarbetadt förslag föreligga till organisationernas ompröfning senast sex månader före det uppsagda aftalets utlöpande.

Gruppen af aftal med bestämmelser om skiljedom eller förhandling inom nämnd för åstadkommande af förlikning i samtliga tvister omfattar, förutom riksaftalet vid de enskilda järnvägarna, sammanlagdt 17 aftal med 1,509 arbetare. Jämte det nyss omförmälda riksaftalet inom den elektriska installationsverksamheten märkas särskildt fyra kommunalaftal, af hvilka emellertid två från skiljedomsförfarande undantaga fastställande af ackordsprislistor.

Några aftal hafva begränsat skiljedomsförfarandet till vissa speciella frågor såsom t. ex. tvister om ackordspriser vid införandet af nya maskinella anordningar, nya arbetsmetoder o. d. (vissa stufveriaftal) eller om lön för mindre kunnig arbetare (ett aftal för byggnadsträarbetare).

78 aftal, berörande tillsammans 4,266 arbetare, sakna hvarje stadgande om tvisters biläggande. Det största antalet dylika aftal anträffas vid bagerier och konditorier, skrädderier, skomakeriverkstäder, sågverk samt snickeri- och möbelfabriker.

Till belysande af här omförmälda bestämmelsers förekomst och räckvidd meddelas följande jämförande öfversikt:

	Antal arbetare per hundra berörda af aftal		
	träffade under år 1909.	träffade under år 1908.	gällande vid 1907 års slut.
med bestämmelser om förliknings- eller skiljenämnd.....	30	50	48
med bestämmelser om tvisters afgörande genom organisationerna.....	61	38	13
utan bestämmelser om tvisters afgörande	9	12	39
	100	100	100

De i aftalen införda stadgandena om förhandlingar mellan parterna m. m. afse gifvetvis att trygga arbetsfreden under aftalstiden. I vissa aftal sker detta genom föreskrift, att inga åtgärder, som kunna rubba arbetets gång, få vidtagas innan de medel, som gällande förhandlingsordning anvisar för åvägabringande af samförstånd, blifvit anlitade. Andra aftal gå längre och förbjuda helt och hållet tillgripande af arbetsinställelse såsom påtryckningsmedel vid eventuella meningsskiljaktigheter samt öfverlämna de tvister, som icke kunnat lösas på förhandlingens eller förlikningens väg, till afgörande genom bindande skiljedom.

Men äfven om ett aftal innehåller de mest betryggande stadganden rörande ordnandet af parternas mellanhafvanden, återstår dock alltid risken, att arbetsgifvare eller arbetare genom sina organisationer indragas i på andra håll utbrutna konflikter. I den förut publicerade undersökningen af de vid 1907 års slut gällande kollektivaf talen har närmare, redogjorts för de aftalsbestämmelser, som hafva afseende på de s. k. sympatistriderna¹⁾. Såsom där framhölls har särskildt Svenska arbetsgifvareföreningen sökt i aftalen få införd en punkt af följande lydelse:

¹⁾ Arbetsstatistik, A: 5. del. I, s. 113—114.

Som brott mot gällande aftal må icke anses vare sig af arbetsgifvaren företagen lockout, som i föreskrifven ordning beslutats af vederbörande arbetsgifvarorganisation, eller af arbetarna företagen strejk, som sker efter medgifvande af vederbörande fackförbunds styrelse. Sådan lockout, strejk eller blockad får dock ej ske för att framkalla ändring i eller tillägg till gällande aftal eller förbindas med yrkande om sådan ändring eller tillägg.

Tab. F. Aftal, som uttryckligen medgifva rätt till arbetsinställelse (sympatistrid) under aftalstiden¹⁾.

Näringsgrenar.	Antal aftal.	Arbetare.	
		Antal.	%.
I. Jordbruk	1	162	55·1
III. Gruvdrift: malmgrufvor	1	87	36·0
IV. Närings- och njutningsämnesindustri: kvarnar ... bryggerier.	1 8	32 433	76·2 72·7
V. Textilindustri: spinnerier, väfverier m. m.	1 ²⁾	6	0·2
VI. Läder-, hår- o. gummivaruind.: gummivarufabriker	1	403	45·6
VII. Trävaruindustri: sågverk och hyflerier	17	4,782	72·4
träkolsverk	1	91	100·0
vagnmakerier	1	15	100·0
IX. Trämasse- och pappersindustri	13	2,619	76·1
XI. Malmförädlingsindustri	1	165	100·0
XIV. Jord- o. stenindustri: cementfabriker och tegelbruk smärgelskifvefabriker	1 1	3,750 10	85·2 100·0
XVIII. Handel och varulager	3	220	57·1
XIX. Landtransport: stufverirörelse	5	709	95·7
<i>Summa</i>	56	13,484	29·4

Denna klausul, hvarigenom rätten till sympatistrid under aftals-tiden uttryckligen medgifves, förefanns vid 1907 års slut endast i 20 af-tal, omfattande 4,195 arbetare (1·6 % af samtliga aftalsberörda). Under år 1908 infördes samma stadgande bl. a. i riksaftalen för järnbruk och järngrufvor samt för mekaniska verkstäder och följande år i riksaftalen för sågverksindustrien, byggnadsämnesindustrien och byggnadsversam-heten.

¹⁾ Näringsgrenar, inom hvilka intet aftal träffats med ifrågavarande bestäm-melser, hafva ej medtagits i denna öfversikt.

²⁾ Aftalet afser endast hjälparbetare (reparatörer).

Tab. F utvisar närmare antalet under redogörelseåret träffade kollektivaf tal med s. k. sympatistrejksklausul äfvensom antalet däraf berörda arbetare, fördelade på olika näringsgrenar. Tabellen innefattar dock icke riksaf talen inom sågverksindustrien och byggnadsverksamheten, hvilka, som nämndt, medgifva sympatistrid under af talstiden (jfr ofvan sid. 3 och 16). Tilläggas sistnämnda af tal, uppgår antalet af de arbetare, för hvilka under redogörelseåret träffats af tal med sympatistrejksklausul, till c:a 71,300.

5. Arbetslön.

Efterföljande framställning utgör en sammanfattning af de under år 1909 träffade af talens bestämmelser rörande arbetslön inom en del viktigare näringsgrenar, där kollektivaf talet ernått en större utbredning. De meddelade uppgifterna hänföra sig hufvudsakligen till tab. I och framställningen i »Kommentar till tab. I» i det följande, till hvilka närmare hänvisas ¹⁾.

Inom *bageri- och konditoriyrket* blefvo under år 1909 träffade 22 af tal, berörande 202 arbetsgifvare och 842 arbetare.

Bageriarbetarna indelas i lönehänseende i två hufvudgrupper: ansvars- och underarbetare. Till den förra kategorien räknas i allmänhet ugn- och trägarbetare, wienerbagare, afbräckare (»tredjer»), raskpassare samt bordsarbetare, hvilka senare dock synas i viss mån intaga en mellanställning mellan båda grupperna; som underarbetare anses sättare samt i allmänhet hjälparbetare. Dessutom har man, åtminstone å flertalet större orter, olika lönelistor för grof- och finbagerier, och betalas vanligen »finträget» högre än »grofträget». För konditoriarbetare gälla i allmänhet särskilda lönebestämmelser, stundom särskilda af tal.²⁾

Bestämmelserna om ersättning för öfvertids- och nattarbete äro på grund af yrkets beskaffenhet helt naturligt ganska skiftande. På en del platser har man omväxlande dag- och nattskift, för hvilket senare aflöningen utgår med ett par kronors förhöjning per vecka. I samma syfte verkar den stundom förekommande bestämmelsen om viss förhöjning, därest arbetstiden är så ordnad, att en sammanhängande natt-hvila (8—9 timmar) ej kan beredas.

Allt efter den för ansvarsarbetare gällande lägsta veckolönens storlek gruppera sig af talen sålunda:

¹⁾ Jfr ock den utförligare framställningen i Arbetsstatistik A: 5, Del III.

²⁾ Det i tab. I upptagna Västeråsaftalet omfattar endast konditorier, medan för bagerierna af tal slöts föregående år. — I Stockholm träffades år 1908 af tal för finbagerierna, år 1909 åter för spisbröds-, limp- och kabbagerierna.

O r t e r.	Lönesats.	A n t a l	
	Kr. per v.	aftal.	arbetare.
Stockholm, Sundbyberg, Västerås ¹⁾	26(—28)	5 ²⁾	324
Ystad, Eslöf	23	2	50
Norrtälje, Nyköping, Visby, Trelleborg, Höganäs (Malmöh. län), Lysekil, Sala.....	22	7	105
Eskilstuna, Söderhamn och Bollnäs.....	21	2	105
Karlshamn.....	20	1	16

Oftvanstående tablå innefattar ej trenne aftal för kooperativa bagerier, hvilka endast upptaga *en* lönesats, till storleken närmast jämförlig med de högsta lönerna vid andra bagerier. Veckolönen enligt nämnda tre aftal utgör:

i Halmstad	30 kr.
i Eslöf	26 »
i Ängelholm.....	25 »

En jämförelse med lönerna i förut gällande aftal visar följande resultat:

O r t e r.	Förut gällande aftal.		Lägsta veckolön
	År, då aftalet träffades.	Lägsta veckolön för ansvars- arbetare.	för ansvars- arbetare enligt 1909 års aftal.
		Kr.	Kr.
Stockholm	1906	24	28
”	”	15	18
”	”	23	26
Sundbyberg	”	23	26
Uppsala	1907	24	24
Nyköping och Oxelösund	”	20	22
Eskilstuna ³⁾	”	20	22
Visby	1906	20	22
Ängelholm	1907	22	25
Trelleborg	”	22	23 ⁴⁾
Halmstad	”	27	30
Lysekil	1906	19	22
Söderhamn och Bollnäs.....	1907	20	21

Antalet under år 1909 träffade aftal vid *bryggerier*, rörande hvilka upplysning föreligger, utgör 15, af hvilka emellertid 3 endast gälla

¹⁾ Omfattar endast konditoriarbetare.

²⁾ Dessutom träffades i Stockholm ett aftal, som endast upptager löner för kvinnliga arbetare och därför ej medtagits i denna sammanställning.

³⁾ Lönesatserna afse endast grofbagerier.

⁴⁾ Afser »yngre arbetare» i konditori.

utkörare, samt 1 endast omfattar maskinister och eldare. Hela antalet af aftalen berörda arbetsgifvare utgör 27 med 596 arbetare.

Medan lönen för bryggeriarbetare i förut gällande aftal vanligen beräknats per månad eller vecka, utgår den enligt flertalet af de under här ifrågavarande år träffade aftalen i form af timpenning.

Ackordlön förekommer i ett aftal från Uppsala för kvinnliga arbetare (buteljsköljerskor).

Utkörare aflönas vanligen med fast månads- eller veckolön, hvartill kommer provision för försäld vara. Enligt ett par aftal åligger det utköraren att anställa och aflöna erforderliga biträden. Enligt ett aftal i Uppsala får utköraren dock ej i sin tjänst använda biträde, som ej är af arbetsgifvaren godkändt. I Norrköping äro ölutkörarebiträdena direkt anställda i arbetsgifvarens tjänst och ha kollektivaf tal med denne.

Såsom naturaförmån utgår enligt en del aftal en viss kvantitet »fritt öl» eller annat dricka.

Allt efter de för fast anställd (»ordinarie») manlig arbetare utgående timlönerna fördela sig aftalen på följande sätt:

O r t e r .	A n t a l		Timlön.
	aftal.	arbetare.	Öre.
Malmö	2	185	39
Norrköping, Uppsala, Örebro.....	3	154	34—36
Karlshamn, Lidköping, Karlstad	3	103	29—31
Växjö, Uddevalla	2	66	27

Löneförändringarna under året belysas af följande jämförelse med å respektive orter i förut gällande kollektivaf tal föreskrifna lönesatser för manliga arbetare:

O r t e r .	Förut gällande aftal.		Lön enligt	
	År, då aftalet träffades.	Lön. Kr.	1909 års aftal.	Kr.
Uppsala.....	1906	75	90	per månad.
Norrköping	1905 ¹⁾	85	87·50	» »
Karlshamn	1907	16—17 ²⁾	18 ²⁾	» vecka.
Malmö	1905 ³⁾	90	97·50	» månad.
Uddevalla.....	1907	15	16·20	» vecka.
Lidköping.....	1907	0·27	0·29	» timme.
Örebro	1907	80	85	» månad.
Karlstad	1906	70	77·50	» »

I ett aftal från Växjö voro lönesatserna oförändradt desamma som i det föregående år upprättade, genom storstrejken brutna aftalet.

¹⁾ Lönen var första aftalsåret 80 kr., men höjdes därefter till 85 kr.

²⁾ Dessa aftal innehålla ett flertal lönesatser för olika arbetare; de anförda afse filterrare, mältare och jäskällararbetare.

³⁾ Lönen var första aftalsåret 85 kr., andra året 87·50 och höjdes därefter till 90 kr.

Från till *textilindustrien* hänförliga fabriker — spinnerier, väfverier, färgerier m. fl. — hafva inkommit 8 aftal, hvaraf 1 emellertid endast omfattar reparatörer. De öfriga 7 aftalen beröra tillsammans 14 fabriker med 3,215 arbetare.

Inom textilindustrien förekommer i stor utsträckning såväl tid- som stycklön äfvensom vissa mellanformer (premieackord o. d.); den egentliga spinningen och väfningen utföres i allmänhet på ackord, materialets sortering samt en del andra förberedande och kompletterande arbeten betalas efter tid. Vid appretering o. d. (blekning, färgning) användes ofta gruppäckord.

Då arbetarna vanligen vid ganska tidig ålder (14—16 år) komma in i fabriken, måste i aftalen införas en med hänsyn till ålder och yrkesvana graderad löneskala. Enligt den skala, som användes i det mellan Sveriges textilindustriförbund och Svenska textilarbetareförbundet brukliga aftalsformuläret, inträder för manlig arbetare högsta lönesatsen vid 21 års ålder och 2 års yrkesvana, för kvinnlig vid 18 år och 1 års yrkesvana.

Nedanstående öfversikt utvisar timlönerna för 21-åriga manliga arbetare med 2 års yrkesvana och 18-åriga kvinnliga med 1 års yrkesvana — således arbetare, som nått den högsta lönegraden — enligt å olika orter gällande aftal, som träffats under redogörelseåret.

O r t e r.	A n t a l		Högsta i aftal fastställda timlön.	
	aftal.	arbetare.	Män. Öre.	Kvinnor. Öre.
Malmö	1	203	34	20
Halmstad	1	19	33 ¹⁾	18 ²⁾
Norrköping, Hudiksvall	2	2,766	32	18
Landskrona	1	16	31	19
Brännö (Hallands län).....	1	150	30	18
Marieholm (Malmöhus län).....	1	61	29	18

Beträffande de fabriker, som redan förut haft kollektiva aftal, kunna följande exempel å timlönernas stegring anföras:

O r t e r.	Förut gällande aftal.		Timlön enligt 1909 års aftal.
	År, då aftalet träffades.	Timlön. Öre.	
Norrköping	1906	30 ³⁾	34
Landskrona	1906	30	31
Marieholm (Malmöhus län)	1906	28 ⁴⁾	30

¹⁾ Fyra vid valkningen sysselsatta arbetare erhålla enligt aftalet en timpenning af 34 öre.

²⁾ Den anförda lönesatsen gäller endast arbeterskorna vid vulvarna; i karderiet är timpenningen blott 17 öre och vid stiftutrugningen 16 öre.

³⁾ Under första aftalsåret tillämpades veckolön; därefter infördes den anförda timpenningen.

⁴⁾ Under första aftalsåret var timpenningen 27 öre, men höjdes därefter till 28 öre.

Under år 1909 hafva träffats 17 aftal inom *skrädderiyrket*, hvaraf 3 gälla konfektionsfabriker, de öfriga däremot handtverkerier. Af aftalen beröras tillhopa 126 arbetsgifvare och 774 arbetare.

Ackordsbetalning är den inom yrket förhärskande aflöningsformen. För sådana arbeten, som ej lämpligen kunna utföras på ackord (mindre reparationer o. d.), finnas emellertid vanligen ett antal arbetare anställda mot veckolön eller mera sällan timlön. Likaså föreskrifva några aftal, att ändringar efter profning skola utföras mot en timpenning af 50 öre. Beträffande priser för styckarbete, som ej finnes upptaget i ackordsprislistan, äga parterna i allmänhet träffa särskild öfverenskommelse.

Aftalen vid konfektionsfabrikerna fastställa för kvinnliga veckolönsarbetare ett flertal lönegrader allt efter anställningstidens längd. Enligt ett af dessa aftal — vid en mössfabrik — skall lönen efter ett års yrkesutöfning utgå efter ackordsprislistan mot garanterad tidlön.

Karaktäristiskt för skrädderiyrket liksom en del andra beklädnadsindustrier är för öfrigt klassindelningen af arbetsställena. En del aftal upptaga nämligen för såväl styck- som tidlönsarbete två å tre tariffer, hvaraf arbetsgifvaren allt efter materialets och det fordrade arbetets kvalitet äger låta tillämpa den ena eller andra. S. k. lagerarbete betalas också stundom efter viss lägre tariff.

»Fri verkstad och sybehör» tillförsäkras arbetaren i allmänhet i aftalen.

Med hänsyn till de för manlig arbetare i lägsta klassen föreskrifna veckolönerna gruppera sig aftalen sålunda:

Orter.	Antal		Veckolön.
	aftal.	arbetare.	Kr.
Östersund.....	1	68	27
Lidköping, Borlänge (Kopparb. 1.)	2	136	26
Hälsingborg.....	1	70	25
Orsa, Mora, Leksand (Kopparb. 1.)	2	40	24
Nässjö (Jönk. 1.), Sala.....	3	138	23
Ängelholm.....	1	20	22
Norrköping, Visby, Varberg, Gäfle.....	4	255	21
Södertälje.....	1	27	20

Ett aftal är, såsom upptagande endast löner för kvinnliga arbetare, ej medtaget i ofvanstående öfversikt. Ett aftal innehåller, såsom af tab. I synes, inga bestämmelser om tidlöner.

Veckolönernas stegring å platser, där kollektivaftal förut varit gällande, utvisas af följande sammanställning:

Orter.	Förut gällande aftal.		Veckolön enligt 1909 års aftal.
	År, då aftalet träffades.	Veckolön. Kr.	Kr.
Norrköping	1906	19—21	21—23
Nässjö (Jönk. l.)	1907	20	23
Visby	1907	20	21
Angelholm	1907	20	22
Hälsingborg	1906	24	25
Varberg	1906	19—20	21—22
Lidköping	1907	22	26
Sala	1906	19—21	23—25
Borlänge (Kopparb. l.)	1906	20—22	26
Leksand (")	1906	20	24
Gäffe	1906	20—22	21—23
Östersund	1907	23—25	27

I Södertälje tillämpades sedan år 1904 kollektivafstal, hvilket emellertid endast upptog stycklöner.

Sedan de båda stora skofabrikantföreningarna under år 1908 reglerat sina aftalsförhållanden, ägde under år 1909 inga större lönerörelser rum inom *skoindustrien*. Tre fabriker med sammanlagt 147 arbetare ersatte sina förut gällande kollektivafstal med nya. Två af dessa bibehöllo dock i hufvudsak de förutvarande lönerna, medan vid den tredje fabriken timlönen för manlig arbetare reducerades från 45 till 43 öre, detta dock med förbehåll att de förut anställda arbetarna skulle utfä den förut gällande timpenningen oafkortad, så länge de vore fullt arbetsföra.

Inom skomakerihandtverket träffades dessutom under året 6 ortsafstal, berörande 56 arbetsgivare och 180 arbetare. Tre af dessa aftal upptogo veckolöner, i ett fall dock endast för tillskärare och stansare. För öfrigt bestå aftalen af ackordsprislistor med bifogade, i regel tämligen kortfattade allmänna bestämmelser.

Inom *garfveriindustrien* träffades under året 6 aftal, berörande till sammans 200 arbetare.

Inom yrket förekommer i allmänhet såväl ackords- som tidlönsarbete. I några fall hafva emellertid ackordsprislistor icke vidfogats hithörande aftal, emedan man ansett sig böra för utomstående hemlighålla tillverkningskostnaderna. Samtliga aftalen fastställa för öfrigt timpenning, uppgående till 22—35 öre för grofarbetare, 32—44 öre för yrkesarbetare, såsom ock, hvad yrkesarbetarna beträffar, närmare framgår af följande öfversikt:

O r t e r.	A n t a l		Timlö n. Öre.
	aftal.	arbetare.	
Järla (Stockh. l.)	1	90	44
Klippan (Krist. l.), Halmstad, Gäfle	3	65	40
Eslöf	1	13	39
Västervik	1	32	32

Yrkesarbetarnas timlöner utgjorde vid fabriken i Järla 40 öre enligt förut (sedan 1907) gällande aftal; vid Gäflefabriken hade den under år 1908 varit 35 öre, hvartill emellertid kom hyresbidrag å 70 kr. årligen (ungefär 2 öre per timme). De öfriga fabriken hade, såvidt uppgifter föreligga, ej förut haft kollektivaf tal; anmärkas må emellertid, att timpenningen vid ett par andra garfverier i Halmstad genom under år 1907 träffade aftal fastställdes till 38 öre.

Inom *sågverksindustrien* träffades under redogörelseåret 30 aftal, berörande sammanlagt 6,608 arbetare.

De egentliga sågverksarbetarnas löner bestämmas i första hand af sågningsackordet. Vid aflönings beräkning utgår man från ett s. k. grundackord, upptagande de priser, arbetsgifvaren betalar för hvarje försågdadt timmerparti allt efter olika dimensioner. Grundackordsbeloppets fördelning på de i arbetet deltagande uträknas vanligen med indextal, hvarvid försågarens andel brukar sättas = 100.

Förutom ackordsprislistan innehålla aftalen i regel bestämmelser om tidlöner för dels hjälparbetare af olika slag, såväl yrkes- som grof- arbetare, hvilka ej hafva andel i sågningsackordet, dels ock för egentliga sågverksarbetare vid sådant arbete, där ackordet ej kan tillämpas.

För de högst aflönade arbetarkategorierna (försågare, hyflare, plank- bärare m. fl. samt högre kvalificerade reparationsarbetare) uppgår timlönen till följande belopp:

40 öre eller mer: i 9 aftal med 1,183 arbetare (föreg. år: 6 aftal med 444 arb.).	
37—38 ⁵ öre: " 4 " " 1,931 " (" " 1 " " 350 ").	
35 " " 5 " " 1,010 " (" " 6 " " 901 ").	
30—32 " " 6 " " 1,903 " (" " 6 " " 494 ").	

De öfriga aftalen hafva bestämmelser om tidlöner endast för grof- arbetare; ett aftal upptager uteslutande ackordspriser.

För s. k. dagsverkare eller grof arbetare är i här redovisade aftal 25 öre den vanligast förekommande timpenningen. Af de större såg- verken är det endast ett, inom Uppsala län, som för en del arbetare fastställer en så låg timlön som 22 öre. Vid ett sågverk i Ånger- manland betalas arbetare, som fyllt 20 år, med 20—25 öre, »allt be- roende på arbetsduglighet och slag af arbete, som utföres»; ett aftal från Värmland föreskrifver för fullgod arbetare en timpenning af 23

öre, hvilken emellertid vid »tyngre arbeten eller sådana, som fordra fackkunskap» skall höjas till 30 öre. Öfver genomsnittet i detta hänseende höja sig ett par aftal från Västerbotten, som fastställa dagsverksarbetares lön till 27 öre per timme, och vid de båda sågverk, där lönerna i allmänhet synas stå högst — ett i Karlstad och ett i Kopparbergs län — utgår timpenningen för fullgod arbetare med minst 30 öre.

Samma lönesats gäller för arbetare öfver 20 år vid en mindre såg i Gäfleborgs län.

Inom *snickeriindustrien* hafva, enligt föreliggande uppgifter, under år 1909 träffats 12 aftal, omfattande sammanlagt 560 arbetare.

Samtliga aftal utom ett par mindre betydande innehålla ackordsprislister eller åtminstone bestämmelser angående ackordsarbete. Garanterad timlön förekommer i samtliga aftal, vanligen dock ej för sådant arbete, hvars betalning är fastställd i prislistan.

För fullgod arbetare föreskrifva några aftal endast *en* lönesats; andra åter skilja i detta hänseende mellan å ena sidan kvalificerade yrkesarbetare (möbelsnickare, svarfvare m. fl.), å andra sidan s. k. maskinsnickare. I nedanstående öfersikt öfver lönerna å olika orter har, där i ett aftal förekomma flera lönesatser, endast tagits hänsyn till den för kvalificerade yrkesarbetare gällande:

Orter.	A n t a l		Timlön.
	aftal.	arbetare.	Öre.
Nacka (Stockh. l.).....	1	13	45
Mariefred.....	1	18	42
Enköping, Mjölby (Österg. l.).....	2	67	40
Katrineholm (Söderm. l.).....	1	120	39
Båstad, Bjärnum (Krist. l.).....	2	100	37
Vimmerby, Grums (Värml. l.), Gäfle.....	3	200	35
Borås.....	1	22	34
Lidköping.....	1	20	33

Kollektivaftal hafva veterligen förut förekommit endast vid två af dessa arbetsställen, nämligen i Katrineholm, där timlönen enligt ett år 1907 träffadt aftal var 37 öre, samt Mjölby, där den sedan 1906 var 33 öre.

Aftal föreligga från 16 *trämassefabriker* och *pappersbruk* med tillsammans 3,440 arbetare.¹⁾

Vid trämassefabrikerna är löneformen enligt en del aftal kombinerad ackord- och tidlön, enligt andra i regel uteslutande ackordlön. Liksom inom sågverksindustrien användes gemensamhetsackord, och lönesatserna beräknas per ton vid fabriken tillverkad massa. Vid en fabrik

¹⁾ Tre aftal gälla pappersbruk (däraf ett förenadt med trämassefabrik); samtliga de öfriga beröra endast trämassefabriker.

användas bägge dessa aflöningsystem: om tillverkningen understiger en viss kvantitet per dygn, utgår hela lönen per ton, stiger produktionen åter öfver denna kvantitet, öfvergår man till det kombinerade systemet med en fast dagspenning och därtill ett mindre tillägg per ton. Prislistan, har, hvad gäller kategorierna kokare och hjälpkokare, följande utseende:¹⁾

Aflöningspriser vid sulfatfabriken:

	Till och med 48 ton.	Öfver 48 ton.	
	Öre per ton.	Kronor per dag.	Öre per ton.
Kokare	10·5	2·69	4·9
Hjälpkokare	8·2	2·12	3·8

Vid sidan af ackordet innehålla trämasseaftalen i allmänhet bestämmelser om tidlön, som är den normala aflöningsformen för hjälparbetare. Likaså föreskrifva flera aftal att sistnämnda löneform skall tillämpas, då fabriksdriften af någon anledning blifvit rubbad, så att den normala ackordsförtjänsten ej kan uppnås.

Vid samtliga de pappersbruk, från hvilka aftal föreligga, användes premieackord. Aflöningen utgår sålunda med ett fast belopp per dag eller timme, hvartill kommer ett tillägg för hvarje ton, hvarmed produktionen öfverstiger en viss kvantitet per vecka. Arbete med sortering, inpackning o. d. betalas per timme.

Af det anförda torde framgå, att de i aftalen föreskrifna tidlönesatserna i regel endast gifva en ofullkomlig bild af löneförhållandena inom denna industri. Här nedan upptages därför endast timpenningen för s. k. utarbetare och i allmänhet sådana arbetare, som ej hafva ackord. Nämnda timpenning utgör:

30 öre enligt 9 aftal (1 från Hallands län, 2 från Värmlands län och 6 från Norrland).
29 " " 1 " (från Älfsborgs län).
28 " " 1 " (" Värmlands ").
26 " " 3 " (" Uppsala, Göteborgs och Bohus samt Värmlands län).
22 " " 1 " (" Värmlands län). ²⁾

Till dessa kontanta lönebelopp kommer emellertid enligt flera aftal fri bostad eller hyresersättning, stundom utgående med olika belopp för gifta och ogifta arbetare.

¹⁾ Den fasta tidlönesatsen är så beräknad, att aflöningen vid en produktion af 48 ton (den i detta fall fastställda gränskvantiteten) blir lika stor vare sig man använder den ena eller andra beräkningsformen.

²⁾ Ett aftal för ett värmländskt pappersbruk föreskrifver, att »arbetstiden för utarbetare regleras efter ingenjörens bestämmelser», men nämner intet om lönen för denna arbetargrupp. Enligt ett år 1907 träffadt aftal utgjorde timpenningen vid detta bruk 24 öre.

Det under år 1909 mellan *Elektriska arbetsgifvareföreningen* och Elektriska arbetareförbundet träffade riksaftalet öfverensstämmen, hvad lönebestämmelser beträffar, i alla delar med det förut sedan år 1907 gällande. Inom resp. grupperna I och II, den förra omfattande Stockholm med omnejd samt Norrland norr om Ljungan, den senare omfattande öfriga platser i Sverige, utgå minimilönerna med följande belopp:

	I.	II.
	Öre per timme.	
För hjälpmontörer, som ej kunna utföra själfständigt arbete	35	30
För montörer, som kunna arbeta själfständigt och arbetat minst 3 år i facket	47	38
För montörer, som kunna leda större installationer för belysning eller kraft.....	58	48

Ackordsarbete må enligt riksaftalet »användas i alla sådana fall, där detsamma är möjligt att genomföra», men timlönen skall därvid alltid vara garanterad.

Från *stenindustrien* föreligga 14 aftal, omfattande 1,394 arbetare. Flertalet af dessa arbetare tillhöra granitindustrien; fem aftal från Örebro län gälla dock kalkstenshuggerier. Ett aftal från Borås afser stenarbetare inom byggnadsbranschen.

Huggning af sten utföres i regel på ackord. Däremot användes tidlön vid brytning af råmaterial o. d. arbeten, äfvensom lastning; för arbete af senare slaget är vanligen fastställd en särskild, högre timpenning. Därjämte föreskrifva ett par aftal, att viss tidlön skall vara garanterad vid utförande af arbeten, hvarå priser ej äro fastställda i ackordslista.

De å olika orter utgående timlönerna utvisas af nedanstående öfversikt:

O r t e r.	A n t a l		Brytning.	Lastning.
	aftal.	arbetare.	Öre per timme.	
Norra Bohuslän (och Norge)	2	600	50	50
Borås; Örebro län (landsb.).....	6	176	40	—
Kalmar och Blekinge län	3	139	35	40
Blekinge län.....	1	450	32	35
Varberg	1	29	27—30	38

Varbergsaftalet medförde en förhöjning af timlönerna med i genomsnitt 3 öre. Hvad beträffar Boråsäftalet voro lönesatserna desamma som fastställts i ett förut gällande aftal. Hvad angår öfriga aftal inom branschen, föreligger icke tillfälle till exakta jämförelser med förut gällande aftal.

Svenska byggnadsämnesindustriförbundet träffade under år 1909 med vederbörande arbetarorganisationer ett riksaf tal, omfattande 64 arbetsgifvare och 3,750 arbetare. Dessutom upprättades på grundval af Centrala arbetsgifvareförbundets riksaf tal under året 4 af tal för arbetsplatser inom *cement- och tegelindustrien*, berörande 653 arbetare.

Det förstnämnda riksaf talet innehåller egentligen icke några lönesatser, utan föreskrifver blott, att dylika skola fastställas för de särskilda arbetsplatserna. Öfverenskommelse om löner hade emellertid före riksaf talets afslutande träffats mellan hufvudorganisationerna å ömse sidor, och äfven prislistorna kunna därför i viss mån anses utgöra en del af riksaf talet.

För grofarbetare skulle lönen enligt nämnda öfverenskommelse i regel vara 30 öre per timme. Vid de arbetsplatser, där högre timpenning förut varit gällande, skulle denna dock bibehållas. För den största berörda fabriken, i Limhamn, fastställdes sålunda en timlön af 33 öre.

Ackordspriserna fastställdes i öfverensstämmelse med af arbetsgifvarna framlagda förslag till prislistor, dock med förbehåll, att arbetarna skulle äga påkalla undersökning och eventuellt ändring, därest ackordspriserna kunde påvisas vara så låga, att arbetarna ej under normala förhållanden uppnådde en viss minimiförtjänst.

Antalet och omfattningen af de kollektivaftal, som under år 1909 träffades inom de viktigare *husbyggnadsyrkena*, framgå af följande öfersikt:

Y r k e n.	Antal	Antal berörda	
	aftal.	arbetsgifvare.	arbetare.
Murare	21	269	1,548
Träarbetare	20	287	2,807
Målare	9	182	1,232
Grofarbetare	17	247	2,010

Därtill kommer, att åtskilliga förut träffade af tal under redogörelseåret omredigerats till öfverensstämmelse med det samma år upprättade riksaf talet för byggnadsindustrien.

Beträffande löneformen är följande bestämmelse träffad i riksaf talet att införas såsom § 1 i de lokala aftalen:

»Arbetet utföres antingen på tid eller på ackord, skolande den form för lörens utgående, som för hvarje särskildt arbete blifvit fastställd, ovillkorligen fasthållas.» Emellertid kan, då arbetsgifvare och arbetare därom äro ense, nämnda stadgande i lokalaftalen gifvas följande lydelse: »Som ackordsarbete icke förekommer, gäller för detta af tal, att allt arbete utföres på tid.» Denna sistnämnda klausul återfinnes i nästan alla målaraftal samt i flertalet af tal för träarbetare. Däremot innehålla murar- och grofarbetaraftalen i regel närmare bestämmelser om ackordsarbete.

Beträffande arbete, som utföres på tid, fastställa aftalen för murare, träarbetare och målare vanligen blott *en* lönesats, afsedd för »duglig, ordentlig och flitig arbete», som kan styrka, att han lärt yrket eller arbetat i detsamma ett visst antal år, inberäknadt lärotiden. Ett par träarbetaraftal föreskrifva dock något högre timpenning för snickare än för timmermän. Aftalen för grofarbetare fastställa åter ofta ett flertal lönesatser, allt efter arbetets art.

Tidlönesatserna, sådana de fastställts i de under redogörelseåret träffade aftalen inom nämnda fack, framgå närmare af nedanstående sammanställning:

Orter.	Antal		Timlön.
	aftal.	arbetare.	Öre.
<i>Murare:</i>			
Karlstad	1	53	60
Eskilstuna, Göteborg	2	453	55
Karlskrona, Uddevalla	2	83	52
Jönköping, Malmö, Ystad, Halmstad, Borås	5	383	50
Ängelholm, Landskrona, Eslöf	3	201	49
Kristianstad o. skånska landsbygden	5	147	48
Åhus (Krist. l.)	1	9	46
<i>Träarbetare:</i>			
Malmö, Lund, Hälsingborg	3	470	50
Landskrona	1	50	49
Eskilstuna	1	106	48
Ystad, ¹⁾ Halmstad	2	126	47
Uppsala ²⁾	1	210	46
Eslöf, Göteborg ³⁾	2	968	45
Uddevalla	1	87	44
Karlskrona, Borås	2	565	43
Åhus, Båstad med omnejd (nordvästra Skåne)...	6	185	42
Sjöbo (Malmöhus län)	1	40	36
<i>Målare:</i>			
Uppsala, Karlskrona, Malmö, Lund, Västerås ...	5	1,058	55
Eskilstuna, Landskrona	2	134	50—51
Eksjö, Lidköping	2	40	45
<i>Grofarbetare:</i>			
Malmö, Lund, Ystad, Göteborg (cementarbetare)	4	548	40
Landskrona, Halmstad	2	171	39
Norrköping	1	55	38
Göteborg (gråstensarbetare)	1	575	37
Kristianstad, Eslöf och skånska landsbygden, Uddevalla, Karlstad	6	464	36
Karlskrona, Ludvika (Kopparb. l.)	2	97	(33)35
Borås	1	100	31

¹⁾ Timpenningen är lägst 47, högst 50 öre.

²⁾ " för snickare är 49 öre.

³⁾ " " " " 47 öre (för synnerligen skicklig bänksnickare 50 öre).

Å flertalet af ofvan nämnda orter hafva redan förut förefunnits kollektivaf tal inom byggnadsfacken. Dessa af tal föreskrefvo i en mängd fall successiva lönestegringar under aftalstiden; under åren 1907 och 1908 höjdes sålunda lönerna snart sagdt öfver hela linjen. Däremot hafva de under år 1909 träffade aftalen i allmänhet bibehållit de från föregående år gällande lönesatserna. Förhöjningar kunna endast påvisas i nedanstående fall:

Y r k e n.	O r t e r.	År, då förutv. aftal träffades. ¹⁾	Förut gällande timlön. Öre.	Timlön enl. 1909 års aftal. Öre.
Murare	Åhus (Krist. l.)	1906 (07)	45	46
”	Grufdistr. i Malmöh. l.	1906 (08)	47	48
Träarbetare	Åstorp (Krist. l.)	1907	40	42
”	Halmstad	1906 (08)	46	47
Målare	Lidköping	1906	35—40 ²⁾	45
Grofarbetare	Norrköping	1907	35	38
”	Uddevalla	1907 (08)	35	36

Vid väg- och vattenbyggnadsarbeten hafva under år 1909 träffats 7 aftal, berörande tillsammans 654 arbetare.

Hithörande arbeten utföras i regel på ackord, hvarvid en viss timlön är garanterad enligt de flesta under redogörelseåret träffade aftalen. Denna timlön utgår enligt aftalen med följande belopp:

Landsdelar.	Antal		Timlön.
	aftal.	arbetare.	Öre.
Stockholms län.....	3	221	50
Kronobergs ”	1	42	45
Gottlands ”	1	31	40
Skaraborgs ”	1	60	36
Värmlands ”	1	300	32

Enligt Skaraborgsaftalet utgår för arbete vid maskinpumpar och mudderverk en timpenning af endast 30 öre, medan Värmlandsaftalet för yrkesarbetare föreskrifver tvänne lönesatser å resp. 36 och 42 öre, hvartill i det senare aftalet för alla arbetare, som ej erhålla fri bostad, kommer ett hyresbidrag af 3 kr. per månad (motsvarande c:a 1·2 öre per timme).

Med kommunalarbetare af olika slag (utom spårvägspersonal) träffades under året 5 kollektivaf tal, hvartill komma 2 aftal vid entreprenad-företag af offentlig karaktär. Sammanlagt berörde dessa aftal 446

¹⁾ Siffrorna inom parentes angifva det år, då den senast gällande lönesatsen började tillämpas.

²⁾ Den lägre timpenningen utgick under vintern, den högre under sommaren.

arbetare. Två af aftalen gällde gasverksarbetare, tre renhållningsarbetare och två arbetare vid gatuarbeten o. d.

Gasverksaftalen föreskrifva följande lönesatser:

	Eldare.	Öfriga arbetare.
Ystad (1909—11)	3'80 kr. per skift.	3'60 kr. per skift (dag).
(1911—14)	4'00 " " "	3'70 " " " "
Örebro	3'70 " " "	3'10 " " " "

Vid renhållningsverken fastställdes lönerna sålunda:

	Ordinarie arbetare.	Extra arbetare.
Stockholm	110 kr. per mån.	— —
Hälsingborg	100 " " "	35 öre per t.
Lund	95 " " "	36 " " "

Vid gatuarbeten fastställdes följande timlöner:

	Grofarbetare.	Rörläggare m. fl.
Nyköping	37 öre per t.	40 öre per t.
Malmö	40 " " "	45 " " "

För tidlönens betydelse såsom norm för den verkliga inkomsten är det gifvetvis af stor vikt, om den är vid ackordsarbete garanterad eller icke. Såsom närmare framgår af tab. VI, är enligt 53 aftal, berörande 5,561 arbetare, tidlönen garanterad vid allt ackordsarbete, medan vid 51 aftal med 8,902 arbetare dylik garanti lämnas endast för vissa fall. 131 aftal, omfattande 25,377 arbetare, sakna bestämmelser om garanti för tidlönen; i återstående fall — 101 aftal med 6,020 arbetare — förekomma endast tidlönsbestämmelser eller öfver hufvud inga lönebestämmelser.

De aftal, som under alla förhållanden garantera timlönen vid ackordsarbete, äro ganska fåtaliga och i allmänhet föga omfattande. Till denna grupp hör emellertid riksaftalet inom den elektriska installationsverksamheten äfvensom tvänne betydande aftal för verkstadspersonal vid spårvägar, som härutinnan öfverensstämman med riksaftalet inom den mekaniska verkstadsindustrien.

Riksaftalet inom byggnadsindustrien föreskrifver, att timlönen garanteras endast i de fall, då arbetet ej utföres enligt gällande ackordsprislista; i öfverensstämmelse härmed är i lokalaftalen för cementarbetare och murare endast vid vissa arbeten timlönen garanterad. Grof arbetarnas aftal sakna däremot i allmänhet prislistor och låta ackorden bero på tillfällig öfverenskommelse, hvarvid följaktligen timlönen alltid är garanterad. Flertalet aftal för målare och byggnadsträarbetare före-

skrifva i enlighet med riksaftalets medgifvande, att allt arbete skall utföras på tid.

Till de aftal, som endast för vissa fall garantera tidlönen vid ackordsarbete, räknas vidare »hufvudaftal n:r 2» vid de enskilda järnvägarna, som beträffande verkstadsarbetare stadgar, att minimilönen garanteras endast, då arbetet ej är upptaget i fast prislista. Till samma grupp räknas ock riksaftalet för byggnadsämnesindustrien, åtskilliga snickerifabriksaftal o. s. v.

För arbetarnas verkliga inkomst spelar gifvetvis öfvertidsarbetet stor roll, detta äfven af det skäl att sådant arbete i regel aflönas högre än arbete å ordinarie tid. Af de under år 1909 träffade aftalen innehålla sålunda öfver 270 aftal bestämmelser om visst tillägg vid öfvertidsarbete. Tillägget utgår antingen i procent af den ordinarie timlönen eller med visst belopp per timme; en viss skala gäller oftast för beloppets storlek med olika satser för s. k. vanligt öfvertidsarbete (vanligen 2 à 3 timmar efter ordinarie arbetstid), annat öfvertidsarbete eller nattarbete och sön- eller helgdagsarbete. I nedanstående fördelning af aftalen med hänsyn till deras bestämmelser om öfvertidsarbete har för jämförelses underlättande öfvertidstillägget, där detta utgår med visst belopp, omräknats i procent af timlönen.

Stipuleradt eller beräknadt tillägg i % af tidlönen vid öfvertidsarbete.

	A n t a l a f t a l .				Summa.
	Intill 30 % (vanl. 25 %)	30—60 % (vanl. 50 %)	60—90 % (vanl. 75 %)	Öfver 90 % (vanl. 100 %)	
Vanligt öfvertidsarbete	194	73	5	—	272
Nattarbete	37	183	14	36	270
Sön- och helgdagsarbete ...	16	111	16	123	266

Som häraf synes, utgår ersättningen för vanligt öfvertidsarbete i flertalet fall med 25 % förhöjning eller däromkring; åtskilliga aftal medgifva 50 % tillägg, men blott få därutöfver. Vid nattarbete uppgår tillägget i öfvervägande antalet fall till 50 %, medan vid sön- och helgdagsarbete detsamma ungefär lika ofta utgör 100 % som 50 %.

6. Arbetstid.

Tab. G meddelar en öfersikt öfver den i redogörelseårets aftal stipulerade arbetstiden per vecka. Tabellen omfattar endast de i det föregående omförmälda 336 aftal med 45,860 berörda arbetare, hvilka

föreskrifva fullständig reglering af arbetsvillkoren, men däremot icke riksftalten inom sågverksindustrien, byggnadsverksamheten och vid järnvägarna, hvilka senare aftal endast meddela vissa generella föreskrifter om arbetstidens längd.

Enligt riksftalet för sågverksindustrien är den ordinarie arbetstiden 10 timmar per dygn, med undantag för lördagar och helgdagsaftnar, då det ordinarie arbetet slutar en timme tidigare. Emellertid medgifver aftalet, att kortare arbetstid må bibehållas vid de verk, där sådan redan faktiskt tillämpats.

Enligt riksftalet för byggnadsverksamheten skall den ordinarie arbetstiden i lokalaftalen bestämdt fixeras samt utgöra 57 timmar per hel arbetsvecka. Men å platser, där vederbörande arbetsgifvare och arbetarorganisationer därom enas, kan en längre ordinarie arbetstid än den sålunda angifna fastställas, och där arbetstiden enligt senaste aftal är kortare än nyss sagts, skola dylikt aftals bestämmelser härutinnan fortfarande gälla, därest enighet om ändring ej kan uppnås.

Enligt »hufvudaftal n:r 2» för de enskilda järnvägarna utgör den normala tjänstgöringstiden för stationär personal i medeltal 10 timmar per tjänstgöringsdygn, men kan för särdeles lindriga eller ansträngande befattningar bestämmas till 11 resp. 9 timmar. För åkande personal räknas tjänstgöringstiden per månad om 30 dagar. Af den för hvarje befattning och tågslag fastställda tiden får emellertid endast en viss del utgå i s. k. tidtabelltid (innefattande tågens gång- och uppehålltid), såsom framgår af efterföljande öfversikt:

T å g s l a g.	Lokomotivpersonal.		Konduktörspersonal.	
	Tjänstg.-tid.	Tidtab.-tid.	Tjänstg.-tid.	Tidtab.-tid.
Förortståg ¹⁾	240	180	{	260
Tåg med reshastighet öfver 35 km. }				180
D:o 27—35 " "				220
D:o under 27 " "	250	200	{	260
	260	220		230

Vid alternerande tjänstgöring å olika tågslag modifieras tjänstgöringstiden enligt särskilda bestämmelser.

För smörjare, bromsare m. fl. utgör den normala tjänstgöringstiden, oafsedt tågslag, 260 timmar per månad, hvaraf högst 240 timmar i tidtabelltid.

För verkstadspersonal utgör den ordinarie arbetstiden i regel 57 timmar per vecka (lördagar 7 t., öfriga söckendagar 10 t.); emellertid kan öfverenskommas om längre arbetstid, som dock högst får utgöra 60 timmar.

Extra banarbetare hafva en arbetstid af 60 timmar per vecka.

¹⁾ Linjerna Stockholm—Sundbyberg, Stockholm—Djursholm och Stockholm—Saltsjöbaden.

Tab. G. Ordinarie nettoarbetstid

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Antal af aftal berörda		Däraf berörda af aftal med bestämmelse om arbetstid.		T. o. m. 48 t.		Öfver 48 t. o. m. 51 t.		Öfver 51 t. o. m. 52 t.	
	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.
I. Jordbruk	4	294	4	294	—	—	—	—	—	—
II. Flottning	3	6,431	2	6,381	—	—	—	—	—	—
III. Malmgrufvor	2	242	2	242	1) 2	242	—	—	—	—
IV. 1. Kvarnar	2	42	2	42	—	—	—	—	—	—
2. Bagerier och konditorier	202	842	198	826	—	—	—	—	2	8
3. Råsockerbruk och sockerraffinaderier	4	732	4	732	—	—	—	—	—	—
4. Tobaksfabriker	4	328	2	239	—	—	—	—	—	—
5. Bryggerier o. läskedrycksfabriker	27	596	27	532	2)	532	—	—	—	—
6. Slakterier och charkuterier	10	22	10	22	—	—	—	—	—	—
V. 1. Spinnerier, väfverier, färgier m. m.	15	3,221	15	3,221	—	—	—	—	—	—
2. Repslagerier	1	3	1	3	—	—	—	—	—	—
VI. 1. Skrädderier och sömnadsfabriker	126	774	122	762	—	—	—	—	—	—
2. Skofabriker	3	147	3	147	1	30	—	—	—	—
3. Skomakeriverkstäder	56	180	10	32	—	—	—	—	—	—
4. Paraply- och käppfabriker	4	14	4	14	—	—	—	—	3	10
5. Barberare	40	80	40	80	—	—	—	—	—	—
VII. 1. Garfverier och läderfabriker	6	200	6	200	—	—	—	—	—	—
2. Gummivarufabriker	2	883	2	883	—	—	—	—	—	—
3. Borst- och penselfabriker	2	166	2	166	—	—	—	—	—	—
4. Sadelmakeri- o. tapetserarverkstäder	4	10	4	10	—	—	—	—	—	—
VIII. 1. Sägverk och hyflerier	30	6,608	29	6,550	—	—	—	—	—	—
2. Brädgårdsrörelse	4	52	4	52	—	—	—	—	—	—
3. Träkolsverk	1	91	1	91	—	—	—	—	—	—
4. Snickeri- och möbelfabriker	15	560	15	560	—	—	—	—	—	—
5. Vagnmakerier	5	15	5	15	—	—	—	—	—	—
IX. Trämassefabriker och pappersbruk ³⁾ ...	16	3,440	16	3,440	—	—	—	—	—	—
X. Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XI. Järn- och stålverk	1	165	1	165	—	—	—	—	—	—
XII. 1. Järn- och stålvarufabriker	7	135	7	135	—	—	—	—	—	—

¹⁾ För arbete öfvan jord är arbetstiden 60 å 65 timmar. — ²⁾ De 2 aftal, som sakna bestämmelser per vecka, enligt 8 aftal 12 timmars skift (72 tim. eller mer per v.) samt enligt 6 aftal såväl 8 som 12

enligt under år 1909 träffade aftal.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.			
Öfver 52 t. o. m. 53 t.	Öfver 53 t. o. m. 54 t.	Öfver 54 t. o. m. 55 t.	Öfver 55 t. o. m. 56 t.	Öfver 56 t. o. m. 57 t.	Öfver 57 t. o. m. 58 t.	Öfver 58 t. o. m. 59 t.	Öfver 59 t. o. m. 60 t.	Öfver 60 t. o. m. 63 t.	Öfver 63 t. o. m. 66 t.	Öfver 66 t.														
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	
						2	192	2	102															I.
						2	6,381																	II.
																								III.
								2	42															1. IV.
	13	26				30	95	141	623	1	44	11	30											2.
												4	732											3.
	1	119			1	120								27	532									4.
																								5.
									10	22														6.
									1	70	3	359	11	2,792										1. V.
														1	3									2.
1	13								6	73	1	38	102	602				12	36					1. VI.
		2	117																					2.
		10	32																					3.
1	4																							4.
																		31	61	9	19			5.
							2	49	2	98				2	53									1. VII.
									1	403				1	480									2.
							2	166																3.
									4	10														4.
		1	95				4	823			19	5,024	5	608										1. VIII.
											4	52												2.
					1	91																		3.
				3	36	5	338	3	71	3	93	1	22											4.
									5	15														5.
							1	160	1	375	4	893	7	1,446	3	566								IX.
																								X.
									1	165														XI.
	1	3			1	18	3	57	1	18				1	39									1. XII.

om arbetstid, gälla endast utkörare. — ³) Dessutom förekommer enligt 2 aftal 8 timmars skift (52—56 tim.
timmars skift.

Tab. G. (Forts.) Ordinarie nettoarbetstid

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Antal af aftal berörda		Däraf berörda af aftal med bestämmande om arbetstid.		T. o. m. 48 t.		Öfver 48 t. o. m. 51 t.		Öfver 51 t. o. m. 52 t.	
	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.
XII. 2. Smides-, reparations- och hofslageri- verkstäder.....	15	152	15	152	—	—	—	—	—	—
3. Bleck-, plåt- och kopparslagerier...	10	36	10	36	—	—	—	—	—	—
XIII. 1. Mekaniska verkstäder.....	3	227	3	227	—	—	—	—	—	—
2. Instrumentfabriker.....	2	50	2	50	—	—	—	—	—	—
3. Elektrisk installationsverksamhet...	31	931	31	931	—	—	—	—	—	—
XIV. 1. Stenbrott och stenhuggerier.....	19	1,394	17	914	—	—	—	—	—	—
2. Torfindustri.....	1	100	1	100	—	—	—	—	—	—
3. Cementfabriker och tegelbruk.....	68	4,403	68	4,403	—	—	—	—	—	—
4. Glasbruk.....	9	704	9	704	1	170	8	534	—	—
5. Öfrig jord- och stenindustri.....	1	10	1	10	—	—	—	—	—	—
XV. 1. Karbid- och kloratfabriker.....	1	30	1	30	—	—	—	—	—	—
2. Gödningsämnes- och svafvelsyre- fabriker.....	3	220	2	200	—	—	—	—	—	—
3. Tändsticksfabriker.....	1	35	1	35	—	—	—	—	—	—
XVI. 1. Murare.....	269	1,548	269	1,548	—	—	—	—	—	—
2. Byggnadsträarbetare.....	287	2,807	287	2,807	—	—	—	—	—	—
3. Förgylleri- och glasmästeriarbetare	2	7	2	7	—	—	—	—	—	—
4. Målare.....	182	1,232	182	1,232	—	—	—	—	—	—
5. Skorstensfejare.....	17	119	17	119	—	—	1	6	—	—
6. Rörarbetare.....	6	25	6	25	—	—	—	—	—	—
7. Byggnadsgrofarbetare.....	247	2,010	247	2,010	—	—	—	—	—	—
8. Stuckatörer.....	5	40	5	40	—	—	—	—	—	—
9. Väg- och vattenbyggnadsarbetare...	7	654	7	654	—	—	—	—	4	244
XVII. 1. Kommunala arbeten.....	5	148	5	148	—	—	—	—	—	—
2. Andra allmänna arbeten.....	5	298	5	298	—	—	—	—	—	—
XVIII. Handelsarbetare och varuutkörare.....	63	385	62	325	—	—	—	—	—	—
XIX. 1. Åkerirörelse.....	41	186	41	186	—	—	—	—	—	—
2. Stufverirörelse.....	10	741	10	741	—	—	—	—	1	18
3. Spärvägar.....	2	1,095	2	1,095	—	—	—	—	—	—
Summa	1,908	45,860	1,846	44,863	4	442	9	540	10	280

¹⁾ Dessutom förekommer 8 och 12 timmars skift. — ²⁾ Aftalet gäller blott eldare och smörjare. — ifrågakarande spärvägarna 54 timmar för trafikpersonal och 57 timmar för verkstadsarbetare.

Beträffande de i tab. G meddelade uppgifterna om arbetstid bör påpekas, att dessa endast afse *ordinarie* arbetstid utan hänsyn till det öfvertidsarbete, som gifvetvis i stor utsträckning förekommer. Vidare hafva raster, där dessa varit inräknade i den i aftalen angifna arbetstiden, frändragits denna, såvidt möjligt, för erhållande af nettoarbets-tiden. I vissa fall är emellertid den här behandlade arbetstiden att anse såsom maximiarbetstid eller den högsta tillåtna arbetstiden, hvilken vid hvarjehanda tillfällen kan reduceras, såsom ock närmare omförmäles i »Kommentar till tab. I». I vissa fall föreskrifva aftalen olika arbetstider, särskildt för hjälparbetare, och har då endast arbetstiden för hufvudgruppen arbetare kommit i betraktande. Där olika arbetstider funnits stipulerade för sommar och vinter, har hänsyn tagits endast till sommararbetstiden.

Af tab. G framgår, att 1,846 arbetsgifvare och 44,863 arbetare eller 97.8 % af samtliga arbetare, för hvilka aftal träffats under år 1909, beröras af aftal med bestämmelser om arbetstid. Detta arbetarantals fördelning efter bestämmelserna om arbetstidens längd framgår af efterföljande sammandrag:

Arbetstid (ordinarie) per vecka.	Arbetare berörda af aftal med bestämmelser om arbetstid.	
	Antal.	%.
48 t. och därunder.....	442	1.0
49—53 t.....	1,763	3.9
54 ".....	978	2.2
55—56 ".....	462	1.0
57 ".....	11,469	25.5
58 ".....	2,813	6.3
59 ".....	13,691	30.5
60 ".....	12,368	27.6
öfver 60 t.....	877	2.0
	<i>Summa</i> 44,863	<i>100.0</i>

För den öfvervägande delen af dessa arbetare är fastställd en vecko-arbetstid af 57—60 timmar. Endast för 877 arbetare gäller mer än 60 timmars arbetsvecka, och för 3,645 arbetare är veckoarbetstiden 56 timmar eller därunder.

Den kortaste arbetstiden uppvisa de under redogörelseåret träffade aftalen vid grufvor och glasbruk. Enligt aftalen för grufvor arbetas i skift om 8 timmar hvarterda, och utgör veckoarbetstiden 48 timmar, såsom regel är inom denna industri. Riksaftalet för buteljglasbruk föreskrifver en något längre arbetstid, nämligen per vecka under vintern 6 skift om $8\frac{1}{2}$ timmar, under sommaren 6 skift om 8 timmar med tillägg af ett 7:de skift hvar tredje vecka.

Det under år 1908 träffade riksaftalet inom skoindustrien fastställde arbetstiden per vecka till 54 timmar. Samma arbetstid stipuleras i tvänne af de under redogörelseåret träffade aftalen inom branschen, medan det tredje har allenast 48 timmars arbetsvecka.

Enligt de i tab. G redovisade lokalaftalen inom byggnadsindustrien är veckoarbetstiden i regel 57 timmar (7 t. på lördagar, 10 t. under hvar af öfriga söckendagar). Emellertid medgifver, såsom nämndt, riksaftalet, hvilket äger tillämpning å de allra flesta i tab. G redovisade lokalaftalen inom branschen, att i vissa fall kortare eller längre arbetstid må tillämpas. Sålunda finner man, att de under redogörelseåret träffade aftalen för måleriarbetare i vissa skånska städer fixera veckoarbetstiden till 53 à 56 timmar. En längre arbetstid än den normala finnes fastställd för olika byggnadsfack i Karlskrona (60 t.) och Uddevalla (59 t.), hvilken sistnämnda stad emellertid står utom riksaftalet. Utanför riks-aftalet stå jämväl aftalen för väg- och vattenbyggnadsarbetare, hvilka föreskrifva dels 52 och dels 57 timmars arbetsvecka.

En arbetsvecka af 57 timmar är vidare fastställd i de under redogörelseåret träffade aftalen för mekaniska verkstäder samt i riks-aftalet för den elektriska installationsverksamheten. Samma arbetstid finnes stadgad i ett flertal aftal inom snickeri- och möbelfabriksbranschen, som uppvisar veckoarbetstider växlande mellan 56 och 60 timmar.

Enligt de under redogörelseåret träffade aftalen är ganska allmänt 58 timmars arbetsvecka fastställd för bageriarbetare, medan däremot i de under år 1908 träffade aftalen i detta fack 60 timmars veckoarbets-tid var förhärskande.

För det öfvervägande flertalet sågverks-, brädgårds- och flott-ningsarbetare är 59 timmars veckoarbetstid stipulerad i här ifråga-varande aftal, hvilken arbetstid ock föreskrifves såsom den normala i de för sågverksindustrien gällande »allmänna bestämmelser», hvilka skola äga tillämpning vid lokalafvals upprättande inom industrien.

En veckoarbetstid af 60 timmar föreskrifves i samtliga under året träffade aftal vid sockerbruk och bryggerier samt det öfvervägande flertalet aftal för textil-, skrädderi- och handelsarbetare. I och genom det under året träffade riks-aftalet inom byggnadsämnes-industrien har samma arbetstid blifvit fastställd för en mängd cement-fabriker, tegel- och kalkbruk m. m.

I föreliggande aftal inom trämasse- och pappersindustrien samt inom vissa grenar af den kemisk-tekniska industrien är olika arbetstid fastställd för olika arbetargrupper. För dem, som icke arbeta på skift, är den dagliga arbetstiden i öfvervägande flertalet fall 10 timmar, ofta dock 1 timme kortare på lördag. För skiftarbetare utgör arbets-

tiden 8 eller 12 timmar per dag, allt efter arbetets art och mer eller mindre kräfvande beskaffenhet. För veckoarbetstidens längd äger härvid äfven betydelse, huruvida driften måste fortgå oafbrutet eller icke. Vid ständig drift kan sålunda arbetstiden per vecka uppgå ända till 84 timmar, som dock knappast torde kunna anses utgöra nettoarbetstid, enär, äfven utan uttrycklig föreskrift härom i aftalet, raster förekomma mer eller mindre regelbundet.

Påpekas må slutligen, att en del aftal sakna bestämmelser om arbetstidens längd. Så är t. ex. fallet med samtliga under året träffade aftal för skomakeriverkstäder utom ett, som fixerar veckoarbetstiden till 54 timmar. Ett par aftal innehålla visserligen icke uttryckliga bestämmelser om arbetstidens längd, men synes det framgå af stadganden om öfvertid ersättning m. m., att en reglering af arbetstiden genom muntligt aftal eller annorledes förutsättes.

7. Ersättning vid olycksfall och sjukhjälp.

Af de i tab. VII redovisade, under redogörelseåret träffade 336 aftalen med 45,860 berörda arbetare, innehålla 289 med 42,629 berörda arbetare bestämmelser om ersättning vid olycksfall. Dessutom innehålla de tre under redogörelseåret träffade riksaf tal, hvilka icke redovisas i tab. VII, vissa stadganden om ersättning vid olycksfall. Riksaf talet för sågverksindustrien föreskrifver sålunda olycksfallsersättning af 1 krona för hvarje dag från och med fjärde till och med sextionde dagen efter olycksfallet, d. v. s. under större delen af den i lagen stadgade karenstiden. Riksaf talet för byggnadsindustrien föreskrifver olycksfallsförsäkring enligt lagen om olycksfall i arbete, dock så att ersättning skall utgå från och med tredje dagen efter den dag, då första läkarbehandlingen sker. Dessa bestämmelser få emellertid ej föranleda ändring i gällande aftal, så länge dessa äga giltighet, och utgöra icke hinder för att mellan arbetsgifvar- och arbetarorganisationernas lokalafdelningar eller enskilda medlemmar frivillig öfverenskommelse om mera omfattande olycksfallsförsäkring kan träffas. Vid upprättande af »hufvudaftal n:r 2» för de enskilda järnvägarna åtstadkoms ej beträffande den största gruppen — linjepersonal — definitivt beslut i frågan, utan bestämdes, att de vid de olika järnvägarna gällande bestämmelserna angående läkarvård och medicin m. m. fortfarande skulle tillämpas, intill dess förhandlingar i sådant hänseende blifvit slutförda mellan organisationerna. För verkstadspersonal och extra banarbetare enades man däremot om karensersättning vid olycksfall i arbete. För de sistnämnda skulle dessutom sjukassa upprättas och, intill dess sådan komme till stånd, viss sjukersättning utbetalas af arbetsgifvaren.

Tab. VII meddelar en öfversikt öfver hithörande bestämmelsers fördelning på olika näringsgrenar. Af tabellen framgår äfven hvilka näringsgrenar — hvad gäller här behandlade aftal — sakna dylika bestämmelser. I främsta rummet märkas härvid sådana näringsgrenar, där laglig ersättningsplikt icke existerar, såsom skrädderier och skomakeri-verkstäder. Bland aftal, som sakna stadganden om olycksfallsersättning, men träffats inom näringsgrenar, hvarå 1901 års lag om ersättning äger tillämpning, märkas riksaftalet inom den elektriska installations-verksamheten samt en del aftal vid tobaksfabriker och mekaniska verkstäder, stenhuggerier, väg- och vattenbyggnader o. s. v. I samband härmed må erinras därom, att de under år 1908 träffade och ännu gällande riksaftalen för tobaksfabriker och mekaniska verkstäder jämväl sakna stadgande om olycksfallsersättning.

Olycksfallsförsäkring enligt lagen den 5 juli 1901 stadgades i 194 aftal med 19,538 berörda arbetare. Af dessa innehåller det öfvervägande flertalet föreskrifter om tillägg till den lagliga försäkringen, såsom framgår af nedanstående sammanställning:

Bestämmelser om olycksfallsförsäkring enligt lagen 5/7 1901

	Antal aftal.	Antal berörda arbetare.
utan tillägg af annan försäkring.....	29	1,609
med tillägg af karensförsäkring	125	15,049
" " " " och försäkring utom arbetet	32	1,553
" " " " på arbetarnas bekostnad.....	8	1,327
<i>Summa</i>	194	19,538

Relativt talrikt förekomma stadganden om olycksfallsförsäkring särskildt i aftal för bagerier och konditorier, för bryggerier och läskedrycksfabriker, snickeri- och möbelfabriker, stenhuggerier, cementfabriker och tegelbruk, flera byggnadsfack, handel och varulager samt stufverirörelse.

Bland yrken, där såväl karensförsäkring som försäkring utom arbetet mera allmänt stipulerades, märkes hufvudsakligen endast bageriyrket, där samma förhållande konstaterades jämväl beträffande de under år 1908 ingångna aftalen. Inom öfriga näringsgrenar förekommo stadganden om karensförsäkring jämte försäkring utom arbetet mera sporadiskt.

Tillägg af karensförsäkring enbart förekommer i mera afsevärd utsträckning inom följande näringsgrenar: bryggerier och läskedrycksfabriker, snickeri- och möbelfabriker, stenbrott och stenhuggerier, cementfabriker och tegelbruk, olika byggnadsfack samt stufverirörelse.

Försäkring under karenstiden på arbetarnas bekostnad är endast stipulerad i ett fåtal af de under året ingångna aftalen. Bland dessa märkas i synnerhet 4 aftal med 1,080 berörda arbetare inom stenindustrin.

I ett par fall, som förts under rubriken: »Olycksfallsförsäkring enligt lagen den 5 juli 1901 utan tillägg af annan försäkring», har aftalet föreskrifvit försäkring för 2,000 kr., hvilket allt efter omständigheterna kan under- eller öfverstiga den i lag stadgade ersättningen.

Endast ett fåtal aftal meddela föreskrifter om den anstalt, hvari försäkringen skall tagas. I 11 aftal, berörande 1,485 arbetare, finnes stadgadt, att lifräntor skola inlösas i Riksförsäkringsanstalten, och 1 aftal inom måleriyrket föreskrifver uttryckligen försäkring i för yrket upprättad särskild kassa.

I kol. 12—19 af tab. VII hafva behandlats de fall, då vid olycksfall eller sjukdom ersättning utöfver den lagbestämda utgår, men försäkring icke är stadgad. Förekomsten af dylika bestämmelser framgår närmare af nedanstående sammanställning:

	Antal aftal.	Antal berörda arbetare.
Olycksfallsersättning under karenstiden.....	110	23,728
Ersättning vid sjukdom:		
direkt från arbetsgifvaren	31	3,026
genom bidrag till sjukkassa	14	1,269
Kostnadsfri läkare, sjukhusvård, medicin m. m.	116	28,661

Härvid bör påpekas, att den första gruppens siffror sannolikt äro något för låga, enär i några fall en i aftalet stadgad sjukdagsersättning jämväl torde afse olycksfall. I allt fall utvisar öfversikten, att af inemot tredjedelen af de i tab. VII redovisade 336 aftalen föreskref ersättning genom direkt utbetalning från arbetsgifvaren, hvartill komma de aftal, som enligt tablån å föregående sida föreskrifva försäkring under den i lagen stadgade karenstiden, så att tillhopa ej mindre än 275 aftal berörande 41,657 arbetare, tillförsäkrade arbetarna olycksfallsersättning under nämnda tid. Äfven kostnadsfri läkare, sjukhusvård och medicin m. m. stipulerades i ett betydande antal aftal. Däremot är bestämmelse om sjukdagsersättning eller bidrag till sjukkassa relativt mindre vanlig och förekommer endast i en sjundedel af aftalen, omfattande ej fullt en tiondedel af de i tab. VII redovisade arbetarna, hvarvid i flertalet fall föreskrefs direkt utbetalning från arbetsgifvaren.

Bestämmelser om olycksfallsersättning jämväl under karenstiden förekomma i de flesta näringsgrenar och fördela sig tämligen jämnt på dessa; bland andra innehåller riksaftalet för buteljglasbruken dylikt

stadgande. Bestämmelser om sjukdagsersättning märkas framför allt i aftalen för sockerfabriker, bryggerier, väg- och vattenbyggnader, allmänna arbeten och spårvägar. Bestämmelser om kostnadsfri läkare, sjukhusvård och medicin m. m. anträffas likaledes inom flertalet näringsgrenar.

Aftalens bestämmelser rörande ersättning vid olycksfall medgifva äfven en inblick i frågan, i hvad mån arbetsgifvarnas ersättningsplikt genom aftalen blifvit utsträckt till i lagen ej omförmälda verksamhetsområden. Som bekant äro jordbruk, trädgårdsskötsel och i allmänhet handverk icke inrymda under 1901 års lag. Af föreliggande fyra aftal inom jordbruket berättigar ett arbetaren att ingå i en af arbetsgifvaren understödd sjukkassa. De trenne öfriga stadga ersättningskyldighet vid olycksfall, däraf ett under form af försäkring. Samtliga föreliggande aftal inom måleriyrket föreskrifva försäkring jämväl under karenstiden, medan aftalen inom slakteri-, sadelmakeri- och vagnmakeriyrkena stipulera försäkring högst motsvarande den lagliga ersättningskyldigheten. Inom aftalen för repslagerier, skrädderier, skomakeriverkstäder och barberaryrket saknas fullständigt stadganden om olycksfallsersättning.

8. Kollektivaftalens öfriga innehåll.

Tab. VIII innehåller en öfversikt öfver de år 1909 träffade aftalens bestämmelser rörande arbetets ledning, föreningsrätt och föreningsstvång.

Af det sammandrag, som meddelas i **Tab. H**, framgår, att bestämmelser i enlighet med § 23 af Svenska arbetsgifvareföreningens stadgar¹⁾ och utan det modifierande tillägg rörande undersökning om orsaken till arbetares afsked, som nedan omförmäles, anträffas i 16 aftal, omfattande 467 arbetare. I 10 af dessa aftal, omfattande 298 arbetare, är »§ 23» kompletterad med bestämmelser till skydd för föreningsrätten. Hit är äfven att räkna »hufvudaftal n:r 2» vid de enskilda järnvägarna, hvilket å ena sidan gifver förvaltning rätt att ensam leda och fördela arbetet samt fritt antaga och afskeda personal, å andra sidan innehåller bestämmelse till förmån för föreningsrätten.

Stadganden i angifven riktning och utan nämnda tillägg om undersökning rörande anledningen till arbetares afskedande förefunnos, enligt hvad den förut publicerade aftalsundersökningen gaf vid handen,

¹⁾ Om innehållet af »§ 23» se Arbetsstatistik F: 1, s. 62.

Tab. H. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal					
	i öfverensstämmelse med Sv. arbetsgivarföreningens § 23				i öfverensstämmelse med kompromissen af dec. 1906.	
	utan tillägg.		med tillägg till skydd för föreningsrätten.			
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel	—	—	—	—	4	294
II. Skogsbruk	—	—	—	—	4	6,381
III. Grufdrift	—	—	—	—	2	242
IV. Närings- och njutningsämnesindustri	1	10	3	35	22	1,564
V. Textilindustri	—	—	—	—	8	3,221
VI. Beklädnadsindustri	3	129	1	32	9	594
VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri	1	13	—	—	7	1,062
VIII. Trävaruindustri	—	—	1	20	34	6,930
IX. Trämasse- och pappersindustri	—	—	—	—	15	3,140
X. Grafisk industri	—	—	—	—	—	—
XI. Malmförädlingsindustri	—	—	—	—	1	165
XII. Metallindustri	—	—	—	—	7	227
XIII. Maskin- och skeppsbyggnadsindustri	—	—	1	44	—	—
XIV. Jord- och stenindustri	—	—	—	—	18	5,872
XV. Kemisk-teknisk industri	—	—	—	—	7	265
XVI. Byggnadsverksamhet	1	17	2	120	68	7,943
XVII. Allmänna arbeten	—	—	2	47	4	370
XVIII. Handel och varulager	—	—	—	—	6	296
XIX. Landtransport	—	—	—	—	11	1,219
Summa	6	169	10	298	227	39,755

i 95 under år 1908 träffade aftal med 6,129 berörda arbetare. Vid 1908 års början åter fanns stadgandet i 448 kollektivaftal med 70,193 arbetare eller fjärdedelen af hela antalet aftalsberörda. I de under redogörelse-året träffade aftalen — fränsett nyssnämnda »hufvudaftal n:r 2» — företrädes alltså »§ 23» utan förutnämnda modifierande tillägg i betydligt mindre utsträckning än hvad förut varit fallet.

angående arbetets ledning, föreningsrätt och föreningsväng.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
med bestämmelser								Inga bestämmelser angående arbetsledning, föreningsrätt och föreningsvång.		Hela antalet	
endast till skydd för föreningsrätten.		angående inskränkningar i föreningsrätten för förmän m. fl.		ang. företrädesrätt till arbete							
				efter anställnings-tid, boningsort, ålder m. m.		för fackförenings-medlemmar.					
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	294
1	50	—	—	—	—	1	6,000	—	—	5	6,431
—	—	1	87	—	—	—	—	—	—	2	242
1	5	2	164	8	341	19	609	3	233	51	2,562
—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	9	3,224
2	39	—	—	1	30	—	—	15	371	31	1,195
—	—	2	107	2	18	—	—	1	166	11	1,259
2	100	2	1,130	8	766	—	—	8	258	46	7,326
—	—	11	2,170	1	160	—	—	1	300	16	3,440
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	165	—	—	—	—	—	—	1	165
2	42	4	152	—	—	—	—	3	54	12	323
1	931	—	—	—	—	—	—	4	233	6	1,208
2	600	12	5,029	—	—	—	—	4	139	24	6,611
—	—	—	—	—	—	—	—	1	20	8	285
2	21	63	7,410	7	268	4	174	2	136	80	8,442
—	—	—	—	5	279	—	—	1	29	7	446
—	—	1	23	—	—	—	—	2	89	8	385
2	789	2	172	—	—	1	10	1	4	15	2,022
15	2,577	101	16,609	32	1,862	25	6,793	47	2,035	336	45,860

I.
II.
III.
IV.
V.
VI.
VII.
VIII.
IX.
X.
XI.
XII.
XIII.
XIV.
XV.
XVI.
XVII.
XVIII.
XIX.

Däremot har i stor utsträckning »§ 23» införts jämte det modifierande tillägg, som framgick ur den s. k. »kompromissen af december 1906», och hvarigenom arbetarna berättigas att vid afskedande under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande af rättelse.¹⁾

¹⁾ Angående tilläggets lydelse se Arbetsstatistik F: 1, s. 62.

Denna kompromissbestämmelse anträffas i de under redogörelseåret träffade riksaftalen inom sågverksindustrin och byggnadsverksamheten — och har på grund däraf äfven influtit i resp. lokalaftal inom dessa branscher — samt dessutom i 227 andra under året ingångna aftal, omfattande 39,785 arbetare. Vid början af år 1908 förefanns samma stadgande i 337 aftal med 53,359 arbetare och i 294 under nämnda år träffade aftal med 77,972 berörda arbetare blef liknande bestämmelse införd. Stadgandet har alltså under de tvänne sista åren nått en högst anseelig och relativt alltjämnt ökad utbredning.

Som nämnt innehåller »kompromissen af december 1906» enahanda stadgande som »§ 23», om ock modifieradt af tilläggsbestämmelser. Vid sammanräkning af aftal med »§ 23» i dess ursprungliga lydelse och aftal innehållande »kompromissens» bestämmelser framgår, att nämnda paragraf, med eller utan inskränkande tillägg, är att anträffa i 243 af 1909 års aftal, berörande 40,252 arbetare, eller 87·8 % af hela det i tab. VIII redovisade arbetarantalet. Vid slutet af år 1907 hade principerna i Svenska arbetsgifvareföreningens § 23 i den ena eller andra formen kommit till uttryck i 785 aftal med 123,552 berörda arbetare, eller 48·3 % af hela antalet aftalsberörda. Af de under år 1908 träffade aftalen innehöllo 389, berörande 84,101 arbetare, eller 61·7 % af hela antalet af under året träffade aftal berörda, enahanda bestämmelse. I de under redogörelseåret träffade aftalen har följaktligen denna bestämmelse i allt större utsträckning blifvit införd, och torde vid 1909 års slut betydligt mer än hälften af samtliga aftalsberörda arbetare hafva omfattats däraf.

I kol. 8—9 af tab. H redovisas de aftal, som innehålla bestämmelser om föreningsrätten, men däremot ej sådana stadganden, om arbetets ledning m. m., som innefattas i »§ 23» och »kompromissen af dec. 1906». Till denna grupp räknas 15 aftal med 2,577 arbetare. Läggas därtill de aftal, som redovisats i kol. 4—5 och 6—7, framgår, att sammanlagdt 252 af 1909 års aftal med däraf berörda 42,660 arbetare, innehålla stadganden till skydd för föreningsrätten.

Bland aftal, som enbart innehålla bestämmelser af sistnämnda art, är i första rummet att nämna riksaftalet inom den elektriska installationsverksamheten, hvilket härutinnan innehåller samma bestämmelser som det i flera punkter likalydande riksaftalet för de mekaniska verkstäderna. Hit räknas äfven ett par aftal för exportstenhuggerier i Bohuslän samt det under redogörelseåret träffade aftalet för Göteborgs spårvägar.

Inskränkningar i föreningsrätten för innehafvare af vissa anställningar, som innebära uppdrag att bevaka arbetsgifvarens intressen gentemot arbetarna (förmän, vakter m. fl.), stadgades vid ingången af år

1908 endast i ett 10-tal aftal inom sockerindustrien och vid stenhuggerier. Under nämnda år erhöll emellertid principen en mer vidsträckt tillämpning, i det att stadganden af sådan innebörd infördes i malmförädlingsindustriens bägge riksafтал (för järngrufvor och järnverk). Under år 1909 hafva dylika bestämmelser blifvit än vanligare, i det att sådana införts i byggnadsämnesindustriens, byggnadsverksamhetens och de enskilda järnvägarnas riksafтал samt i en del aftal inom trämasse- och pappersindustrien m. fl.

25 aftal, omfattande 6,793 arbetare, innehålla bestämmelser hvarigenom företrädesrätt till arbete förbehålles fackföreningsmedlemmar. I flertalet af de under redogörelseåret träffade aftalen inom bagerifacket — 19 aftal med 609 berörda arbetare — är denna rätt utvidgad ända därhän, att uteslutande fackföreningsmedlemmar äga taga anställning hos af aftalet bundna arbetsgifvare. I öfrigt anträffas bestämmelse om företrädesrätt för fackföreningsmedlemmar i ett aftal för flottningsarbetare, fyra aftal inom byggnadsbranschen samt ett stufveriaftal.

I 32 aftal, omfattande 1,862 arbetare är stadgadt, att vid afskedande och stundom äfven vid antagande hänsyn skall tagas till arbetarens personliga förhållanden, såsom boningsort, anställningstid, försörjningsplikt och duglighet. Den förut publicerade undersökningen af de vid 1908 års början gällande kollektivafталen gaf vid handen, att dylika bestämmelser voro ganska vanliga, omfattande c:a 35 % af totalantalet vid sistnämnda tidpunkt aftalsberörda arbetare. Under år 1908 blef emellertid liknande bestämmelse införd i 82 aftal, omfattande allenast 13,944 arbetare eller föga mer än tiondedelen af samtliga de arbetare, som berördes af samma år träffade aftal. I de under redogörelseåret träffade aftalen företrädas dylika bestämmelser, såsom af ofvan anförda siffror framgår, i än ringare utsträckning och anträffas hufvudsakligen endast i vissa aftal vid bagerier, sågverk och hyfterier, snickeri- och möbelfabriker, inom byggnadsbranschen samt vid allmänna arbeten, d. v. s. inom vissa säsongyrken, där arbetsförhållandena motivera ett hänsynstagande till personliga omständigheter vid antagande och afskedande.

I 47 af de under år 1909 träffade aftalen, berörande 2,035 arbetare, saknas fullständigt föreskrifter om arbetsledning, föreningsrätt och förenings tvång samt företrädesrätt till arbete. För år 1908 voro motsvarande siffror 151 aftal med 9,708 arbetare.

Bestämmelser rörande utbildningstid och lärlingsväsen förekommo i 54 under år 1909 ingångna aftal, omfattande c:a 4,300 arbetare. Någon beräkning af antalet lärlingar, som beröras af dessa aftal, har

Tab. J. Under år 1909 träffade kollektivaftals fördelning inom vissa näringsgrenar med hänsyn till bestämmelser om lärlingsväsendet.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Systematisk reglering af lärlingsväsendet.		Spridda bestämmelser rörande lärlingsväsendet.		Inga bestämmelser rörande lärlingsväsendet.		Summa.		Däraf med bestämmelser om			
	Antal		Antal		Antal		Antal		Antal		Antal	
	aftal.	arbete-re.	aftal.	arbete-re.	aftal.	arbete-re.	aftal.	arbete-re.	aftal.	arbete-re.	aftal.	arbete-re.
<i>IV. Närings- och njutningsämnesindustri.</i>												
Bagerier och konditorier ...	—	—	12	473	10	369	22	842	5	91	3	190
Slakterier och charkuterier	1	22	—	—	—	—	1	22	1	22	1	22
<i>VI. Beklädnadsindustri.</i>												
Skrädderier och sömnadsfabriker	1 ¹⁾	27	1	70	15	677	17	774	1	70	—	—
Skofabriker	—	—	3	147	—	—	3	147	3	147	—	—
<i>VII. Läder-, hår- och gummi-varuindustri.</i>												
Sadelmakare o. tapetserare	1	10	—	—	—	—	1	10	1	10	1	10
<i>VIII. Trävaruindustri.</i>												
Snickeri- och möbelfabriker	—	—	2	38	10	522	12	560	1	20	—	—
Vagnmakerier	—	—	1	15	—	—	1	15	1	15	—	—
<i>IX. Trämasse- och pappersindustri.</i>												
Trämassefabriker och pappersbruk	—	—	2 ²⁾	188	15	3,252	16	3,440	—	—	—	—
<i>XII. Metallindustri.</i>												
Järn-, stal- och metallvarufabriker	—	—	1	22	6	113	7	135	—	—	—	—
Smides-, reparations- och hofslageriverkstäder	—	—	1	48	—	—	1	48	—	—	—	—

¹⁾ Enligt aftalet äro upprättade särskilda »Stadgar för lärlingar», hvilka emellertid ej kommit Kommerskollegium tillhanda.

²⁾ Bestämmelserna afse lärlingar vid reparationsverkstad.

Tab. J. (Forts.) Under år 1909 träffade kollektivafvals fördelning inom vissa näringsgrenar med hänsyn till bestämmelser om lärlingsväsendet.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Systematisk reglering af lärlingsväsendet.		Spridda bestämmelser rörande lärlingsväsendet.		Inga bestämmelser rörande lärlingsväsendet.		Summa.		Däraf med bestämmelser om			
	Antal		Antal		Antal		Antal		lärlingslönen.		begränsning af lärlingarnas antal.	
	aftal.	arbete.	aftal.	arbete.	aftal.	arbete.	aftal.	arbete.	aftal.	arbete.	aftal.	arbete.
Bleck-, plåt- och kopparslagerier.....	2	16	1	20	—	—	3	36	2	16	—	—
XIII. Maskin- och skeppsbyggnadsindustri.												
Mekaniska verkstäder.....	1	15	—	—	2	212	3	227	1	15	—	—
Elektrisk installationsverksamhet.....	—	—	1	931	—	—	1	931	—	—	—	—
XIV. Jord- och stenindustri.												
Smärgelskifvefabrik.....	—	—	1	10	—	—	1	10	—	—	—	—
XVI. Byggnadsverksamhet.												
Murare.....	1	17	5	516	15	1,015	21	1,548	—	—	1	17
Byggnadsträarbetare.....	2	247	3	340	15	2,220	20	2,807	1	160	1	87
Förgylleri- och glasmästeriarbetare.....	1	7	—	—	—	—	1	7	1	7	—	—
Målare.....	7	978	—	—	2	254	9	1,232	7	978	3	160
Skorstensfejare.....	1	113	1	6	—	—	2	119	1	113	—	—
Rörarbetare.....	1	12	1	13	—	—	2	25	2	25	—	—
Summa	19	1,464	35	2,837	90	8,634	144	12,935	28	1,689	10	486

icke verkställt, men torde i allt fall kunna antagas, att deras antal icke utgör mera än en bråkdel af nämnda siffror.

Liksom vid undersökningarna af de vid 1908 års början gällande och under samma år träffade aftalen hafva aftalen med lärlingsbestämmelser indelats i sådana, som meddela en systematisk reglering af lärlingsväsendet, och sådana, som endast innehålla spridda bestämmelser därom. På den förra gruppen komma 19 och på den senare 35 aftal.

Bland kollektivaf tal, som föreskrifva systematisk reglering af lärlingsväsendet, märkas i synnerhet aftalen inom måleriyrket (7 aftal af 9 under året träffade).

Bland spridda bestämmelser om lärlingsväsendet märkas stadganden om lön för lärlingar, s. k. lärlingsregulativ, d. v. s. föreskrifter om begränsning af de hos en arbetsgivare sysselsatta lärlingarnas antal, vidare bestämmelser om lärotidens längd, om lärlingars ålder vid inskrifningen, om den tid under året, lärling skall hållas i arbete, samt om bestämmanderätt för fackföreningen i fråga om lärlingars antagande och utbildning m. m. Stundom föreskrifves endast, att lärling under viss tid står utom aftalet eller att aftalets lönebestämmelser på honom ej äga tillämpning.

Såsom af **tab. J** framgår innehöllo 28 under år 1909 träffade aftal, omfattande 1,689 arbetare, bestämmelser rörande lärlingslöner, vare sig viss lön stipulerades i aftalet eller däri stadgades, att särskild öfverenskommelse skall träffas om lärlingslön.

10 aftal, omfattande 486 arbetare, innehöllo lärlingsregulativ, hvar igenom fastställdes den proportion till öfriga hos arbetsgivaren sysselsatta arbetare, i hvilken lärlingar få anställas.

Tab. J utvisar äfven, att inom yrken, där — hvad gäller redogörelseårets aftal — lärlingsbestämmelser förekomma, ingingos tillhopa 144 kollektivaf tal under redogörelseåret. Af dessa aftal innehöllo emellertid, som nämnt, endast 54 eller 38 % lärlingsbestämmelser af något slag, och endast 19 eller 13 % föreskrefvo systematisk reglering af lärlingsväsendet. Af tabellen framgår för öfrigt närmare, inom hvilka yrken lärlingsbestämmelser af det ena eller andra slaget äro att anträffa.

Kommentar till tab. I.

Aflöning.

Tab. I upptager för aflöningen trenne kolumner med resp. lägsta i aftalen förekommande lönesats, lägsta lön för van arbetare samt högsta lönesats. Härvid komma icke i betraktande i ett flertal aftal förekommande löner för lärlingar och öfriga yngre arbetare, liksom ej heller bestämmelser om viss procentsats, med hvilken ålderstigna arbetares löner få understiga öfriga arbetares.

Äfven hafva uteslutits löner för kvinnliga arbetare med det undantag, att i de fall, då aftalet afser *endast* kvinnliga arbetare, dessas

löner införts i tabellen; sistnämnda förhållande har städse anmärkts i noter till densamma.

Tab. I upptager i regel endast de vid själfva tillverkningen sysselsatta arbetarnas löner. Härigenom hafva uteslutits betydande grupper af hjälparbetare, såsom t. ex. maskinister och eldare vid sockerfabriker, smeder och diverse utearbetare vid pappersmassefabriker o. s. v. Gifvetvis låter det sig icke alltid med bestämdhet afgöra, huruvida en arbetare skall anses tillhöra själfva tillverkningen eller ej, och har därför stundom gränsen i detta hänseende måst dragas med någon tvekan. Emellertid hafva i de fall, då aftalet upptagit *endast* hjälparbetarlöner, dessa medtagits i tabellen, hvarom ock anmärkning gjorts i noter till tabellen.

De löner, som tillkomma arbetare i förmansställning, hafva likaledes af principiella skäl uteslutits, då ju dessa arbetare, som innehafva förtroendeposter, aflönas efter en vida högre skala än de vanliga arbetarna. Enligt en vid en skiljedom inom den mekaniska verkstadsindustrien den 26 oktober 1907 uppställd definition har såsom förmän räknats den, »hvilken är anställd som arbetsgifvarens speciella representant gent emot arbetarna och åtnjuter aflöning som sådan — helst fast års- eller månadslön — samt utöfvar befäl med uppdrag att leda och fördela arbetet, själf icke deltager i arbetet annat än tillfälligtvis och aldrig har andel i ackordsöfverskott». I öfverensstämmelse med denna definition hafva här såsom förmän icke räknats exempelvis 1:ste konditorer i bagerier och maskinförare i cellulosafabriker, hvilka ock innehafva särskildt väl aflönade förtroendeposter och i diverse afseenden höja sig öfver de öfriga anställda.

Den i tab. I för olika yrken angifna löneformen är antingen årslön, månadslön, veckolön, daglön eller timlön, allt efter det inom resp. yrken vanligen förekommande aflöningssättet. Inom de näringsgrenar, som företett i nyssnämnda hänseende olikartade lönetyper, har omräkning till den för yrket representativa löneformen verkställts, och de sålunda beräknade siffrorna utmärkts med mediævala typer.

Samma beteckningssätt har användts i de fall, då i penningar evalverade naturaförmåner medräknats i den kontanta lönen. I de fall åter, då i aftal bestämda naturaförmåner icke varit uttryckta i penningvärde, har någon kontant uppskattning gifvetvis icke kunnat ske.

Medan det i regel icke erbjudit någon svårighet att — med iakttagande af de restriktioner, som ofvan omnämnts — bestämma i aftalen förekommande högsta och lägsta lönesatser — däremot fixerandet af lönen för van arbetare ofta varit förenadt med stora vanskligheter. Sistnämnda lönesats afser den betalning, som tillkommer arbetare, hvilken uppnått normal yrkesskicklighet eller vana i sitt fack. I ett

flertal näringsgrenar — hufvudsakligen de mera handtverksmässigt bedrifna — kan den normala färdigheten anses inträda först efter åtminstone 2 à 3 års praktik, från lärlingstiden räknadt, och har därför i kolumn 5 införts lönen för arbetare med dylik utbildningstid. Inom andra näringsgrenar — hufvudsakligen fabriksindustri — som kräva mindre utbildning, har en kortare tid lagts till grund för beräkandet af »van» arbetares lön. Inom några industrier slutligen, som icke erfordra någon särskild utbildning, såsom sockerfabrikation och pappersmassetillverkning, har någon timlön för »van» arbetare icke ansetts böra angifvas, utan har den inom dessa industrier normalt förekommande lönesatsen införts i kolumnen för »lägsta lönesats öfver hufvud».

En viss ledning för bestämmandet af den normala lönesatsens höjd hafva de aftal erjudit, hvilka uttryckligen fastställt särskild lön för »öfvad», »fullgod», »duglig» etc. arbetare, ofta med angifvande af den tid, som kräves för uppnående af däremot svarande yrkesskicklighet. Inom andra aftal, där dylik beteckning saknats, har den normala lönesatsen fastställts efter som synts lämpligast i hvarje särskildt fall, hvarvid gifvetvis nyss angifna principer för den normala lönen bestämmade blifvit i görligaste mån följda, och hänvisas för närmare kännedom härom till efterföljande detaljerade framställning beträffande särskilda näringsgrenar.

Ganska vanligt är, att aftalen — särskildt inom handtverksyrkena — innehålla skilda lönesatser för arbete å orten eller å verkstaden och utom densamma. I dessa fall har endast den för orten eller verkstaden gällande lönen kommit i betraktande i tab. I, medan den för arbete å annan ort stipulerade lönen — som vanligen med en viss procentsats öfverstiger den förra — blifvit föremål för omnämnande i de särskilda redogörelserna för olika näringsgrenar. I de mer fåtaliga fall, då olika lönesatser gällt för sommar- och vinterarbete, har endast den förra lönen beaktats i tab. I.

Anmärkas bör för öfrigt, att de i tab. I upptagna lönesatserna helt ofullkomligt afspegla normallönen, eller m. a. o. arbetarnas verkliga inkomst. Först och främst äro tabellens löner i många fall minimilöner och beteckna således den lägsta gränsen för de faktiskt gällande tidlönerna. Vidare afse de i tab. I upptagna lönesatserna — äfven där de icke äro minimilöner — i regel endast en del af den arbetsstyrka, hvarje aftal omfattar, enär ju tabellen icke inrymmer mer än högst tre af de talrika tidlönesatser, som vanligen förekomma i aftalen. Slutligen — och denna omständighet är måhända den betydelsefullaste — äro också tidlönerna utan ackordlönerna inom en mängd verksamhetsområden normerande för den verkliga inkomstens belopp. Inom åtskilliga betydande näringsgrenar, såsom sågverksindu-

stri, jord- och stenindustri, stufverirörelse och vissa grupper af beklädnadsindustri utföres arbetet i regel efter ackord, och afse tidlönerna endast tillfälliga arbeten eller sådana, som icke kunna eller pläga utlämnas på ackord. Af tab. VI framgår närmare, att af under år 1909 träffade kollektivaftal inemot en tredjedel saknade bestämmelser om ackordlön. Samtliga öfriga aftal, omfattande 87 % af de berörda arbetarnas hela antal, innehöllo dylika bestämmelser med eller utan garanti af tidlönen.

Arbets tid.

Antalet arbetstimmar per dag och per vecka (per månad för åkande järnvägspersonal) angifves i resp. kol. 7 och 8 af tab. I. I regel har antingen veckoarbetstiden eller arbetstiden per dag varit utsatt i aftalen, och har med ledning af endera af dessa uppgifter den icke uttryckligen omnämnda arbetstiden med säkerhet kunnat konstateras. I några få fall har på grund af bristfälliga uppgifter antalet arbetstimmar per dag eller vecka måst approximeras, och har då vederbörande siffra utmärks med mediæval typ.

Stundom fastställa aftalen olika arbetstider för olika arbetargrupper på en och samma arbetsplats. Särskildt vanligt är detta inom sådana industrier, där skiftarbete förekommer jämte vanligt dagarbete (trämasse- och pappersindustri, kemisk-teknisk industri m. m.); för dessa fall har i kol. 7 och 8 uppgifvits arbetstiden för såväl skift- som dagarbetare, såsom i noter till tabellen närmare anmärkts. I de fall åter, då sådana hjälparbetare som kuskar, eldare, maskinister m. fl. haft annan arbetstid än de öfriga, egentliga arbetarna, har detta förhållande icke ansetts böra särskildt utmärkas.

Icke sällan hafva olika arbetstider varit fastställda för vinter- och sommararbete. Utan undantag har därvid endast den för sommararbete gällande tiden redovisats i tab. I.

Den angifna tiden afser gifvetvis endast *ordinarie* arbetstid utan hänsyn till de inskränkningar eller förlängningar, som af en eller annan orsak kunna inträffa, och hvarom ofta aftalen innehålla föreskrifter. Dessa förändringar i arbetstiden kunna under vissa omständigheter antaga en regelbunden karaktär; så är t. ex. fallet vid minskning i arbetstillgången, då en del aftal föreskrifva, att förkortning i arbetstiden skall ske, innan arbetsstyrkan minskas, eller analogt vid förekommande brådska i arbetet, då stundom aftalet stipulerar, att öfvertidsarbete ej utan giltigt skäl får vägras.

Ofta är den angifna arbetstiden att anse såsom maximiarbets tid, i det att aftalen beteckna densamma såsom »högsta arbetstid per vecka».

Att för öfrigt de i kol. 7 uppförda siffrorna icke alldeles fullständigt afspegla den faktiska arbetstiden per dag är gifvet. I vissa yrken kan sålunda inom i aftalen utstakade gränser en förskjutning under veckans dagar äga rum; likaså kan söndagsarbete äga rum mot afdrag af motsvarande tid under veckan. Uppgifterna i kol. 7, jämförda med dem i kol. 8, gifva därför icke heller någon exakt föreställning om, i hvilken utsträckning söndagsarbete ordinärt förekommer.

Beträffande järnvägspersonal har, på grund af de säregna förhållandena inom denna bransch, arbetstiden måst angifvas per dag för stationär personal och per månad för åkande personal.

Jordbruk. Aflöning. Kol. 5 upptager timpenning för fullgod manlig arbetare. Den högre lönesatsen i kol. 6 afser extra arbetare, hvilka ej som de ordinarie åtnjuta förmåner in natura. Aftalet från Kristianstads län innehåller utom den i tabellen upptagna lönesatsen för daglönare äfven lönbestämmelser för lagstadda statkarlar.

Djurskötare erhålla enligt Kopparbergsaftalet kr. 2.50 per dag. Enligt Värmlands- och Västmanlandsaftalen må med dessa arbetare träffas särskilda aftal, dock ej på sämre villkor än som stadgas i hufvudaftalet. Sistnämnda aftal föreskrifver för hästskötare särskild ersättning med 63—78 kr. per år.

Fast anställda arbetare erhålla enligt samtliga aftal bostad, vedbrand och potatisland.

För kvinnliga arbetare, som deltaga i jordbruket, utgår enligt de tre mellan-svenska aftalen timpenningen med 12—15 öre.

Arbetstid: Den i tabellen angifna arbetstiden afser den ljusa delen af året. Under vintern afkortas arbetstiden successivt till 7½ å 8 (enligt Skåneaftalet 8½) timmar per dag.

Flottni ng. Gäfleborgsaftalen innehålla utom de i tabellen upptagna timlönerna äfven månadslöner för ångbåtspersonal m. m. Aftalen från Västernorrlands län upptaga vid sidan af tidlöner äfven ackordslistor.

Grufdrift. Aflöning. Det ena aftalet upptager endast ackordslöner; enligt det andra får ackord lämnas å allt arbete, där sådant kan tillämpas. Grufarbetare, som arbetar helt skift för timlön, erhåller lön för 10 timmar.

Arbetstid. Aftalet från Jönköpings län stipulerar 8 timmars arbetstid för grufarbetare, 10 timmar för grufbyggare och extra arbetare samt 11 timmar vid arbete ofvan jord (resp. 48, 58 och 65 timmar per vecka).

Kvarnar. Lö n e r n a i kol. 5 afse mjölpackare, i kol. 6 malare. — I Örebroaftalets lönesatser äro inräknade hyresersättning (fri bostad) och gratifikation (50 kr. per år).

Bagerier och konditorier. Aflöning. Aftalen omfatta följande hufvudslag af bagerirörelse: finbagerier, grofbagerier och konditorier. Västeråsaftalet afser endast sistnämnda slags rörelse. I Stockholm och Sundbyberg har för de olika slagen af bagerier afslutits särskilda aftal. Aftalet i Uppsala afser en karamellfabrik.

Beträffande de egentliga bageriaftalen upptager kol. 5 löner för bordsarbetare vid dagarbete eller för träarbetare i grofbrödsbagerier, där bordsarbete icke förekommer. I fråga om konditoriaftalet afser kol. 5 lönen för »kompetent» arbetare. Den i kol. 4 upptagna lägsta lönen afser i regel underarbetare eller hjälparbetare vid ugnen. Högsta lönesats (kol. 6) betalas till 1:ste konditoriärbetare, för kaffing och skufning samt för ugnarbete. I ett aftal för kooperativt bageri (Eslöf) afser lönen i kol. 6 föreståndare och i ett annat (Halmstad) förekommer endast en lönesats, som införts i kol. 5.

I sju aftal äro lönerna betecknade som minimilöner, hvarjämte flera aftal innehålla bestämmelser om att arbetare, som förut erhållit högre lön än den i aftalet stipulerade, bör få behålla densamma.

Råsockerbruk och sockerraffinaderier. Aflöning. Af de sju aftalen afse två hufvudsakligen arbetare vid själfva tillverkningen. Lönerna för egentliga grofarbetare upptagas här i kol. 4 medan siffrorna i kol. 6 afse vissa specialister (eldare, snickare). Järnarbetaraftalen upptaga de inom mekaniska verkstadsindustrien brukliga tre lönesatserna (se nedan). Aftalet för eldare i Ystad upptager blott en lönesats; dock skola de två eldare, som mata pannorna, erhålla 1 kr. extra per vecka.

Arbets tid. Enligt samtliga aftal utföres arbetet på 12 timmars skift, däri inräknadt 2 timmars raster.

Tobaksfabriker. Aflöning. Inom denna industri äro ackordslöner förhärskande. De tre mera omfattande aftal, som under året afslutits, innehålla dock äfven tidlöner, som upptagits i kol. 5. Den lägre lönesatsen i kol. 4 afser arbetare, som varit anställda någon kortare tid.

Arbets tid. Två af de fyra aftalen sakna bestämmelser om arbetstid. Vid Göteborgsfabriken synes dock — att döma af aftalets bestämmelser om öfvertidssättning — en bestämd arbetstid vara öfverenskommen.

Bryggerier m. m. Aflöning. I kol. 5 angifves lönen för ordinarie arbetare; siffrorna i kol. 4 afse extra arbetare eller i ett par aftal yngre arbetare (18—20 år). Enligt aftalet för Malmöbryggeriernas eldare utgår den högre lönesatsen (kol. 6) vid tjänstgöring som maskinist, och i aftalet för utskörarna vid samma bryggerier afser lönesatsen i kol. 6 läskedrycks-, i kol. 5 ölutkörare.

Arbets tiden är i två aftal för ölutkörare ej angifven.

Textilfabriker. Aflöning. I kol. 4 äro införda lönesatser för arbetare öfver 16 år efter 6 mån. anställning i yrket; i kol. 5 angifves lönen för arbetare i ålder 18—19 år med ett års yrkesvana; för uppnående af den högsta i aftalen föreskrifna lönen (kol. 6) erfordras fyllda 21 år. — Ett aftal för hjälparbetare (reparatörer) upptager de tre inom mekaniska verkstadsindustrien brukliga lönesatserna (se nedan).

Arbets tiden är enligt sistnämnda aftal 10 timmar per dag, men förkortas å aflöningsdag (hvarannan vecka) till 7½ timme.

Skrädderier m. m. Aflöning. I de fall, då aftal upptager olika lönesatser allt efter den klass, hvartill arbetet eller verkstaden hänföres, är införd i kol. 5 lönen i lägsta klass och i kol. 6 lönen i högsta; förekommer blott en klass för veckolönsarbete, upptages denna lönesats (stundom angifven som minimum) i kol. 5. Ur aftalet 1 från Kopparbergs län, som afser kvinnliga arbetare vid en mössfabrik, hafva anförts lönesatserna för nyantagen sömmerska (kol. 4) samt för sömmerska med 1 resp. 1½ års vana (kol. 5 resp. 6).

Arbets tid. Den i tabellen anförda arbetstiden gäller för veckolönsarbetare. För ackordsarbetare angifves i åtskilliga aftal en längre arbetstid, hvilken emellertid närmast torde få betraktas som maximitid.

Skofabriker: Aflöning. Den i kol. 4 angifna lönesatsen afser nybörjare under de sex första veckorna.

Arbets tid. Två af aftalen medgifva arbetsgifvaren rätt att inom vissa gränser fördela arbetstiden på veckans dagar.

Skomakeriverkstäder. De flesta aftalen bestå hufvudsakligen blott af ackordsprislister. Utförligast är Kalmaraftalet, som innehåller bestämmelser om aflöning och arbetstid per vecka m. m. Enligt Jönköpingsaftalet förekommer också arbete mot veckolön, men hänskjutes då frågan om arbetstiden till öfverenskommelse mellan mästare och gesäll. Hörbyaftalet föreskrifver veckolön för tillskärare och stansare.

Barberare. Aflöning. I kol. 4 upptages lönen för biträde, som fyllt 18 år och varit 4 år i yrket. Lönesatserna i kol. 5 förutsätta sex års yrkesvana (Norrköpingsaftalet föreskrifver dock blott »full kompetens»). De i kol. 6 införda lönerna afse enligt Ystadsaftalet biträden med 8 års yrkesvana, enligt de båda andra aftalen biträden å 1:sta klass rakstuga.

Garfverier och läderfabriker. Aflöning. Kol. 4 upptager lön för nyantagna arbetare i åldern 18—21 år samt för grofarbetare, kol. 5 lön för yrkesskicklig arbetare. Den i kol. 6 anförda lönesatsen (40:5 öre) utgår till arbetare, »som förut haft 40 öre».

Gummivarufabriker. Aflöning. De ur Malmöaftalet anförda lönesatserna afse nybörjare (kol. 4), arbetare efter 2 års anställning (kol. 5) samt kallenderskötare efter 2 års anställning (kol. 6). Hälsingborgsaftalets lönesats i kol. 4 gäller ungdomar öfver 18 år, kol. 5 vuxna arbetare, som ej hafva ackord.

Arbets tid. Enligt Malmöaftalet utsträckes arbetstiden under månaderna september—december till 60 timmar.

Borst- och penselfabriker. I kol. 4 angifves minimilön för arbetare, som fyllt 20 år och arbetat 4 år i yrket; efter uppnådda resp. 23 och 6 år utgår aflöning enligt kol. 5.

Sadelmakar- och tapetserarverkstäder. De anförda lönerna afse nyutlärda arbetare under första resp. andra året.

Sågverk och hyfverier. Aflöning. I kol. 4 hafva införts lönerna för »fullgod arbetare vid diverse arbeten» eller på liknande sätt definierade arbetargrupper. Där i en del aftal förekommit särskilda lönesatser för arbeten, som fordra speciell yrkesskicklighet eller andra kvalifikationer, äro dessa utsatta i kol. 5. — I kol. 6 förekomma slutligen sådana arbetarkategorier som sågställare, ram- och klyfsägare, sorterare o. d. Fri bostad (eller hyresersättning) tillförsäkras arbetarna i en del aftal. Dock synas dylika naturaförmåner allt mer komma ur bruk. I stället innehålla aftalen ofta bestämmelser om de hyresbelopp, som skola erläggas för af arbetsgifvaren upplåtna bostäder.

Arbets tid. För stabbläggare, brädgårdsarbetare etc. medgifva en del aftal något kortare arbetstid än för de egentliga sågverksarbetarna.

Träkolsverk. Aflöning. I båda aftalens lönesatser inräknas hyresersättning. Denna motsvarar enligt aftalet från Kopparbergs län för ogift arbetare 1 öre (kol. 4) och för gift 2 öre, enligt Jämtlandsaftalet 5 öre per timme. Sistnämnda aftal upptager en mängd lönesatser, hvaraf den i kol. 4 anförda afser timmerspelare, den i kol. 5 körkarlar, kapare, tjärtappare m. fl. och den i kol. 6 sorterare.

Arbets tid. Jämtlandsaftalet föreskrifver utom i tabellen upptagen arbetstid 8 timmars skift för arbetare vid ugnseldning m. fl. sysslor och 10 timmars arbetsdag för körkarlar. Där artificiell belysning saknas, förkortas arbetstiden under vintermånaderna.

Snickeri- och möbelfabriker. Aflöning. Lönesatserna i kol. 5 afse fullgod träarbetare (maskinsnickare e. d.) med 3 å 4 års yrkesvana. Där i aftalen särskilda högre timlönerna äro fastställda för sammansättnings- och möbelsnickare, svarfvere o. d. högre kvalificerade arbetare, hafva dessa införts i kol. 6. I kol. 4 hafva upptagits löner för arbetare med mindre yrkesvana och skicklighet, dock i allmänhet ej för sådana, som arbetat mindre än ett par år i yrket eller eljes ansetts böra betraktas som lärlingar.

Arbets tid. Enligt ett par aftal (i Enköping och Lidköping) skall vid arbetsbrist arbetstiden förkortas till 8 timmar per dag, innan afskedanden få äga rum.

Pappersbruk och trämassfabriker. Aflöning. De i kol. 4 upptagna timlönerna afse dagsverkare, utarbetare eller andra slags hjälparbetare. i några fall dock ackordsarbetare, som tillfälligtvis sysselsättas med timlönsarbete. Vissa högre aflönade ackordsarbetare erhålla enligt ett aftal i dylika fall äfven högre timlön (upptagen i kol. 5).

Enligt flera aftal tillkommer jämte den kontanta lönen fri bostad, ved o. d. (event. hyresersättning), andra innehålla åter bestämmelse, att alla aflöningsförmåner skola utgå i reda penningar, i hvilket fall emellertid vanligen visst hyresbelopp är fastställt för de arbetare, som bebo bolagets bostäder. En mellanform uppvisar ett aftal från Västerbottens län, som alternativt föreskrifver bostad eller hyresersättning.

Arbets tid. Aftalen föreskrifva vanligen olika arbetstid för olika arbetargrupper (se närmare sid. 43—44).

Järn- och stålverk. Aftalet öfverensstämmer i hufvudsak med Järnbruksförbundets riksafstal. (Jfr Arbetsstatistik F:1, sid. 35).

Järn- och stålvarufabriker. Aflöning. Den i kol. 5 upptagna lönesatsen ur Stockholmsaftalet afser gjutare eller kärnmakare, som fyllt 20 år och arbetat 4 år i yrket. Den högre timlönen (kol. 6) utgår efter ytterligare 6 år. Det vid ett gjuteri i Södermanland träffade aftalet upptager löner för modellsnickare (kol. 6), gjutare, kärnmakare m. fl. (kol. 5) samt hjälparbetare (kol. 4). Två aftal (för ett gjuteri i Gäfleborgs och ett metallduksväfveri i Jönköpings län) hafva personliga lönelistor, medan de tre öfriga följa den inom mekaniska verkstadsindustrien brukliga indelningen i tre löneklasser (se nedan).

Smides-, reparations- och hofslageriverkstäder. Aflöning. Lönen i kol. 4 afser handtlångare öfver 18 år. Kol. 5 afser arbetare med 4 års yrkesvana, kol. 6 hofslagare eller smidare, som arbetat i facket en längre tid (i Göteborg 7, i Västerås 6 år).

Bleck-, plåt- och kopparslagerier. Aflöning. De i kol. 4 resp. 5 upptagna lönesatserna utgå till arbetare, som varit 4 resp. 5 år i yrket, inklusive lärotiden. För erhållande af högsta timlönen (kol. 6) erfordras enligt Karlskronaaf talet 6 års, enligt aftalet från Lund 7 års yrkesvana.

Mekaniska verkstäder. Aflöning. I öfverensstämmelse med Verkstadsföreningens riksaf tal innehålla aftalen i regel tre minimilönesatser för resp. grofarbetare öfver 21 år (kol. 4), yrkesarbetare öfver 21 år, som arbetat 4 år i yrket (kol. 5), och yrkesarbetare öfver 24 år med 7 års yrkesvana (kol. 6). — Uppsalaaf talet har en mer utförlig löneskala. Den i kol. 4 anförda lönesatsen afser arbetare öfver 20 år, som minst 1 år arbetat i facket, medan den i kol. 5 utsatta utgår efter uppnådda 21 resp. 3 år. Allt efter lefnads- och anställningsålder stiger minimilönen sedan till 35, 40, 45 och slutligen 50 öre, hvilken sistnämnda timpenning (kol. 6) utgår till kompetent verktygsarbetare, som fyllt 25 år, arbetat 4 år i sitt fack och under 3 månader visat af arbetsledningen godkänd skicklighet. Berättigade till denna timlön äro äfven rambyggare, som 5 år varit anställda i arbetsgifvarens tjänst samt hejarsmeder och smärglare, som 7 år arbetat i sitt fack.

Elektrisk installationsverksamhet. Aflöning. De högre lönesatserna utgå i Stockholm med omnejd samt Norrland norr om Ljungan, de lägre i öfriga delar af landet. Kol. 4 afser hjälpmontör, kol. 5 montör, som 3 år arbetat i yrket, och kol. 6 montör, som är kompetent att leda större installationer.

Arbets tid. Riksaf talet fastställer endast längsta arbetstid per dag och vecka. I öfrigt må närmare bestämmelser träffas genom lokala öfverenskomelser.

Stenbrott och stenhuggerier. Aflöning. Lönesatserna i kol. 6 afse lastningsarbete. Där timlön finnes fastställd för huggning af sten, har denna införts i kol. 5. I Varbergsaf talet göres skillnad emellan borrhare och kilare (kol. 5) samt »diverse dagsarbetare» (kol. 4).

Arbets tiden är i ett par aftal ej reglerad.

Cementfabriker och tegelbruk. Aflöning. I kol. 6 hafva upptagits lönesatser för asfaltdäggare o. d., i kol. 5 för stampare, polerare m. fl. samt i kol. 4 för grofarbetare. (Enligt Malmsöaf talet utgår aflöningen till de sistnämnda med samma belopp som till grofarbetare vid respektive byggnadsplatser.)

Arbets tiden må enligt riksaf talet inskränkas till 7 timmar på lördagen å arbetsplatser, där så förut varit vanligt.

Glasbruk. Enligt riksaf talet för buteljglasbruken utgår tidlön endast vid prof-tillverkning (kol. 6), femning och dylikt arbete med att afhjälpa odugligt glas (kol. 5) samt reparationsarbeten (kol. 4).

Det andra lithörande aftalet bär spår efter de säregna förhållanden, hvarunder det tillkommit (bruket stod då under konkursförvaltning). Här af förklaras den för åtminstone en del arbetare exceptionellt korta arbetstiden. Dennas längd per vecka och månad framgår emellertid ej tydligt af aftalet, och det har därför ej varit möjligt att reducera de föreskrifna månadslönerna till timlöner. Den i kol. 4 anförda lönesatsen afser vindare. För smältare och eldare utgår lönen enligt kol. 5, men kan i händelse att arbetet genom personalens minskning skulle försvåras, höjas till den i kol. 6 angifna.

Öfrig jord- och stenindustri. Lönesatsen i kol. 4 gäller grofarbetare, i kol. 5 yrkesvan smärgelarbetare.

Kloratfabriker m. m. Aflöning. Den högsta lönesatsen (kol. 6) afser arbetare vid torken, den lägsta (kol. 4) vanliga grofarbetare.

Arbetstiden utgör för eldare 12 timmars skift, för badskötare, arbetare vid torken m. fl. 8 timmars skift samt för öfriga grofarbetare 10 timmar per dag.

Gödningsämnes- och svafvelsyrefabriker. Aflöning. Lönesatserna i kol. 5 afse fullgod arbetare öfver 19 år. Enligt Stockholmsaftalet betalas lägre timlön för en del lättare s. k. passarbeten (kol. 4). De i kol. 6 utsatta högre lönesatserna utgå åter vid vissa med särskild svårighet förbundna arbeten (handkrossning af kis, sotning af kisugnar o. d.). De båda järnarbetaraftalen upptaga de inom verkstadsindustrien vedertagna minimilönesatserna. — Ett aftal omfattar endast maskinister (kol. 6) och eldare (kol. 5).

Arbetstid. Stockholmsaftalet innehåller inga bestämmelser om arbetstid, men väl om öfvertid ersättning, hvaraf torde framgå, att arbetstiden är begränsad genom praxis eller muntlig öfverenskommelse. Vid de båda Skånefabrikerna förekommer dels skiftarbete (8—12 t.), dels dagarbete (10 t.). Enligt maskinistaftalet utgör arbetstiden för smörjare 11 timmar om hvardagar samt 3 timmar om söndagar, för maskinister och eldare dagskift 11 timmar och nattskift 12 timmar alla veckans dagar.

Tändsticksfabriker. De anförda lönerna afse satsare (kol. 6), ramuttagare (kol. 5) samt maskinfillare och askplockare (kol. 4).

Murare. Aflöning. För att vara berättigad till i aftalen bestämd timpenning erfordras 4 års yrkesvana.

Byggnadsträarbetare. Den i kol. 5 anförda timpenningen utgår till arbetare med 4 års yrkesvana (enligt Uddevallaftalet 5 år). Ystadsaftalet föreskrifer såväl maximi- som minimilön (kol. 6 resp. 5). Enligt några aftal utgår olika lön till timmermän och snickare; den senare lönesatsen har i dessa fall införts i kol. 6. De för ett par aftal i kol. 4 upptagna lönesatserna afse s. k. verkstadsarbetare.

Förgylleri- och glasmästeriarbetare. Aflöning. I kol. 5 har införts lönen för arbetare med 4 års yrkesvana; den i kol. 6 upptagna lönesatsen afser blyglas-mästare.

Målare. Aflöning. För ernående af den i aftalen öfverenskomna timpenningen fordras 4 å 5 års yrkesvana. Aftalet från Lund upptager två lönesatser, som utgå efter 4 resp. 5 år (kol. 5 resp. 6).

Arbetstiden förkortas enligt Eksjöaftalet till 48 timmar under vinterhalvåret, enligt Malmöaftalet till 45 t., under november och februari samt till 39 t., under december och januari.

Skorstensfejare. Aflöning. Arbetaren betraktas under de tre första åren som lärling; därefter erhåller han som utlärd den i kol. 5 anförda veckolönen. Aflöningen höjes sedan successivt allt efter anställningstiden, så att arbetaren först efter 8—10 år uppnår högsta lönen (kol. 6).

Arbetstiden förkortas enligt Västeråsaf talet till 8 timmar under månaderna oktober—april.

Rörarbetare. Aflöning. I kol. 5 hafva införts löner för rörarbetare, som arbetat 4 år i facket. Den i kol. 6 upptagna lönesatsen afser »duglig rörläggare» (Lund) eller rörarbetare, som arbetat 8 år i facket (Karlskrona). I kol. 4 åter har införts lägsta timlön för utlärd arbetare öfver 20 år.

Byggnadsgrofarbetare. Aflöning. De i kol. 6 anförda lönesatserna afse gipsrörare (Göteborg), postbas m. fl. (Norrköping, Uddevalla) samt för laddning ansvarig arbetare (Karlskrona). I kol. 5 hafva vidare upptagits löner för borrar, bergsprångare, påleri- och cementarbetare m. fl. äfvensom i allmänhet för fullgod arbetare öfver 18 år, där blott en lönesats förekommit i aftalet. Då särskild lön bestämts för hjälparbetare och icke kvalificerade arbetare, har denna upptagits i kol. 4.

Stuckatörer. För erhållande af den i aftalet fastställda timpenningen fordras 5 års yrkesvana.

Väg- och vattenbyggnadsarbetare. Aflöning. I allmänhet upptager aftalet blott en lönesats (garanterad vid ackord); Skaraborgsaftalet medgifver dock lägre timpenning (kol. 4) för arbete vid maskinpumpar och mudderverk. Värmlandsaftalet upptager tre lönegrupper: för stenhuggare, gråstensmurare och postbasar (kol. 6), öfriga yrkesutbildade arbetare (kol. 5) samt grofarbetare (kol. 4). Dessutom erhålla enligt detta aftal samtliga arbetare fri bostad eller hyreshjälp med 3 kronor per månad.

Arbetstiden minskas enligt tre aftal under vintern från 9 till 8 timmar.

Allmänna arbeten. Aflöning. I aftalen från Stockholm, Hälsingborg och Lund afser kol. 5 aflöningen för fast anställd renhållningsarbetare och kol. 4 lön för tillfällig sådan; den i kol. 6 utsatta lönesatsen (Stockholm) utgår till parkusk. Ystads- och Örebroaftalen upptaga löner för gasverksseldare (kol. 5) och grofarbetare (kol. 4). Ur Nyköpings- och Malmöaftalen hafva åter införts löner för grofarbetare (kol. 4), rörläggare etc. (kol. 5) samt elektriker i Nyköping och asfaltläggare i Malmö (kol. 6).

Arbetstid. Den i Ystads- och Örebroaftalen utsatta arbetstiden, 8 timmar per dag (56 t. per vecka) gäller skiftarbetare vid gasverken. Stockholmsaftalet föreskrifver 6 timmars arbete på söndag.

Handelsarbetare och varuutkörare. Aflöning. Enligt Karlskronaaftalet erhålla kuskar utöfver den ordinarie veckolönen (kol. 5) 2 kr. ersättning för hästskötsel (kol. 6). Lönesatserna i kol. 4 resp. 5 afse enligt Malmöaftalet arbetare öfver 17 resp. 21 år, enligt Göteborgsaftalet grof- resp. yrkesarbetare och enligt Västerås-aftalet handelsbiträden med $\frac{1}{2}$ resp. 2 års vana; den i kol. 6 införda lönesatsen ur sistnämnda aftal gäller magasin- och filialföreståndare (vid en kooperativ affär).

Arbetstid. Regelbundet söndagsarbete, 5 timmar, föreskrifves i ett aftal (mjölkutkörare i Malmö). Enligt aftalet från Kristianstads län förkortas arbetstiden under vinterhalvåret med $\frac{1}{2}$ timme per dag; enligt ett aftal från Göteborg utgör den däremot under årets fyra sista månader $9\frac{1}{2}$ timmar på lördag samt $8\frac{1}{2}$ timmar under öfriga delar af året.

Åkerirörelse. Aflöning. Lönesatsen i kol. 4 afser nybörjare. Karlskrona- och Malmöaftalen föreskrifva lägre aflöning under vintermånaderna; likaså kan arbetstiden under samma förhållanden förkortas.

Stufverirörelse. I kol. 3 har i regel endast upptagits den ordinarie arbetarkåren, hvars storlek ofta är fixerad i själva aftalen. Dessutom sysselsätts åtminstone under vissa delar af året extra arbetare, om hvars antal exakta uppgifter dock från flertalet orter ej stått att erhålla.

Aflöning. Köpingsaftalet upptager olika lönesatser för extra och ordinarie arbetare (kol. 4 resp. 5), hvarjämte arbete på styckegodsbåtar betalas med 2 öres förhöjning (jfr kol. 6).

Arbetstid. Enligt aftal 2 från Halmstad slutar arbetet på lördagar 2 timmar tidigare än eljes »utom då lastning af ångbåtar äger rum». Flera aftal föreskrifva kortare arbetstid under den mörkare årstiden.

Spärvägar. Aflöning. De anförda lönesatserna för trafikpersonal afse extra förare eller konduktör (kol. 4) samt ordinarie i lägsta resp. högsta lönegraden (kol. 5 resp. 6). För verkstadspersonalen hafva upptagits begynnelselöner för handtlangare (kol. 4) och för verktygsarbetare med 5 års yrkesvana (kol. 5) samt minimilönen för arbetare tillhörande sistnämnda grupp efter 3 års anställning (kol. 6). — Ur aftalet 3 från Stockholm hafva upptagits lönesatser för banbyggare under första anställningsåret (kol. 4) samt efter 1 resp. 3 års anställning (kol. 5 resp. 6). — Enligt Göteborgsaftalet utgår timlönen för linjearbetare efter 2 års tjänstgöring jämväl med det i kol. 6 angifna beloppet.

Arbetstiden skall enligt Göteborgsaftalet vid nattarbete för verkstads- och linjepersonal förkortas till 8 timmar.

Résumé.

Extension des contrats collectifs. Le nombre des contrats collectifs conclus en 1909 s'est élevé à 339 d'après les relevés de l'administration du commerce. Ces contrats ont été approuvés par environ 2,450 patrons et l'on peut estimer qu'ils ont fixé les conditions de travail de 115,000 ouvriers environ.

Mais, pour la plupart de ces ouvriers, les conditions de travail n'ont pas été réglées d'une manière complète en ce sens que l'on n'a établi pour eux que des contrats nationaux laissant à des conventions locales le soin de fixer d'une manière précise les conditions particulières comme le taux des salaires. C'est ainsi que les contrats nationaux conclus en 1909 pour les scieries, les industries du bâtiment et les compagnies de chemins de fer privées, ne contenaient que les dispositions générales applicables partout. Un petit nombre seulement des ouvriers compris dans les contrats nationaux des scieries et du bâtiment ont pu, pendant l'année, conclure des contrats locaux et par suite arriver à un règlement complet des conditions de travail dans le sens indiqué, ci-dessus. Dans les compagnies de chemins de fer privées, il n'a pas été passé un seul contrat local pendant l'année. Si l'on déduit du total indiqué plus haut (115,000) le nombre des ouvriers pour qui n'ont été conclus que des contrats nationaux, sans contrats locaux, il reste 45,860 ouvriers ayant obtenu en 1909 un règlement collectif complet des conditions de travail. Ces ouvriers, ainsi que les contrats collectifs complets conclus en 1909, se répartissent entre les principales industries de la manière suivante:

	Contrats collectifs complets conclus en 1909.	Ouvriers régis par ces contrats collectifs complets.
Agriculture et exploitations forestières	9	6,725
Mines, manufactures, industrie manuelles	217	27,840
Bâtiment	80	8,442
Services publics	7	446
Commerce et communications	23	2,407
Total	336	45,860

Si l'on se reporte à la répartition des contrats au début de 1908, on voit que les contrats collectifs n'ont pas non plus cette année pris une extension appréciable dans l'agriculture ni dans les exploitations forestières et que c'est, comme auparavant, dans les mines, les manufactures, les industries manuelles et le bâtiment, que la plupart des contrats ont été conclus ou renouvelés.

Extension des contrats collectifs dans différents groupes d'industries.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Industries.	Nombre au 1 ^{er} janvier 1909.			Nombre en 1909.			Nombre au 1 ^{er} janvier 1910		
	des contrats collectifs en vigueur.	des contractants		des nou- veaux.	des contractants		des contrats collectifs en vigueur.	des contractants	
		patrons.	ouvriers.		patrons.	ouvriers.		patrons.	ouvriers.
Agriculture et jardi- nage	35	92	2,095	4	4	294	20	59	1,194
Exploitations foresti- ères	16	29	3,342	5	3	6,431	9	7	7,349
Mines	16	12	4,776	2	2	242	17	13	4,685
Industries des den- rées alimentaires et des excitants	303	1,062	25,207	51	249	2,562	254	1,150	21,822
Industries textiles ...	84	106	14,133	9	16	3,224	66	70	9,644
Industries des vête- ments	254	2,133	19,855	31	229	1,195	202	1,849	16,733
Industries du cuir, des poils et du caoutchouc	93	428	3,735	11	14	1,259	73	431	3,124
Industrie du bois ...	259	682	21,727	46	55	7,326	193	552	19,482
Industries de la pâte de bois et du papier	94	297	15,092	16	16	3,440	70	239	11,718
Industries graphiques	18	427	7,866	—	—	—	11	48	1,212
Forges et fonderies..	25	102	31,550	1	1	165	21	99	30,927
Industrie en métaux	137	631	9,531	12	32	323	93	474	5,380
Constructions de ma- chines et de bateaux	68	274	31,736	6	36	1,208	56	313	34,919
Industries de l'argile et de la pierre	195	446	20,355	24	98	6,611	122	461	17,768
Industries chimiques	69	59	7,700	8	5	285	58	48	7,024
Industrie du bâtiment	340	4,229	51,304	80	1,022	8,442	252	2,397	29,725
Services publics	65	75	9,780	7	10	446	40	45	6,408
Commerce et entre- pôts	81	647	3,899	8	63	385	43	423	2,867
Transports par terre	196	863	29,577	15	53	2,022	155	497	19,160
Transports par mer	14	313	4,756	—	—	—	9	254	2,843
Industries diverses...	3	29	174	—	—	—	1	1	16
<i>Total</i>	2,365	12,936	318,190	336	1,908	45,860	1,765	9,410	254,000

Le tableau ci-dessus montre qu'au début de 1909 il y avait 2,365 contrats collectifs en vigueur et, comme contractants, environ 11,300 patrons et 318,190 ouvriers. A la fin de l'année le nombre des contrats était descendu à 1,765 liant entre eux environ 8,800 patrons et 254,000 ouvriers¹. La diminution survenue pendant l'année était donc de 600 contrats intéressant 64,190 ouvriers. Si l'on note en outre que, sur les contrats collectifs conclus en 1909 et en vigueur à la fin de l'année, il y en avait 116 intéressant 13,992 ouvriers et s'appliquant à des lieux de travail où jusqu'alors il n'y avait pas eu de contrats collectifs, on voit que le nombre des contrats arrivés à expiration et non renouvelés pendant l'année ne fut pas inférieur à 716 avec 78,182 ouvriers intéressés.

Ce recul doit être attribué, dans la plupart des cas, à la grande grève survenue pendant l'année, soit qu'on doive considérer l'abandon des contrats comme une conséquence directe de la participation des ouvriers à la grève, soit que la cause ait été tout simplement la dissolution après la grève des organisations ouvrières contractantes.

D'après le même tableau, les contrats collectifs à la fin de 1909 avaient pris le plus d'extension dans l'industrie des machines et des entreprises de construction de bateaux, les forges et fonderies, le bâtiment, les industries des denrées alimentaires et des excitants, l'industrie du bois, les transports par terre, les industries de l'argile et de la pierre, ainsi que dans l'industrie des vêtements.

Proportionnellement au nombre total des ouvriers employés dans chaque branche d'industrie, les contrats collectifs avaient pris le plus d'extension dans l'industrie des machines et les entreprises de construction de bateaux avec à peu près 100 % des ouvriers; les mines venaient ensuite avec 76 %.

Les parties contractantes. Des 339 contrats de 1909, 124 (soit 36·6 %) ont été passés entre des associations patronales et ouvrières, tandis que 199 (ou 58·7 %) ont été conclus par les patrons personnellement avec les associations ouvrières.

Le groupe des contrats passés entre associations présente par comparaison avec l'année précédente une augmentation relative, en ce sens que ce groupe comprend 36·6 % des contrats, tandis que la proportion correspondante en 1908 n'était que de 29·6 %; le groupe des contrats où ne figurent des associations que du côté ouvrier a par contre diminué: la proportion par rapport à la totalité des contrats en vigueur en 1908 était de 69·0 %; elle n'est plus que de 58·7 % pour les contrats conclus en 1909. Les deux groupes réunis accusent une diminution, la proportion ayant passé de 98·6 % à 95·3 %; d'où il résulte que le nombre des contrats conclus directement sans intervention d'aucune association a légèrement augmenté.

Juridiction et durée des contrats. La majorité des contrats de l'année 1909, soit 172, s'appliquant à 18,476 ouvriers, n'intéressent qu'un ou plusieurs patrons isolés. Le groupe qui vient ensuite se compose de contrats locaux et comprend 157 contrats avec 15,524 ouvriers. Après cela, on

¹ Les chiffres donnés dans le texte pour le nombre des patrons ont été obtenus en déduisant un certain nombre de patrons comptés en double dans le tableau.

relève 4 contrats de district et 6 contrats nationaux, ces derniers n'intéressant pas moins de 87,754 ouvriers. Les contrats nationaux de l'année 1909 s'appliquent à l'industrie de l'électricité, à celles des scieries, des matériaux de construction, et du bâtiment, aux verreries et aux compagnies de chemins de fer privées.

Pour 64 contrats, la durée de validité ne dépasse pas 1 an; pour 148, elle est de 1 à 2 ans; pour 89, de 2 à 3 ans, et, pour 33, de plus de 3 ans; dans 5 contrats on ne trouve aucune disposition concernant la durée.

Parmi ceux dont la durée dépasse 3 ans, figurent les contrats nationaux pour l'industrie de l'électricité, pour celle des matériaux de construction et pour les chemins de fer. Le contrat national de l'industrie des scieries ne fixe pas de durée de validité.

Comités de conciliation et d'arbitrage et dispositions relatives aux négociations entre les parties. 258 contrats, s'appliquant à 41,594 ouvriers, ou 91 % de la totalité des ouvriers régis par des contrats complets, contiennent des dispositions en vue de prévenir la brusque cessation du travail sans négociations préalables entre les parties.

D'après ce qu'ont montré les précédentes enquêtes sur les contrats, des dispositions de ce genre s'appliquaient, à la fin de 1907, à environ 60 % des ouvriers contractants, tandis que la proportion correspondante pour les ouvriers compris dans les contrats de 1908 s'élevait à 88 %. L'année 1909 présente donc à ce point de vue une nouvelle augmentation.

Ce progrès doit être attribué principalement à l'extension croissante des règlements imposant des négociations d'abord entre les parties en conflit, et ensuite, si l'accord n'a pu se faire, entre les organisations principales. On trouve de semblables prescriptions dans 126 des contrats de 1909 s'appliquant à 28,060 ouvriers ou 61 % des contractants; la proportion correspondante pour les contrats en vigueur en 1907 n'était que de 13 %; mais pour les contrats de 1908 elle était déjà de 38 %.

Les comités de conciliation et d'arbitrage sont chargés de la solution des conflits d'après 132 contrats s'appliquant à 13,534 ouvriers ou 30 % de la totalité des ouvriers contractants. D'après 114 de ces contrats (11,880 ouvriers), les comités n'ont à connaître que des conflits portant sur l'interprétation et l'application des contrats; d'après 17 autres¹ (1,509 ouvriers) la compétence des comités s'étend aux conflits d'intérêts.

Salaires. 101 des contrats conclus en 1909 adoptent exclusivement le salaire au temps; le nombre des ouvriers intéressés par ces contrats était de 6,020. 8 contrats, intéressant 339 ouvriers, prescrivent exclusivement le travail aux pièces. Les autres 227 contrats, s'appliquant ensemble à 39,501 ouvriers, prescrivent ou admettent les deux modes de salaires.

Un minimum de salaire au temps est garanti pour le travail aux pièces d'après 53 contrats s'appliquant à 5,561 ouvriers; 51 contrats, s'appliquant à 8,902 ouvriers, n'accordent cette garantie que dans certains cas. Les autres 131 contrats, intéressant 25,377 ouvriers, ne font pas mention de salaire au temps.

¹ Il faut ajouter 1 contrat intéressant 145 ouvriers et attribuant au comité d'arbitrage la tâche de régler les conflits sur les questions de salaires pour les ouvriers subalternes.

Durée du travail. Les contrats passés entre 1,846 patrons et 44,863 ouvriers (soit 97·8 % de tous les contractants) précisent la durée du travail. Sous le rapport de la durée ordinaire fixée par contrat, les ouvriers se répartissent de la manière suivante:

Durée (ordinaire) du travail par semaine.	Ouvriers régis par les contrats fixant la durée du travail.	
	Nombre.	%.
48 heures et au-dessous.....	442	1·0
de 49 à 53 heures.....	1,763	3·9
54 ".....	978	2·2
de 55 à 56 ".....	462	1·0
57 ".....	11,469	25·5
58 ".....	2,813	6·3
59 ".....	13,691	30·5
60 ".....	12,368	27·6
plus de 60 ".....	877	2·0
	Total 44,863	100·0

Indemnités en cas d'accident et secours de maladie. Des clauses relatives au paiement d'indemnités en cas d'accident figurent dans 289 contrats s'appliquant à 42,629 ouvriers.

L'assurance contre les accidents est stipulée dans 194 contrats s'appliquant à 19,538 ouvriers. On peut se rendre compte du plus ou moins d'étendue de ces assurances par le petit tableau ci-dessous.

Assurance légale contre les accidents	Contrats.	Ouvriers.
sans autre assurance	29	1,609
avec assurance pour la période de carence	125	15,049
" " " " et assurance en dehors du travail	32	1,553
" " " " aux frais des ouvriers	8	1,327
	Total 194	19,538

La fréquence des clauses relatives au paiement d'indemnités (sans assurance) en dehors des obligations légales ressort du petit tableau ci-dessous.

	Contrats.	Ouvriers.
Indemnité pour accident pendant la période de carence.....	110	23,728
Indemnité quotidienne de maladie ou subvention à une caisse de maladie	45	4,295
Gratuité des soins du médecin, du traitement à l'hôpital, des médi- caments etc.....	116	28,661

Il résulte de ceci, entre autres choses, que pas moins de 275 contrats intéressant 41,657 ouvriers assurent des indemnités d'accident même pendant la période de carence fixée par la loi (60 jours après l'accident), soit par voie d'assurance, soit sous forme de versement direct des patrons.

Autres clauses des contrats collectifs. Parmi les clauses concernant la direction du travail et la liberté syndicale, figure, en premier lieu, l'art. 23 des statuts du Syndicat des Patrons Suédois qui garantit aux patrons le droit d'embaucher et de congédier librement les ouvriers, de diriger et de répartir le travail et d'employer des ouvriers syndiqués ou non. On trouve des dispositions conformes à cet article, avec ou sans restriction, dans 243 des contrats de 1909 s'appliquant à 40,252 ouvriers, soit 87·8 % de tous les contractants de l'année; la proportion correspondante à fin 1907 était de 48·3 % et en 1908 de 61·7 %.

Mais, dans 227 contrats s'appliquant à 39,785 ouvriers, on a ajouté à cet «article 23» quelques dispositions inspirées par le «Compromis de décembre 1906», qui garantit le droit d'association et permet de réclamer une enquête pour les congés considérés comme portant atteinte au droit syndical.

Outre ces contrats, 25 autres intéressant 2,875 ouvriers contiennent des dispositions destinées à assurer la liberté syndicale; en sorte qu'en tout on trouve des clauses de ce genre dans 252 contrats de 1909 s'appliquant à 42,660 ouvriers (93 % de tous les contractants).

Des dispositions relatives à la durée de l'apprentissage et à la situation des apprentis figurent dans 54 contrats de 1909 s'appliquant à 4,301 ouvriers. 19 de ces contrats contiennent une réglementation plus systématique de l'apprentissage, tandis que, dans 35 autres, on ne trouve que quelques indications détachées à ce sujet.

Tab. I. Kollektivaf tal träffade år 1909,
Öfversikt öfver antalet aftalsberörda arbetsgifvare och arbetare

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägst öfver hufvud.	lön för van arbetare.	Högst lön öfver hufvud.	Per dag.	Per vecka.
I. Jordbruk och träd- gårdsskötsel.			<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
<i>Jordbruk.</i>							
Kristianstads län: Landsbygd.	1	40	—	25	—	10	60
Värmlands län: Landsbygden..	1	30	—	¹⁾ 21	—	10	59
Västmanlands län: Landsbygd.	1	62	—	¹⁾ 21	²⁾ 25	10	60
Kopparbergs län: Landsbygden	1	162	—	¹⁾ 24	—	10	59
II. Skogsbruk.							
<i>Flottnings.</i>							
Gäflleborgs län: Landsbygden:							
aftal 1	1 (25)	381	33	36	38	10	59
» 2			—	35	—	—	—
» 3			—	35	—	10	59
Västernorrlands län: Lands- bygden: aftal 1	1 (28)	6,000	—	35	—	10	59
» 2	1	50	—	30	40	—	—
III. Grufdrift.							
<i>Malmsgrufter.</i>							
Jönköpings län: Landsbygden	1	87	28	30	35	³⁾ 8	³⁾ 48
Västmanlands län: Landsbygd.	1	155	—	—	—	³⁾ 8	³⁾ 48
IV. Närings- och njut- ningsämnesindustri.							
<i>Kvarnar.</i>			<i>Kr. per vecka.</i>	<i>Kr. per vecka.</i>	<i>Kr. per vecka.</i>		
Södermanlands län: Nyköping	1	32	—	20 50	24 25	10	60
Örebro län: Örebro.....	1	10	—	19	19 85	10	60

¹⁾ Dessutom naturaförmåner (bostad, vedbrand och potatisland).

²⁾ Lönen afser manliga extra arbetare.

³⁾ Arbetstiden afser arbete under jord.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

samt öfver i aftalen fastställda tidlönesatser och arbetstimmar.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
<i>Bagerier och konditorier.</i>			<i>Kr. per vecka.</i>	<i>Kr. per vecka.</i>	<i>Kr. per vecka.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
Stockholms stad: aftal 1 ¹⁾ ...	33	85	22	28	32	10	58
» 2 ²⁾		185	18	19	23	10	58
» 3 ³⁾		75	132	23	26	32	10
Stockholms län: Norrtälje.....	4	12	20	22	25	10	58
Sundbyberg: aftal 1	7	34	23	26	32	10	58
» 2 ⁴⁾	1	68	22	27	32	10	58
Uppsala län: Uppsala ⁵⁾	1	44	20	24	28	⁹⁾ 10 1/2	59
Södermanlands län: Nyköping	5	14	16	22	27	10	58
Eskilstuna	6	60	16	21	27	10	58
Gottlands län: Visby	4	14	16	22	25	10	60
Blekinge län: Karlshamn	4	16	—	20	24	—	—
Kristianstads län: Ängelholm ⁶⁾	1	3	—	25	27	10	60
Malmöhus län: Ystad.....	7	22	18	23	28	10	¹¹⁾ 57
Trelleborg	12	24	18	22	28	9	54
Eslöf: aftal 1 ⁶⁾	1	2	—	26	⁸⁾ (33)	9	54
» 2..	8	28	18	23	28	10	57
Landsbygden ..	6	13	—	22	25	10	60
Hallands län: Halmstad ⁶⁾	2	8	—	30	—	9	52
Göteborgs och Bohus län:							
Lysekil	4	15	17	22	26	¹⁰⁾ 9 1/2	58
Västmanlands län: Västerås ⁷⁾	2	5	22	26	28	10	58
Sala	4	13	19	22	26	10	58
Gäflleborgs län: Söderhamn och Bollnäs	15	45	20	21	27	10	57

1) Aftalet omfattar manliga arbetare vid spisbrödsbagerier.

2) " " kvinnliga " " "

3) " " arbetare vid limp- och kakbagerier.

4) " " " " en spisbrödsfabrik.

5) " " " " en karamellfabrik.

6) " " " " kooperativa bagerier.

7) " " " " konditorier.

8) Afser bageriföreståndaren.

9) Måndag 9 1/2 timmar, lördag 7 1/2 timmar.

10) Natt till måndag 8 timmar, natt till lördag 12 timmar.

11) I hambagerier 60 timmar.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1909,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägst lönesats öfver hufvud.	Högst lönesats för van arbetare.	Högst lönesats.	Per dag.	Per vecka.
<i>Råsockerbruk och socker- raffinaderier.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Malmöhus län: Ystad.....	1	270	37	—	40	10	60
Landsbygden..	1	385	34	—	40	10	60
Ystad ¹⁾	(1)	4	—	40	⁵⁾ 42 ¹ / ₂	10	60
» ²⁾		13	—	38	—	10	60
» ³⁾		7	38	40	42	10	60
Trelleborg ³⁾	1	28	34	37	40	10	60
Landsbygden ³⁾	1	25	34	37	40	10	60
<i>Tobaksfabriker.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Stockholms stad	1	120	23 ⁵ / ₂	25 ² / ₀	—	10	56
Kristianstads län: Kristianstad	1	5	—	—	—	—	—
Malmöhus län: Malmö	1	119	—	21 ⁶ / ₀	—	9 ¹ / ₂	54
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	1	84	—	25	—	—	—
<i>Bryggerier och läskedrycks- fabriker.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Uppsala län: Uppsala: aftal 1... {	1	24	30	36	—	10	60
» 2 ⁴⁾		6	—	—	—	10	60
Östergötlands län: Norrköping	5	86	31	35	—	10	60
Kronobergs län: Växjö	2	33	20 ¹ / ₃	26 ² / ₃	—	10	60
Blekinge län: Karlshamn	1	20	28 ¹ / ₃	30	—	10	60
Malmöhus län: Malmö: aftal 1	8	180	36	39	—	10	60
» 2	3	5	36	39	—	10	60
Göteborgs och Bohus län: Uddevalla	2	33	24	27	—	10	60
Skaraborgs län: Lidköping	1	25	24	29	—	10	60
Värmlands län: Karlstad	1	58	28	31	—	10	60
Örebro län: Örebro.....	3	44	30	34	—	10	60
Malmöhus län: Malmö ²⁾	(5)	13	—	42	50	10	60

¹⁾ Aftalet omfattar tunnbindare.²⁾ » » eldare.³⁾ » » reparatörer.⁴⁾ » » kvinnliga arbetare.⁵⁾ Afser förman.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afböning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
			Kr. per månad.	Kr. per månad.	Kr. per månad.	Timmar.	Timmar.
Uppsala län: Uppsala ¹⁾	(1)	5	—	³⁾ 56	³⁾ 90	10	60
Östergötlands län: Norrköping ²⁾	(5)	17	—	90	—	—	—
Malmöhus län: Malmö ¹⁾	(8)	47	—	³⁾ 70	—	—	—
<i>Slakterier och charkuterier.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Malmöhus län: Hälsingborg...	10	22	—	24	⁴⁾ 27	10	58
V. Textilindustri.							
<i>Spinnerier, väfverier, färgerier m. m.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Östergötlands län: Norrköping	8	2,696	16	21	32	10 ^{1/2}	60
Malmöhus län: Malmö	1	203	17	23	34	10 ^{1/2}	59
Landskrona ...	1	16	16	21	31	10	60
Landsbygden..	1	61	15	18	29	10 ^{1/2}	60
Hallands län: Halmstad.....	1	19	16	21	33	10	60
Landsbygden ...	1	150	16	20	30	10 ^{1/2}	59
Gäflleborgs län: Hudiksvall	1	70	16	21	32	10	57 ^{1/2}
Hallands län: Landsbygden ⁵⁾ ..	1	6	28	32	36	10	⁶⁾ 57 ^{1/2} —60
<i>Repslagerier.</i>							
Malmöhus län: Landsbygden..	1	3	—	32.5	—	10	60
VI. Beklädnadsindustri.							
<i>Skrädderier och sömnads- fabriker.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Stockholms län: Södertälje ...	7	27	—	20	—	10	60
Östergötlands län: Norrköping.	15	96	—	21	23	10	60
Landsbygden	4	12	—	—	—	—	—

¹⁾ Aftalet omfattar utkörare.²⁾ " " utkörarebiträden.³⁾ Dessutom provision.⁴⁾ Afser »förste man».⁵⁾ Aftalet omfattar endast järn- och träarbetare.⁶⁾ Arbetstiden är hvarannan vecka 57 ^{1/2}, hvarannan 60 timmar.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1909,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Af löning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägstal lönesats öfver hufvud.	för van arbetare.	Högsta lönesats	Per dag.	Per vecka.
			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Timmar.	Timmar.
Jönköpings län: Landsbygden: aftal 1	6	73	—	23	—	10	58
» 2 ¹⁾	1	38	—	23	²⁾ 26	10	59
Gottlands län: Visby	8	37	—	21	—	10	60
Kristianstads län: Ängelholm	5	20	—	22	—	11	66
Malmöhus län: Hälsingborg ...	18	70	—	25	—	10	60
Hallands län: Varberg	7	16	—	21	22	11	66
Skaraborgs län: Lidköping ¹⁾ ..	1	110	—	26	²⁾ 28	10	60
Västmanlands län: Sala	8	27	—	23	25	10	60
Kopparbergs län: Landsbygden: aftal 1 ⁴⁾	1	13	6	10	12	9	53
» 2	10	21	—	26	—	10	60
» 3	8	20	—	24	—	10	60
» 4	3	20	—	24	—	10	60
Gäflleborgs län: Gäflle	16	106	—	21	23	10	60
Jämtlands län: Östersund	8	68	—	27	—	10	60
<i>Skofabriker.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Stockholms stad: aftal 1	1	79	—	43	—	—	54
» 2	1	30	—	50	—	8 1/2	48
Malmöhus län: Eslöf	1	38	27 3/4	37	—	—	54
<i>Skomakeriverkstäder.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Jönköpings län: Jönköping	9	25	—	20	—	—	—
Kalmar län: Kalmar	10	32	—	19	—	—	54
Blekinge län: Ronneby	8	36	—	—	—	—	—
Malmöhus län: Hörby	3	20	—	19	—	—	—
Hallands län: Varberg	6	10	—	—	—	—	—
Gäflleborgs län: Gäflle	20	57	—	—	—	—	—

¹⁾ Aftalet gäller en konfektionsfabrik.²⁾ Af ser verkstadsföreståndare.³⁾ Af ser pressare.⁴⁾ Aftalet omfattar endast kvinnliga arbetare (vid en mössfabrik).

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta	lönestsats	Högsta	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.	lönestsats.		
			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Timmar.	Timmar.
<i>Paraply- och käppfabriker.</i>							
Stockholms stad: aftal 1	3	10	—	52	—	9	52
» 2	1	4	—	50	—	9	53
<i>Barberare.</i>							
Östergötlands län: Norrköping	23	46	—	25	¹⁾ 29	11	65
Malmöhus län: Ystad	8	15	18	20	21	10	65
Västernorrlands län: Sundsvall	9	19	23	26	¹⁾ 28	10 ¹ / ₂	67
VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri.							
<i>Garfverier och läderfabriker.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Stockholms län: Landsbygden	1	90	35	44	—	10	57 ³ / ₄
Kalmar län: Västervik	1	32	22	32	—	10	57
Kristianstads län: Landsbygden	1	40	34	40	40 ¹ / ₂	10	60
Malmöhus län: Eslöf	1	12	—	39	—	10	60
Hallands län: Halmstad	1	8	—	40	—	10	58
Gäffleborgs län: Gäffle	1	17	30	40	—	10	57
<i>Gummivarufabriker.</i>							
Malmöhus län: Malmö	1	403	33	38	44	10	58
Hälsingborg: aftal 1. {	1 {	474	25	38	—	10	60
» 2 ²⁾ }		6	—	44	—	10	60
<i>Borst- och penselfabriker.</i>							
Stockholms stad	2	166	45	50	—	10	59 ¹ / ₂
<i>Sadelmakare- och tapetserare- verkstäder.</i>							
Kalmar län: Kalmar	4	10	35	40	—	10	58

¹⁾ Afser biträden å första klass rakstuga.²⁾ Aftalet omfattar endast reparatörer.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1909,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflönning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägstal öfver hufvud.	lönestsat för van arbetare.	Högsta lönestsat.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
VIII. Trävaruindustri.							
<i>Sågverk och hyfflerier.</i>							
Riksaftal	64	17,539	—	—	—	10	59
Uppsala län: Landsbygden	1	1,098	22	25	38	10	59
Kronobergs län: Landsbygden	1	219	¹⁾ 25	¹⁾ 27	¹⁾ 37	10	57
Värmlands län: Karlstad	1	137	30	32	50	10	²⁾ 57
Landsbygden: aftal 1	1	48	23	30	40	10 ^{1/4}	59
" 2	1	39	25	—	—	10	59
" 3	1	18	25	—	—	10 ^{1/2}	60
Kopparbergs län: Landsbygden							
aftal 1	1	50	26	32	40	10	59
" 2	1	230	30	—	42	10	59
" 3	1	85	31	—	40	10	59
Gäfleborgs län: Gäfle	1	613	25	—	¹⁾ 32	10	59
Söderhamn	1	240	25	—	30	10	59
Landsbygden: aftal 1	1	238	25	—	35	10	59
" 2	1	94	25	—	—	10	59
" 3	1	242	25	—	30	10	59
" 4	1	25	30	—	—	10	59
Västernorrlands län: Lands- bygden: aftal 1	1	53	25	—	35	10	60
" 2	1	619	25	30	38	10	59
" 3	1	95	¹⁾ 25	—	¹⁾ 38 ^{1/2}	9	54
" 4	1	90	20	25	35	10	60
" 5	1	408	25	—	30	10	59
" 6	1	47	¹⁾ 25	—	—	10	60
" 7	1	400	25	—	35	10	59 ^{1/2}
" 8	1	140	25	—	32	10	59
" 9	1	175	25	—	40	10	59
" 10	1	90	25	30	40	10	59

¹⁾ Dessutom fri bostad eller hyresersättning.²⁾ Dagskift: 68 timmar inberäknadt raster (11 timmar per vecka²⁾); nattskift (5 skift per vecka); 60 timmar inberäknadt raster (10 timmar).

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afföning.			Arbetstid.	
	arbetsgifvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
			<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
Västerbottens län: Landsbygden: aftal 1	1	229	25	—	35	10	59
» 2	1	360	25	—	30	10	59
» 3	1	148	27	30	40	¹⁾ 10	57
» 4	1	319	27	30	40	¹⁾ 10	57
Norrbottnens län: Landsbygden	1	58	²⁾ —	²⁾ —	²⁾ —	—	—
<i>Brädgårdsrörelse.</i>							
Malmöhus län: Lund †)	3	32	35	—	—	10	59
Hallands län: Falkenberg	1	20	30	—	—	³⁾ 10	³⁾ 59
<i>Träkolsverk.</i>							
Jämtlands län: Landsbygden ..	1	91	⁴⁾ 21	⁴⁾ 40	⁴⁾ 47	9 1/2	56
<i>Snickeri- och möbelfabriker.</i>							
Stockholms län: Landsbygden	1	13	—	45	—	10	57
Uppsala län: Enköping	1	18	30	35	40	10	56
Södermanlands län: Mariefred	2	18	30	42	—	10	56
Landsbygden	1	120	—	35	39	10	57
Östergötlands län: Landsbygd.	1	49	23	38	40	10 1/4	57 1/4
Kalmar län: Vimmerby	1	13	27	32	35	10	57
Kristianstads län: Båstad	1	7	—	37	—	10	58
Landsbygden	3	93	30	32	37	10	59
Älfsborgs län: Borås	1	22	30	34	—	10 1/2	60
Skaraborgs län: Lidköping	1	20	31	33	—	10	57
Värmlands län: Landsbygden ..	1	172	23	29	35	10	57
Gäffleborgs län: Gäffe	1	15	19	28	35	10	58
<i>Vagnmakerier.</i>							
Malmöhus län: Malmö	5	15	24	39	42	10	58

†) Utmärker, att aftalet upprättats med tillämpning af riksaftalet inom byggnadsverksamheten.

¹⁾ Vintern 9 timmar.²⁾ Aftalet upptager endast ackordslöner.³⁾ Under sommaren 12 timmar (lördagar 11 timmar), under vintern 10 timmar, inberäknadt »vanliga raster» (2 timmar pr dag?).⁴⁾ I de angifna beloppen ingår hyresersättning.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaftal träffade år 1909,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afföring.			Arbets-tid.	
	arbets-gifvare	arbetare.	Lägstal lönesats öfver hufvud.	för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
IX. Trämasse- och pappers-industri.			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar. ¹⁾	Timmar. ¹⁾
<i>Trämassefabriker och pappersbruk.</i>							
Uppsala län: Landsbygden	1	417	²⁾ 26	—	—	{ 8—12 10	56—72 59
Hallands län: Landsbygden ..	1	128	²⁾ 30	—	35	{ 12 10	78 59—60
Göteborgs och Bohus län: Landsbygden	1	360	26	—	35	{ 12 10 1/2	72 63
Älfsborgs län: Landsbygden...	1	188	29	—	36	{ 8—12 10	56—72 59
Värmlands län: Landsbygden: aftal 1	1	48	²⁾ 28	—	—	{ 12 10	70 1/4 60
” 2	1	90	30	—	—	{ 8—12 10 1/2	56—78 62
” 3	1	116	30	33	50	{ 12 10 1/2	71—72 62
” 4	1	160	²⁾ 22	—	—	{ 12 10	72 59
” 5	1	74	²⁾ 21	—	34	{ 12 10	72 60
” 6	1	200	26	30	59	{ 8—12 10	56—66 60
Gäflleborgs län: Landsbygden: aftal 1	1	361	30	—	—	{ 8 10	52—56 60
” 2	1	375	30	—	—	{ 8 10	52—56 60
Västernorrlands län: Lands- bygden: aftal 1	1	300	⁴⁾ 30	—	—	{ 12 10	72 57
” 2	1	245	30	35	—	{ 8—12 10	56—78 60
” 3	1	218	30	35	—	{ 10—12 10	65—78 60
Västerbottens län: Landsbygd.	1	160	30	—	—	{ 12 10	72 (84) 57

¹⁾ Siffrorna afse resp. skiftesarbetare (öfre) och dagarbetare (nedre raden).²⁾ Dessutom fri bostad eller hyresersättning.³⁾ Arbetare, som förut haft fri bostad, behåller denna förmån.⁴⁾ Dessutom antingen bostad (mot låg hyra) eller ock hyresersättning.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afböning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
X. Grafsk industri.							
Intet aftal träffadt år 1909 ...	—	—	—	—	—	—	—
XI. Malmförädlings- industri.							
<i>Järn- och stålverk.</i>							
Norrbottnens län: Luleå	1	165	27	30	34	10	58
XII. Metallindustri.							
<i>Järn- och stålvaru- fabriker m. m.</i>							
Stockholms stad	1	3	—	40	55	9 1/2	54
Södermanlands län: Landsbygd.	1	39	32	34	38	10	60
Östergötlands län: Norrköping	1	22	26	30	35	10	57
Jönköpings län: Landsbygden:							
aftal 1	1	30	25	30	36	10	57
» 2	1	5	—	30	39	10	57
Kopparbergs län: Landsbygden	1	18	30	35	40	10	56
Gäffleborgs län: Landsbygden	1	18	1) 20	1) 26	1) 29	10	58
<i>Smides-, reparations- och hofs-lageriverkstäder.</i>							
Göteborgs och Bohus län:							
Göteborg †)	10	104	21	30	38	10 1/2	58 1/2
Västmanlands län: Västerås ...	5	48	26	38	42	10	56
<i>Bleck-, plåt- och koppar- slagerier.</i>							
Blekinge län: Karlskrona †) ...	3	10	35	40	50	10	57
Malmöhus län: Lund †)	5	20	35	42	45	10	58
Älfsborgs län: Vänersborg	2	6	35	45	—	10	57

†) Utmärker, att aftalet upprättats med tillämpning af riksafftet inom byggnadsverksamheten.

1) Personlig lönelista. Enligt aftalet tillämpas kombineradt ackords- och tidlönsystem: timpenningen är beräknad utgöra hälften af arbetarens hela inkomst.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaftal träffade år 1909,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbets tid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
XIII. Maskin- och skepps- byggnadsindustri.							
<i>Mekaniska verkstäder.</i>							
Uppsala län: Uppsala.....	1	145	26	28	50	10	57
Kronobergs län: Landsbygden	1	15	25	26	30	10	57
Hallands län: Halmstad.....	1	67	26	30	38	10	57
<i>Instrumentfabriker.</i>							
Stockholms stad.....	1	6	—	50	—	9	54
Värmlands län: Karlstad	1	44	—	40	—	10	57
<i>Elektrisk installations- verksamhet.</i>							
Riksaftal.....	31	931	35 30	47 38	58 48	10	57
XIV. Jord- och stenindustri.							
<i>Stenbrott och stenhuggerier.</i>							
Kalmar län: Landsbygden: aftal 1 ¹⁾	1	89	—	35	40	10	60
” 2 ²⁾							
Blekinge län: Landsbygden: aftal 1	1	450	—	32	35	—	—
” 2	1	20	—	35	40	10	60
” 3	1	30	—	—	40	—	—
Hallands län: Varberg	2	29	27	30	38	10	60
Göteborgs och Bohus län: Landsbygden: aftal 1 ²⁾	6	600	—	50	—	10	57 ^{1/2}
” 2 ³⁾							
Älfsborgs län: Borås †)	6	96	35	40	45	10	57

†) Utmärker, att aftalet upprättats med tillämpning af riksaftalet inom byggnadsverksamheten.

¹⁾ Aftalet omfattar maskinstenhuggare.²⁾ ” ” gatstenhuggare.³⁾ ” ” kantstenhuggare.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbets tid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
Örebro län: Landsbygden:			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
aftal 1 †)	1	80	—	40	—	10	57
» 2 †)							
» 3 †)							
» 4 †)							
» 5 †)							
<i>Torfströfabriker.</i>							
Kristianstads län: Landsbygden: aftal 1	1	100	28	—	—	10	60
» 2							
<i>Cementfabriker, tegel- och kalkbruk m. m.</i>							
Riksaftal	64	3 750	30	—	—	10	60
Malmöhus län: Malmö †)	1	400	—	43	47	10	57
Trelleborg †)	1	150	36	40	45	10	58
Linhamm †)	1	70	34	—	—	10	58
Landsbygden†)	1	33	30	—	—	10	60
<i>Glasbruk.</i>							
Riksaftal (buteljglasbruken) ...	8	534	30	50	75	8	48
Västernorrlands län: Landsbygden	1	170	Kr. per månad. 45	Kr. per månad. 80	Kr. per månad. 100	8 (6)	—
<i>Öfrig jord- och stenindustri (smörgelskifrefabrik).</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Malmöhus län: Landsbygden	1	10	30	35	—	10	59
XV. Kemisk- teknisk industri.							
<i>Karbid- och kloratfabriker.</i>			Kr. per dag.	Kr. per dag.	Kr. per dag.		
Västernorrlands län: Landsbygden	1	30	4	—	4 50	8—12 10 ¹⁾	48—72 60 ¹⁾

†) Utmärker, att aftalet upprättats med tillämpning af riksaftalet inom byggnadsverksamheten.

¹⁾ Siffrorna afse resp. skiftesarbetare (öfre) och dagarbetare (nedre raden).

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1909.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägstal öfver hufvud.	lönestsat för van arbetare.	Högsta lönestsat.	Per dag.	Per vecka.
<i>Gödningsämnes- och svafvel- syrefabriker.</i>			<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
Stockholms stad	1	20	32	34	—	—	—
Malmöhus län: Malmö	1	124	—	37	(50)	(8—12 10 ³⁾	56—84 60 ³⁾
Limhamn	1	60	—	35	(53)	(8—12 10 ³⁾	56—84 59 ³⁾
Malmö ¹⁾	(1)	6	35	36	40	10	60
Limhamn ¹⁾	(1)	5	—	36	38	10	59
” ²⁾	(1)	5	—	37	41	(11—12 11 ³⁾	77—84 69 ³⁾
<i>Tändsticksfabriker.</i>							
Kalmar län: Nybro	1	35	13	21 1/2	27 1/2	10 1/2	60
XVI. Byggnadsverksamhet.							
Riksaftal	1,750	45,000	—	—	—	10	57
<i>Murare.</i>							
Södermanlands l.: Eskilstuna †)	7	33	—	55	—	10	57
Jönköpings län: Jönköping †) ..	2	8	—	50	—	10	57
Blekinge län: Karlskrona †) ...	10	66	—	52	—	10	60
Kristianstads l.: Kristianstad †)	6	30	—	48	—	10	57
Ängelholm †) ..	8	45	—	49	—	10	57
Åhus †)	1	9	—	46	—	10	57
Malmöhus län: Malmö †)	32	164	—	50	—	10	57
Lund †)	18	170	—	50	—	10	57
Landskrona †)	12	80	—	49	—	10	57
Ystad †)	13	70	—	50	—	10	57
Eslöv †)	18	76	—	49	—	10	57
Landsbygden: aftal 1 †)	4	36	—	48	—	10	57
” 2 †)	5	20	—	48	—	10	57
” 3 †)	4	27	—	48	—	10	57
” 4 †)	7	55	—	48	—	10	57
” 5 †)	3	15	—	48	—	10	57

†) Utmärker, att aftalet upprättats med tillämpning af riksaftalet inom byggnadsverksamheten.

¹⁾ Aftalet omfattar endast järnarbetare.²⁾ ” ” ” eldare och maskinister.³⁾ Siffrorna afse resp. skiftesarbetare (öfre) och dagarbetare (nedre raden).

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Hallands län: Halmstad †).....	6	41	—	50	—	10	57
Göteborgs och Bohus län: Göteborg †)	50	420	—	55	—	10	57
Uddevalla	8	17	—	52	—	10 1/2	59
Älfsborgs län: Borås †)	35	100	—	50	—	10	57
Värmlands län: Karlstad †)...	20	66	—	60	—	10	57
<i>Träarbetare.</i>							
Uppsala län: Uppsala †)	9	210	—	46	49	10	57
Södermanlands l.: Eskilstuna †)	7	106	—	48	—	10	57
Blekinge län: Karlskrona †)...	12	165	—	43	—	10	60
Kristianstads län: Åhus †)	1	15	—	42	—	10	57
Båstad	6	30	37	42	—	10	58
Landsbygden †)	3	30	—	42	—	10	57
Malmöhus län: Malmö †)	32	160	—	50	—	10	57
Lund †)	18	160	—	50	—	10	57
Landskrona †)	12	50	—	49	—	10	57
Hälsingborg †)	28	150	—	50	—	9 1/2	57
Ystad †)	13	80	—	47	50	10	57
Eslöv †)	21	68	—	45	—	10	57
Landsbygden: aftal 1 †)...	9	40	—	42	—	10	57
» 2 †)...	5	40	39	42	—	10	57
» 3 †)...	3	30	—	42	—	10	57
» 4	4	40	—	36	—	10	57
Hallands län: Halmstad †)	7	46	—	47	—	10	57
Göteborgs och Bohus län: Göteborg †)	50	900	—	45	50	10	57
Uddevalla	12	87	—	44	—	10 1/2	59
Älfsborgs län: Borås †)	35	400	—	43	—	10	57

†) Utmärker, att aftalet upprättats med tillämpning af riksaftalet inom byggnadsverksamheten.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1909.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägstä lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
<i>Förgylleri- och glasmästeri- arbetare.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Malmöhus län: Lund †)	2	7	—	45	50	10	59
<i>Målare.</i>							
Uppsala län: Uppsala †)	12	129	—	55	—	10	57
Södermanlands l.: Eskilstuna †) ..	11	67	—	50	—	10	57
Jönköpings län: Eksjö	6	17	—	45	—	10	57
Blekinge län: Karlskrona †) ...	15	46	—	55	—	10	57
Malmöhus län: Malmö †)	100	688	—	55	—	9	53
Lund †)	18	125	—	50	55	9	53
Landskrona †)	12	67	—	51	—	9 1/2	56
Skaraborgs län: Lidköping	4	23	—	45	—	10	57
Västmanlands län: Västerås †) ..	4	70	—	55	—	10	56
<i>Skorstensfejare.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Stockholms stad	16	113	—	20	33	9	53
Västmanlands län: Västerås...	1	6	—	18	25	9	50 1/2
<i>Rörarbetare.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Blekinge län: Karlskrona †) ...	4	12	30	35	42	10	57
Malmöhus län: Lund †)	2	13	32	40	46	10	57
<i>Grofarbetare.</i>							
Östergötlands l.: Norrköping †) ..	5	55	38	40	48	10	57
Blekinge län: Karlskrona †) ...	9	82	33	35	40	10	60
Kristianstads l.: Kristianstad †) ..	6	115	36	—	—	10	57
Malmöhus län: Malmö †)	32	143	40	—	—	10	57
Lund †)	18	205	40	—	—	10	57

†) Utmärker, att aftalet upprättats med tillämpning af riksaf talet inom byggnadsverksamheten.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Malmöhus län: Landskrona †)	12	126	39	—	—	10	57
Ystad †)	13	100	40	—	—	10	57
Eslöf †)	21	79	36	—	—	10	57
Landsbygden: aftal 1 †).....	4	20	36	—	—	10	57
" 2 †).....	5	40	36	—	—	10	57
Hallands län: Halmstad †) ...	60	45	39	—	—	10	57
Göteborgs och Bohus län:							
Göteborg: aftal 1 †) ¹⁾	50	575	37	45	50	10	57
" 2 †) ²⁾		100	40	45	—	10	57
Uddevalla	8	30	36	38	40	10 ^{1/2}	59
Älfsborgs län: Borås †)	35	100	31	—	—	10	57
Värmlands län: Karlstad †) ...	20	180	36	40	48	10	57
Kopparbergs län: Landsbygden	3	15	35	—	—	10	57
<i>Stuckatörer.</i>							
Malmöhus län: Malmö †)	5	40	—	50	—	10	57
<i>Väg- och vattenbyggnads- arbetare.</i>							
Stockholms län: Landsbygden:							
aftal 1	1	50	—	50	—	10	57
" 2	1	111	—	50	—	9	52
" 3	1	60	—	50	—	9	52
Kronobergs län: Elmhult	1	42	—	45	—	9	52
Gottlands län: Landsbygden...	1	31	—	40	—	9	52
Skaraborgs län: Landsbygden	1	60	30	36	—	10	57
Värmlands län: Landsbygden	1	300	²⁾ 33 ²	²⁾ 38 ²	³⁾ 46 ²	10	57

†) Utmärker, att aftalet upprättats med tillämpning af riksaftalet inom byggnadsverksamheten.

¹⁾ Aftalet omfattar gråstensarbetare.²⁾ " " cement- och betonarbetare.³⁾ Inberäknadt hyresbidrag (3 kr. per månad).

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1909,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
XVII. Allmänna arbeten.			<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
<i>Kommunala.</i>							
Södermanlands län: Nyköping	1	60	37	40	41	10	57
Malmöhus län: Lund	1	29	36	38	—	10	60
Hälsingborg	1	29	35	40	—	10	60
Ystad	1	18	36	47 ¹ / ₂	—	¹) 8 10	¹) 56 60
Örebro län: Örebro	1	12	38 ³ / ₄	46 ¹ / ₄	—	¹) 8	¹) 56
<i>Andra.</i>							
Stockholms stad	1	160	—	40	45	10	66
Malmöhus län: Malmö	4	138	40	45	50	10	57
XVIII. Handel och varulager.							
<i>Handelsarbetare och varu- utkörare.</i>			<i>Kr. per vecka.</i>	<i>Kr. per vecka.</i>	<i>Kr. per vecka.</i>		
Blekinge län: Karlskrona †)	9	23	—	18	20	10	57
Kristianstads län: Landsbygden	1	8	—	18	—	10	60
Malmöhus län: Malmö: aftal 1	45	190	18	23	—	10	60
» 2							
» 3							
Göteborgs och Bohus län:							
Göteborg: aftal 1	1	45	22 ⁴ / ₂	23	—	10	59
» 2	1	60	—	20 ³ / ₀	—	²) —	²) —
Västmanlands län: Västerås	1	29	19 ⁶ / ₂	23 ⁹ / ₈	26 ⁵ / ₄	10	60
XIX. Landtransport.							
<i>Åkerirörelse.</i>							
Blekinge län: Karlskrona †)	4	22	—	18	—	10	57
Karlshamn	6	14	13	17	—	10	60
Malmöhus län: Malmö †)	31	150	—	23	—	10	57

†) Utmärker, att aftalet upprättats med tillämpning af riksaf talet inom byggnadsverksamheten.

¹) Afser skiftesarbetare (eldare).²) Aftalet innehåller utförliga bestämmelser om tjänstgöringstidens fördelning för den berörda personalen (nattvakter); någon exakt beräkning af tjänstgöringens längd per dag eller vecka har icke låtit sig verkställa.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta öfver hufvud.	lönedsats för van arbetare.	Högsta lönedsats.	Per dag.	Per vecka.
<i>Stufverivörelse.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Södermanlands län: Eskilstuna	1 (7)	4	—	43	—	10	60
Östergötlands län: Norrköping	1	250	—	50	—	9 ³ / ₄	58 ¹ / ₂
Malmöhus län: Malmö	3	230	—	50	—	9 ¹ / ₂	57
Trelleborg.....	1	84	—	50	—	9 ¹ / ₂	57
Hallands län: Halmstad: aftal 1	1	120	—	50	—	9 ¹ / ₂	57
» 2	1	18	—	42	—	9	52 (54) ¹ / ₂
Västmanlands län: Köping	1	25	35	40	42	10	60
Västerbottens län: Lands- bygden	1	10	—	55	—	10	60
<i>Spårvägar.</i>			Kr. per månad.	Kr. per månad.	Kr. per månad.		
Stockholms stad: aftal 1 ²)	1	180	90	110	145	8—9	48—54
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	1	775	²) 75	²) 95	²) 130	²) 9	²) 54
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
			³) 30	³) 34	³) ⁴) 40	³) ⁴) 10	³) ⁴) 57
Stockholms stad: aftal 2 ³).....	(1)	100	37	45	50	10	57
» 3 ⁴).....	(1)	40	45	47.5	50	10	57
<i>Järnvägar.</i>						Per dag (stationär personal)	Per mån. (åkande personal)
Riksaftal	100	20,000	⁵) —	⁵) —	⁵) —	10	260

¹) Den längre arbetstiden tillämpas vid lastning af ångbåtar.²) Afser trafikpersonal.³) » verkstadspersonal.⁴) » linjepersonal.⁵) Lönedsatserna skola fastställas i särskilda aftal för hvarje järnväg.

Tab. II. Kollektivaftalen, fördelade efter olika slag af parter (organisation eller icke).

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal med organisation som part			Kollektivaftal utan organisation som part.	Hela antalet
	på båda sidor.	endast på arbetarsidan.	Summa.		
	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	aftal.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel.					
Jordbruk	2	2	4	—	4
II. Skogsbruk.					
Flottning	—	3	3	2	5
III. Gruvdrift.					
Malmgrufvor	—	1	1	1	2
IV. Närings- och nyttnings- ämneshandelsindustri.					
Kvarnar	—	1	1	1	2
Bagerier och konditorier	8	14	22	—	22
Råsockerbruk och sockerraffinaderier	—	6	6	1	7
Tobaksfabriker	—	4	4	—	4
Bryggerier och läskedrycksfabriker	—	14	14	1	15
Slakterier och charkuterier	—	1	1	—	1
V. Textilindustri.					
Spinnerier, väfverier, färgier m. m.	5	3	8	—	8
Repslagerier	—	1	1	—	1
VI. Beklädnadsindustri.					
Skrädderier och sömnadsfabriker	6	11	17	—	17
Skofabriker	—	3	3	—	3
Skomakeriverkstäder	3	3	6	—	6
Paraply- och käppfabriker	—	2	2	—	2
Barberare	3	—	3	—	3
VII. Läder-, hår- och gummi- varuindustri.					
Garfverier och läderfabriker	2	4	6	—	6
Gummivarufabriker	—	3	3	—	3
Borst- och penselfabriker	—	1	1	—	1
Sadelmakare- och tapetserareverkstäder ..	—	1	1	—	1

Tab. II. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter olika slag af parter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal med organisation som part		Summa.	Kollektivaftal utan organisation som part.	Hela antalet
	på båda sidor.	endast på arbetarsidan.			
	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	aftal.
VIII. Trävaruindustri.					
Sågverk och hyflerier	1	25	26	5	31
Brädgårdsrörelse	1	—	1	1	2
Träkolsverk	—	1	1	—	1
Snickeri- och möbelfabriker	1	10	11	1	12
Vagnmakerier	1	—	1	—	1
IX. Trämasse- och pappersindustri.					
Trämassfabriker och pappersbruk	2	12	14	2	16
X. Grafisk industri					
—	—	—	—	—	—
XI. Malmförädlingsindustri.					
Järn- och stålverk	—	1	1	—	1
XII. Metallindustri.					
Järn- och stålvarufabriker	—	7	7	—	7
Smides-, reparations- och hofslagerverksstäder	1	1	2	—	2
Bleck-, plåt- och kopparslagerier	2	1	3	—	3
XIII. Maskin- och skeppsbyggnadsindustri.					
Mekaniska verkstäder	—	3	3	—	3
Instrumentfabriker	—	2	2	—	2
Elektrisk installationsverksamhet	1	—	1	—	1
XIV. Jord- och stenindustri.					
Stenbrott och stenhuggerier	3	11	14	—	14
Torfströfabriker	—	2	2	—	2
Cementfabriker, tegel- och kalkbruk	1	4	5	—	5
Glasbruk	1	1	2	—	2
Öfrig jord- och stenindustri	1	—	1	—	1

Tab. II. (Forts.) Kollektivaf talt en, fördelade efter olika slag af parter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Näringsgrenar.	Kollektivaf talt en med orga- nisation som part			Kollektivaf talt en utan orga- nisation som part.	Hela antalet
	på båda sidor.	endast på arbetare- sidan.	Summa.		
	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	aftal.
XV. Kemisk-teknisk industri.					
Karbid- och kloratfabriker	—	1	1	—	1
Gödningsämnes- och svafvelsyrefabriker	—	5	5	1	6
Tändsticksfabriker	—	1	1	—	1
XVI. Byggnadsverksamhet.					
Riksaftalet	1	—	1	—	1
Murare	21	—	21	—	21
Träarbetare	19	1	20	—	20
Förgylleri- och glasmästeriarbetare	1	—	1	—	1
Målare	7	2	9	—	9
Skorstensfejare	1	1	2	—	2
Rörarbetare	2	—	2	—	2
Grofarbetare	16	1	17	—	17
Stuckatörer	1	—	1	—	1
Väg- och vattenbyggnadsarbetare	—	7	7	—	7
XVII. Allmänna arbeten.					
Kommunala	—	5	5	—	5
Andra	1	1	2	—	2
XVIII. Handel och varulager.					
Handelsarbetare och varuutkörare	4	4	8	—	8
XIX. Landtransport.					
Åkerirörelse	3	—	3	—	3
Stufverirörelse	1	7	8	—	8
Spärvägar	—	4	4	—	4
Järnvägar	1	—	1	—	1
Summa	124	199	323	16	339

Tab. III. Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetsområde.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar.	Riksaftal.		Distriktsaftal.		Ortsaftal.		Aftal för enskilda arbetsplatser.	
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
<i>I. Jordbruk och trädgårdsskötsel.</i>								
Jordbruk	—	—	—	—	—	—	4	294
<i>II. Skogsbruk.</i>								
Flottning	—	—	1	6,000	4	431	—	—
<i>III. Grufdrift.</i>								
Malmgrufvor	—	—	—	—	—	—	2	242
<i>IV. Närings- och nyttningsämnesindustri.</i>								
Kvarnar	—	—	—	—	—	—	2	42
Bagerier och konditorier	—	—	1	45	16	672	5	125
Räsockerbruk och sockerraffinaderier ...	—	—	—	—	—	—	7	732
Tobaksfabriker	—	—	—	—	—	—	4	328
Bryggerier och läskedrycksfabriker	—	—	—	—	9	458	6	138
Slakterier och charkuterier	—	—	—	—	1	22	—	—
<i>V. Textilindustri.</i>								
Spinnerier, väfverier, färgier m. m.	—	—	—	—	1	2,696	7	525
Repslagerier	—	—	—	—	—	—	1	3
<i>VI. Beklädnadsindustri.</i>								
Skrädderier och sömnadsfabriker	—	—	—	—	14	613	3	161
Skofabriker	—	—	—	—	—	—	3	147
Skomakeriverkstäder	—	—	—	—	6	180	—	—
Paraply- och käppfabriker	—	—	—	—	—	—	2	14
Barberare	—	—	—	—	3	80	—	—
<i>VII. Läder-, hår- och gummivarindustri.</i>								
Garfverier och läderfabriker	—	—	—	—	—	—	6	200
Gummivarufabriker	—	—	—	—	—	—	3	883
Borst- och penselfabriker	—	—	—	—	—	—	1	166
Sadelmakare- och tapetserareverkstäder	—	—	—	—	1	10	—	—

Tab. III. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetsområde.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar.	Riksaftal.		Distriktsaftal.		Ortsaftal.		Aftal för enskilda arbetsplatser.	
	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.
VIII. Trävaruindustri.								
Sågverk och hyflerier	1	17,539	—	—	—	—	30	6,608
Brädgårdsrörelse	—	—	—	—	1	32	1	20
Träkolsverk	—	—	—	—	—	—	1	91
Snickeri- och möbelfabriker	—	—	—	—	2	111	10	449
Vagnmakerier	—	—	—	—	1	15	—	—
IX. Trämasse- och pappersindustri.								
Trämassfabriker och pappersbruk	—	—	—	—	—	—	16	3,440
X. Grafisk industri.								
XI. Malmförädlingsindustri.								
Järn- och stålverk	—	—	—	—	—	—	1	165
XII. Metallindustri.								
Järn- och stålvarufabriker	—	—	—	—	—	—	7	135
Smides-, reparations- och hofslageri-verkstäder	—	—	—	—	2	152	—	—
Bleck-, plåt- och kopparslagerier	—	—	—	—	3	36	—	—
XIII. Maskin- och skeppsbyggnadsindustri.								
Mekaniska verkstäder	—	—	—	—	—	—	3	227
Instrumentfabriker	—	—	—	—	—	—	2	50
Elektrisk installationsverksamhet	1	931	—	—	—	—	—	—
XIV. Jord- och stenindustri.								
Stenbrott och stenhuggerier	—	—	2	600	1	29	11	765
Torfströfabriker	—	—	—	—	—	—	2	100
Cementfabriker, tegel- och kalkbruk	1	3,750	—	—	—	—	4	653
Glasbruk	1	534	—	—	—	—	1	170
Öfrig jord- och stenindustri	—	—	—	—	—	—	1	10

¹⁾ Däraf 4,436 arbetare, som jämväl beröras af under redogörelseåret träffade aftal för enskilda arbetsplatser (redovisade i kol. 9).

Tab. III. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetsområde.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar.	Riksaftal.		Distriktsaftal.		Ortsaftal.		Aftal för enskilda arbetsplatser.	
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
XV. Kemisk-teknisk industri.								
Karbid- och kloratfabriker	—	—	—	—	—	—	1	30
Gödningsämnes- och svavelsyrefabriker	—	—	—	—	—	—	6	220
Tändsticksfabriker	—	—	—	—	—	—	1	35
XVI. Byggnadsverksamhet.								
Murare	1	45,000	—	—	21	1,548	—	—
Träarbetare					20	2,807	—	—
Förgylleri- och glasmästeriarbetare					1	7	—	—
Målare					9	1,232	—	—
Skorstensfejare					2	119	—	—
Rörarbetare					2	25	—	—
Grofarbetare					17	2,010	—	—
Stuckatörer	—	—	—	—	1	40	—	—
Väg- och vattenbyggnadsarbetare					—	—	7	654
XVII. Allmänna arbeten.								
Kommunala	—	—	—	—	5	148	—	—
Andra	—	—	—	—	1	138	1	160
XVIII. Handel och varulager.								
Handelsarbetare och varuutkörare	—	—	—	—	4	243	4	142
XIX. Landtransport.								
Åkerirörelse	—	—	—	—	3	186	—	—
Stufverirörelse	—	—	—	—	5	709	3	32
Spårvägar	—	—	—	—	1	775	3	320
Järnvägar	1	20,000	—	—	—	—	—	—
Summa	6	87,754	4	6,645	157	15,524	172	18,476

¹⁾ Däraf 8,600 arbetare, som jämväl beröras af under året träffade orsaftal eller aftal för enskilda arbetsplatser (redovisade i kol. 7 och 9; se sid. 15).

Tab. IV. Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetstid.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Under 1 år.	1-2 år.	1-2 år.	2-3 år.	2-3 år.	3-4 år.	3-4 år.	4-5 år.	4-5 år.	5 år och därutöver.	Aftal på obe- stämd tid.	Hela an- talet aftal.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel.												
Jordbruk.....	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4
II. Skogsbruk.												
Flottnig	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
III. Grufdrift.												
Malmgrufvor	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2
IV. Närings- och njutnings- ämneshandelsindustri.												
Kvarnar	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2
Bagerier och konditorier	—	—	3	12	4	1	1	—	—	1	—	22
Råsockerbruk och sockerraffinaderier	6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Tobaksfabriker	1	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	4
Bryggerier och läskedrycksfabriker ...	—	1	—	1	2	6	5	—	—	—	—	15
Slakterier och charkuterier	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
V. Textilindustri.												
Spinnerier, väfverier, färgier m. m.	—	—	—	—	7	1	—	—	—	—	—	8
Repslagerier	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
VI. Beklädnadsindustri.												
Skrädderier och sömnadsfabriker	1	2	1	1	7	5	—	—	—	—	—	17
Skofabriker	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	3
Skomakeriverkstäder	—	4	—	—	—	—	1	—	—	1	—	6
Paraply- och käppfabriker	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2
Barberare	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	3
VII. Läder-, hår- och gummi- varuindustri.												
Garfverier och läderfabriker	—	—	—	1	3	2	—	—	—	—	—	6
Gummivarufabriker	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	3

Tab. IV. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetstid.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Under 1 år.	1 år.	1—2 år.	2 år.	2—3 år.	3 år.	3—4 år.	4 år.	4—5 år.	5 år och där- ut- över.	Aftal på öbe- stämd tid.	Hela an- talet aftal.
Borst- och penselfabriker	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Sadelmakare- och tapetserareverkstäder	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
VIII. Trävaruindustri.												
Sågverk och hylierier	10	4	2	1	10	1	2	—	—	—	¹⁾ 1	31
Brädgårdsrörelse	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Träkolsverk	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Snickeri- och möbelfabriker	—	6	4	2	—	—	—	—	—	—	—	12
Vagnmakerier	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
IX. Trämasse- och pappersindustri.												
Trämassefabriker och pappersbruk	2	2	—	1	8	—	2	—	—	1	—	16
X. Grafisk industri.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XI. Malmförädlingsindustri.												
Järn- och stålverk.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
XII. Metallindustri.												
Järn- och stålvarufabriker	—	3	1	2	—	—	—	—	1	—	—	7
Smides-, reparations- och hofslageri- verkstäder	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2
Bleck-, plåt- och kopparslagerier	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	3
XIII. Maskin- och skeppsbygg- nadsindustri.												
Mekaniska verkstäder	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3
Instrumentfabriker	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Elektrisk installationsverksamhet.....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
XIV. Jord- och stenindustri.												
Stenbrott och stenhuggerier.....	—	2	11	—	1	—	—	—	—	—	—	14
Torfströfabriker.....	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2

¹⁾ Riksaftalet.

Tab. IV. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetstid.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Under 1 år.	1—2 år.	2—3 år.	3—4 år.	4—5 år.	5 år och där- ut- över.	Aftal på obe- stämd tid.	Hela an- talet aftal.				
Cementfabriker, tegel- och kalkbruk..	—	—	4	—	—	—	—	1	—	—	—	5
Glasbruk.....	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2
Öfrig jord- och stenindustri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
XV. <i>Kemisk-teknisk industri.</i>												
Karbid- och kloratfabriker.....	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Gödningsämnes- o. svafvelsyrefabriker	—	—	—	—	—	5	—	—	—	1	—	6
Tändsticksfabriker	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
XVI. <i>Byggnadsverksamhet.</i>												
Riksaftalet	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Murare	—	—	20	—	—	—	—	1	—	—	—	21
Träarbetare	—	—	18	1	—	—	1	—	—	—	—	20
Förgylleri- och glasmästeriarbetare	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Målare	—	—	6	2	1	—	—	—	—	—	—	9
Skorstensfejare	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2
Rörarbetare	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Grofarbetare	1	—	15	—	—	—	1	—	—	—	—	17
Stuckatörer	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Väg- och vattenbyggnadsarbetare.....	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	3	7
XVII. <i>Allmänna arbeten.</i>												
Kommunala	—	—	2	1	1	—	—	—	—	1	—	5
Andra	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2
XVIII. <i>Handel och varulager.</i>												
Handelsarbetare och varuutkörare	—	2	3	—	2	—	—	—	1	—	—	8
XIX. <i>Landtransport.</i>												
Åkerirörelse	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Stufverirörelse	1	—	—	1	5	1	—	—	—	—	—	8
Spårvägar	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	4
Järnvägar	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Summa	29	35	112	36	56	33	16	2	7	8	5	339

**Tab. V. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser
angående tvisters behandling.**

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Förliknings- eller skiljenämnd						Tvister afgöras i sista hand af organisationerna.		Inga bestämmelser rörande tvisters afgörande.		Hela antalet	
	för samtliga tvister.		endast för tvister rörande aftalets tolkning.		S u m m a.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
I. Jordbruk och trädgårds- skötsel.												
Jordbruk	1	40	—	—	1	40	3	254	—	—	4	294
II. Skogsbruk.												
Flottnng	—	—	—	—	—	—	1	6,000	4	431	5	6,431
III. Grufdrift.												
Malmgrufvor	—	—	—	—	—	—	1) 2	242	—	—	2	242
IV. Närings- och njut- ningsämnesindustri.												
Kvarnar	—	—	—	—	—	—	1	32	1	10	2	42
Bagerier och konditorier...	1	22	7	535	8	557	2	78	12	207	22	842
Råsockerbruk och socker- raffinaderier	—	—	—	—	—	—	7	732	—	—	7	732
Tobaksfabriker	—	—	—	—	—	—	1) 3	244	1	84	4	328
Bryggerier och läskedrycks- fabriker	—	—	—	—	—	—	13	543	2	53	15	596
Slakterier och charkuterier	1	22	—	—	1	22	—	—	—	—	1	22
V. Textilindustri.												
Spinnerier, väfverier, färg- rier m. m.	—	—	—	—	—	—	8	3,221	—	—	8	3,221
Repslagerier	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	1	3
VI. Beklädnadsindustri.												
Skrädderier och sömnads- fabriker.....	—	—	—	—	—	—	9	625	8	149	17	774
Skofabriker	1	79	1	38	2	117	1	30	—	—	3	147

1) Ett aftal föreskrifver förhandlingsordning endast för tvister rörande oerättigadt afskedande af arbetare.

Tab. V. (Forts.) Kollektivaf talen, fördelade efter bestämmelser angående tvisters behandling.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Förliknings- eller skiljenämnd						Tvister afgöras i sista hand af organisationerna.		Inga bestämmelser rörande tvisters afgörande.		Hela antalet	
	för samtliga tvister.		endast för tvister rörande aftalets tolkning.		S u m m a.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
Skomakeriverkstäder.....	—	—	—	—	—	—	1	32	5	148	6	180
Paraply- och käppfabriker..	—	—	1	4	1	4	—	—	1	10	2	14
Barberare	1	46	1	19	2	65	—	—	1	15	3	80
<i>VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri.</i>												
Garfverier och läderfabriker	—	—	—	—	—	—	3	139	3	61	6	200
Gummivarufabriker	—	—	—	—	—	—	3	883	—	—	3	883
Borst- och penselfabriker...	—	—	—	—	—	—	1	166	—	—	1	166
Sadelmakare- och tapet- serareverkstäder.....	—	—	1	10	1	10	—	—	—	—	1	10
<i>VIII. Trävaruindustri.</i>												
Sågverk och hyflerier	—	—	2	235	2	235	21	5,582	7	791	30	6,608
Brädgårdsrörelse	—	—	1	32	1	32	—	—	1	20	2	52
Träkolsverk.....	—	—	—	—	—	—	1	91	—	—	1	91
Snickeri- och möbelfabriker	2	31	2	20	4	51	2	42	6	467	12	560
Vagnmakerier.....	—	—	—	—	—	—	1	15	—	—	1	15
<i>IX. Trämasse- o. pappers- industri.</i>												
Trämassefabrikero. pappers- bruk	—	—	—	—	—	—	13	2,619	3	821	16	3,440
<i>X. Grafisk industri.</i>												
<i>XI. Malmförädlings- industri.</i>												
Järn- och stålverk.....	—	—	—	—	—	—	1	155	—	—	1	165

Tab. V. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående tvisters behandling.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Förliknings- eller skiljenämnd						Tvister afgöras i sista hand af organisationerna.		Inga bestämmelser rörande tvisters afgörande.		Hela antalet	
	för samtliga tvister.		endast för tvister rörande aftalets tolkning.		S u m m a.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
XII. Metallindustri.												
Järn- och stålvarufabriker	1	39	—	—	1	39	3	45	3	51	7	135
Smides-, reparations- o. hof- slagerverkstäder	—	—	1	104	1	104	—	—	1	48	2	152
Bleck-, plåt- och koppar- slagerier	—	—	2	30	2	30	—	—	1	6	3	36
XIII. Maskin- och skepps- byggnadsindustri.												
Mekaniska verkstäder	—	—	—	—	¹⁾ 1	145	—	—	2	82	3	227
Instrumentfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—	2	50	2	50
Elektrisk installationsverk- samhet	1	931	—	—	1	931	—	—	—	—	1	931
XIV. Jord- o. stenindustri.												
Stenbrott och stenhuggerier	—	—	8	776	8	776	2	49	4	569	14	1,394
Torfströfabriker	—	—	—	—	—	—	2	100	—	—	2	100
Cementfabriker, tegel- och kalkbruk	—	—	4	653	4	653	1	3,750	—	—	5	4,403
Glasbruk	—	—	—	—	—	—	2	704	—	—	2	704
Öfrig jord- och stenindustri	—	—	—	—	—	—	1	10	—	—	1	10
XV. Kemisk-teknisk industri.												
Karbid- och kloratfabriker	—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	1	30
Gödningsämnes- och svafvel- syrefabriker	—	—	—	—	—	—	5	200	1	20	6	220
Tändsticksfabriker	—	—	—	—	—	—	1	35	—	—	1	35
XVI. Byggnadsverksamhet.												
Murare	—	—	20	1,531	20	1,531	—	—	1	17	21	1,548

¹⁾ Aftalet föreskrifver skiljenämnd endast för tvister rörande mindre kunnig arbetares lön.

Tab. V. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående tvisters behandling.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Förliknings- eller skiljenämnd						Tvister afgöras i sista hand af organisationerna.		Inga bestämmelser rörande tvisters afgörande.		Hela antalet	
	för samtliga tvister.		endast för tvister rörande aftalets tolkning.		S u m m a.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
Träarbetare.....	1	30	19	2,777	20	2,807	—	—	—	—	20	2,807
Förgylleri- och glasmästeri- arbetare.....	—	—	1	7	1	7	—	—	—	—	1	7
Målare.....	—	—	8	1,215	8	1,215	—	—	1	17	9	1,232
Skorstensfejare.....	1	113	1	6	2	119	—	—	—	—	2	119
Rörarbetare.....	—	—	2	25	2	25	—	—	—	—	2	25
Grofarbetare.....	—	—	16	1,980	16	1,980	—	—	1	30	17	2,010
Stuckatörer.....	—	—	1	40	1	40	—	—	—	—	1	40
Väg- och vattenbyggnads- arbetare.....	—	—	5	304	5	304	2	350	—	—	7	654
XVII. Allmänna arbeten.												
Kommunala.....	1) 4	119	1	29	5	148	—	—	—	—	5	148
Andra.....	—	—	1	160	1	160	1	138	—	—	2	298
XVIII. Handel och varu- lager.												
Handelsarbetare och varu- utkörare.....	2	37	2	83	4	120	3	205	1	60	8	385
XIX. Landtransport.												
Åkerirörelse.....	—	—	2	172	2	172	—	—	1	14	3	186
Stufverirörelse.....	—	—	—	—	—	—	2) 5	709	3	32	8	741
Spårvägar.....	—	—	4	1,095	4	1,095	—	—	—	—	4	1,095
Summa	17	1,509	114	11,880	3) 132	13,534	126	28,060	78	4,266	336	45,860

¹⁾ Två af aftalen föreskrifva, att fastställande af ackord ej må hänskjutas till skiljedom.

²⁾ Skiljedom anlitas blott vid tvister om nya ackordssatser.

³⁾ Däraf ett aftal (i 45 arb.), ej upptaget i kol. 2—5 (se noten å föregående sida).

**Tab. VI. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser
angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.**

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Tidlön garanterad				Tidlön icke garanterad.		Endast tidlönsbestäm- melser eller inga lönebe- stämmelser.		Hela antalet	
	vid allt ackords- arbete.		i vissa fall.							
	An- tal aftal	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel.										
Jordbruk	—	—	—	—	2	192	2	102	4	294
II. Skogsbruk.										
Flottning	—	—	—	—	2	6,050	3	381	5	6,431
III. Grufdrift.										
Malmgrufvor	—	—	—	—	2	242	—	—	2	242
IV. Närings- och nyttningsämnes- industri.										
Kvarnar	—	—	—	—	—	—	2	42	2	42
Bagerier och konditorier	1 ¹⁾	44	—	—	—	—	21	798	22	842
Råsockerbruk och sockerraffinaderier...	—	—	—	—	3	659	4	73	7	732
Tobaksfabriker	—	—	—	—	4	328	—	—	4	328
Bryggerier och läskedrycksfabriker	—	—	—	—	5	129	10	467	15	596
Slakterier och charkuterier	—	—	—	—	—	—	1	22	1	22
V. Textilindustri.										
Spinnerier, väfverier, färgier m. m....	—	—	—	—	7	3,215	1 ²⁾	6	8	3,221
Repslagerier	—	—	—	—	—	—	1	3	1	3
VI. Beklädnadsindustri.										
Skrädderier och sömnadsfabriker	—	—	—	—	17	774	—	—	17	774
Skofabriker	—	—	1	79	2	68	—	—	3	147
Skomakeriverkstäder	—	—	—	—	6	180	—	—	6	180
Paraply- och käppfabriker	—	—	—	—	1	4	1	10	2	14
Barberare	—	—	—	—	—	—	3	80	3	80
VII. Läder-, hår- och gummi- varuindustri.										
Garfverier och läderfabriker	—	—	—	—	3	115	3	85	6	200
Gummivarufabriker	—	—	1	403	1	474	1 ²⁾	6	3	883

¹⁾ Aftalet afser en karamellfabrik.

²⁾ Aftalet gäller endast hjälparbetare.

Tab. VI. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Tidlön garanterad				Tidlön icke garanterad.		Endast tidlönsbestämmelser eller lönebestämmelser.		Hela antalet	
	vid allt ackordsarbete.		i vissa fall.							
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.
Borst- och penselfabriker	—	—	—	—	1	166	—	—	1	166
Sadelmakare- och tapetserareverkstäder	—	—	—	—	—	—	1	10	1	10
VIII. Trävaruindustri.										
Sågverk och hyflerier	—	—	—	—	30	6,608	—	—	30	6,608
Brädgårdsrörelse	1	32	—	—	1	20	—	—	2	52
Träkolsverk	—	—	—	—	1	91	—	—	1	91
Snickeri- och möbelfabriker	3	80	7	458	—	—	2	22	12	560
Vagnmakerier	—	—	—	—	1	15	—	—	1	15
IX. Trämasse- och pappersindustri.										
Trämassfabriker och pappersbruk	—	—	—	—	16	3,440	—	—	16	3,440
X. Grafisk industri.										
XI. Malmförädlingsindustri.										
Järn- och stålverk	—	—	1	165	—	—	—	—	1	165
XII. Metallindustri.										
Järn- och stålvarufabriker	4	77	2	36	1	22	—	—	7	135
Smides-, reparations- och hofslageri- verkstäder	2	152	—	—	—	—	—	—	2	152
Bleck-, plåt- och kopparslagerier	2	30	—	—	—	—	1	6	3	36
XIII. Maskin- och skeppsbyggnads- industri.										
Mekaniska verkstäder	1	15	1	145	1	67	—	—	3	227
Instrumentfabriker	—	—	1	44	1	6	—	—	2	50
Elektrisk installationsverksamhet	1	931	—	—	—	—	—	—	1	931
XIV. Jord- och stenindustri.										
Stenbrott och stenhuggerier	6	176	1	450	7	768	—	—	14	1,394
Torfströfabriker	—	—	2	100	—	—	—	—	2	100

Tab. VI. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Tidlön garanterad				Tidlön icke garanterad.		Endast tidlönsbestämmelser eller inga lönebestämmelser.		Hela antalet	
	vid allt ackordsarbete.		i vissa fall.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
Cementfabriker, tegel- och kalkbruk ...	—	—	5	4,403	—	—	—	—	5	4,403
Glasbruk	—	—	—	—	2	704	—	—	2	704
Öfrig jord- och stenindustri.....	—	—	—	—	1	10	—	—	1	10
XV. Kemisk-teknisk industri.										
Karbid- och kloratfabriker	—	—	—	—	—	—	1	30	1	30
Gödningsämnes- och svafvelsyrefabriker	—	—	—	—	3	204	1) 3	16	6	220
Tändsticksfabriker	—	—	—	—	1	35	—	—	1	35
XVI. Byggnadsverksamhet.										
Murare	1	17	20	1,531	—	—	—	—	21	1,548
Träarbetare	3	527	4	610	—	—	13	1,670	20	2,807
Förgylleri- och glasmästeriarbetare	1	7	—	—	—	—	—	—	1	7
Målare	—	—	1	46	—	—	8	1,186	9	1,232
Skorstensfejare	—	—	—	—	—	—	2	119	2	119
Rörarbetare	2	25	—	—	—	—	—	—	2	25
Grofarbetare.....	15	1,837	1	143	—	—	1	30	17	2,010
Stuckatörer	—	—	1	40	—	—	—	—	1	40
Väg- och vattenbyggnadsarbetare	5	493	1	111	1	50	—	—	7	654
XVII. Allmänna arbeten.										
Kommunala	1	60	—	—	—	—	4	88	5	148
Andra	1	160	1	138	—	—	—	—	2	298
XVIII. Handel och varulager.										
Handelsarbetare och varuutkörare	1	23	—	—	—	—	7	362	8	385
XIX. Landtransport.										
Åkerirörelse	—	—	—	—	—	—	3	186	3	186
Stufverirörelse.....	—	—	—	—	8	741	—	—	8	741
Spårvägar.....	2) 2	875	—	—	—	—	2	220	4	1,095
Summa	53	5,561	51	8,902	131	25,377	101	6,020	336	45,860

1) Aftalen omfatta endast hjälparbetare.

2) Ackordsbestämmelserna gälla blott verkstadsarbetarna.

Tab. VII. Kollektivaftalen, fördelade efter bestäm-
vid olycksfall

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar.	Olycksfallsförsäkring enligt lagen den 5 juli							
	utan tillägg af annan försäkring.		med tillägg af försäkring					
			under karenstiden.		under karen- tiden samt utom arbetet.		under karenstiden på arbetarnes bekostnad.	
	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.
I. <i>Jordbruk och trädgårdsskötsel.</i>								
Jordbruk	—	—	1	40	—	—	—	—
II. <i>Skogsbruk.</i>								
Flottning	—	—	—	—	—	—	—	—
III. <i>Grufdrift.</i>								
Malmgrufvor	—	—	—	—	—	—	1	155
IV. <i>Närings- och nyttningsämnes- industri.</i>								
1. Kvarnar	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Bagerier och konditorier	—	—	2	57	20	785	—	—
3. Råsockerbruk och sockerraffinaderier	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Tobaksfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Bryggerier och läskedrycksfabriker..	4	160	8	401	—	—	—	—
6. Slakterier och charkuterier	¹⁾ 1	22	—	—	—	—	—	—
V. <i>Textilindustri.</i>								
1. Spinnerier, väfverier, färgier m. m.	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Repslagerier	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. <i>Beklädnadsindustri.</i>								
1. Skrädderier och sömnadsfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Skofabriker	—	—	2	109	—	—	—	—
3. Skomakeriverkstäder	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Paraply- och käppfabriker	2	14	—	—	—	—	—	—
5. Barberare	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. <i>Läder-, hår- och gummivaru- industri.</i>								
1. Garfverier och läderfabriker	4	179	—	—	—	—	—	—
2. Gummivarufabriker	2	480	1	403	—	—	—	—

¹⁾ Försäkring för 2,000 kr.

**Tab. VII. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestäm-
vid olycksfall**

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar.	Olycksfallsförsäkring enligt lagen den 5 juli							
	utan tillägg af annan försäkring.		med tillägg af försäkring					
			under karenstiden.		under karen- tiden samt utom arbetet.		under karenstiden på arbetarnes bekostnad.	
	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.
3. Borst- och penselfabriker	1	166	—	—	—	—	—	—
4. Sadelmakare- och tapetserareverk- städer	1	10	—	—	—	—	—	—
VIII. Trävaruindustri.								
1. Sågverk och hyfflerier	—	—	—	—	2	190	—	—
2. Brädgårdsrörelse	1	32	—	—	—	—	—	—
3. Träkolsverk	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Snickeri- och möbelfabriker	4	307	5	66	—	—	1	18
5. Vagnmakerier	1	15	—	—	—	—	—	—
IX. Trämasse- och pappersindustri.								
Trämassefabriker och pappersbruk	—	—	1	160	2	206	—	—
X. Grafisk industri								
XI. Malmförädlingsindustri.								
Järn- och stålverk	—	—	—	—	—	—	—	—
XII. Metallindustri.								
1. Järn- och stålvarufabriker	2	61	2	21	—	—	1	30
2. Smides-, reparations- och hofslageri- verkstäder	—	—	2	152	—	—	—	—
3. Bleck-, plåt- och kopparslagerier ...	1	6	2	30	—	—	—	—
XIII. Maskin- och skeppsbyggnads- industri.								
1. Mekaniska verkstäder	1	15	—	—	—	—	—	—
2. Instrumentfabriker	—	—	1	6	—	—	1	44
3. Elektrisk installationsverksamhet ...	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV. Jord- och stenindustri.								
1. Stenbrott och stenhuggerier	—	—	6	176	—	—	4	1,080
2. Torfströfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—

melser angående olycksfallsförsäkring samt ersättning m. m.
eller sjukdom.

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	
1901.										Inga bestämmelser.		Hela antalet		
S u m m a.		Ersättning under karenstiden vid olycksfall.		Sjukdagsersättning.				Kostnadsfri läkare, sjukhusvård och medicin m. m.						
				Direkt från arbetsgifvaren.		Genom bidrag till sjukkassa.								
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.	
1	166	1	166	—	—	—	—	—	—	—	—	1	166	3.
1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	4.
VIII.														
2	190	25	6,137	—	—	3	596	25	6,216	2	106	30	6,608	1.
1	32	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	2	52	2.
—	—	1	91	—	—	—	—	—	—	—	—	1	91	3.
10	391	6	476	—	—	—	—	8	504	—	—	12	560	4.
1	15	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15	5.
IX.														
3	366	11	2,413	—	—	1	128	13	2,934	—	—	16	3,440	IX.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	X.
—	—	1	165	—	—	—	—	1	165	—	—	1	165	XI.
XII.														
5	112	4	84	—	—	—	—	4	97	—	—	7	135	1.
2	152	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	152	2.
3	36	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	3	36	3.
XIII.														
1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	2	212	3	227	1.
2	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	50	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	931	1	931	3.
XIV.														
10	1,256	—	—	—	—	—	—	—	—	4	138	14	1,394	1.
—	—	2	100	—	—	—	—	2	100	—	—	2	100	2.

**Tab. VII. (Forts.) Kollektivaf t a l e n, fördelade efter bestäm-
vid olycksfall**

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar.	Olycksfallsförsäkring enligt lagen den 5 juli							
	utan tillägg af annan försäkring.	med tillägg af försäkring						
		under karenstiden.		under karen- tiden samt utom arbetet.		under karenstiden på arbetarnes bekostnad.		
		Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	
3. Cementfabriker, tegel- och kalkbruk	—	—	5	4,403	—	—	—	—
4. Glasbruk	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Öfrig jord- och stenindustri	—	—	1	10	—	—	—	—
XV. <i>Kemisk-teknisk industri.</i>								
1. Karbid- och kloratfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Gödningsämnes- o. svafvelsyrefabriker	—	—	—	—	2	130	—	—
5. Tändsticksfabriker	—	—	1	35	—	—	—	—
XVI. <i>Byggnadsverksamhet.</i>								
1. Murare	—	—	20	1,531	1	17	—	—
2. Träarbetare	—	—	19	2,720	1	87	—	—
3. Förgylleri- och glasmästeriarbetare	—	—	1	7	—	—	—	—
4. Målare	—	—	9	1,232	—	—	—	—
5. Skorstensfejare	—	—	1	6	—	—	—	—
6. Rörarbetare	—	—	2	25	—	—	—	—
7. Grofarbetare	—	—	16	1,980	1	30	—	—
8. Stuckatörer	—	—	1	40	—	—	—	—
9. Väg- och vattenbyggnadsarbetare ...	—	—	1	31	—	—	—	—
XVII. <i>Allmänna arbeten.</i>								
1. Kommunala	¹⁾ 1	29	—	—	1	29	—	—
2. Andra	—	—	2	298	—	—	—	—
XVIII. <i>Handel och varulager.</i>								
Handelsarbetare och varuutkörare	3	113	4	243	1	29	—	—
XIX. <i>Landtransport.</i>								
1. Åkerirörelse	—	—	3	186	—	—	—	—
2. Stufverirörelse	—	—	6	681	1	50	—	—
3. Spårvägar	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	29	1,609	125	15,049	32	1,553	8	1,327

¹⁾ Försäkring för 2,000 kr.²⁾ Aftalet föreligger i ofullständig afskrift.

melser angående olycksfallsförsäkring samt ersättning m. m.
eller sjukdom.

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
1901		Ersättning vid olycksfall eller sjukdom.								Inga bestämmelser.		Hela antalet	
S u m m a.		Ersättning under karenstiden. vid olycksfall.		Sjukdagsersättning.				Kostnadsfri läkare, sjukhusvård och medicin m. m.					
				Direkt från arbetsgifvaren.		Genom bidrag till sjukkassa.							
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.
5	4,403	—	—	—	—	—	—	1	3,750	—	—	5	4,403
—	—	1	534	—	—	—	—	1	534	1	170	2	704
1	10	—	—	—	—	—	—	1	10	—	—	1	10
—	—	1	30	—	—	—	—	1	30	—	—	1	30
2	130	4	90	1	20	—	—	6	220	—	—	6	220
1	35	—	—	—	—	—	—	1	35	—	—	1	35
21	1,548	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	1,548
20	2,807	—	—	—	—	—	—	1	400	—	—	20	2,807
1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7
9	1,232	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1,232
1	6	1	113	2	119	—	—	1	113	—	—	2	119
2	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	25
17	2,010	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	2,010
1	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	40
1	31	4	581	4	581	—	—	4	281	2	342	7	654
2	58	3	101	4	130	—	—	2	58	1	18	5	148
2	298	—	—	1	160	—	—	—	—	—	—	2	298
8	385	2	105	2	74	—	—	1	45	—	—	8	385
3	186	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	186
7	731	—	—	—	—	—	—	—	—	2) 1	10	8	741
—	—	4	1,095	4	1,095	—	—	4	1,095	—	—	4	1,095
194	19,538	110	23,728	31	3,026	14	1,269	116	28,661	47	3,231	336	45,860

3.

4.

5.

XV.

1.

2.

3.

XVI.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

XVII.

1.

2.

XVIII.

XIX

1.

2.

3.

Tab. VIII. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal					
	i öfverensstämmelse med Sv. arbetsgifvareföreningens § 23				i öfverensstämmelse med kompromissen af dec. 1906.	
	utan tillägg.		med tillägg till skydd för föreningsrätten.			
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel.						
Jordbruk	—	—	—	—	4	294
II. Skogsbruk.						
Flottnings	—	—	—	—	4	6,381
III. Grufdrift.						
Malmgrufvor	—	—	—	—	2	242
IV. Närings- och nyttningsämnesindustri.						
1. Kvarnar	1	10	—	—	1	32
2. Bagerier och konditorier.....	—	—	—	—	—	—
3. Råsockerbruk och sockerraffinaderier.....	—	—	—	—	7	732
4. Tobaksfabriker.....	—	—	—	—	2	239
5. Bryggerier och läskedrycksfabriker	—	—	3	35	12	561
6. Slakterier och charkuterier.....	—	—	—	—	—	—
V. Textilindustri.						
1. Spinnerier, väfverier, färgverier, m. m.	—	—	—	—	8	3,221
2. Repslagerier.....	—	—	—	—	—	—
VI. Beklädnadsindustri.						
1. Skrädderier och sömnadsfabriker.....	1	110	—	—	8	515
2. Skofabriker	—	—	—	—	1	79
3. Skomakeriverkstäder.....	—	—	1	32	—	—
4. Paraply- och käppfabriker	1	4	—	—	—	—
5. Barberare	1	15	—	—	—	—
VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri.						
1. Garfverier och läderfabriker.....	1	13	—	—	4	179
2. Gummivarufabriker	—	—	—	—	3	883

angående arbetets ledning, föreningsrätt och föreningstvång.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	
med bestämmelser								Inga bestämmelser angående arbetsledning, föreningsrätt och föreningstvång.		Hela antalet		
endast till skydd för föreningsrätten.		angående inskränkningar i föreningsrätten för förmän m. fl.		ang. företrädesrätt till arbete								
				efter anställnings-tid, boningsort, ålder m. m.		för fackförenings-medlemmar.						
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	294	I.
1	50	—	—	—	—	1	6,000	—	—	5	6,431	II.
—	—	1	87	—	—	—	—	—	—	2	242	III.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	42	IV.
—	—	1	44	6	235	19	609	3	233	22	842	1.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	732	2.
1	5	1	120	1	84	—	—	—	—	4	328	3.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	596	4.
—	—	—	—	1	22	—	—	—	—	1	22	5.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	3,221	6.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	1	8	V.
1	20	—	—	—	—	—	—	7	129	17	774	1.
—	—	—	—	1	30	—	—	1	38	3	147	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	5	148	6	180	3.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	2	14	4.
1	19	—	—	—	—	—	—	1	46	3	80	5.
—	—	2	107	1	8	—	—	—	—	6	200	VII.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	883	1.
												2.

Tab. VIII. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal					
	i öfverensstämmelse med Sv. arbetsgivarföreningens § 23				i öfverensstämmelse med kompromissen af dec. 1906.	
	utan tillägg.		med tillägg till skydd för föreningsrätten.			
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
3. Borst- och penselfabriker	—	—	—	—	—	—
4. Sadelmakare- och tapetserareverkstäder	—	—	—	—	—	—
VIII. Trävaruindustri.						
1. Sågverk och hyflier	—	—	—	—	24	6,345
2. Brädgårdsrörelse	—	—	1	20	1	32
3. Träkolsverk	—	—	—	—	1	91
4. Snickeri- och möbelfabriker	—	—	—	—	7	447
5. Vagnmakerier	—	—	—	—	1	15
IX. Trämasse- och pappersindustri.						
Trämassefabriker och pappersbruk	—	—	—	—	15	3,140
X. Grafisk industri.....						
XI. Malmförädlingsindustri.						
Järn- och stålverk	—	—	—	—	1	165
XII. Metallindustri.						
1. Järn- och stålvarufabriker	—	—	—	—	3	45
2. Smides-, reparations- och hofslageriverkstäder	—	—	—	—	2	152
3. Bleck-, plåt- och kopparslagerier	—	—	—	—	2	30
XIII. Maskin- och skeppsbyggnadsindustri.						
1. Mekaniska verkstäder	—	—	—	—	—	—
2. Instrumentfabriker	—	—	1	44	—	—
3. Elektrisk installationsverksamhet	—	—	—	—	—	—
XIV. Jord- och stenindustri.						
1. Stenbrott och stenhuggerier	—	—	—	—	8	655
2. Torfströfabriker	—	—	—	—	2	100
3. Cementfabriker, tegel- och kalkbruk	—	—	—	—	5	4,403

angående arbetets ledning, föreningsrätt och föreningstvång.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
med bestämmelser								Inga bestämmelser angående arbetsledning, föreningsrätt och föreningstvång.		Hela antalet	
endast till skydd för föreningsrätten.		angående inskränkningar i föreningsrätten för förmän m. fl.		ang. företrädesrätt till arbete							
				efter anställnings- tid, boningsort, ålder m. m.		för fackförenings- medlemmar.					
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	166	1	166
—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	1	10
2	100	1	1,098	3	500	—	—	4	163	30	6,608
—	—	1	32	—	—	—	—	—	—	2	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	91
—	—	—	—	5	266	—	—	4	95	12	560
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15
—	—	11	2,170	1	160	—	—	1	300	16	3,440
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	165	—	—	—	—	—	—	1	165
2	42	1	18	—	—	—	—	2	48	7	135
—	—	1	104	—	—	—	—	—	—	2	152
—	—	2	30	—	—	—	—	1	6	3	36
—	—	—	—	—	—	—	—	3	227	3	227
—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	2	50
1	931	—	—	—	—	—	—	—	—	1	931
2	600	7	626	—	—	—	—	4	139	14	1,394
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	100
—	—	5	4,403	—	—	—	—	—	—	5	4,403

Tab. VIII. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal					
	i öfverensstämmelse med Sv. arbetsgifvareföreningens § 23				i öfverensstämmelse med kompromissen af dec. 1906.	
	utan tillägg.		med tillägg till skydd för föreningsrätten.			
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
4. Glasbruk	—	—	—	—	2	704
5. Öfrig jord- och stenindustri	—	—	—	—	1	10
XV. Kemisk-teknisk industri.						
1. Karbid- och kloratfabriker	—	—	—	—	1	30
2. Gödningsämnes- och svavelsyrefabriker	—	—	—	—	5	200
3. Tändsticksfabriker	—	—	—	—	1	35
XVI. Byggnadsverksamhet.						
1. Murare	—	—	—	—	20	1,531
2. Träarbetare	—	—	—	—	18	2,680
3. Förgylleri- och glasmästeriarbetare	—	—	—	—	1	7
4. Målare	1	17	—	—	7	1,192
5. Skorstensfejare	—	—	—	—	—	—
6. Rörarbetare	—	—	—	—	2	25
7. Grofarbetare	—	—	—	—	15	1,965
8. Stuckatörer	—	—	—	—	1	40
9. Väg- och vattenbyggnadsarbetare	—	—	2	120	4	503
XVII. Allmänna arbeten.						
1. Kommunala	—	—	2	47	2	72
2. Andra	—	—	—	—	2	298
XVIII. Handel och varulager.						
Handelsarbetare och varuutkörare.....	—	—	—	—	6	296
XIX. Landtransport.						
1. Åkerirörelse	—	—	—	—	2	172
2. Stufverirörelse	—	—	—	—	6	727
3. Spårvägar.....	—	—	—	—	3	320
Summa	6	169	10	298	227	39,785

angående arbetets ledning, föreningsrätt och föreningstvång.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
med bestämmelser								Inga bestämmelser angående arbetsledning, föreningsrätt och förenings tvång.		Hela antalet	
endast till skydd för föreningsrätten.		angående inskränkningar i föreningsrätten för förmän m. fl.		ang. företrädesrätt till arbete							
				efter anställnings- tid, boningsort, ålder m. m.		för fackförenings- medlemmar.					
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	704
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	30
—	—	—	—	—	—	—	—	1	20	6	220
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	35
—	—	20	1,531	1	17	1	17	—	—	21	1,548
—	—	17	2,650	1	87	2	127	—	—	20	2,807
—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	1	7
—	—	7	1,192	1	17	—	—	1	23	9	1,232
1	6	—	—	—	—	—	—	1	113	2	119
—	—	2	25	—	—	—	—	—	—	2	25
1	15	15	1,965	2	45	1	30	—	—	17	2,010
—	—	1	40	—	—	—	—	—	—	1	40
—	—	—	—	2	102	—	—	—	—	7	654
—	—	—	—	4	119	—	—	1	29	5	148
—	—	—	—	1	160	—	—	—	—	2	298
—	—	1	23	—	—	—	—	2	89	8	385
1	14	2	172	—	—	—	—	—	—	3	186
—	—	—	—	—	—	1	10	1	4	8	741
1	775	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1,095
15	2,577	101	16,609	32	1,862	25	6,793	47	2,035	336	45,860

Under år 1909 ingångna riksafstal.

Allmänna bestämmelser

vid kollektivt arbetsafstal för sågverksindustrien.

§ 1.

Arbets-tid. Ordinarie arbetstid är 10 timmar per dygn. Dagen före sön- eller helgdag upphör ordinarie arbetstid 1 timme tidigare än andra dagar.

Vid de verk, där redan kortare arbetstid faktiskt tillämpats, må denna kortare arbetstid bibehållas.

§ 2.

Öfvertids-
arbete.

Då arbete på arbetsgifvarens begäran pågår utöfver i arbetsaftalet fastställd ordinarie arbetstid (öfvertidsarbete) skall det betalas med förhöjd arbetslön. För öfvertidsarbete, som ej öfverstiger 2 timmar under samma dygn, utgör förhöjningen 25 % i den för ordinarie arbetstid gällande lön. För öfvertidsarbete, som går utöfver 2 timmar under ett dygn, liksom för arbete, som utföres under de i § 4 sista punkten nämnda fridagar, eller efter ordinarie arbetstidens slut dagen före sön- eller helgdag, utgör förhöjningen 50 %. För sön- och helgdagsarbete, som utföres mellan kl. 6 e. m. dagen före sön- eller helgdag och kl. 6 sön- eller helgdags-afton, utgör förhöjningen 100 %, härifrån dock undantaget nödfallsarbete, hvilket ersättes med 50 % förhöjning. Ordinarie nattsift vid verket skall dock ej i något fall räknas som öfvertidsarbete.

§ 3.

Aflönings-
utbetalande.

Aflöningen utbetalas hvar fjortonde dag: dock utgör denna bestämmelse ej hinder mot, att vid verk, där aftal redan träffats om utbetalning, hvar åttonde dag, sådant må fortfa-ra. Utlämnandet af penningarna får icke inkräkta på arbetstiden utan skall ske under rast eller omedelbart efter det arbetet för dagen upphört.

§ 4.

Deltagande
i val.

Å dag för riksdagsmannaval och kommunalstämmor kan arbetet inställas under den för deltagande i valet eller kommunalstämmorna erforderliga tiden för alla arbetare, som därom, genom sin organisation eller utsedda delegerade, göra framställning senast dagen före val eller stämma.

Fridagar.

Under enahanda villkor erhålles ledighet från arbetet den 1 maj samt påsk-, pingst-, midsommar-, jul- och nyårsafton.

§ 5.

Ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete lämnas med 1 krona för hvarje dag från och med fjärde till och med sextionde dagen efter olycksfallet, samt från och med sextioförsta dagen i enlighet med lagen af den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete.

Olycksfall
i arbete.

Denna ersättningsskyldighet må ej anses fullgjord genom inbetalning till sjuk-kassa eller genom garanterande af sjukkassas förpliktelser.

§ 6.

Alla arbetare, jämte deras på platsen bosatta familjer, erhålla vid sjukdomsfall fri läkarvård. Arbetare erhåller dessutom fri sjukvård vid för ortens behof afsedd sjukvårdsinrättning samt, vid olycksfall i arbete, fri medicin.

Läkarvård,
sjukvård,
medicin.

§ 7.

Aflöning skall erläggas i penningar och må icke utgå i naturaförmåner af något slag. Vid borttagandet af förmåner skall en rättvis reglering ske af timlön och ackordspris, så att arbetare, hvilken hittills åtnjutit sådana förmåner, erhåller ett desamma fullt motsvarande tillägg i timlön och ackordspris.

Bostadshyra.

Om vid en arbetsplats såväl arbetsgivare som arbetare önska naturaförmånernas bibehållande möter därför icke hinder.

De arbetare, som bo i verkets bostäder, erlägga hyra enligt kontrakt, upprättade i enlighet med gällande hyreslag. Dock får i intet fall uppsägningstiden sättas kortare än en månad.

§ 8.

Med iakttagande af aftalets bestämmelser i öfrigt äger arbetsgivaren rätt att leda och fördela arbetet, att fritt antaga eller afskeda arbetare samt att använda arbetare, oafsedt dessa äro organiserade eller ej.

Arbetsledning
m. m.

Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränkta.

Anse arbetarna, att afskedande ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande af rättelse.

§ 9.

Därest arbetsgivaren genom nya maskiner eller anordningar under aftals-tiden underlättar arbetet, äger han att efter öfverenskommelse med arbetarna i motsvarande mån förändra ackordspriset. Vidtagas förändringar, som försvåra arbetet, skola äfven enahanda förhållanden tillämpas.

Förändring
af ackordspris.

§ 10.

1) Arbetet börjar och slutar å den för verket bestämda tid, hvilken tillkännagifves medelst signal. Undantag härifrån göres dock för arbetsgrupper, hvilka arbete är af sådan beskaffenhet, att det af en eller annan anledning tager slut innan slutsignal gifves.

Ordnings-
regler.

Hvarje arbetare skall börja arbetet så snart signalen gifvits. Fem minuter före slutsignalen gifves en kort signal, och få före densamma inga förberedelser att lämna arbetet företagas. Dessa fem minuter skola användas för tidanteckningar samt iordningsställande af redskapen.

Arbetets
början och
slut.

- Tidskontroll. 2) Arbetstiden kontrolleras af vederbörande arbetsbefäl; dock må arbetarna icke förhindras kollationera och beriktiga arbetsbefälets arbetstidsuppgifter.
- Permission. 3) Önskar arbetare vara borta från arbetet, anmäles detta skriftligen eller muntligen till vederbörande arbetsbefäl, som meddelar permisson i den mån så låter sig göra utan hinder för driftens fortgång. Vid inträffadt sjukdomsfall göres också såvidt möjligt dylik anmälan.
- Arbetsförsummelse. 4) Uteblifver arbetare utan anmälan och utan giltig orsak från arbetet, eller infinner sig för sent, tilldelas honom varning genom verkets förvaltning och kan arbetare, som tre gånger varnats, därefter afskedas.
- Ordning å arbetsplatsen. 5) Arbetarna få icke å arbetsplatsen utföra annat arbete än dem ålagts, ej heller därifrån bortföra dem icke tillhöriga föremål, icke ens värdelöst affall. Arbetarna skola uppehålla sig å anvisad arbetsplats och få icke utan förmans order eller medgifvande besöka andra afdelningar.
- 6) För upprätthållande af ordning och god anda å arbetsplatsen skola förvärdens tillsägelser noga åtlydas, och bör det därjämte ligga såväl i förvärdens som arbetarnas intresse att genom städat och humant uppträdande å ömse sidor söka förekomma tvistigheter.
- Öl eller andra rusgifvande drycker få icke under några villkor införas på arbetsplatsen. För arbetet störande samtal må icke därstädes äga rum, ej heller må berusade personer eller i pågående arbete icke sysselsatta personer tillåtas vistas inom arbetsområdet.
- Tidningsläsning är under arbetstiden förbjuden.
- 7) Arbetare skall med största uppmärksamhet och omsorg iakttaga de föreskrifter, som till undvikande af olycksfall blifvit meddelade samt genom anslag eller annorledes arbetarna delgifna, och må icke rubba vidtagna skyddsanordningar. Handtlångare vid maskin skall åtlyda vederbörande maskinskötarens tillsägelser.
- Maskiner eller hissar må icke igångsättas eller användas af andra än därtill utsedda personer.
- 8) Anslag eller kungörelse må icke å arbetsplatsen uppsättas annorstädes än på för ändamålet uppsatt anslagstafva.
- 9) Arbetaren har att iakttaga ett nyktert och anständigt lefverne i arbetet.

§ 11.

- Förhandlingsordning. Uppstår mellan arbetsgifvare och arbetare meningsskiljaktighet angående tillämpningen eller tolkningen af denna aftal eller vägrar arbetsgifvare eller arbetare att uppfylla aftalet, och kan sådan tvist ej lösas genom underhandlingar mellan arbetsgifvaren och arbetarnas lokala förening, skall vederbörande förlikningsmans medverkan anlitas. Kan ej på detta sätt tvisten lösas, ankommer det på arbetsgifvarnas och arbetarnas organisationer att söka bilägga tvisten.
- Innan nu, angifna medel blifvit anlitate och så länge underhandlingar pågå, må icke på grund af tvist, hvarom här är fråga, arbetsinställelse å någondera sidan företagas.

§ 12.

- Användande af kampmedel. Arbetsinställelse och därmed jämförliga kampmedel (strejk, obstruktion, blockad, bojkott, lockout och annat dylikt) må hvarken i det i föregående § afsedda ej heller i annat fall företagas utan tillstånd eller order af vederbörande organisation.
- Som brott mot gällande aftal må icke anses af arbetsgifvaren företagen

lockout, som i föreskrifven ordning beslutas af vederbörande arbetsgifvarorganisation, och må som sådant brott ej heller anses af arbetarna företagen strejk eller blockad, som sker efter beslut af vederbörande fackförbunds styrelse. Vid sådan lockout, strejk eller blockad få dock ej yrkanden göras från någondera sidan om ändring uti eller tillägg till gällande aftal.

Vid arbetsinställelse tillämpas icke eventuellt stadgad personlig uppsägningstid.

§ 13.

Detta aftal gäller från och med..... till den 1 februari.....

Tid för
aftalets
giltighet.

Sker ej uppsägning minst fyra månader före sagda dag, förlänges aftalet på ett år och så vidare år för år.

Arbetsaftal

gällande hos medlemmarna af Svenska elektriska arbetsgifvareföreningen enligt öfverenskommelse med Svenska elektriska arbetareförbundet träffadt den 19 sept. 1909.

Bestämmelser om minimilöner.

§ 1.

Hos hvarje medlem af Elektriska arbetsgifvareföreningen skola alla där anställda arbetare, som fyllt 21 år, såväl montörer som hjälpmontörer (till hvilka sistnämnda hänföras handtlangare), tillgodonjuta viss minimilön.

Minimilönernas storlek lämpas efter förhållandena å olika orter.

Minimilön fastställles särskildt för montörer och särskildt för hjälpmontörer; och afser minimilön endast den lägsta lön, som inom någondera gruppen af arbetare må utgå.

Berättigad till minimilön är hvarje montör, som fyllt 21 år och arbetat i facket minst 3 år, äfvensom hjälpmontör, som uppnått 21 års ålder.

Allt efter skicklighet och flit erhåller arbetaren högre lön, och skola dugliga arbetare, som arbetat ett flertal år i yrket, åtnjuta högre lön än minimilönen.

Arbetsgifvare må äga rätt att afskeda sådan arbetare, som han anser icke göra sig förtjänt af minimilön.

Bestämmelserna om minimilöner gälla icke med lärlingskontrakt anställda personer; och kunna undantag från dem jämväl äga rum i fråga om arbetare, hvilka uppnått 60 års ålder eller hvilkas arbetsförmåga på grund af sjukdom eller vanförhet är nedsatt.

§ 2.

I och för bestämmandet af minimilönernas storlek indelas samtliga arbetsplatser i grupper på sätt nedan sägs, nämligen:

Grupp I.

Stockholm med omnejd samt Norrland norr om Ljungan.

Grupp II.

Öfriga platser i Sverige.

Minimilöner enligt § 1 skola utgöra:

Inom grupp I.

För hjälpmontörer, som ej kunna utföra själfständigt arbete, 35 öre i timmen;
för montörer, som kunna arbeta själfständigt och arbetat minst 3 år i facket,
47 öre i timmen;
för montörer, som kunna leda större installationer för belysning eller kraft,
58 öre i timmen.

Inom grupp II.

För hjälpmontörer, som ej kunna utföra själfständigt arbete, 30 öre i timmen;
för montörer, som kunna arbeta själfständigt och arbetat minst 3 år i facket,
38 öre i timmen;
för montörer, som kunna leda större installationer för belysning eller kraft,
48 öre i timmen.

Ackordsarbete.

§ 3.

Mom. 1. Ackordsarbete må användas i alla sådana fall, där detsamma är möjligt att genomföra.

Mom. 2. Ackordsprislistor böra fastställas, hvilka skola gälla under samma tid och med samma uppsägningstid som denna öfverenskommelse.

Mom. 3. Rörande allt ackordsarbete, som icke på sätt ofvan säges blifvit bestämdt genom fasta ackordsprislistor, träffas öfverenskommelse genom fri förhandling i hvarje fall mellan arbetsgifvaren eller dennes representant och den eller de arbetare, åt hvilka ackordsarbetet erbjudes, och skall uppgörelse därom ske före arbetets påbörjande. I undantagsfall, då på grund af arbetets beskaffenhet dylik öfverenskommelse icke kan på förhand träffas, må dock, om båda parterna därom äro ense, fastställandet af ackordspriset ske först viss tid efter arbetets påbörjande.

Mom. 4. Vid s. k. premieackord skola, innan detsamma införes, grunderna därför fastställas och öfverenskommelse därom träffas i vederbörlig ordning.

Mom. 5. Vid gemensamhetsackord erhåller arbetaren del i öfverskottet i förhållande till sin timpenning och det antal arbetstimmar han deltagit i ackordet.

Mom. 6. Vid allt ackordsarbete skall arbetarens timlön vara garanterad.

Mom. 7. För arbetare, som lämnar sin anställning innan åtaget ackordsarbete afslutats, beräknas aflöningen efter den fastställda timpenningen. Vid gemensamhetsackord äga ej öfriga deltagare rätt till det öfverskott, som skulle tillkommit den afflyttade, utan skall, därest den afflyttade därom gör framställning inom senast en månad efter ackordsarbetets fullbordande, öfverskottet till honom mot kvitto utbetalas å arbetsgifvarens kontor. Försummar arbetaren att begagna sig af denna rätt, skall öfverskottet öfverlämnas till för arbetarna afsedd sjukkasse eller, om sådan ej finnes, till öfriga i ackordet deltagande arbetare till lika fördelning dem emellan.

Ordinarie arbetstid.**§ 4.**

Mom. 1. Den ordinarie arbetstiden fastställs efter öfverenskommelse för hvarje plats, och får densamma icke bestämmas högre än till 57 timmar i veckan eller för någon dag högre än till 10 timmar. Hos hvarje firma skall finnas ett anslag med närmare angifvande af den ordinarie arbetstidens början och slut samt raster under olika arbetsdagar i veckan.

I afseende å själfva arbetstidsindelningen i landsorten eller inom fabriker tillämpas hvad som gäller på platsen. Där bristande arbetstillgång sådant föranleder, äger arbetsgifvaren rätt minska arbetstiden, hvarom tillkännagifvande göres genom anslag från kontoret eller genom resp. förmän.

Mom 2. Första maj anses såsom allmän fridag, då i regel intet arbete utföres. Skulle på grund af ett arbetes särskildt brådskande natur detsamma behöfva utföras, skall sådant ske utan öfvertidsbetalning.

Mom. 3. Väntetid ersättes, om den förekommer på arbetsgifvarens begäran och i så fall lika med ordinarie arbetstid. Arbetaren erhåller full betalning, så länge han är hos arbetsgifvaren anställd och står till hans förfogande.

Öfvertidsarbete.**§ 5.**

Mom. 1. Arbete, utfördt å annan tid än den i § 4 fastställda högsta ordinarie arbetstiden, betraktas som öfvertidsarbete och betalas med ordinarie timlönen jämte följande tilläggsprocent:

Å hvardagar:

2 timmar utöfver den ordinarie arbetstiden 25 %, öfrig arbetstid 100 %;

å sön- och helgdagar:

25 % för arbetsgifvarens eget arbete, 100 % för annat arbete.

Mom. 2. Då ackordsarbete utföres på öfvertid, erhåller arbetaren öfvertidsprocenten som tillägg till ackordspriset.

Mom. 3. Öfvertidstillägg utbetalas endast för af arbetsgifvaren påfordradt öfvertidsarbete.

Mom. 4. Öfvertidsarbete skall i regel ej utföras vid arbete i landsorten.

Mom. 5. Vid arbete i skift träffas öfverenskommelse om aflöningen oberoende af hvad om tilläggsprocent för öfvertidsarbete är fastställt.

Mom. 6. Vid beräkning af öfvertidsarbete medräknas ej den till måltidsraster använda tiden. Har arbetare till följd af slarf eller andra liknande omständigheter utan giltig anledning försummat någon del af ordinarie arbetstiden, är han, om arbetsgifvaren det fordrar, skyldig ersätta den försummade ordinarie arbetstiden med öfvertid, utan att någon öfvertidsprocent härför beräknas.

Arbete utom hemorten.**§ 6.**

Mom. 1. Vid arbetarens anställande bestämmes den ort, där denne skall anses bosatt och hvilken benämnes hemorten. Ombyte af hemort sker efter fri öfverenskommelse mellan firman och arbetaren. Denna nya hemort skall gälla

minst 6 månader för arbetaren. Flyttningskostnaderna betalas af firman, därest denna gjort framställning om ombytet.

Mom. 2. Vid resor erhåller arbetaren dels dagtraktamente, dels vanlig timpenning, för intill 10 timmar per dag, äfven för sön- och helgdagar. Såvida ej sofbplats erhålles, ersättes restid infallande mellan kl. 7 e. m. och 8 f. m. såsom öfvertid, dock högst med ett dagtraktamente. Arbetsgifvaren bekostar resebiljett och frakt för bagage.

Mom. 3. Vid arbete utom hemorten oafsedt afståndet, då bort- och hemfärd sker dagligen, erhåller arbetaren, förutom ordinarie timpenning, ett extra tillägg af 75 öre per dag. Ske sådana resor på tid, som öferskjuter den ordinarie med högst en timme, betalas härför vanlig timpenning.

Förekommer å sådan plats öfvertidsarbete, gälla härför samma bestämmelser som för hemorten.

Mom. 4. Vid resor och arbete utom hemorten, då bort- och hemfärd ej sker dagligen, erhålla arbetare, såväl montörer som hjälpmontörer, förutom ordinarie timpenning antingen fri kost och logis, båda af tillfredsställande beskaffenhet, eller ett extra tillägg som, därest resan och arbetet på en plats tager en tid af högst 8 dagar, utgår med 2 kr. 50 öre per dag och eljes med 2 kr. per dag. Förekommer endast fritt logis minskas dagtraktamentet med 50 öre per dag.

Anställning och uppsägningstid.

§ 7.

Mom. 1. Antagande eller uppsägning af arbetare hos Elektriska arbetsgifvareföreningens medlemmar göres af firmans chef eller de personer, han därtill be- myndigad, och gäller en ömsesidig uppsägningstid af minst 8 dagar. Om arbetaren gör sig skyldig till förseelse mot vanlig ordning, kan han likväl omedelbart afskedas.

Mom. 2. Vid afflyttning återfår arbetaren, sedan han redovisat och aflämnat firmans tillhörigheter, sina å kontoret förvarade betyg och erhåller ett afflyttningsbetyg, upptagande vitsord om arbetsskicklighet och uppförande, tid då han antogs och afflyttar, timlön vid afflyttningen samt sysselsättning under den tid, han varit anställd. För kortare arbetstid än 2 månader lämnas ej något intyg om arbetsduglighet och uppförande.

Mom. 3. Skulle arbetsbrist föranleda afskedande, skall efter arbetsgifvarens ompröfvande hänsyn tagas ej blott till arbetarens duglighet och lämplighet utan jämväl till den tid han varit i tjänst, så att sålunda under förutsättning af lika duglighet och lämplighet de arbetare böra i det längsta bibehållas, hvilka varit längst i arbetsgifvarens tjänst. Vid förnyadt behof af arbetskraft bör under samma förutsättningar företräde lämnas åt dem, som vid afskedandet varit längre i tjänst.

Särskilda bestämmelser.

§ 8.

Mom. 1. Hvarje arbetare är skyldig att uträtta så mycket och så godt arbete, som i hans förmåga står.

Mom. 2. Arbetaren får under arbetstiden icke onödigtvis aflägsna sig från sin anvisade arbetsplats.

All agitation samt tidnings- eller annan läsning är under arbetstiden förbjuden.

Mom. 3. Arbetare skall efterkomma af yrkesinspektionen eller arbetsbefälet lämnade föreskrifter för undvikande af fara eller skada, och bära han själf risken, därest han genom åsidosättande af dessa föreskrifter ådrager sig skada.

Mom. 4. Till förekommande af eldsvåda föreskrifves:

a) tobaksrökning är förbjuden å arbetsplatsen;

b) arbetare bör vid handhafvande af eld iakttaga största försiktighet.

Mom. 5. Samtliga verktyg, maskiner och material skola af arbetaren med omsorg och aktsamhet handhåvas, och är arbetaren ansvarig för skador och fel, hvilka uppkomma genom hans försumlighet eller vårdslöshet; dock efter afdrag för skälig slitningskostnad.

Mom. 6. Felaktigheter i afseende å material, maskiner, verktyg och ställningar har arbetaren att omedelbart anmäla till kontoret.

Mom. 7. Alla arbetare äro skyldiga att noga följa dels gällande föreskrifter för elektriska anläggningar utfärdade af myndighet, dels de föreskrifter, som utfärdats af de electricitetsverk, till hvilkas nät anläggningen skall anslutas. I hvarje tvistigt fall skall kontoret tillfrågas, som äfven lämnar förklaringar och upplysningar.

Mom. 8. Hvarje arbete öfverlämnas till en ledande montör, hvilken under sig erhåller nödigt antal hjälpare. Den ledande montören är ansvarig för arbetets utförande i alla hänseenden, äfvensom för hjälparnas arbetstid och uppförande. Oegentligheter skola ovillkorligen genast inrapporteras till kontoret.

Mom. 9. Obehöriga personer få ej af arbetaren införas på arbetsplatsen.

Mom. 10. Arbetare får under inga omständigheter utföra konkurrensarbete å utomstående personer för egen räkning.

Mom. 11. Vid för sen ankomst till arbetsplatsen äfvensom vid obehörig bortovaro göres afdrag räknadt i fulla arbetstimmar.

Mom. 12. Firman äger att omedelbart skilja från arbetet:

1:o) Den, som uppsätligt eller genom grof vårdslöshet skadar annan person.

2:o) Den, som icke iakttagit ärlighet, nykterhet och godt uppförande.

3:o) Den, som visar trots emot förmans under arbetet gifna order eller nekar utföra af förman ålagdt arbete.

4:o) Den, som uppsätligt eller genom grof vårdslöshet skadar firmans maskiner, materialier, färdigt eller påbörjadt arbete eller andras tillhörigheter.

5:o) Den, som inför eller förtär rusdrycker å arbetsplatsen eller dit anländer berusad.

6:o) Den, som två på hvarandra följande dagar eller upprepade gånger varit frånvarande utan permission eller anmaldt giltigt förfall.

7:o) Den, som å arbetsplatsen uppehåller sig med onödigt prat eller bedrifver agitation.

8:o) Den, som upprepade gånger bryter mot dessa bestämmelser i andra fall än i mom. 12 angifvits.

Mom. 13. Anser arbetare att orättvisa vederfarits honom i ett eller annat afseende, bör han vädja till firmans chef.

Regler för behandling af tvister mellan arbetsgivare och arbetare.

§ 9.

Mom. 1. Här nedan benämnas samtliga arbetarorganisationer, vare sig permanenta eller tillfälliga, fackföreningar eller enskilda arbetare, af hvad slag de vara må, med ett gemensamt namn *arbetare*.

Mom. 2. Uppstår tvist hos medlem af Elektriska arbetsgivareföreningen, skola alltid allvarliga försök göras att genom skriftlig eller muntlig förhandling mellan arbetsgivaren eller hans representant och arbetare bilägga densamma.

Träffad öfverenskommelse bör skriftligen affattas.

Mom. 3. Har icke 20 dagar efter det skriftlig framställning gjorts, öfverenskommelse träffats, och arbetare besluta att fullfölja ärendet, äga de att inom 8 dagar efter utgången af nyss angifna tid till vederbörande lokalafdelning af Elektriska arbetsgivareföreningen därom göra skriftlig framställning, åtföljd af fullständiga uppgifter om ärendets innebörd, om dag, då framställning först gjorts och om resultatet af de förda förhandlingarna. Har ärendet icke inom sålunda fastställd tid fullföljts, anses frågan hafva förfallit.

Mom. 4. Sedan dylik anmälan inkommit, utreder lokalafdelningen skyndsammast ärendet samt söker med alla till buds stående medel åstadkomma förlikning mellan parterna. Anser endera parten muntlig förhandling behöflig, utse lokalafdelningen och vederbörande arbetare hvardera 3 kommitterade, hvilka genom förhandling skola söka lösa den föreliggande tvisten. Lokalafdelningen anmodar en af sina kommitterade att sammankalla kommittén. Kommitterade utse bland sig en ordförande eller, ifall de ej kunna enas därom, en utomstående opartisk person att leda förhandlingarna. Hafva från arbetare hos flera firmor ingått framställningar i samma syfte, må framställningarna behandlas samtidigt, enligt förestående.

Mom. 5. Den kommitté, hvarom i föregående mom. stadgas, skall vara tillsatt senast 8 dagar efter det yrkande om dess tillsättande blifvit gjordt. Behandling af ärende skall vara afslutad inom 14 dagar efter det kommitterade erhållit skriftligt meddelande om valet, såvida ej kommitterades flertal enar sig om uppskof. Träffas uppgörelse, skall densamma skriftligen affattas. Har uppgörelse icke träffats, uppsättes ett kortfattadt protokoll.

Mom. 6. Därest icke genom förhandling enligt förestående förlikning kunnat ernås, och under förutsättning att frågan gäller tolkning af träffadt aftal, af öfverenskommelse eller af förlikning, hänskjutes tvisten, om endera parten det skriftligen yrkar, till afgörande af skiljemän, af hvilka 2 utses af arbetare och 2 af styrelsen för Elektriska arbetsgivareföreningen. De sålunda valda 4 skiljemännen utse själfva den 5:te, som skall leda skiljenämndens förhandlingar och vid lika röstetal äga utslagsröst. Enas skiljemännen icke vid valet af ordförande, utses ordföranden enligt lagen om skiljemän af vederbörande myndighet å den ort, där firman är belägen.

Skiljemännen meddela dom senast inom den 20:de dagen efter den dag, då endera parten till den andra gjort framställning om tvistefrågans hänskjutande till skiljedom.

Mom. 7. Innan ärendet slutbehandlats enligt ofvan gifna regler, må icke på grund af samma ärende arbetsinställelse (strejk eller lockout) äga rum. Beslut om arbetsinställelse må ej fattas senare än 6 veckor efter det behandlingen af ärendet afslutats, och skall beslutet omedelbart tillställas motparten. Sådant beslut må ej verkställas tidigare än 6 dagar eller senare än 14 dagar efter den dag, då detsamma delgifvits motparten.

Mom. 8. Därest behandling af framställning i principfråga eller af annan angelägenhet i den ordning, förestående regler stadga, icke medfört ärendets afgörande, må icke framställning i samma fråga eller angelägenhet upptagas till förnyad behandling mellan samma parter enligt förestående, förrän 6 månader förflutit från den dag, då föregående förhandlingar i ärendet avslutats.

Mom. 9. Med undantag för hvad i mom. 7 nämnes är strejk, lockout och blockad ej tillåten under aftaltiden.

I sammanhang härmed förklara sig Svenska elektriska arbetsgifvareföreningen samt vederbörande arbetare och fackförbund vara ense därom, att rätten att under alla förhållanden fritt och okränkt deltaga i arbete skall liksom föreningsrätten hållas i ömsesidig helgd.

Personliga aftal.

§ 10.

När endera kontrahenten det begär, skall mellan arbetsgifvaren och arbetaren upprättas af dem båda undertecknad aftal, hvars bestämmelser icke få strida emot det kollektiva aftalet.

Tiden för denna öfverenskommelses bestånd.

§ 11.

Förestående öfverenskommelse skall gälla från den 20 september 1909 till den 1 januari 1914 och därefter år efter år, därest ej uppsägning skett från någon sida minst 6 månader före tiden för öfverenskommelsens utlöpande.

När den på nu angifna sätt bestämda tiden för detta aftal utgått, är öfverenskommelse om uppsägningstid, hvilken blifvit träffad i personligt arbetsaftal med arbetare tillhörande Svenska elektriska arbetareförbundet, ej längre tillämplig.

Stockholm den 19 september 1909.

(Underskrifter.)

Formulär till personligt aftal enligt § 10.

Nö

Mellan undertecknade är följande öfverenskommelse träffad:

..... är från och med den anställd hos som med som hemort och en aflöning af öre per timme och förbinda vi oss att noggrant efterleva bifogade arbetsaftals bestämmelser.

Ömsesidig uppsägningstid är dagar.

..... den 19.....

Aftal

mellan

Svenska byggnadsämnesindustriförbundet
(Yrkesförbund inom Svenska arbetsgifvareföreningen)
å ena sidan

och

Svenska grof- och fabriksarbetareförbundet, Svenska järn- och metallarbetareförbundet, Svenska stenhuggareförbundet, Svenska tunnbinderiarbetareförbundet, Svenska träarbetareförbundet, Svenska järnvägsmannaförbundet, Svenska transportarbetareförbundet samt Svenska arbetareförbundet
å andra sidan.

I. Arbets- och lönebestämmelser.

§ 1.

Aftalets omfattning.

1. Så länge detta aftal gäller, skola för alla de firmor, som äro eller under aftalstiden blifva medlemmar af Svenska byggnadsämnesindustriförbundet, samt för hos dessa firmor anställda arbetare tillhörande resp. arbetarförbund, tillämpas här nedan öfverenskomna bestämmelser.

2. Med *arbetsplats* menas i detta aftal fabrik, bruk, stenbrott, lertag, transportled eller annan plats, där firma bedrifver rörelse, för hvilken den är medlem af Svenska byggnadsämnesindustriförbundet.

§ 2.

Förmän och arbetare.

1. *Förman* är den, som af arbetsgifvaren är fast anställd som arbetsledare eller kontrollant och som sådan åtnjuter aflöning per år månad eller vecka, själf icke deltagar i arbetet annat än tillfälligtvis och aldrig har andel i arbetarnas ackord.

2. *Yrkesarbetare* är den, som efter förfluten utbildningstid vanligen förrättar sådant arbete, som kräver yrkesskicklighet och som erfordrar en utbildningstid af minst 3 år.

3. *Annan arbetare* är den, som ej är att hänföra till något af föregående moment.

§ 3.

Arbetets ledning m. m.

1. Med iakttagande af aftalets bestämmelser i öfrigt äger arbetsgifvaren rätt att leda och fördela arbetet, att fritt antaga och afskeda arbetare samt att använda arbetare, oafsedt om dessa äro organiserade eller ej.

2. Föreningsrätten skall å omse sidor lämnas okränkt.

3. Anse arbetarna, att afskedande ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande af rättelse.

§ 4.

Förmäns m. fl:s förhållande till arbetarorganisationerna.

Förmän, dag- och nattvakter med fast anställning, samt sådana personer, som efter Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förordnande handhafva utdelning af sprängämnen, få, om de vid tiden för anställningen tillhöra arbetarorganisation, fortfarande efter eget fritt val tillhöra sådan 3 månader efter anställningen, men icke längre.

§ 5.

Ordinarie arbetstid.

1. För arbetare, som ej arbeta i skift, är den ordinarie arbetstiden, nödiga måltidsraster oberäknade, 60 timmar per helgfri vecka, fördelade med 10 timmar per dag. Dock skall på de arbetsplatser, där arbetstiden förut varit kortare, densamma på lördagarna inskränkas till det nuvarande, dock lägst 7 timmar.

2. Vid brist på arbete eller då årstiden, väderleken, maskinskada eller andra omständigheter det påkalla, kan arbetsgifvaren företaga ändring i, äfvensom förkortning af den eljes fastställda arbetstiden. Vid tillfällig ökning af sålunda förkortad arbetstid räknas alltid för de arbetare, som ej arbeta i skift, 10 timmar som ordinarie tid.

3. Vid skiftarbete är den ordinarie arbetstiden för hvarje skift 10 timmar, måltidsraster oberäknade, eller, där driften så fordrar, 12 timmar, måltidsraster inberäknade.

4. För vecko- och månadslöntagare må öfverenskommelse om ordinarie arbetstid träffas i hvarje särskildt fall, oberoende af hvad här ofvan är stadgadt.

§ 6.

Öfvertid.

1. Arbetare får ej utan giltig orsak neka utföra arbete på annan tid än den ordinarie arbetstiden, och benämnas sådan annan tid öfvertid.

2. Vid skiftesarbete räknas nattskiftet äfvensom sön- och helldagsskift ej som öfvertid.

§ 7.

Timlöner.

1. För manlig yrkesarbetare, som fyllt 21 år och arbetat i yrket minst 4 år, samt för annan manlig yrkesarbetare fastställas minimitimlöner.
2. För vanligt fullgod manlig grofarbetare, som fyllt 18 år, samt för vanligt fullgod kvinnlig arbetare, som fyllt 18 år, fastställas timlöner.
3. I ofvanstående moment omnämnda minimitimlöner och timlöner införas i de prislistor, som upprättas i öfverensstämmelse med nästföljande paragrafer.
4. Till minderåriga arbetare, äfvensom till sådana, som på grund af ålder, svaghet, sjukdom eller lyte ej kunna anses för vanligt fullgoda, betalas efter öfverenskommelse mellan arbetsgifvaren och arbetaren i hvarje särskildt fall.

§ 8.

Prislistor.

De för de särskilda arbetsplatserna upprättade prislistorna skola upptaga såväl timlöner som äfven, i den utsträckning arbetsgifvaren finner lämpligt, vanliga ackorder, premieackorder samt löner och andra villkor för vecko- och månadslöntagare. Prislistorna skola, med i § 9 mom. 1 nämnda förbehåll, gälla för samma tid som detta aftal.

§ 9.

Ackordsbestämmelser.

1. Införas af arbetsgifvaren nya arbetsmetoder eller maskiner, må för af dessa berörda arbeten öfverenskommelse träffas om ändring i ackordsprisen jämväl under prislistans giltighetstid. Intill dess öfverenskommelse därom träffats mellan arbetsgifvarens och arbetarnas organisationer, skola sådana arbeten utföras mot på arbetsplatsen gällande timlön.
2. Då nytt fast ackord skall upprättas för arbete, som ej förut på arbetsplatsen förekommit, bör ej underhandling därom upptagas förrän nämnda arbete fortgått en tid af minst en månad.
3. För sådana arbeten, som ej finnas upptagna i prislistan, eller för hvilka icke eljes genom öfverenskommelse enligt denna paragrafs mom. 1 ackordspriset fastställts, kunna tillfälliga ackorder öfverenskommas för hvarje särskildt fall. Vid sådana tillfälliga ackorder garanteras timlönen. Vid fastställda ackorder garanteras timlönen däremot ej.
4. Vid maskinskada, eller då arbetet hindras af brist på material öfver en half timma, betalas gällande timlön därest arbetsgifvaren fordrar, att arbetarna skola kvarstanna på arbetsplatsen. Arbetarna äro i sådant fall skyldiga att på anvisning utföra annat arbete.
5. Om sådant afbrott i arbetet, som i föregående moment omnämnas, inträffar på nattskift och varar längre än en timme, utan att annat arbete anvisas, så erhålla arbetarna betalt för en timme, men äro skyldiga att kvarstanna på arbetsplatsen, såvida sådan bekvämlighet finnes, som tillåter arbetarna att hvila sig under natten.

§ 10.

Förmåner.

De genom detta aftal fastställda tim-, ackords-, vecko- och månadslönerna äro beräknade utan några extra förmåner, såsom fri bostad, bränsle, hyresbidrag m. m.

Förekomma sådana, äger arbetsgifvaren rätt att månadsvis i förskott afdraga en summa motsvarande förmånernas värde, hvilket värde fastställles vid prislistans upprättande.

§ 11.

Fridagar.

1. Första maj äga de arbetare erhålla ledighet, som senast dagen förut framställt begäran därom, och hvilka utan olägenhet för driften af ugnar och vattenpumpning samt nödvändig lastning och lossning kunna undvaras.

2. Nyårs-, påsk-, pingst-, midsommar- och julafton avslutas arbetet kl. 12 middagen, dock med undantag för i föregående moment omnämnda arbeten.

§ 12.

Öfvertidsbetalning.

För öfvertidsarbete, som utföres på begäran af arbetsgifvaren, betalas:

1. vid arbete på timlön: gällande timlön jämte följande tillägg:

25 % för de två första timmarna näst efter ordinarie arbetstidens slut, och

50 % för all annan öfvertid, dock med undantag för nyårs- och midsommar-dagen samt påsk-, pingst- och juldagen med tillhörande annandag, då tillägget är 100 %;

2. Vid arbete på ackord: gällande ackordspris jämte det fastställda öfvertidstillägget beräknadt efter gällande timlön.

3. Då arbetare kallas att mellan kl. 10 e. m. och 5 f. m. utföra öfvertidsarbete på tid, som ej sammanhänger med ordinarie arbetstiden, är han berättigad uppbära ersättning för en tid af minst tre timmar.

§ 13.

Olycksfallsersättning.

1. Arbetarna olycksfallsförsäkras af arbetsgifvaren enligt lagen om olycksfall i arbete samt dessutom så, att de vid olycksfall i arbetet äfven erhålla ersättning under karenstiden med en krona per dag från och med första dagen efter läkarbehandlingens början, såvida genom olycksfallet förorsakad oförmåga till arbete för längre tid än tre dagar styrkes genom läkarbetyg.

2. Såvida i föregående moment omnämnda olycksfallsförsäkring ej sker i Riksförsäkringsanstalten, skall alltid i försäkringsbrevet införas, att invaliditetsfall skola afgöras af Riksförsäkringsanstalten och alla lifräntor inköpas i denna.

3. Vid sjukdom på grund af olycksfall i arbetet erhålla arbetarna fri läkarevård af läkare, som af arbetsgifvaren förordnas, äfvensom fri sjukvård vid för ortens behof afsedd sjukvårdsinrättning.

§ 14.

Meningsskiljaktigheter.

Meningsskiljaktigheter mellan arbetsgifvare och arbetare rörande tolkningen af detta aftal få icke föranleda något som helst störande ingrepp i arbetets gång, vare sig genom strejk, lockout, blockad, bojkott eller dylikt, innan därom förhandlats först mellan parterna själfva och därefter, såvida ej enighet uppnåtts, mellan parternas organisationer.

§ 15.

Strejk och lockout.

Såvida bestämmelserna om förhandling i föregående paragraf för där afsedda fall iakttagits, må som brott mot detta aftal icke anses vare sig af arbetarna företagen strejk, blockad eller bojkott, som beslutats af resp. arbetarförbund, under förutsättning af att skriftligt meddelande därom inlämnats till Svenska byggnadsämnesindustriförbundet minst 4 arbetsdagar i förväg; eller af arbetsgifvaren företagen lockout, blockad eller bojkott, som beslutats af Svenska byggnadsämnesindustriförbundet eller påbjudits af Svenska arbetsgifvareföreningen, under förutsättning af att skriftligt meddelande därom inlämnats till resp. arbetarförbund minst 4 arbetsdagar i förväg. Sådan strejk, lockout, blockad eller bojkott får dock ej ske för att framkalla ändring i eller tillägg till detta aftal eller förbindas med yrkande om sådan ändring eller tillägg.

§ 16.

Undantag vid strejk och lockout.

Från såväl strejk som lockout skola alltid undantagas nödiga kuskar och andra för skötandet af lefvande djur behöfliga arbetare.

§ 17.

Aftalets giltighetstid.

1. Detta aftal gäller från denna dag till och med den 31 december 1913 samt ytterligare ett år i sänder, såvida det ej af endera parten skriftligen uppsäges sex månader före utlöpningsdagen.

2. Som aftal med samma utlöpningstid samtidigt uppgjorts mellan å ena sidan Svenska byggnadsämnesindustriförbundet samt å andra sidan Svenska grof- och fabriksarbetareförbundet, Svenska järn- och metallarbetareförbundet, Svenska stenhuggareförbundet, Svenska tunnbinderiarbetareförbundet, Svenska träarbetareförbundet, Svenska järnvägsmannaförbundet, Svenska transportarbetareförbundet och Svenska arbetareförbundet hvar för sig, är öfverenskommet, att därest något af nyssnämnda aftal å endera sidan uppsäges, skall det stå Svenska byggnadsämnesindustriförbundet och resp. arbetarförbund fritt att uppsäga detta aftal senast fjorton dagar efter det uppsägning af något af de öfriga aftalen skett. För sådant ändamål skall gjord uppsägning af något af ofvan nämnda aftal genast af Svenska byggnadsämnesindustriförbundet meddelas resp. arbetarförbund.

II. Ordningsföreskrifter.

§ 1.

Arbetares antagande och afskedande.

1. Vid antagandet skall arbetare aflämna arbetsbetyg från senast innehafda platsen, äfvensom frejdebetyg om arbetsgifvaren så fordrar, och skola betygen af arbetsgifvaren förvaras intill dess arbetaren uppsäges eller sig själf uppsäger.

2. Under de första 14 dagarna efter en arbetares antagande gäller mellan arbetsgifvaren och arbetaren ingen uppsägningstid.

3. Från den 15-de dagen efter en arbetares antagande gäller med det förbehåll, som stadgas i arbets- och lönebestämmelsernas § 15, mellan arbetsgifvaren och arbetaren en ömsesidig uppsägningstid af en vecka, såvida ej i särskilda fall annan öfverenskommelse träffas.

4. Vid tillfällig permittering för en tid af högst 14 dagar gäller ingen uppsägningstid.

5. Då en arbetare blir uppsagd eller uppsäger sig själf, skall arbetsgifvaren till honom öfverlämna uppsägningsbevis, äfvensom de äldre betyg, som arbetaren vid anställningen lämnat i förvar hos arbetsgifvaren.

6. Vid i vederbörlig ordning företagen afflyttning erhåller arbetaren, sedan han redovisat och aflämnat arbetsgifvarens tillhörigheter i de fall han haft sådana åt sig anförtrödda, afflyttningsbetyg, hvarjämte möjligen inestående arbetsförtjänst då utbetalas.

7. Arbetare, som afflyttar utan att iakttaga öfverenskommen uppsägningstid, äger ej rätt att uppbära möjligen inestående arbetsförtjänst förrän vid närmast följande aflöningsstillfälle.

8. Uppsägningsbevis eller afflyttningsbetyg utfärdas ej för kortare tid än 3 veckor.

§ 2.

Arbetstid.

1. Den ordinarie arbetstiden fastställas för hvarje arbetsplats af vederbörande arbetsgifvare i öfverensstämmelse med arbets- och lönebestämmelsernas § 5.

2. På hvarje arbetsplats bör finnas anslag med närmare angifvande af den för arbetspersonalen fastställda arbetstidens början och slut samt rasternas fördelning.

§ 3.

Arbetets början och slut.

1. Den för arbetsplatsen fastställda arbetstidens såväl början som slut bör tillkännagifvas medelst af arbetsgifvaren bestämd signal.

2. Det åligger arbetare att punktligt iakttaga den fastställda arbetstiden såväl vid dess början som slut. Dock kan, när ackordsarbete är af den art, att det lämpligen kan afslutas tidigare än vid den fastställda arbetstidens slut, arbetsgifvaren medgifva, att sådan tidigare afslutning får ske.

3. Försummar arbetare af skäl, som ej af arbetsgifvaren godkännes, att på bestämd tid börja sitt arbete, eller lämnar han sitt arbete utan tillstånd, äger arbetsgifvaren rätt att afdraga å lönen så mycket, som motsvarar timlönen för den försummade tiden, dock minst en half timlön.

4. Såvida på arbetsplatsen tidkontrollsystem tillämpas, skall arbetaren ställa sig detsamma till efterrättelse.

5. Skiftarbetare skall stanna på sin plats tills han blir aföst; dock skall arbetsgifvaren vara skyldig att snarast möjligt anställa annan person i hans ställe.

§ 4.

Bortovaro från arbetet.

1. Utan tillstånd eller giltigt förfall må arbetare icke uteblifva från arbetet vid äfventyr af omedelbart afsked.

2. Sjukdom eller annat giltigt förfall skall af arbetaren om möjligt anmälas till arbetsgifvaren i så god tid, att annan arbetare kan sättas i den uteblifnes ställe, om arbetet så kräver.

3. Sjukdom eller annat giltigt förfall skall styrkas, om arbetsgifvaren så begär.

4. Onykterhet godkännes ej som giltigt förfall.

§ 5.

Aflöningens utbetalning.

1. Aflöningens utbetalning sker på arbetsplatsen en gång i veckan, på dag, ställe och tid, som af arbetsgifvaren bestämmes, dock senast omedelbart efter arbetstidens slut, antingen fredag eller lördag, eller, om helgdag då inträffar, närmast föregående helgfria dag. Vid utbetalningen får aflöning innehållas för högst 2 dagar, aflöningsdagen oräknad.

2. På de arbetsplatser, där aflöningen hittills utbetalats på annat sätt än i föregående mom. säges, skall hittillsvarande aflöningsätt gälla så länge arbetsgifvaren så fordrar eller eljes annan öfverenskommelse träffats parterna emellan.

3. Vid aflöningen skall lämpas uppgift om förtjänsten för arbetslag eller arbetare, äfven upptagande afdrag af i en eller annan form erhållna förskott.

§ 6.

Maskiners och verktygs vård m. m.

1. Arbetare skall med omsorg och aktsamhet handhafva maskiner, verktyg, materialier och fabrikat.

2. Det är förbjudet för arbetare att utan tillstånd på egen hand göra ändringar eller reparationer å maskiner eller ledningar af hvad slag som helst.

3. Uppkommen skada skall genast anmälas till arbetsbefälet.

4. Den, som bevisligen genom vårdslöshet eller med uppsåt förstör material eller redskap, göres härför ansvarig och är skyldig ersätta skadan.

§ 7.

Renhållning.

1. Vid arbete på ackord äro arbetarna, där ej annan anordning för renhållningen är nödvändig, skyldiga att utan ersättning efter arbetsbefälets anvisning gemensamt hålla de arbetsställen och maskiner, på och vid hvilka de äro sysselsatta, rena och snygga samt fria från af driften härrörande smuts och affall.

2. Affall, äfven kungörelser sådant, får ej utan arbetsgifvarens tillstånd bortföras från arbetsplatsen.

§ 8.

Förvarings- och anslagsplatser.

1. Redskap m. m., som arbetare behöfva använda, skola förvaras å därtill afsedda platser och få, när de tillhöra arbetsgifvaren, icke bortföras från arbetsplatsen utan tillstånd i hvarje särskildt fall.

2. Anslag eller kungörelser få icke uppsättas inom arbetsplatsen utan arbetsgifvarens medgifvande i hvarje särskildt fall och på af arbetsgifvaren anvisadt ställe.

§ 9.

Föreskrifter från yrkesinspektör m. fl.

Arbetare skall noga iakttaga af yrkesinspektör, brandförsäkringsinrättning eller af arbetsgifvaren lämnade föreskrifter för undvikande af fara eller skada.

§ 10.

Olycksfall.

1. Arbetare, som träffas af olycksfall i arbetet, skall ofördröjligen därom personligen göra anmälan till närmaste arbetsbefäl, äfvensom, när arbetsgifvaren så bestämdt, på dennes kontor. Anmälan får ske genom annan person endast såvida den skadade på grund af olycksfallets beskaffenhet är oförmögen att göra den själf.

2. Då anmälan om olycksfall göres, skola, när så ske kan, tvänne vittnen till olycksfallet angifvas.

3. Arbetare, som blifvit skadad genom olycksfall, skall ofördröjligen söka läkarvård, då såväl inskränknigen i arbetsförmågan som tiden för läkarbehandlingen måste styrkas genom intyg af läkare.

§ 11.

Särskilda bestämmelser.

1. Arbetare är skyldig att utträtta så mycket och så godt arbete, som i hans förmåga står; samt

2. att iakttaga ett godt uppförande och, i hvad på honom beror, medverka till allmänt främjande bland arbetspersonalen af nykterhet, ordning och skick.

3. Det är förbjudet att på arbetsplatsen införa eller förtära rusdrycker.

§ 12.

Påföljder.

Förutom i det fall, som omnämnes i § 4, äger arbetsgifvaren rätt att utan uppsägning omedelbart afskeda:

1. den, som nekar att utföra af förman för arbetsgifvarens räkning på arbetsplatsen ålagdt arbete, som är af beskaffenhet att af arbetaren kunna utföras, eller som eljes visar ohörsamhet mot förmans angående arbetet gifna order;

2. den, som uppträder berusad på arbetsplatsen eller dit inför eller förtär rusdrycker;

3. den, som bevisligen uppmanar eller söker tvinga annan arbetare att ej fullgöra sina skyldigheter i enlighet med detta aftal;

4. den, som bevisligen uppsåtligt eller genom vårdslöshet skadar maskiner, inventarier, materialier, färdigt eller påbörjadt arbete, eller förorsakar skada å annan person eller andras tillhörigheter;

5. den, som beträdes med oärlighet.

III. Öfvergångsbestämmelser.

För de firmor, som äro eller under detta aftals giltighetstid blifva medlemmar af Svenska byggnadsämnesindustriförbundet och som med sina till resp. arbetarförbund anslutna arbetare hafva aftal, hvilka utgå senare än denna dag, skola sådana befintliga aftal vara gällande under den tid, för hvilka de ingåtts; dock skall så snart nämnda befintliga aftal utgått, detta aftal omedelbart träda i kraft.

Malmö den 12 juni 1909.

(Underskrifter.)

Protokollsuttalanden till förestående aftal.**I. Arbets- och lönebestämmelser.****§ 1.****Aftalets omfattning.**

1. Medlemmar af Svenska byggnadsämnesindustriförbundet äro sådana arbetsgivare, som i Sverige idka fabriksrörelse för tillverkning af vissa byggnadsmaterialier, såsom cement, kalk, tegel, natursten, makadam, murbruk, krita, gips, taktäckningsmaterial m. fl., och som icke tillhöra något annat förbund inom Svenska arbetsgivareföreningen eller dennas allmänna grupp.

2. I »rörelse» inbegripes nybyggnad för verksamheten, och skall, såvida arbetet därå ej utlämnas på entreprenad, fast anställd arbetare vara skyldig att deltaga i sådant arbete utan förhöjning i den på arbetsplatsen för vederbörande arbetare gällande timlönen. Användes arbetare till arbete, som ej kan hänföras till rörelsen, betalas för sådant arbete på orten gällande pris.

§ 2.**Förmän och arbetare.**

1. Med arbetsgivare menas i detta aftal arbetsgivaren eller hans ställföreträdare.

2. Med yrkesarbetare menas järn- och metallarbetare, träarbetare, murare, sten- och bildhuggare, samt arbetare tillhörande andra yrken, som fordra en utbildningstid af minst 3 år.

§ 5.**Ordinarie arbetstid.**

1. Emedan stenhuggeriarbete i sandsten och kalksten anses hälsofarligt, inskränkes arbetstiden för sådana arbeten till förutvarande 50½ timmar per helgfri vecka med 9 timmar per dag och 5½ timmar på lördagar; så ock för granithuggningsarbete till 56½ timmar per helgfri vecka med 10 timmar per dag och 6½ timmar på lördagar, dock endast på de arbetsplatser, där denna förkortade arbetstid förut varit gällande.

Bestämmelsen om arbetstidens inskränkning skall icke äga tillämpning för stenhuggare, som äro sysselsatta med inpassningsarbete på byggen, utan skall där samma arbetstid gälla, som för öfriga byggnadsarbetare.

För bildhuggerarbeten inskränkes arbetstiden till 50½ timmar, dock så, att arbetstiden genom öfverenskommelse kan förkortas till 48 timmar.

2. I »andra omständigheter» inbegripes lokala och naturförhållanden, såsom tågtider, vattenbrist, ishinder m. fl.

3. Vid de platser, där 8 timmars skift hittills varit gällande, skall detta bibehållas, såvida icke arbetsgivare och arbetare kunna öfverenskomma om annan tidsindelning, i hvilket fall organisationerna ej skola lägga hinder härför.

§ 6.**Öfvertid.**

1. Arbetarna erhålla befrielse från öfvertidsarbete efter samma grunder som från ordinarie arbete, hvarom bestämmelser återfinnas i ordningsföreskrifternas § 4.

2. Sön- eller helgdagsdygn räknas från klockan 6 på sön- eller helgdagsmorgon till klockan 6 påföljande morgon.

Vid tillfälligt skiftesarbete på sön- eller helgdagsdygn räknas sön- eller helgdagsdygnet som öfvertid, för hvilken öfvertidstillägget utgår med 50 % af gällande timlön.

Tillfälligt skiftesarbete på sön- eller helgdagsdygn är sådant tillfälligt arbete, som pågår högst 2 månader; fortsättes sådant arbete därutöver, betraktas det, äfven om afbrott för reparation e. d. har skett under de första 2 månaderna, såsom ordinarie skiftesarbete, hvarefter öfvertidstillägget icke vidare utbetalas.

§ 10.

Förmåner.

Den gjorda bestämmelsen om rätt för arbetsgifvaren att afdraga ersättning för extra förmåner skall icke tillämpas i strid mot uppgjorda speciella aftal, hvori väl få införas att sådana extra förmåner få ingå i aflöningen.

§ 11.

Fridagar.

1. För deltagande i politiska och kommunala val äga arbetarna erhålla ledighet efter samma grunder som första maj.

§ 12.

Öfvertidsbetalning.

Om måltidsrast efter arbetarens begäran medgifves omedelbart efter ordinarie arbetstidens slut, skall för de 2 första timmarna efter måltidsrasten öfvertidstillägget utgå med 25 %.

§ 13.

Olycksfallsersättning.

Hinder förefinnes ej för enskild arbetsgifvare att ombestyrja försäkring med högre olycksfallsersättning än en krona om dagen, äfvensom sjukvård utan sammanhang med olycksfall och medicin, såvida arbetarna själfva erlägga de med dessa förmåner förenade kostnaderna.

§ 16.

Undantag vid strejk och lockout.

Med »nödiga kuskar» menas endast sådana kuskar, som behöfvas dels för hästarnas skötsel och dels för körning af lättare körslor, såsom arbetsgifvarens privata skjutsar o. d. Däremot afses icke kuskar för utträttande af arbete, som eljes tillhör den rörelse, för hvilken arbetsgifvaren är medlem af Svenska byggnadsämnesindustriförbundet.

Arbetarnas organisationer komma vid strejk och lockout icke att utföra någon som helst påtryckning på lagstadda tjänare.

II. Ordningsföreskrifter.

§ 1.

Arbetares antagande och afskedande.

3. Om arbetare begär afsked utan uppsägning af den orsak, att han bevisligen kan erhålla förmånligare anställning endast på det villkor, att han genast kan tillträda den nya platsen, så bör sådant afsked af arbetsgifvaren beviljas, såvida detta kan ske utan påtaglig olägenhet för arbetsgifvaren.

För stenhuggare gäller, på grund af yrkets beskaffenhet, att, där ej arbetare har arbete, som utföres vid maskinkraft, skall ej den eljes fastställda uppsägningstiden af en vecka vara gällande.

4. Om permitterad arbetare uppsäges under permissionstiden, skall han äga rätt att erhålla antingen arbete under uppsägningstiden eller, om sådant icke af arbetsgifvaren erbjudes, ersättning därför med belopp motsvarande timlönen under en veckas ordinarie arbetstid.

§ 3.

Arbetets början och slut.

3. Om arbetare, som utan godkändt skäl försummat att iakttaga den för arbetets början eller slut bestämda tiden och med anledning däraf blifvit af arbetsgifvaren varnad, upprepar förseelsen, kan han af arbetsgifvaren afskedas utan uppsägning.

§ 7.

Renhållning.

1. Bestämmelsen om att renhållning skall ske utan särskild ersättning afser icke, att rengöring skall utföras på öfvertid, utan den renhållning, som afses, skall kunna utföras under den ordinarie arbetstiden. Är rengöring af den beskaffenhet, att den kräfver öfvertidsarbete, skall ersättning därför utgå.

Rengöring af stenhuggeriverkstad från stenaffall sker genom arbetsgifvarens försorg efter behof.

§ 11.

Särskilda bestämmelser.

2. I aftalets föreskrift om arbetares skyldighet att iakttaga ett godt uppförande och, i hvad på honom beror, medverka till allmänt främjande bland arbetspersonalen af ordning och skick, inbegripes:

att visa arbetsbefäl och förmän lydnad och höflighet;

att på förmäns order för arbetsgifvaren äfven utföra annat arbete än det vanligen förekommande, med bibehållande för yrkesarbetare af den för honom fastställda timlönen:

att icke under arbetstiden onödigtvis aflägsna sig från anvisadt arbete;

att icke under arbetstiden föra samtal, som hindra arbetet;

att icke under arbetstiden läsa tidningar eller annan litteratur;

att icke på arbetsplatsen bedriva agitation eller dit införa obehöriga personer eller eljes företaga något, som verkar störande eller hindrande på arbetets gång;

att icke under arbetet eller inom arbetslokalerna röka tobak;

att icke utan arbetsgifvarens tillstånd på arbetsplatsen utföra arbete för egen räkning.

3. Arbetsgifvaren skall tillse, att på arbetsplatsen brukbart driksvatten eller annan lämplig dryck finnes att tillgå.

§ 12.

Påföljder.

1. Med »kunna utföras» menas bl. a., att arbetet skall kunna utföras utan uppenbar risk för lif och lem.

Arbetsaftal

för

glasblåsare upprättadt mellan Sveriges buteljglasbruksförbund
och Sv. grof- o. fabriksarbetareförbundet
för 1909—1912.

§ 1.

Glasblåsare erhålla arbetslön i enlighet med bifogade prislistor å arbetslöner — bilagor A och B — för fullgoda och väl tillverkade buteljer, sedan 1 % för s. k. magasinsskross blifvit afdragen. Vid Arboga och Gäfle glasbruk, där lefnadskostnaderna äro dyrare, tillämpas en ökning å prislistan med 8 %. Arbetslöner för exportbuteljer betalas efter de vid Surte glasbruk gällande prislistorna.

§ 2.

Förutom nödig bostad erhålla glasblåsarna fritt bränsle eller kontant ersättning för bränslet med 60 kronor för familjeförsörjare och 30 kronor för icke familjeförsörjare per år, i arbetsgifvarens val, samt dessutom potatistland i den arealutsträckning som hittills vid hvarje bruk lämnats, fri läkarvård, äfven för familjerna, af brukets läkare. Vid olycksfall i arbete eller vid sjukdomsfall, som enligt bruksläkarens bestämmelse fordrar sjukhusvård, erhålla glasblåsarna sådan vård fritt jämte fri medicin å för ortens behof afsedd sjukvårdsinrättning.

De, som ej vilja begagna sin rätt till potatistland, erhålla i stället en ersättning af 5 kronor per år räknadt. Endast sådana, som hafva full verkstad, erhålla potatistland eller ersättning därför. Vid Surte glasbruk lämnas ej fritt bränsle till glasblåsarna.

§ 3.

Då buteljer göras som prof, betalas en arbetslön af 75 öre pr timme, och vid tillverkning af olika buteljsorter i en och samma verkstad, beräknas betalningen efter den högst betalda buteljsorten.

§ 4.

Mellan såväl arbetsgifvare som glasblåsare gäller en ömsesidig uppsägnings-tid af 30 dagar.

§ 5.

Arbetstiden är under månaderna oktober—april 8½ timmar och under maj—september 8 timmar. Det ingår i bestämmelsen om den kortare arbetstiden under sommarmånaderna, att glasblåsarna skola så mycket som möjligt inskränka extra raster. Vid s. k. dubbelvannor är arbetstiden vid vanna, där det arbetas 3 skift, 8 timmar per skift inberäknadt 55 minuters sammanlagda raster jämte 10 minuters uppehåll vid skiftombyte, och är arbetstiden för första skiftet från kl. 6 f.m.—2 e.m., för andra skiftet från kl. 2 e.m.—10 e.m. och för tredje skiftet från kl. 10 e.m.—6 f.m. Under tiden mellan 1 maj—1 oktober göres uppehåll i arbetet från kl. 6 f.m. på söndag till kl. 6 f.m. på måndag och under den öfriga delen af året är uppehållet på söndag från kl. 6 f.m. till kl. 10 e.m.

Jul- och midsommarafton samt 1 maj slutar arbetet kl. 12 på dagen. Nyårs-, pask- och pingstafton slutar arbetet kl. 4 e.m., där det arbetas i skift och på öfriga ställen vid samma tid som å andra arbetsdagar.

§ 6.

Aflöningen utbetalas hvarannan vecka.

§ 7.

Ombyggnads- och reparationstiden af ugnar beräknas till 6 veckor per år. Skulle reparationstiden utsträckas längre, betalas en daglön af 2 kr. per dag till hvarje däraf berörd glasblåsare.

Vid uppehåll i arbete utöfver en vecka, som uppstår på grund af odugligt glas, tappning af vanna eller dylikt, betalas en daglön af 2 kr. per dag från och med första dagen af arbetsledigheten till hvarje däraf berörd glasblåsare.

Glasblåsare skall deltaga i ombyggnads- eller reparationsarbete, om så af arbetsgifvaren påfordras, dock får permission ej nekas glasblåsare, som vid dylika tillfällen kan förebära giltig anledning.

Deltager glasblåsare i reparationsarbete eller vid uppehåll, som i föregående moment omnämnes, är behjälplig vid femning, tappning, uttagning eller inläggning af ringar m. m., betalas han i enlighet med för grofarbetarna gällande aflöning, dock ej under kr. 2.50 per dag om 10 timmar.

§ 8.

Vid öfvergående skada vid olycksfall i arbete betalar arbetsgifvaren en ersättning af 2 kr. per arbetsdag från och med första dagen efter olyckan, för såvidt olycksfallet är af den art, att däraf följer genom läkarebetyg styrkt oförmåga till arbete under mer än 3 dagar. — I öfrigt enligt lag.

§ 9.

Skulle under arbetet odugligt glas uppkomma vid en eller flera verkstäder, skola vederbörande glasblåsare genast genom femning eller arbete försöka åter få glaset dugligt.

Hafva glasblåsarna vid hvarje tillfälle femnat eller arbetat under en half timme utan att glaset förbättrats, skola de genast anmäla förhållandet till hyttmästaren, som afgör:

a) om glaset genom ytterligare femning eller arbete eventuellt kan förbättras, i hvilket fall han bestämmer, att femningen eller arbetet skall fortsättas, eller

b) om glaset är så dåligt, att smältning af samma skall ske, i hvilket fall arbetet afbrytes.

För sådan femning eller arbete, som i mom. a) angifves och af hyttmästaren påbjudes, erhålla glasblåsare i ersättning 50 öre per timme, räknadt från den tid hyttmästaren anbefallt femning till dess den upphör eller vid arbete till dess glaset anses fullt dugligt.

Vid dubbelvanna skola glasblåsare, om så behöfves, i och omkring anfangningsringarna för sammans rengöring:

a) utan ersättning femna före hvarje arbetes påbörjande, såväl vid början af hvarje skift som efter hvarje rast;

b) utan ersättning femna en timme före arbetets påbörjande vid en vanna, där arbetet första gången efter reparation eller ombyggnad tager sin början och

c) utan ersättning femna en half timme före arbetets början efter en smältvakt eller dylik igångsättning.

§ 10.

Med iakttagande af aftalets bestämmelser i öfrigt äger arbetsgifvaren rätt att leda och fördela arbetet, att fritt antaga eller afskeda arbetare samt att använda arbetare, oafsedt om dessa äro organiserade eller ej.

Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränkta.

Anse arbetarna, att afskedandet ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas som angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande af rättelse.

§ 11.

Meningsskiljaktigheter mellan parterna rörande i detta aftal öfverenskomna bestämmelser få icke föranleda till något som helst störande ingrepp i arbetets gång, vare sig genom strejk, blockad, bojkott, lockout eller dylikt, utan skall därom förhandlas först mellan parterna själfva och därefter, såvida ej enighet uppnåtts, mellan parternas organisationer.

§ 12.

Ordningsregler.

A.

Uppstår skada eller fel å formar eller verktyg, är glasblåsare skyldig därom genast göra anmälan till hyttbefelet.

B.

Glasblåsare skall iakttaga ett hederligt och anständigt uppförande, med flit och efter bästa förmåga fullgöra sitt arbete och villigt åtlyda arbetsbefälets order, skolande förekommande order på ett höfligt och humant sätt utdelas.

C.

Glasblåsare, som i sitt arbete uppträder i berusadt tillstånd, till sin arbetsplats medför eller inom fabriksområdet inför spirituösa drycker eller visar uppenbar olydnad mot befäl, kan efter skedd undersökning afskedas utan uppsägning. Enahanda påföljd gäller för uteblifvande från arbetet utan laga förfall.

D.

Uppdrifvare vid trommelugn är skyldig deltaga i iordningställandet af trommelugn, som under arbetstiden kommit i olag.

§ 13.

Minderåriga, under 18 år, och sådana arbetare, som på grund af hög ålder svaghet, lyte eller af annan anledning icke äro fullgoda, betalas efter öfverenskom- melse mellan arbetsgifvaren och vederbörande arbetare.

§ 14.

Detta aftal gäller från den 1 Juli 1909 till den 1 Juli 1912 med 2 månaders ömsesidig uppsägningstid före aftalstidens utgång. — Sker ej uppsägning å någon- dera sidan å sålunda föreskrifven tid, gäller aftalet ytterligare med 2 månaders upp- sägning år efter år oförändradt. — Uppsägning af aftal skall åtföljas af förslag till nytt aftal.

Göteborg den 4 oktober 1909.

(Underskrifter).

Bil. A.

Ackordsprislista.

Snodda buteljer.		Kr. per 100 st.		
Bruna.		utan uppsä- ning 2 man.	utan afskr. 4 man.	m. 1 afskr. o. 2 inb. 3 man.
¹ / ₁	literbuteljer	1'80	1'70	1'60
¹ / ₂	»	1'50	1'40	1'30
¹ / ₁	portvinsbuteljer	1'55	1'45	1'35
¹ / ₂	»	1'30	1'20	1'10
¹ / ₄	»	1'25	1'15	1'05
¹ / ₆	l. »	1'25	1'15	1'05
¹ / ₁	rhenvinsbuteljer	1'80	1'70	1'60
¹ / ₂	»	1'45	1'35	1'25
¹ / ₂	rhenska pilsnerbuteljer	1'30	1'20	1'05
¹ / ₁	porterbuteljer	1'45	1'35	1'25
¹ / ₂	»	1'25	1'15	1'05
¹ / ₄	»	1'15	1'05	0'95
Gröna.				
	400 grams vattenflaskor	1'40	1'30	1'20
	200 grams vattenflaskor	1'30	1'20	1'10
	Apollinarisflaskor	1'40	1'30	1'20
¹ / ₂	rhenska pilsnerbuteljer	1'35	1'25	1'10
¹ / ₂	Pripps »	1'35	1'25	1'10
Ljusa och ljusgröna.				
¹ / ₁	liter med knapp	1'90	1'80	1'70
¹ / ₂	» » »	1'60	1'50	1'40
¹ / ₄	» » »	1'40	1'30	1'20

Kr. per 100 st.

	utanupppass- ning 2 man.	utanafskr. 4 man.	m. 1 afskr. o. 2 inb. 3 man.
¹ / ₆ liter med knapp	1'35	1'25	1'15
¹ / ₁ butelj med knapp, 72 cl.	1'90	1'70	1'70
¹ / ₁ » » » 67 »	1'70	1'55	1'50
¹ / ₂ » » »	1'45	1'30	1'25
² / ₃ liter punschbuteljer stämpl.	2'00	1'80	1'80
¹ / ₃ » » »	1'80	1'60	1'60
¹ / ₆ » » »	1'80	1'60	1'60
¹ / ₁ franska liter.....	1'85	1'75	1'65
¹ / ₂ » »	1'55	1'45	1'35
¹ / ₄ » »	1'35	1'20	1'15
² / ₃ liter franska portvins- o. ostpunschbuteljer	1'65	1'55	1'45
¹ / ₃ » » »	1'45	1'35	1'25
¹ / ₆ » » »	1'30	1'20	1'10
¹ / ₁ whiskybuteljer, 1 liter	2'10	1'90	1'80
¹ / ₁ » » 72 cl.	1'80	1'70	1'60
¹ / ₂ »	1'40	1'30	1'20
¹ / ₂ liter utan knapp.....	1'80	1'70	1'60

Mörkgröna.

¹ / ₁ buteljer, oporto.....	1'75	1'65	1'55
¹ / ₂ »	1'40	1'30	1'20
¹ / ₁ bordeaux, 67 cl.	1'80	1'70	1'60
¹ / ₁ » 72 cl.	2'10	1'80	1'80
¹ / ₂ »	1'55	1'35	1'35
¹ / ₁ bourgogne	—	—	1'90
¹ / ₂ »	—	—	1'40
¹ / ₁ whisky	—	—	1'55
¹ / ₂ »	—	—	1'20

Fastblåsta buteljer.

² / ₃ liter bruna ölbuteljer	1'40	1'30	1'20
¹ / ₃ » »	1'20	1'10	0'95
¹ / ₆ » »	1'15	1'05	0'90
¹ / ₁ fyrkantiga bruna ättiksflaskor	1'50	1'40	1'30
¹ / ₂ gröna Pripps pilsnerbuteljer	1'30	1'15	1'05

Öfriga här ej förekommande sorter i proportion här till.

För idealringar 5 öres förhöjning per 100 stycken.

Bil. B.

Prislista
gällande vid Surte glasbruk.

Prislista n:r 1 för skotska, mörka, gröna och bruna buteljer.

Rymd i centiliter till vanlig korkhöjd.	Medelvikt i gram.	Arbetspris per 100 st.
Under och upp till 39 cl.	Under t. o. m. 374	Kr. 1'20
	f. o. m. 375—435	» 1'25
	» 440—460	» 1'30
	» 465—500	» 1'35
	» 505—545	» 1'40
	» 550—580	» 1'45
	» 580 o. tyngre, 5 öres förhöjning för hvarje påbörjad 30 grams vikt.	
fr. o. m. 40—45 cl.	Under t. o. m. 454	Kr. 1'35
	f. o. m. 455—575	» 1'45
	» 580—610	» 1'50
	» 610 o. tyngre, 5 öres förhöjning för hvarje påbörjad 30 grams vikt.	
fr. o. m. 46—55 cl.	Under t. o. m. 594	Kr. 1'45
	f. o. m. 595—625	» 1'50
	» 625 o. tyngre, 5 öres förhöjning för hvarje påbörjad 30 grams vikt.	
fr. o. m. 56—65 cl.	Under t. o. m. 655	Kr. 1'50
	f. o. m. 660—690	» 1'55
	» 690 o. tyngre, 5 öres förhöjning för hvarje påbörjad 30 grams vikt.	
fr. o. m. 66—99 cl.	Under t. o. m. 644	Kr. 1'55
	f. o. m. 645—725	» 1'60
	» 730—760	» 1'65
	» 765—825	» 1'70
	» 830—860	» 1'75
	» 860 o. tyngre, 5 öres förhöjning för hvarje påbörjad 30 grams vikt.	
fr. o. m. 100 cl. o. större	Under t. o. m. 679	Kr. 1'80
	f. o. m. 680—840	» 1'85
	» 845—875	» 1'90
	» 875 o. tyngre, 5 öres förhöjning för hvarje påbörjad 30 grams vikt.	

Tilläggspriser per 100 st. buteljer för prislista n:o 1.

	Öfver 56 cl.	55—28 cl.	Under 28 cl.
För flaskor med ring för bygelpropp.....	15 öre.	15 öre.	15 öre.
» » » knapp-puts	15 »	15 »	5 »
» » » hög puts fr. o. m. 3 cm. o. högre, ej knapp.....	5 »	5 »	5 »
För flaskor med ☐ tvärgenomskärn.....	30 »	30 »	30 »
» » » ☐ »	15 »	15 »	15 »
Snodda flaskor med namn i botten	5 »	5 »	5 »
Gångflaskor	5 »	10 »	10 »
Flaskor med ring för »Alustopper»	5 »	5 »	5 »
Kronkork	10 »	10 »	10 »
Rhenvinsflaskor	10 »	5 »	5 »
Ginger Beer flaskor	—	10 »	—
Mallet-Quarts och flaskor med samma facon ...	15 »	10 »	—
Benedictiner-flaskor	10 »	10 »	5 »
» » » med äkta Benedictinering, extra	10 »	10 »	10 »
Flaskor med extra vid hals (öfver 55 m m.).....	5 »	—	—

Prislista n:o 2 för halfhvita buteljer.

Rymd i centiliter till vanlig korkhöjd.	Medelvikt i gram.	Arbetspris per 100 st
Under och upp till 39 cl.	Under t. o. m. 304	Kr. 1'35
	fr. o. m. 305—350	» 1'40
	» 355—400	» 1'45
	» 405—450	» 1'50
	» 455—500	» 1'55
	» 505—535	» 1'60
	» 535 o. tyngre, 5 öres förhöjning för hvarje påbörjadt 30 grams vikt.	
fr. o. m. 40—55 cl.	Under t. o. m. 454	Kr. 1'55
	fr. o. m. 455—500	» 1'60
	» 506—535	» 1'65
	» 535 o. tyngre, 5 öres förhöjning för hvarje påbörjadt 30 grams vikt.	
fr. o. m. 56—99 cl.	Under t. o. m. 504	Kr. 1'60
	fr. o. m. 505—550	» 1'65
	» 555—600	» 1'70
	» 605—650	» 1'75
	» 655—750	» 1'80

Rymd i centiliter till vanlig korkhöjd	Medelvikt i gram.	Arbetspris per 100 st.
fr. o. m. 56—99 cl.	fr. o. m. 755—785	Kr. 1'85
	» 785 o. tyngre, 5 öres förhöjning påbörjadt 30 grams vikt.	för hvarje
fr. o. m. 100 cl. och större	Under t. o. m. 604	Kr. 1'80
	fr. o. m. 605—650	» 1'85
	» 655—700	» 1'90
	» 705—750	» 1'95
	» 755—800	» 2'00
	» 805—835	» 2'05
	» 835 o. tyngre, 5 öres förhöjning påbörjadt 30 grams vikt.	för hvarje

Tilläggspriser per 100 st. buteljer för prislista n:o 2.

	Öfver 56 cl.	55—28 cl.	Under 28 cl.
För flaskor med ring för bygelpropp.....	15 öre.	15 öre.	15 öre.
» » » knapp-puts	15 »	15 »	5 »
» » » hög puts fr. o. m. 3 cm. och högre, ej knapp	5 »	5 »	5 »
För flaskor med ☐ tvärgenomskärn.....	30 »	30 »	30 »
» » » ☐ »	15 »	15 »	15 »
Snodda flaskor med namn i botten	5 »	5 »	5 »
Gångflaskor.....	10 »	10 »	10 »
Flaskor med ring för »Alustopper»	5 »	5 »	5 »
Rhenvinsflaskor	10 »	5 »	5 »
Fernisflaskor.....	10 »	5 »	—
Vinegar Imperial Quarts.....	10 »	—	—
Äggfacon.....	10 »	10 »	10 »
Flaskor med rund botten	5 »	5 »	5 »
Soda Quarts	20 »	—	—
Flaskor med extra vid hals (öfver 55 m.m.) ...	5 »	—	—
Kronkorkflaskor.....	10 »	10 »	10 »

Prislista enligt N:o 1 och 2.

Tillägg.

Till hvarje blåsare utbetalas vid aflöningen närmast före jul ett belopp af 2 % å hans under året uppburna blåsarlön, och likaledes äger hvarje blåsare som arbetat minst en månads tid vid bruket att, om han under året afflyttar, vid slutlikviden utfå samma tillägg af 2 % å sin efter föregående jul uppburna blåsarlön.

Ackordspriset för allt arbete vid s. k. trommelugn skall vara det pris, som i prislistorna n:o 1 och 2 är angifvet med ett afdrag af:

För snodda buteljer.....	4 %
» fastblåsta o. afskrängda buteljer i {4-manslag	4 »
» » » » {3-manslag	2 »
» » » » afblåsta »	15 »

Vid trommelugn skall i hufvudsak endast sådana buteljer tillverkas, som på grund af ringarnas beskaffenhet lämpar sig för direkt uppdrifning.

Vid kortare uppehåll i arbetet, förorsakadt af fel vid trommelugnen eller elektriska kraftkällan, erhålla blåsare 50 öre per timme för den tid inom ordinarie arbetstiden, som uppehållet varar intill 1 1/2 timme. Är det inträffade felet af sådan art, att ett långt uppehåll med trommelugnen måste göras, skall kompaniet beredas tillfälle att snarast upptaga arbetet på vanlig metod.

För s. k. guld-gult glas betalas 5 öre per 100 st. högre än de priser, som finnas angifna i prislistan n:o 1.

Riksaftal

för byggnadsindustrien i Sverige.

1) Mellan undertecknade organisationer, Centrala arbetsgifvareförbundet å ena och vederbörande fackförbund å andra sidan, är detta riksaftal upprättadt att gälla för byggnadsindustrien i Sverige.

De bestämmelser, som här äro utmärkta med kursiv stil, skola ordagrant införas i lokalaftal för byggnadsindustrien, hvilka under den tid riksaftalet är gällande komma att upprättas mellan till undertecknade organisationer hörande arbetsgifvarföreningar (eller enskilda ledamöter) och fackföreningar i Sverige.

2) I riksaftalet äro inbegripna arbetare, som tillhöra undertecknade fackförbund och arbeta hos medlemmar af Centrala arbetsgifvareförbundet samt sysselsättas vid byggnadsarbeten eller därtill hörande anläggningar, nämligen: murare, målare, byggnadssnickare, byggnadstimmermän, bleck- och plåtslagare, byggnadsstenhuggare, kakelugnsmakeriarbetare, glasmästeriarbetare, gipsarbetare, grofarbetare, tegelbärare, murarbetsmän, bergsprängare, grund-, cement-, pålnings- och asfaltarbetare, gipsrörare, scagliolarbetare och rörledningsarbetare, omfattande rörarbetare smeder, metallarbetare och kopparslagare.

Vidare inbegripas i riksaftalet arbetare vid smidesverkstäder, tegel- och kalkbruk, gips-, cement-, kakel- och murbruksfabriker, grus- och sandgropar, grus-, sten- och sandtransport, upplag för försäljning af byggnadsmaterial, åkerier samt arbetare vid väg- och järnvägsanläggningar i hvad det gäller hus- och brobyggnader.

§ 1.

Arbetsform.

För samtliga fack införes:

a) *Arbete utföres antingen på tid eller på ackord, skolande den form för lövens utgående, som för hvarje särskildt arbete blifvit fastställd, ovillkorligen fasthållas.*

b) *Allt arbete skall utföras väl samt enligt vederbörligen gifna föreskrifter, och äger arbetsgifvaren att, där så ske kan under arbetets gång, kontrollera utförandet samt påkalla rättelse, där så erfordras.*

§ 2.

Arbetstid.

1) *Den ordinarie arbetstiden skall i aftalen bestämdt fixeras samt utgöra 57 timmar per hel arbetsvecka och bör denna tid fördelas med 10 timmar per söckendag under veckans fem första dagar och 7 timmar lördagar.*

2) *Å platser, där vederbörande arbetsgifvare och arbetarorganisationer där- om enas, kan en längre ordinarie arbetstid än den i punkt 1) häröfvan angifna fastställas. Uppnås icke enighet om längre arbetstid, skall densamma fastställas såsom i punkt 1) säges.*

Där arbetstiden enligt senaste aftal är kortare än i punkt 1) bestämts, skola dylikt aftals bestämmelser härutinnan fortfarande gälla, därest enighet om ändring ej kan uppnås.

3) *Med iakttagande häraf införes i lokalaftalen för samtliga fack med här nedan nämnda undantag:*

a) *Den ordinarie arbetstiden är timmar per söckendag utom lördagar, då den är timmar, sålunda per hel arbetsvecka timmar.*

b) *Under den mörkare årstiden arbetas i allmänhet så länge som dagsljuset det tillåter, men äger arbetsgifvaren att påkalla arbete intill den i mom. a) bestämda arbetstidens slut utan att därför betala öfvertidsprocent.*

Erforderlig belysning bekostas i dylikt fall af arbetsgifvaren.

c) *Vid för arbetets utförande otjänlig väderlek bör arbetsgifvaren, oafsedt om arbetarna därom göra framställning, eller ej, afstanna arbetet: dock får sålunda förlorad arbetstid icke återtagas genom arbete å öfvertid med mindre än att därför tillämpas bestämmelserna om öfvertid.*

d) *Arbetstiden skall med iakttagande af här ofvan angifna bestämmelser börja och sluta på fastställda tider och får ej inskränkas genom tidens användande till annat än utförande af åtaget arbete.*

e) *Den 1 maj är eftermiddagen fri, och äga arbetarna dessutom på därom af fackföreningen eller enskild arbetare gjord anmälan erhålla ledighet hela denna dag samt jul-, nyårs- och midsommarafton.*

Arbetare äga rätt för deltagande i politiska och kommunala val erhålla för valets förrättande erforderlig ledighet.

Anmälan om sådan fritid skall till arbetsgifvaren eller dennes ombud om möjligt ske dagen förut.

4) I aftal för rörledningsarbetare, omfattande rörarbetare, smeder, metallarbetare och kopparslagare, samt för arbetare vid smidesverkstäder äfvensom för glas-mästeriarbetare skall mom. b) erhålla följande lydelse:

b) Arbetsgifvaren äger rätt att under alla tider af året påfordra arbetes utförande hela den ordinarie arbetstiden eller däri göra inskränkningar vid tider af mindre arbetstillgång samt för arbetare vid husbyggnader o. d. äfven under den mörkare årstiden.

Sådan inskränkning i arbetstiden bör i möjligaste grad ske lika för alla arbetare å arbetsplatsen inom samma fack.

5) I aftal för kakelugnsmakeriarbetare införes:

a) Den ordinarie arbetstiden för formare är 10 timmar hvarje helgfri dag under veckans fem första dagar samt lördagar i regel 7 timmar, eller sammanlagt högst 57 timmar per full vecka, med tidsindelning under dagen enligt öfverenskommelse mellan arbetsgifvare och vid fabriken anställda formare.

Vid sättningsarbete i ny- och ombyggnader tillämpas den arbetstid, som å resp. platser är gällande för byggnadsarbetare. Vid privatarbeten tillämpas för sättnings samma ordinarie arbetstid som för formare.

b) Arbetstiden för sättnings är under vintermånaderna så länge dagsljuset det tillåter, undantag kan härifrån göras för platser norr om Uppsala.

6) För arbetare, som utföra regelbundet nattarbete, upprättas särskilda bestämmelser om arbetstid.

7) I denna § införes vidare i lokalaftalen bestämmelser om arbetstidens förläggning, rasttider o. d.

§ 3.

Bestämmelser vid timarbete.

1) För yrkeslärd arbetare med här nedan nämnda undantag införes:

a) Vid aflönning per timme skall timpenningen för duglig, ordentlig och flitig arbetare, som kan styrka, att han lärt yrket eller arbetat i detsamma minst år, inberäknadt lärotiden utgå med öre.

b) För den händelse arbetare ej motsvarar de i mom. a) angifna fordringarna, eller då arbetare på grund af ålder fått sin arbetsförmåga afsevärdt nedsatt, kan timpenningen i större eller mindre mån nedsättas under hvad här bestämts, dock med högst 15 %.

Arbetare, som genom sjuklighet eller lyte fått sin arbetsförmåga i högre grad nedsatt, betalas efter öfverenskommelse.

Vill arbetare ej åtnöjas med den lägre lön, arbetsgifvare enligt detta mom. bjuder, må aflönningen på endera partens genom vederbörande organisation framställda begäran bestämmas af den nämnd, hvarom här nedan i § 10 stadgas.

Vid sitt bedömande har denna nämnd att taga hänsyn såväl till mängden och beskaffenheten af det arbete, som arbetaren under tiden närmast förut utfört, som ock till samtliga omständigheter i öfrigt, hvilka anses kunna inverka.

2) För grofarbetare eller icke yrkeslärd arbetare erhåller mom. a) följande lydelse:

a) Vid aflönning per timme skall timpenningen för duglig samt ordentlig och flitig arbetare, som fyllt 18 år, utgå med öre. Arbetare under 18 år betalas efter öfverenskommelse i hvarje särskildt fall.

3) I aftal för rörledningsarbetare, omfattande rörarbetare, smeder, metallarbetare och kopparslagare, samt för arbetare vid smidesverkstäder uppdelas arbetarna

i lönegrupper efter yrkesår eller annan fastställd kompetens i yrket för erhållandet af den för gruppen bestämda lönen, och skall mom. b) lyda:

b) *Då arbetare på grund af ålder fått sin arbetsförmåga afsevärdt nedsatt, kan timpenningen i större eller mindre mån nedsättas under hvad nu bestämts, dock med högst 15 %.*

Arbetare, som genom sjuklighet eller lyte fått sin arbetsförmåga i högre grad nedsatt, betalas efter öfverenskommelse.

Vill arbetare etc. som under 1).

4) *I aftal för målare skall mom. b) lyda liksom i 3).*

5) *I aftal för transportarbetare införs i denna § de särskilda kvalifikationer och villkor, som skola gälla för lönens utgående.*

§ 4.

Bestämmelser vid ackordsarbete.

1) *För samtliga fack med här nedan nämnda undantag införes:*

a) *Utförande af arbete på ackord skall i regel före arbetets påbörjande skriftligen fastställas å därför afsedda blanketter, upprättade gemensamt af resp. arbetsgifvar- och arbetarorganisationer och tillhandahållna af arbetsgifvaren.*

Ackordsprislista skall upprättas så, att den endast omfattar det slag af arbete, som tillhör resp. fack.

b) *Allt arbete, hvarå pris finnes utsatt i fastställd ackordsprislista, bör helst utföras på ackord, och skall vid sådant arbete ackordsprislistan tillämpas.*

c) *Finnes ej pris utsatt i ackordsprislistan, eller är arbetet af sådan beskaffenhet att densamma ej kan tillämpas, äga resp. arbetsgifvare och arbetare att sinsemellan öfverenskomma om sådant arbetes utförande på ackord och det pris detta i hvarje särskildt fall skall betinga.*

Därest öfverenskommelse om ackordspris ej kan träffas, skall det ifrågavarande arbetet utföras på tid.

d) *Vid arbete på ackord äger arbetaren att å aflöningsdagen utbekomma förskott, beräknadt efter den för honom gällande timlönen, och är denna garanterad, då arbetet ej utförts enligt gällande ackordsprislista.*

e) *Där arbetsformen varit ackord, böra de arbetare, som slutfört ackordet och som fortfarande kvarstå i arbete hos samme arbetsgifvare, efter gällande timlön verkställa sådant kompletteringsarbete, som ej kunnat till ackordet hänföras och som utan afbrott i arbetet kan utföras.*

Hithörande kompletteringsarbete gäller endast nybyggnader samt arbete i nya våningar, påförda gamla hus.

f) *Under utförande af åtaget ackordsarbete må arbetare ej utan arbetsgifvarens medgifvande frångå sitt ackord. Ej heller må arbetare skiljas från arbetet, utom för den händelse han bedrifver ackordsarbete på sådant sätt, att det utförda arbetet ej motsvarar hvad som utbetalats i förskott, öfverträder här gifna å honom tillämpliga föreskrifter eller åsidosätter hvad till god ordning hör, ägande sådan arbetare att, därest han är missnöjd, genom sin organisation hänskjuta frågan till den i § 10 här nedan bestämda nämndens afgörande.*

g) *Inom 14 dagar efter det ackordsarbetet är färdigt och utfördt enligt gifna föreskrifter, skall uppmätning och beräkning af detsamma vara verkställd och likvid uträknad, hvarefter eventuellt öfverskott omedelbart utbetalas.*

Om arbetare utan arbetsgfvarens och, där sådant finnes, arbetslagets tillstånd eller utan laga förfall afgått från ackordet före detsammes fullbordande, är det på honom belöpande öfverskottet förverkad, och tillfaller hans andel, i den mån densamma ej åtgår till aflöning eller till andra direkta utgifter i och för ifrågavarande arbete, den eller de arbetare, som slutfört ackordet.

b) Nödgas arbetare vänta på material, eller uppstår eljes hinder i arbetets fortgång och annat arbete ej lämnas, ersättes sålunda förlorad arbetstid efter gällande timlön, såvida icke bristen på material eller det hinder som uppstått berott på omständigheter, som arbetsgfvaren ej kunnat förekomma.

Afstannar ackordsarbetet längre tid än 6 dagar, skall på begäran af någondera sidan verkställt ackordsarbete uträknas och i fastställd ordning likvideras. Vid afbrott i ackordsarbete till följd af naturhinder utbetalas ej väntpengar, och skall af sådan anledning ej uträkning äga rum.

2) I aftal för målare skall mom. b) lyda:

b) Allt arbete å nybyggnad, hvarå pris finnes utsatt i fastställd ackordsprislista, bör helst utföras på ackord, och skall vid sådant arbete ackordsprislistan tillämpas.

3) I aftal för rörledningsarbetare, omfattande rörarbetare, smeder, metallarbetare och kopparslagare, samt för arbetare vid smidesverkstäder skall mom. e) lyda:

e) Där arbetsformen varit ackord, böra de arbetare, som slutfört ackordet och som fortfarande kvarstå hos samme arbetsgfvare, efter gällande timlön verkställa sådant kompletteringsarbete, som ej kunnat till ackordet hänföras och som utan afbrott i arbetet kan utföras.

4) I aftal för kakelugnsmakeriarbetare införas under denna § följande bestämmelser:

a) Allt ackordsarbete utföres enligt fastställd ackordsprislista, därest sådan finnes upprättad och pris å det ifrågasatta arbetet är angifvet.

b) För nya ugnar, som tillkomma, skall priset för formning bestämmas genom öfverenskommelse mellan arbetsgfvaren och vid hans fabrik anställda formare och för sättning genom öfverenskommelse mellan arbetsgfvare och fackförbundets afdelning på platsen. Kunna ej dessa parter enas, hänskjutes frågan till resp. organisationer, hvilka då hafva skyldighet att söka åstadkomma öfverenskommelse. Sådana prissättningar skola för hvarje år tillställas organisationernas styrelser för att i supplement bifogas aftalet.

c) Arbetare äger att å aflöningsdagen utbekomma förskott å det efter ackord inför-tjanta beloppet.

d) Nödgas arbetare vänta på material, eller uppstår eljes hinder i arbetets fortgång och annat arbete ej lämnas, ersättes sålunda förlorad arbetstid efter gällande timlön, såvida icke bristen på material eller det hinder, som uppstått, berott på omständigheter, som arbetsgfvaren ej kunnat förekomma.

Afstannar ackordsarbetet längre tid än 6 dagar, skall på begäran af någondera sidan verkställt ackordsarbete uträknas och i fastställd ordning likvideras. Vid afbrott i ackordsarbete till följd af naturhinder utbetalas ej väntpengar, och skall af sådan anledning ej uträkning äga rum.

5) I denna § införas vidare i lokalaftalen bestämmelser angående mätning, specialbestämmelser angående ackord samt hvad i öfrigt betingas af orsförhållanden och hvarje yrkes egenskaper.

* * *

6) Förestående bestämmelser i denna § införes i de lokalaftal, inom hvilkas område ackordsarbete tillämpas enligt upprättad prislista.

Där ackordsprislistor icke äro fastställda, införas denna § i följande lydelse, hvarjämte, där så af endera organisationen påyrkas, äfven öfriga mom. i denna § helt eller delvis må upptagas:

a) Arbetsgifvare och arbetare äga sinsemellan öfverenskomma om visst arbetes utförande på ackord samt före arbetets början skriftligen fastställa det pris detta i hvarje särskildt fall skall betinga, men skall vid sådant arbete den för arbetaren fastställda timlönen vara garanterad.

Öfverenskommelse om ackordsarbete skall endast omfatta det slag af arbete, som tillhör resp. fack.

b) Därest öfverenskommelse om ackordspris ej kan träffas, skall det ifrågakvarande arbetet utföras på tid.

* * *

7) Då arbetsgifvare och arbetare äro ense om att ackordsarbete ej i någon form skall förekomma, skall i stället för förestående bestämmelser i lokalaftalen under denna § införas följande stadgande:

Som ackordsarbete icke förekommer, gäller för detta aftal (jfr § 1 a), att allt arbete utföres på tid.

§ 5.

Öfvertidsarbete.

1) För samtliga fack utom kakelugnsmakeri- och transportarbetare införes:

a) Arbete utöfver den i § 2 mom. a) fastställda ordinarie arbetstiden räknas som öfvertidsarbete men får icke förekomma utan arbetsgifvarens eller dennes ställföreträdarens begäran.

b) Hotar fara till person eller egendom eller vid trängande fall äger arbetsgifvare ovillkorligen påfordra utförandet af nödigt öfvertidsarbete, som betalas i enlighet med hvad i denna § stadgas.

c) Då arbetsgifvare fordrar, att ackordsarbete skall utföras på öfvertid, betalas veckovis därför gällande procentsatser per resp. öfvertidstimme som tillägg i ackordssumman.

d) Öfvertidsarbete betalas enligt följande grunder:

2) För kakelugnsmakeriarbetare införas mom. a), b), d) och skall mom. c) lyda:

c) Då arbetsgifvare fordrar, att ackordsarbetet skall utföras på öfvertid, betalas därför fastställda procentsatser utöfver gällande ackordspriser.

3) För transportarbetare införas mom. a), b) och d).

§ 6.

Resekostnader.

1) För samtliga fack införes:

För utförande af arbete utom
betalas af arbetsgifvaren resekostnad för 3:e klass till och från arbetsplatsen, då resan företages på arbetsgifvarens order. Då resa till sjöss måste ske nattetid, skall arbetare vara berättigad till 2:a klass.

2) I denna § införas vidare bestämmelser för restid, dagtraktamente, logis o. d.

§ 7.

Aflöningsdag.

1) För vecko- eller timaflönade arbetare införes:

a) *Aflöning utbetalas hvarje helgfri och skall taga sin början omedelbart efter ordinarie arbetstidens slut. Inträffar då helgdag, aflönas dagen förut.*

Aflöningen räknas fr. o. m. föregående veckans fredag t. o. m. den innevarande veckans torsdag.

(Denna sista bestämmelse gäller icke kakelugnsmakeriarbetare.)

2) För månadsaflönade arbetare införes:

a) *Aflöning utbetalas den 1 och 16 i hvarje månad. Inträffar då sön- eller helgdag, aflönas dagen förut.*

3) För samtliga fack införes:

b) *Vid afsked från arbete erhåller arbetare omedelbart sin innestående aflöning, så vidt ej afskedandet beror på arbetaren själf, i hvilket fall hans innestående aflöning utbetalas förstkommande aflöningsdag; dock må aflöning utbetalas inom loppet af en vecka från den dag afskedandet ägt rum.*

4) I denna § införes vidare i lokalaftalen specialbestämmelser angående sättet för aflönings utbetalande o. d.

§ 8.

Arbetets ledning. Föreningsrätt.

För samtliga fack införes:

Med iakttagande af aftalets bestämmelser i öfrigt äger arbetsgifvaren rätt att leda och fördela arbetet, att frött antaga eller afskeda arbetare samt att använda arbetare oafsedt om dessa äro organiserade eller ej.

Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränk.

Anse arbetarna, att afskedande ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp å föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande af rättelse.

§ 9.

Olycksfallsförsäkring.

1) För samtliga fack införes:

a) *Arbetsgifvaren olycksfallsförsäkrar hos honom anställda arbetare i inregistrerad försäkringsanstalt enligt lagen om olycksfall i arbete, dock så att sjukhjälp till den skadade skall utgå med om dagen fr. o. m. tredje dagen efter den dag, då första läkarbehandlingen sker, till och med sextionde dagen efter olycksfallet eller eventuellt den tidigare dag, då arbetaren tillfrisknar.*

b) *Graden af inträffad invaliditet skall afgöras af riks-försäkringsanstalten.*

c) *Arbetsgifvaren skall, då så erfordras, förete bevis om eller på annat sätt styrka att försäkringen är i gällande kraft.*

d) *Sjukhjälp vid olycksfall utbetalas på anfordran veckovis af arbetsgifvaren, och vare arbetare, om så påfordras, skyldig förete läkarintyg.*

e) Å verkstad, nybyggnad och större arbetsplats skall finnas en af arbetsgifvaren bekostad och underhållen samt lätt tillgänglig samarittlåda, och äro arbetarna skyldiga vara aktsamma om densamma samt anmäla, då utrustningen är bristfällig.

f) Vid olycksfall bör arbetaren skyndsammast söka läkarkhjälp samt om möjligt omedelbart anmäla skadan för arbetsgifvaren eller dennes ombud.

2) Här angifna bestämmelser få icke föranleda ändring i nu gällande aftal, så länge dessa äga giltighet, och utgöra icke hinder för att mellan arbetsgifvar- och arbetarorganisationernas lokalafdelningar eller enskilda medlemmar frivilligt öfverenskommelse om mera omfattande olycksfallsförsäkring kan träffas.

§ 10.

Förliknings- och skiljedomsförfarande.

1) Meningsskiljaktigheter angående tolkningen eller tillämpningen af riksaf-talet, hvilka kunna uppstå vid lokalaf-tals upprättande, få icke föranleda arbetsin-ställelse af något slag utan skola senast 8 dagar efter det någon af undertecknade organisationer därom framställt begäran hänskjutas till en riksskiljenämnd, bestående af fem personer, af hvilka Centrala arbetsgifvareförbundet väljer två och fackför-bunden gemensamt två ledamöter, samt utse de sålunda valde, därest de sinsemellan ej kunna enas om tvistens lösning, en femte ledamot, hvilken bör vara en utom organisationerna stående person.

Skulle enighet om femte ledamoten ej ernås, anmodas chefen för K. civil-departementet att densamme utse. Skiljenämndens dom är för parterna absolut bindande. Kostnaderna för skiljenämndens arbete gäldas med hälften af Centrala arbetsgifvareförbundet och hälften af fackförbunden.

Twister inom lokalafdelningarna hänskjutas alltid till den där valda skilje-nämnden, men kan denna nämnd till riksskiljenämnden hänskjuta sådana tvister, hvilka äro att anse som principfrågor af allmän art.

2) För samtliga fack införes:

a) Meningskiljaktigheter angående tolkningen eller tillämpningen af detta aftal, hvilka under aftalstiden uppstår mellan arbetsgifvare och arbetare eller deras resp. orga-nisationer, få icke föranleda bojkott, blockad, strejk eller lockout, utan skola, därest de icke genom ömsesidig öfverenskommelse ofördröjligen kunnat biläggas samt endera organi-sationen det påyrkar, senast en månad efter det tvisten uppstått, hänskjutas till afgörande af en permanent förliknings- och skiljenämnd, hvilken tillsättes genast efter aftalets un-dertecknande. Till denna nämnd, inför hvilken de tvistande parterna äga att sin talan utföra och bevaka, väljer hvardera organisationen två ledamöter jämte två suppleanter, samt utse de sålunda valda fyra ledamöterna gemensamt en femte ledamot, hvilken skall vara en utom de resp. organisationerna stående person. Skulle enighet vid sistnämnda val ej ernås, anmodas att utse den femte ledamoten af nämnden.

Afgår ledamot eller suppleant, skall i öfverensstämmelse med hvad nu föreskrifvits ny ledamot eller suppleant utses i den afgåendes ställe.

b) Då en uppkommen meningsskiljaktighet blifvit till nämnden i vederbörlig ord-ning hänskjuten — därvid jämväl bör lämnas en skriftlig redogörelse för hvad tvistefrågan gäller och helst bifogas så fullständiga handlingar som möjligt för dess bedömande — skola de fyra af resp. organisationer utsedda ledamöterna, så snart ske kan och senast inom loppet af 8 dagar, sammanträda för att söka åstadkomma förlikning mellan parterna eller själfva träffa uppgörelse i tvisten.

Dårest enighet dem emellan i sistnämnda fall icke kan ernås, tillkallas den femte ledamoten, hvilken då har att leda nämndens förhandlingar, söka medla i tvisten samt i sista hand slita densamma genom skiljedom, och bör sådan om möjligt vara afkunnad senast inom loppet af ytterligare 8 dagar.

c) Parterna äro skyldiga att lojalt ställa sig af nämnden fastställd förlikning eller uppgörelse eller afkunnad skiljedom till ovillkorlig efterrättelse.

d) Af ärendes behandling inom nämnden föranledda gemensamma kostnader gäldas med hälften af hvaradera organisationen.

§ 11.

Giltighetsområde.

1) För samtliga fack med här nedan nämnda undantag införes:

a) Detta aftal äger giltighet inom ett område, begränsadt af, dock så, att om arbetare, som är antagen och bosatt inom giltighetsområdet, sändes till arbete utom detta område, aftalets bestämmelser ändock skola äga gällande kraft med iakttagande af bestämmelserna i mom. b) här nedan.

b) Arbetsgivare från plats, där lägre lönetariffer äro gällande, skola vid arbete inom det område, som i mom. a) angifvits, betala där gällande lönesatser.

c) Vid tillfälle, då arbetsgivare utför arbete på plats, där lokalaftal med Centrala arbetsgivarförbundet ej finnes upprättadt, skall det på denna ort eventuellt gällande aftal, förutsatt att detta ingåtts mellan arbetsgivare och arbetarnas organisation på platsen, tillämpas i hvad det afser arbetstid och löneförhöjningar.

2) För kakelugsmakeriarbete införes under denna rubrik bestämmelser på sådana platser, där lokalaftal upprättas.

§ 12.

Ordningsregler och öfriga bestämmelser.

1) För samtliga fack införes med iakttagande af hvad i 2) och 3) säges:

a) Det åligger arbetare att å arbetsplatsen uppträda nykter, och bör den, som uppträder onykter, omedelbart afvisas från arbetsplatsen.

All förtäring af spirituosa är under arbetstiden absolut förbjuden. Å arbetsplats eller i dess omedelbara närhet skall finnas tillgång till dricksvatten.

b) Där anslag å arbetsplats finnes anbragt innefattande förbud mot tobaksrökning, är arbetare skyldig ställa sig detta till efterrättelse.

c) Arbetsgivaren skall å arbetsplatsen anordna eller bereda tillgång till ordentliga bekvämlighetsinrättningar. Allt orenande å arbetsplats är förbjudet, och kunna upprepade förseelser här emot föranleda afsked.

I högre belägna våningar å större nybyggnader bör finnas för arbetarna afsedda urinkärl.

d) Dårest arbetare under arbetstiden utan arbetsgivarens eller dennes ställföreträdare medgifvande lämnar arbetsplatsen, äger arbetsgivaren, att för denne göra afdrag å aflöningen, beräknad efter den arbetstid, som härigenom gått förlorad, dock minst en half timme.

e) Arbetsgivaren äger rätt att fordra, det verkställare eller förman icke må tillhöra arbetarnas fackorganisation.

Med sådan verkmästare eller förman afses här den, som är arbetsgifvarens ställföreträdare och som sådan leder, fördelar och kontrollerar arbetet, icke direkt deltagar i arbetet annat än tillfälligtvis, ej har andel i ackordsöfverskott samt åtnjuter fast månadsaflöning.

Fackföreningsmedlem, som antages till sådan verkmästare eller förman, äger dock rätt att kvarstå i sin organisation 3 månader efter anställandet, och får fackförening ej neka sådan person utträde, då han därom gör framställning.

2) För glasmästeriarbetare samt cement- och asfaltarbetare erhåller mom. d) följande lydelse:

d) *Där arbetet så gör nödvändigt och visst arbete ej kan afbrytas utan att därigenom taga skada, må arbetare äga rätt att i sådant fall under kortare tider lämna arbetet samt eventuellt förlägga de bestämda måltidsrasterna till andra tider på dagen.*

3) För kakelugnsmakeriarbetare erhåller mom. d) följande lydelse:

d) *Arbetare är skyldig bedriva arbetet på bästa sätt, så att ej genom hans förhållande arbetet onödigtvis fördröjes och hinder uppstår för arbetare i andra fack eller att hjälparbetare därigenom får gå sysslös.*

Om arbetare uteblifver från arbetsplatsen mer än två dagar, vare en hvar hos arbetsgifvaren anställd arbetare, som därom anmodas, skyldig att fullborda påbörjadt arbete. Är arbetet af brådskande natur, äger arbetsgifvaren rätt att inom kortare tid ställa dit annan arbetare.

4) För murare, byggnadssnickare, timmermän och grofarbetare införes dessutom:

f) *Vid nybyggnad eller större arbetsplats skall arbetsgifvare, där så ske kan, upplåta en tät, med fönster försedd och för arbetarna uteslutande afsedd lokal, i hvilken de äga att förvara sina i samband med arbetet varande tillhörigheter och intaga sina måltider. Lokalen skall läggas så, att vatten och fuktighet undvikas samt om möjligt under den kalla årstiden hållas uppvärmd. Arbetarna äro skyldiga hålla lokalen snygg samt iakttaga varsamhet med eld.*

5) *Tvister angående upprättande af ackordsprislistor, där sådana vid lokalaftalets ingående ej finnas, få icke under den tid samma aftal gäller föranleda arbetsinställelse i någon form.*

Samma gäller äfven angående bestämmelser för lärlingar, dock böra i detta hänseende vederbörande organisationer verka för att ordnade förhållanden må genom öfverenskommelse åvägbringas.

6) *I denna § införes dessutom specialbestämmelser, lämpade för resp. fack.*

§ 13.

Giltighetstid och uppsägning.

1) *Detta riksafstal äger giltighet från den dag detsamma är af vederbörande organisationers befullmäktigade ombud undertecknad inföll den 1 jan. 1912, och skall uppsägning ske senast sex månader före utlöpnings tiden, hvarförutom detsamma är förlängdt med ett år i sänder.*

2) *Uppsägning skall skriftligen delgifvas genom rekommenderad försändelse, för arbetsgifvarna af Centrala arbetsgifvareförbundets styrelse ställd till styrelsen för resp fackförbund, och för arbetarna af styrelsen för vederbörande fackförbund ställd till styrelsen för Centrala arbetsgifvareförbundet.*

Riksaftalet anses i sin helhet uppsagt från arbetarnas sida, då minst två af de kontraherande fackförbunden i vederbörig ordning verkställt sådan uppsägning.

3) Lokalaftal, hvilka uppgjorts under den tid riksafftet är gällande, skola äga bindande kraft, till dess de i vederbörlig ordning utlöpa, äfven om riksafftet före denna tid blifvit uppsagdt och därigenom upphört att gälla.

4) För samtliga fack införes:

a) *Detta aftal äger giltighet och tillämpning från den till den 1 april 1911 och skall uppsägning af detsamma vara verkställd senast tre månader före aftalstidens utgång, hvarförutom aftalet är förlängt med ett år i sänder.*

b) *Uppsägning skall ske skriftligen af arbetsgifvarna ställd till styrelsen för den kontraherande fackföreningen och under vederbörande fackförbunds adress, och af arbetarna ställd till styrelsen för den kontraherande arbetsgifvareföreningen och under Centrala arbetsgifvareförbundets adress, Stockholm.*

Uppsägningen delgifves genom rekommenderad försändelse, som skall afgå senast sista dagen för uppsägningen.

c) *I sammanhang med uppsägningen eller sist å tjugonde dagen därefter skall aflämnas förslag till aftal vid afventyr att uppsägningen eljes är ogiltig. Eventuellt motförslag skall vara framlagdt sist inom ytterligare tjugu dagar, och skola förhandlingar om nytt aftal taga sin början senast åtta dagar därefter.*

d) *Skulle uppsägning af lokalaftal äga rum från arbetsgifvarnas eller arbetarnas organisationer inom ett eller flera af de fack, hvilka äro inbegripna i det mellan hufvudorganisationerna ingångna riksafftet, och nya aftal icke genom öfverenskommelse åvägbragts, äga motsidans organisationer på sätt i mom. b) i denna § angifves rätt att senast den 15 februari uppsäga öfriga lokalaftal att upphöra gälla den 1 nästföljande april.*

5) De lokalaftal, hvilka eventuellt komma att upprättas under tiden 1 april 1911—1 jan. 1912 eller under den tid riksafftet gäller, skola ställas å viss för alla aftal gemensam utlöpfungstid, hvarom organisationerna kunna öfverenskomma, dock får aftalstidens längd icke utan organisationerna därom äro ense afgöras af skiljenämnd.

6) Riksskiljenämnden skall fungera tre månader efter det riksafftet utlöper, och får ej under denna tid arbetsinställelse från någondera sidan företagas i anledning af uppkommen tvist rörande upprättandet af nytt riksafstal.

* * *

Med strängt iakttagande af hvad i § 10 stadgas är det i öfrigt medgifvet parterna att äfven under den tid lokalaftalen gälla vidtaga lockout, strejk eller blockad, som beslutats eller godkänts af någon af undertecknade arbetsgifvar- eller arbetarorganisationer.

Vid sådan lockout, strejk eller blockad får dock ej yrkande göras från någondera sidan om ändring uti eller tillägg till gällande aftal, utan skola vid arbetets återupptagande de gamla aftalen fortfarande gälla.

* * *

Under den tid detta riksafstal gäller må vid upprättandet af nya lokalaftal arbetsgifvare och arbetare äga att träffa öfverenskommelse om införandet af specialbestämmelser för resp. fack; dock få sådana bestämmelser ej stå i strid med eller upphäfva hvad i riksafftet finnes fastställt, och må ej heller mellan arbetsgifvare och arbetare på annat sätt träffas öfverenskommelser, som strida mot bestämmelserna i riksafftet eller aftal, som upprättats enligt detta.

Stockholm den 26 maj 1909.

(Underskrifter.)

**Bilaga till riksaf tal för byggnadsindustrien i Sverige
innehållande justerade protokollsanteckningar.**

- Till ingressen. Med rörledningsarbetare, omfattande rörarbetare, smeder, metallarbetare och kopparslagare, afses sådana arbetare, som äro anställda å rörledningsentreprenörers verkstäder.
- Till § 2.
Punkt 2). Därest inom fack, som åtnjuter kortare ordinarie arbetstid än 57 timmar per hel arbetsvecka, denna arbetstid å någon ort är förlagd annorlunda än arbetstiden för murare, byggnadssnickare och byggnadstimmermän å samma ort, får detta dock ej föranleda skyldighet för den, som där bedriver nybyggnadsarbete, att hålla byggnadsplatsen öppen för arbete af något slag under annan tid på dagen än den som utgör de tre nyssnämnda yrkesgruppernas arbetstid.
- Till § 2.
Punkt 3),
mom. b). Uttrycket »under den mörkare årstiden» afser hela den del af året, hvarunder, af hänsyn till klimats- eller dagerförhållanden, i resp. aftal medgifvits inskränkning af arbetstiden.
- mom. c). Det får icke anses som brott mot bestämmelserna häri, om arbetslag vid för arbete otjänlig väderlek inställer detsamma i sådana fall, då arbetsgifvaren eller hans ställföreträdare icke finnes tillstädes, dock skall anmälan därom göras så snart som möjlighet därtill förefinnes.
- mom. e). Moments ordalydelse hindrar ej, att arbetsgifvare och arbetare i aftalen enas om ökad fritid.
- Till § 4.
Punkt 1),
mom. b). Moments ordalydelse medgifver möjlighet att, då de aftalsslutande organisationerna därom enas, utsträcka ackordstillämpningen ända till obligatoriskt.
- Bestämmelserna lägga icke hinder i vägen för parterna att i lokalaftalen öfverenskomma om närmare bestämmelser för arbetets utförande på ackord.
- mom. d). Prislistor och öfverenskommelser om fasta ackord, hvilka mellan arbetsgifvare och arbetare skriftligen aftalas eller införas i ackordsböckerna vid kraftstationsanläggningar, hamnbyggnader o. d., äro att anse som likställda med gällande ackordsprislistor enligt detta mom.
- mom. g). Öfverskott må icke under några förhållanden utbetalas till den försumlige arbetaren.
- Stridiga kraf få ej hindra utbetalandet af ostridig fordran.
- För plåtslagarfacket må i specialbestämmelserna undantag i afseende på tider för uppmätning göras för inträffande naturhinder.
- Till § 9.
Punkt 1)
mom. a). Nu befintliga försäkringskassor godkännas under den tid lokalaftalen gälla.
- mom. e). För målarfacket föreligger i allmänhet icke behof för detta stadgande; där så är fallet och parterna därom enas, skall mom. tillämpas äfven för detta fack.
- Till § 10.
Punkt 2). Hinder möter ej att på en ort till ledamöter af flera skiljenämnder välja samma personer.

De kontraherande parterna äga skyldighet att i händelse af adressförändring därom lämna meddelande.

Till § 13.
Punkterna 1)
och 2).

Gällande frågan om förtroendemäns besök å arbetsplatsen äga arbetsgifvare och arbetare att därom efter öfverenskommelse införa bestämmelse vid lokalaftals upprättande.

Förtroende-
mäns besök å
arbetsplatsen.

I den händelse någon af de organisationer, som beröras af riksaftalet, vägrar att ställa sig meddelad skiljedom till efterrättelse, är detta att anse som brott mot aftalet. Sker sådan vägran från enskild arbetsgifvare eller arbetare, har denne därmed förverkat det skydd, som medlemskapet i organisationen afser att lämna.

Vägran att
åtlyda skilje-
dom.

Parterna äro ense om riktigheten af den principen, att där arbetsgifvare har att välja mellan flera dugliga, ordentliga och flitiga arbetare, företräde till arbete bör lämnas den, som är bosatt å platsen eller i dess grannskap; och må, där vederbörande parter därom enas, ett uttalande af detta innehåll kunna tillföras lokalaftalen.

Företrädes-
rätt till
arbete.

Fodermarsker få ej tillhöra fackförening, men må väl bilda en särskild, från arbetarorganisationen fristående förening.

Angående
fodermarsker.

Såsom fodermarsk får dock ej betraktas den, som jämte fodermarskgöromål förrättar körslor åt arbetsgifvarnas kunder, utan skall sådan person i allo anses och aflönas som åkeriarbetare.

Fodermarsk skall alltid åtnjuta högre aflöning än åkeriarbetare.

Hos arbetsgifvare må ej anställas mer än en fodermarsk, så länge hästantalet ej öfverstiger 30, och, där hästantalet är större, ännu en fodermarsk för hvarje påbörjad ytterligare 30-tal hästar.

Förmenar arbetarnas organisation, att arbetsgifvare brutit mot här ofvan gjorda utfästelser, skall frågan därom behandlas och afgöras i den ordning, som i aftal för åkeriarbetare är stadgad.

Utbetalas ej aflöning å tid, som i det mellan organisationerna gällande aftalet sägs och arbetsgifvaren ej å aflöningsdagen senast vid tiden för aflönings utbetalande meddelar detta till arbetarna, äga dessa att i väntpenningar å nämnda dag och efter nämnda tid utbekomma full timlön, dock för högst fyra timmar.

Angående
väntpen-
ningar.

Utbetalas ej öfverskott och inestående aflöning å bestämd tid, är arbetsgifvaren skyldig att förränta arbetarnas inestående fordran med 10 procent, intill dess betalning sker.

De här angifna fordringarna måste vara ostridiga, därest sådan ränta skall utbetalas.

Därest arbetsgifvare genom löfte om likvid uppehåller arbetare, så att de ej få annat arbete, må arbetare med arbetsgifvaren på förhand öfverenskomma om väntpenningar, motsvarande högst den gällande timlönen, för förlorad arbetstid, dock högst för två veckor.

Justeradt

Stockholm den 26 maj 1909.

(Underskrifter.)

Hufvudaftal nr 1

mellan Svenska järnvägarnas arbetsgifvareförening och Svenska järnvägsmannaförbundet,

innehållande regler för behandling af uppkommande meningsskiljaktigheter mellan järnvägsförvaltningar och järnvägspersonal eller de båda organisationerna äfvensom för uppgörande af lönestater m. m.; gällande från och med den 1 juli 1909 tills vidare med ett års ömsesidig uppsägning.

§ 1.

Garanti mot
trafikin-
ställelse.

Vid de järnvägar, som äro anslutna till Svenska järnvägarnas arbetsgifvareförening, må icke, vidkommande personal, som tillhör Svenska järnvägsmannaförbundet, lockout, strejk, bojkott eller blockad, vare sig maskerad eller öppen, ägarum; och skola alla uppkommande meningsskiljaktigheter, där icke allmän lag annorlunda bestämmer, under den tid detta aftal äger gällande kraft behandlas, och erhålla sin slutliga lösning i enlighet med de i detta aftal närmare angifna regler.

De båda hufvudorganisationerna äro hvarandra ansvariga för, att deras resp. afdelningar och medlemmar ställa sig detta aftal och alla jämlikt detsamma träffade afgöranden till ovillkorlig efterrättelse.

Förhandling mellan järnvägsförvaltning och dess personal.

§ 2.

Första för-
handling.

Mom. 1. Då meningsskiljaktighet uppkommit mellan järnvägsförvaltning, å ena sidan, och järnvägspersonal eller förbundsafdelning, å den andra, skall försök alltid i första hand göras att ernå uppgörelse genom förhandling dem emellan.

Mom. 2. Finnes anledning antaga, att enighet icke kan ernås, eller påfordras det från någondera parten eller från någondera organisationen, skall vederbörande organisations ombudsman omedelbart tillkallas för att såsom medlare deltaga i förhandlingarna mellan parterna.

Då fråga föreligger om uppgörande af ny lönestat, skola organisationernas ombudsmän alltid närvara vid förhandlingarna.

Mom. 3. Varder öfverenskommelse träffad, skall denna affattas skriftligen och ofördröjligen underställas de båda organisationernas styrelser i och för godkännande.

§ 3.

Kan icke genom förhandling i den ordning, hvarom i föregående paragraf stadgas, öfverenskommelse träffas, och någondera parten önskar fullfölja ärendet, göre därom senast 14 dagar efter förhandlingarnas afbrytande skriftlig anmälan till sin organisations styrelse med bifogande af fullständiga uppgifter om ärendets innebörd, dagen då framställningen gjorts eller afgörande af tvisten påkallats samt resultatet af de förda förhandlingarna och dagen för deras afbrytande.

Anmälan om
ärendets
fullföljd.

Har ärendet icke inom sålunda stadgad tid fullföljts, anses frågan hafva förfallit, där ej organisationernas styrelser gemensamt medgifva fullföljd däraf.

§ 4.

Då sådan anmälan, hvarom i föregående paragraf sägs, i vederbörlig ordning inkommit, och vederbörande organisations styrelse finner, att fullgoda skäl för ärendets fullföljd föreligga, skall ärendets vidare behandling äga rum i enlighet med hvad här nedan stadgas.

Organisation-
ernas pröf-
ning af
ärendet.

Vederbörande organisationer är dock obetaget att sinsemellan öfverenskomma om, att ärende dessförinnan skall återförvisas till förnyad förhandling parterna emellan.

Förhandling inför förliknings- och skiljenämnder.

§ 5.

Mom. 1. För afgörande af sådana ärenden, hvarom icke, på sätt i §§ 2—4 omförmåles, uppgörelse kunnat ernås, äro inrättade särskilda **förliknings- och skiljenämnder**. Dessa nämnder äro tills vidare dels tre *distriktsnämnder* såsom första instans, *en* i Stockholm — för norra distriktet — *en* i Göteborg — för mellersta distriktet — och *en* i Malmö — för södra distriktet —, samt dels, såsom högsta instans, *Järnvägarnas skiljedomstol*, med säte i Stockholm.

Distrikts-
nämnder och
skiljedomstol.

Distriktsindelningen fastställles för hvarje verksamhetsår af organisationernas styrelser.

Mom. 2. *Distriktsnämnd* består af fem för ett verksamhetsår valda ledamöter, af hvilka hvardera organisationen inom sig utser två, jämte två suppleanter, och de fyra ledamöterna gemensamt den femte, hvilken skall vara en opartisk person och fungera som nämndens ordförande. Skulle ledamöterna ej enas vid valet, skola de öfverlämna åt en utomstående person att utse ordförande i nämnden. Kan enighet icke heller därvid ernås, skall anmodan ställas till ordföranden i styrelsen för den offentliga arbetsförmedlingen i resp. Stockholm, Göteborg och Malmö att, efter samråd med sin styrelse, antingen själf fungera som distriktsnämndens ordförande eller ock därtill utse annan opartisk person.

Som ledamöter i distriktsnämnd inträda ock de resp. organisationernas ombudsmän, då de äro vid förhandlingarna närvarande.

Mom. 3. Järnvägarnas skiljedomstol består af sju ledamöter, af hvilka hvardera organisationen utser dels en utom de resp. organisationerna stående person, för ett verksamhetsår — hvilka båda ledamöter dock icke äga deltaga i behandlingen af disciplinmål — dels ock två personer, tillhörande resp. organisationer, valda för två verksamhetsår, med iakttagande likväl däraf att första gången sådant val äger rum, den ena af dessa ledamöter skall afgå efter första året.

För samtliga ledamöter utses suppleanter till dubbla antalet.

Den sjunde ledamoten af skiljedomstolen utses för ett verksamhetsår af de sex ledamöterna gemensamt, och skall denne vara en utom resp. organisationer stående, opartisk person samt fungera såsom skiljedomstolens ordförande.

Kan enighet vid valet af ordförande icke uppnås, konstituera sig ledamöterna, förstärkta med tre suppleanter å hvardera sidan, till valkollegium och anmoda chefen för Kungl. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik att utse ordförande i valkollegiet, hvilken äger att söka sammanjämka de olika meningarna eller i sista hand själf utse skiljedomstolens ordförande.

Mom. 4. Ingen kan samtidigt vara ledamot af distriktsnämnd och skiljedomstolen.

Mom. 5. Distriktsnämnderna och skiljedomstolen äga själfva fastställa sin arbetsordning samt utse sekreterare.

§ 6.

Förhandling
inför distrikts-
nämnd.

Mom. 1. Pröfvar vederbörande organisations styrelse, att visst ärende skall hänskjutas till distriktsnämnds handläggning, göra därom ofördröjligen, och senast 30 dagar efter det ärendet blifvit till organisationen öfverlämnadt, anmälan till motpartens organisation äfvensom till distriktsnämnden samt tillställa samtidigt den senare de till ärendet hörande, hos organisationen förefintliga handlingar. Nämnden skall där-efter skyndsammast sammanträda för att noga undersöka ärendet och med alla till buds stående medel söka ernå en för båda parterna tillfredsställande lösning.

Mom. 2. Till detta sammanträde, som bör hållas så snart ske kan, efter det handlingarna till distriktsnämnden öfverlämnats, å tid och ställe, som af ordföranden bestämmes efter samråd med nämndens öfriga ledamöter, kallas jämväl parterna (representanter för vederbörande järnvägsförvaltning och för dess personal) äfvensom resp. organisationers ombudsmän.

Förhandling inför distriktsnämnd skall om möjligt vara avslutad senast 8 dagar efter det första sammanträdet ägt rum.

Mom. 3. Uteblifver part, utan af nämnden godkänt förfall, upptages frågan det oaktadt till behandling, hvarvid den parten företrädes af sin organisations ombud inom nämnden.

Mom. 4. Ernås förlikning, affattas villkoren skriftligen och undertecknas af ledamöterna i nämnden och parternas närvarande representanter, hvarefter exemplar af förlikningshandlingen ofördröjligen öfversändas till organisationernas styrelser för erhållande af deras godkännande, hvilket icke får förvägras, med mindre öfverenskommelsen befinnes stå i strid med något mellan organisationerna gällande aftal.

Mom. 5. Åstadkommes icke förlikning, upprättas ett kortfattadt protokoll öfver förhandlingarna med angifvande af hvad därvid förekommit, de meningar de olika ledamöterna företräd och skälen för desamma, eller, i förekommande fall, huruvida vederbörande icke kunnat bilda sig en uppfattning i frågan. Detta protokoll skall, vederbörligen justeradt, insändas till organisationernas styrelser senast 14 dagar efter det förhandlingarna inför distriktsnämnden avslutats.

Mom. 6. Afser ärende, som blifvit hänskjutet till distriktsnämnds handläggning, tolkning af gällande specialaftal, fråga om bestraffning eller annan fråga af personlig natur (disciplinmål), skall distriktsnämnd, om förlikning icke kunnat träffas, konstituera sig till skiljenämnd för att döma i frågan.

Distriktsnämnd såsom skiljenämnd.

I afgörandet skola då deltaga minst tre ledamöter, bland dem representanter för arbetsgifvare och personal till lika antal, hvarvid ordföranden i sista hand äger utslagsröst.

§ 7.

Därest icke förlikning ernås inför distriktsnämnd och någondera parten vill vidare fullfölja ärendet, äfvensom då part önskar öfverklaga af distriktsnämnd afkunnad dom, skall yrkande därom, för att ärende icke skall anses vara för ett år förfallet eller afkunnad dom anses vara slutgiltigt fastställd, framställas hos vederbörande organisations styrelse senast 30 dagar efter det part erhållit del af distriktsnämndens beslut; och ankommer det på vederbörande organisations styrelse att utan onödigt uppskof afgöra, huruvida ärendet skall hänskjutas till skiljedomstolen.

Ärendes fullföljd till skiljedomstolen.

§ 8.

Framställning eller tvist, som uppenbarligen berör principfråga af större räckvidd eller är gemensam för olika distrikt, så ock meningsskiljaktigheter mellan de båda hufvudorganisationerna — jämväl angående tillämpningen af detta aftal — skola, om endera organisationen det yrkar, direkt hänskjutas till skiljedomstolens afgörande.

Frågas hänskjutande direkt till skiljedomstolen.

§ 9.

Mom. 1. Skiljedomstolen sammanträder, därest ärende föreligger, minst fyra gånger om året, under februari, maj, augusti och november månader samt därjämte så ofta endera organisationen det påkallar.

Ärendes behandling af skiljedomstolen.

Mom. 2. Ärende bör, med insändande af fullständiga handlingar, vara af vederbörande organisation anmälldt hos domstolens sekreterare senast den 15 i månaden näst före den, under hvilken domstolen sammanträder. På domstolen ankommer dock att i förekommande fall afgöra, huruvida senare anmälldt ärende må vid det sammanträdet till pröfning upptagas.

Mom. 3. Domstolen är beslutsmässig, då fem — och i disciplinmål tre — ledamöter äro närvarande, med iakttagande likväl däraf att i hvarje beslut skola jämte ordföranden deltaga lika många ledamöter från hvardera sidan; och gälle vid lika röstetal bland öfriga ledamöter den mening, ordföranden biträder, eller ock af honom framställdt medlingsförslag.

Genom ordförandens afgörande må dock ny lönestat icke fastställas att gälla för längre tid än tre år.

Mom. 4. Domstolen pröfvar själf, huruvida någon dess ledamot är jäfvig att deltaga i frågas behandling.

Mom. 5. Föredragande inför domstolen äro organisationernas ombudsmän, med undantag beträffande disciplinmål och frågor om tolkning af ingångna aftal, hvilka föredragas af sekreteraren, dock i närvaro af ombudsmännen.

Då någondera organisationen det påfordrar, må part ej förmenas företräda inför domstolen för att bevaka sin rätt.

Domstolen äger ock föranstalta om erforderliga undersökningar samt infordra upplysningar af resp. organisationer, järnvägsförvaltningar och personal.

Mom. 6. Domstolens utslag, som skall affattas skriftligen och undertecknas af alla vid beslutets fattande närvarande, är ovillkorligen bindande. Hvarje utslag skall tryckas och på lämpligt sätt offentliggöras.

Öfriga bestämmelser.

§ 10.

Disciplinmål. Fråga om disciplinmål må icke upptagas till pröfning, såvida icke yrkande därom af vederbörande part framställts inom 30 dagar sedan hvad part önskar påtåla ägt rum och blifvit för honom känt. Besträffning gånge dock omedelbart i verkställighet, då vederbörande förvaltning finner sådant nödvändigt för järnvägs-tjänstens behöriga upprätthållande.

§ 11.

Kostnader. De kostnader, som föranledas af ärendes behandling enligt detta aftal, bestridas af vederbörande organisation efter eget afgörande; dock skola alla kostnader, som äro att anse såsom gemensamma, gäldas med hälften af hvardera organisationen.

§ 12.

Giltighetstid. Förestående aftal gäller från och med den 1 juli 1909 och tills vidare intill utgången af den kalendermånad, som infaller ett år efter det uppsägning å någondera sidan skriftligen ägt rum; och kan sådan uppsägning afse aftalet i dess helhet eller viss del däraf.

§ 13.

Förfarande efter uppsägning. Då uppsägning af aftalet skett, utse organisationernas styrelser omedelbart en *aftalsnämnd*, bestående af fem personer från hvardera sidan jämte suppleanter till lika antal, hvilken nämnd under ordförandeskap af skiljedomstolens ordförande utan onödigt uppskof sammanträder för att söka uppgöra förslag till nytt aftal.

Afser uppsägningen ernående af ändrade bestämmelser i aftalet, skola fullständiga förslag till sådana ändringar aflämnas samtidigt med uppsägningen.

Af aftalsnämnden utarbetadt förslag bör föreligga till organisationernas ompröfning senast sex månader före det uppsagda aftalets utlöpande samt nytt aftal för att blifva gällande vara af organisationerna antaget senast tre månader före sistnämnda tidpunkt.

§ 14.

Vid aftalets uppsägning oafgjorda ärendens handläggning. Har detta aftal efter vederbörlig uppsägning utlupit, utan att nytt aftal blifvit träffadt, skola skiljedomstolen och distriktsnämnderna fortfarande fungera, intill dess att samtliga ärenden, som före aftalets utlöpande blifvit i behörig ordning upptagna, fått sin slutliga behandling i enlighet med förestående bestämmelser.

Af detta aftal äro två lika lydande exemplar upprättade och utväxlade.
Stockholm den 1 juni 1909.

(Underskrifter.)

Hufvudaftal nr 2

innefattande allmänna bestämmelser för personal vid Sveriges
enskilda järnvägar.

KAPITEL I.

Linjepersonal.

§ 1.

Bestämmelserna i detta kapitel gälla ordinarie och extra linjepersonal med undantag af lokmästare, verkmästare, öfverbanmästare, stationsföreståndare (dock ej stationsförman), banmästare, lokförman, byråpersonal af hvad slag som helst med stadigvarande byråtjänstgöring *), stations- och kontorsskrifvare samt högre tjänstemän.

Aftalets om-
fattning.

Anställning.

§ 2.

1. Med afseende å anställning indelas personalen i

Personalens
indelning.

- a) *ordinarie* med fast anställning och årslön;
- b) *extra*, hvartill hänföras

1) den, som vid järnvägen i fråga under ett år i följd varit tilldelad regelbunden tjänstgöring af normal omfattning och fortfarande bibehålles i dylik tjänstgöring; samt

2) den, som anställes för sammanhängande årstjänstgöring efter att vid järnvägen i fråga hafva varit tilldelad regelbunden tjänstgöring af normal omfattning under sammanlagdt 12 månader i perioder af minst 3 månader åt gången utan längre afbrott mellan hvarje period än ett år;

c) *tillfällig* **), hvarmed förstås

- 1) all personal under det första tjänstgöringsåret; samt
- 2) i öfrigt personal, som till följd af trafikstegring eller andra orsaker tillfälligt tjänstgör vid järnvägen.

2. Ordinarie och extra personal anställas medelst anställningsbevis enligt af-
talet bifogadt formulär.

Anställnings-
bevis.

*) Siffrorna hänvisa till under kommittéförhandlingarna gjorda protokollsuttalanden, afseende tillämpning af aftalsbestämmelser (se Bil.).

**) Å tillfällig personal äger aftalets bestämmelser icke tillämpning.

Besked om
lämplighet.

3. Vid anställning såsom extra äger järnvägsman rätt, att, efter därom framställd begäran, af förvaltningen erhålla skriftligt besked, om han anses lämplig för järnvägstjänsten och har utsikt att vinna befordran till ordinarie.

Uppsägning.

4. Anställning som ordinarie och extra personal äger rum med ömsesidig uppsägningstid, nämligen hvad angår den förra 3 månader och den senare 1 månad.

Med afseende å uppsägning iakttages emellertid, att meddelande därom bör, om så ske kan, lämnas längre tid i förväg, än nyss nämnts.

De i detta mom. meddelade bestämmelser upphäffa icke hvad som särskildt föreskrifvits i fråga om bestraffning.

Tjänstgöring.

§ 3.

A. Allmänna bestämmelser.

Turlista.

1. För personalen upprättas turlista ²⁾, ³⁾, ⁴⁾, ⁵⁾ — där så ske kan, för månad eller längre period — upptagande den tjänstgöringstid, som på förhand kan bestämmas (således äfven reserv- och staltjänst).

I turlista för lokomotivpersonalen skall i ett tidsbelopp upptagas den sammanlagda tid, som erfordras för lokomotivs iordningställande och aflämnande; och skola med afseende å tjänstgöringen i öfrigt utsättas tiderna för dess början och slut.

Å turlista för annan personal skall tydligt vara utsatt, när tjänstgöringen börjar och slutar.

2. Å turlista för åkande personal betecknas dagarna sålunda:

Tjänstgörings-
dag.

a) *Tjänstgöringsdag*, då järnvägsman antingen är i effektiv tjänstgöring (således för lokpersonalen äfven staltjänst) eller är förlagd i reserv.

Under reservtjänsten skall järnvägsman hålla sig i beredskap att inträda i tjänstgöring senast 10 minuter efter ingången order. Då järnvägsman ligger i reserv, skall han uppehålla sig i stallet eller öfverliggningsrummet, om sådant finnes, eller eljes å plats, som af befälet bestämmes. samt är äfven skyldig utföra det arbete för järnvägen, hvartill han beordras, dock i regel endast inom den afdelning resp. ban-, maskin- eller trafikafdelningen, som han enligt anställningsbeviset tillhör. Om järnvägsman på egen begäran erhållit tillstånd att under reservtid vistas i bostaden, räknas sådan tid icke som tjänstgöringstid.

Hemdag.

b) *Hemdag*, eller sådan ledighetsdag, som kan erfordras för utjämning af tjänstgöringstiden för den åkande personalen.

Järnvägsman får ej å hemdag utan befälets tillstånd aflägsna sig från hemorten. När järnvägsman å sådan dag aflägsnar sig från bostaden, skall han, om så ske kan, där lämna uppgift hvar han finnes. Å hemdag räknas såsom tjänstgöringstid endast den tid, då arbete påkallas. För tjänstgöring å hemdag utgår öfvertidsersättning endast för det antal timmar, hvarmed totala tjänstgöringstiden öfverstiger den i dessa bestämmelser fastställda normala tjänstgöringstiden för månaden.

Fridag.

c) *Fridag* ⁶⁾ — två för hvarje kalendermånad — då järnvägsman är fullständigt fri och kan, efter anmälan, afresa från hemorten, såvida han ej senast vid utgången af föregående tjänstgöring erhållit order att tjänstgöra ifrågakvarande dag.

För tjänstgöring å sådan dag skall öfvertidsersättning utgå, men får i dylikt fall arbetstiden icke inräknas i den under månaden utförda tjänstgöring, efter hvilken öfvertidsersättningen i öfrigt skall beräknas. Öfvertidsersättning utgår dock icke om, efter öfverenskommelse i hvarje särskildt fall, annan fridag kan beredas.

3. Å turlista för stationär personal får ej såsom fritid upptagas kortare tid än en timme utom då öfverenskommelse i visst fall träffats om kortare måltidsrast ⁴⁾. Fritid.

4. Då järnvägsman, tillhörande åkande personal, åtnjutit tjänstledighet eller varit sjuk, skall den normala tjänstgöringstiden för månaden minskas med $8\frac{1}{2}$ timmar för hvarje helt dygn, under hvilket han på grund häraf ej tjänstgjort. Tjänstgörings-tidsberäkning.

5. Om järnvägsman under samma månad kommer att tjänstgöra dels såsom åkande, dels såsom stationär, skall den normala tjänstgöringstiden för honom beräknas för den tid, då han tjänstgör såsom åkande, efter de för sådan personal fastställda grunder och för den tid, då han tjänstgör såsom stationär, efter de för vederbörande stationära personal fastställda grunder. Blandad tjänstgöring.

6. Det antal timmar, hvarmed järnvägsmans sammanlagda tjänstgöringstid under månaden öfverstiger den normala tjänstgöringstiden, utgör öfvertid. Öfvertid.

7. Natttjänstgöring — hvarmed här menas tjänstgöring, som infaller å sådan tid af dygnet, att minst 6 timmar däraf fullgöras mellan kl. 9 e.m. och kl. 5 f.m. — skall, såvidt möjligt, alternera mellan vederbörande personal. Natttjänstgöring.

8. Personal med uteslutande ⁷⁾ natttjänstgöring skall, såvidt möjligt, erhålla ledighet minst 2 nätter i månaden. Arbete utom tjänsten.

9. Förman vare förbjudet att beordra underordnad till arbete, som ej hör till tjänsten eller eljes ej åligger förvaltningen att låta utföra.

B. Särskilda bestämmelser.

I. Stationär personal.

1. För stationär personal utgör den normala tjänstgöringstiden i medeltal 10 timmar per tjänstgöringsdygn ⁸⁾. 10 timmar.

2. Vid uppgörande af löneaftal eller eljes där förhållandena sådant påkalla, må dock kunna bestämmas

a) *dels* en till i medeltal 11 timmar per tjänstgöringsdygn *förlängd* tjänstgöringstid för någon eller några särskilda befattningar, såsom för lastplatsvakt, stationsförman, stationskarl vid mindre station samt bom- och växelvakt, därest tjänstgöringen för någon af nämnda befattningshufvud till afsevärd del består i passning eller eljes är af särdeles lindrig art, dock att den utsträckt tjänstgöringen ej får uttagas på sådan tid, att den för personalen föranleder splittring af arbetstiden i högre grad än nödigt är; 11 timmar.

b) *dels* en till i medeltal 9 timmar per tjänstgöringsdygn *förkortad* tjänstgöringstid för någon eller några särskilda befattningar, i hvilka tjänstgöringen är särdeles ansträngande, såsom för personal vid vissa större stationer, hvilken har ständigt tjänstgöring i ställverk eller i växling (d. v. s. följer växellok) samt för personal, som med hänsyn till tjänstgöringens kraf är att likställa med nu nämnd personal, afven som för annan personal än nattvakt, då tjänstgöringen faller under sådan tid af dygnet, att minst 6 timmar däraf fullgöras mellan kl. 9 e.m. och kl. 5 f.m. 9 timmar och därunder.

Denna bestämmelse hindrar dock icke, att i ett eller annat enskilda undantagsfall — nämligen för sådan personal vid vissa större stationer, hvilken uteslutande

tjänstgör antingen i växling (d. v. s. följer växellok) eller i ställverk, då sådan tjänstgöring är för personalen af synnerligen ansträngande art — tjänstgöringstiden i medeltal per tjänstgöringsdygn må kunna fastställas till något lägre än 9 timmar, dock lägst 8 timmar.

Maximitjänstgöring.

3. Maximitjänstgöringstiden per dygn må ej utgöra mera än 3 timmar utöver den för vederbörande befattning fastställda normala tjänstgöringstiden.

Då maximitjänstgöring uttages, skall densamma efterföljas af minst 9 timmars sammanhängande fritid.

Skiftning af arbetet m. m.

4. Vid uppgörande af turlistor för den stationära personalen iakttages, att arbetet genom skiftning fördelas så lika som möjligt mellan vederbörande personal;

att hvarje person erhåller en så vidt möjligt regelbunden tjänstgöring hvarje dygn;

att, där dagtjänst och nattjänst omväxla, ombytet i regel ej bör ske tätare än en gång i veckan;

att under natten måltidsrasterna icke göras flera eller längre än som är nödvändigt för intagande af måltid, på det att den tid vederbörande är bunden af sitt arbete icke må onödigt förlängas;

samt att tjänstgöringen bör, i den mån detta kan ske utan ökad kostnad eller annan nämnvärd olägenhet för förvaltningen, så ordnas, att personalen beredes en sammanhängande fritid af minst 8 timmar.

Banvakt.

5. För banvakt gälla dessutom följande särskilda bestämmelser:

a) För hvarje tåg, vid hvilket postning äger rum utom den i turlistan angifna arbetstiden, beräknas för banvakt $\frac{1}{4}$ timmes tjänstgöring.

Denna bestämmelse gäller, såvida poststället ej är beläget öfver 300 meter ifrån banvaktens bostad. Är afståndet längre mellan bostaden och poststället, beräknas tiden efter turlista.

b) Banvakt äger rätt att vid arbete å annan än egen banvakssträcka såsom tjänstgöring tillgodoräkna sig tiden för sin fortskaffning utom egen sträcka till arbetsplatsen.

c) För banvakt beräknas:

half tjänstgöring för den tid efter kl. 9 e.m., hvarunder tjänstgöring ej äger rum eller beräknas, intill dess sista tåget på tjänstgöringsdygnet, för hvilket han enligt turlista skall posta, passerat poststället; samt

hel tjänstgöring för den tid, hvarunder han icke tjänstgör mellan första tåget på tjänstgöringsdygnet, för hvilket han enligt turlista skall posta, och hans arbetstids början.

Denna bestämmelse gäller ej, där särskild nattbevakning är anordnad.

Vagnstäderska.

6. För vagnstäderska utgör den normala tjänstgöringstiden i medeltal 9 timmar per dygn.

II. Åkande personal.

Ånglokförare och eldare samt ångmotorförare.

1. För ånglokförare och eldare samt för ångmotorförare utgör den normala tjänstgöringstiden, beräknad per månad om 30 dagar:

a) vid tjänstgöring uteslutande

1) å tåg med reshastighet *) af 35 km. och däröfver samt å förortståg å linjerna

*) Reshastigheten för ett visst tåg erhålles genom att dividera väglängden, som tåget framföres af samma lok, resp. konduktörspersonal, med tiden, som enligt tidtabellen skall förflyta från den station, vid hvilken vederbörande öfvertager tåget, till den station, vid hvilken han lämnar tåget.

Stockholm—Sundbyberg, Stockholm—Djursholm och Stockholm—Saltsjöbaden: 240 timmar i tjänstgöringstid och högst 180 timmar i tidtabellstid;*)

2) å tåg med reshastighet mellan 27 och 35 km.: 250 timmar i tjänstgöringstid och högst 200 timmar i tidtabellstid;

3) å tåg med reshastighet af 27 km. och därunder: 260 timmar i tjänstgöringstid och högst 220 timmar i tidtabellstid;

b) vid tjänstgöring *alternerande*

1) å alla tre tågslagen eller å det förstnämnda och något af de senare: 250 timmar i tjänstgöringstid och högst 200 timmar i tidtabellstid;

2) å de två senare tågslagen: 260 timmar i tjänstgöringstid och högst 210 timmar i tidtabellstid;

c) vid tjänstgöring *uteslutande* å växellok: 260 timmar, däraf högst 220 timmar i effektiv växeltjänst; och gälla för den dagliga arbetstiden samma bestämmelser som för motsvarande stationära växelpersonal.

2. För *konduktörspersonal* (d. v. s. konduktör, packmästare och sådan smörjare, som tjänstgör jämväl såsom packmästare eller konduktör) utgör den normala tjänstgöringstiden, beräknad per månad om 30 dagar: Konduktörspersonal.

a) vid tjänstgöring *uteslutande*

1) å tåg med reshastighet af 35 km. i timmen och däröfver: 260 timmar i tjänstgöringstid och högst 220 timmar i tidtabellstid;

2) å tåg med reshastighet under 35 km. i timmen: 260 timmar i tjänstgöringstid och högst 230 timmar i tidtabellstid;

3) å förtortståg^o): 260 timmar i tjänstgöringstid och högst 180 timmar i tidtabellstid;

b) vid tjänstgöring *alternerande*

1) å alla tre tågslagen eller å förtortståg och något af de andra: 260 timmar i tjänstgöringstid och högst 205 timmar i tidtabellstid;

2) å de två förstnämnda tågslagen: 260 timmar i tjänstgöringstid och högst 225 timmar i tidtabellstid.

3. Tjänstgöringen å visst tågslag skall för såväl lok- som konduktörspersonal under månaden uppgå till minst 20 timmar tidtabellstid, om samma tjänstgöring skall anses alternera med tjänstgöring å öfriga tågslag. Uppgår tjänstgöringen å tågslaget i fråga ej till 20 timmar, tages densamma alltså ej i betraktande vid beräklandet af tjänstgöringstiden enligt mom. 1 b) och mom. 2 b).

4. För *elektromotorförare* gälla samma bestämmelser rörande tjänstgöring som i mom. 2 a) 1) och 2), här ofvan samt i mom. 8 här nedan äro fastställda för konduktörspersonalen. Elektromotorförare.

5. För *öfrig åkande personal* (smörjare, hvilken icke tjänstgör jämväl såsom packmästare eller konduktör, äfvensom bromsare och ångfinkeldare) utgör den normala tjänstgöringstiden per månad om 30 dagar 260 timmar och tidtabellstiden högst 240 timmar. Smörjare, bromsare och ångfinkeldare.

6. Hvad beträffar mom. 1 a) och b) samt mom. 2 iakttages, att alternering i tjänstgöringen å de olika tågslagen skall i görligaste mån äga rum mellan å samma ort stationerad personal. Alternering.

7. Där perronspärr å stationerna förekommer, utgör tidtabellstiden för konduktörspersonal högst 230 timmar. Perronspärr.

*) Tidtabellstid är den i tidtabellen angifna tidsrymden för ett tågs framförande och innefattar alltså såväl gång- som uppehållstid.

- Uppehåll å främmande station. 8. Af den enligt turlista tjänstefria tiden under hvarje uppehåll samma dag å främmande station emellan tågs ankomst och afgang räknas för lok- och konduktörspersonal intill 1 timme såsom tjänstgöring.
- Reservtjänst. 9. Vid sådan reservtjänstgöring¹⁰⁾, under hvilket icke något som helst arbete eller annan sysselsättning i tjänsten kräffes, räknas hvarje timme såsom en half timmes tjänstgöring.
- Maximitjänstgöring. 10. Maximitjänstgöringstiden för åkande personal är 15 timmar per dygn; dock får sådan tjänstgöring icke förekomma mer än 2 dygn i följd.

Tjänstledighet.

§ 4.

I. Ordinarie personal.

Ordinarie personal äger att under samma kalenderår erhålla ledighet utan löneafdrag 15 dagar, med rätt att erhålla ledighet ytterligare 15 dagar mot 50 % afdrag å hela den till vederbörande å orten i fråga utgående aflöning, allt å tid som förvaltningen för hvarje särskildt fall kan godkänna.

Beviljas ytterligare tjänstledighet, afdrages hela aflöningen^{11), 12), 13), 14)} och¹⁵⁾.

II. Extra personal.

Extra personal, som fyllt 21 år, äger att under samma kalenderår erhålla ledighet utan löneafdrag under de första 10 åren 6 dagar samt, efter 10 tjänstår såsom extra efter fyllda 21 år, 12 dagar, med rätt att från och med 5:e tjänståret erhålla ledighet ytterligare 6 dagar mot 50 % afdrag å hela den till vederbörande å orten i fråga utgående aflöning, allt å tid som förvaltningen för hvarje särskildt fall kan godkänna.

Beviljas ytterligare tjänstledighet, afdrages hela aflöningen^{11), 12), 13), 14), 15)} och^{16 a)}.

III. Gemensamma bestämmelser.

- Tjänstledighets uttagande. 1. Af den afdragsfria tjänstledigheten bör minst hälften tagas i en följd, där icke förvaltningen annorlunda medgifver¹⁷⁾.
- Frisöndag och fridag. 2. Frisöndag utan löneafdrag skall — såvidt möjligt regelbundet — beredas den stationära såväl ordinarie som extra personalen minst hvar tredje sön- och helgdag^{18 b)} och¹⁹⁾. Den åkande personalen, ordinarie och extra, beredes fridagar utan löneafdrag till ett antal af två för hvarje kalendermånad, och bör sådan dag å turlistan betecknas såsom fridag²⁾. Frisöndag eller efter turlista infallande fridag räknas ej såsom tjänstledighet. Alla de dagar, som infalla under tjänstledighet, inräknas i permissionsdagarna¹⁹⁾.
- Fridags längd. 3. Såsom fridag och frisöndag gäller blott en sammanhängande, från tjänstgöring fri tid af minst 30 timmar, där icke i särskildt undantagsfall öfverenskomelse med vederbörande järnvägsman träffas om kortare tid.
- Tjänstledighetsansökan. 4. Försåvidt ansökning om tjänstledighet inkommit till vederbörande befäl minst 8 dagar före den begärda tjänstledighetens början, skall sökanden senast 24 timmar före nämnda tid erhålla meddelande, huruvida tjänstledigheten beviljas eller icke.

Aflöning.**§ 5.****Lön.**

Lön samt, i förekommande fall, växelpengar, resekostnadsersättning (milpengar) och felräkningspengar för ordinarie äfvensom för sådan extra personal, som fyllt 21 år, utgår enligt vid hvarje järnväg fastställd lönestat. Lön m. m.

Härvid iakttages, att för extra personal skola bestämmas fyra löneklasser, och att årslönen i den första löneklassen skall fastställas till ett belopp, som med 75 kronor understiger den för ordinarie personal i grupp I (stationskarlsklassen) (eller i grupp II, där viss extra järnvägsman vid järnvägen i fråga hänförs till denna grupp) för resp. ort fastställda lön. De återstående tre löneklasserna för extra personal skola vara lika med de tre lägsta löneklasserna för ordinarie personal i grupp I (resp. grupp II). Extra järnvägsman, som uppnått högsta löneklassen och efter 12 års tjänst kvarstår utan utsikt att vinna befordran, erhåller ett årligt lönertillägg af 30 kronor. Löneklasser för extra personal.

§ 6.**Aflönings utbetalande.**

Personalens aflöning för löpande månad (*aflöningsperiod*) äfvensom resekostnads- och öfvertidsersättning för näst föregående månad utbetalas ²⁰⁾ en gång i månaden och senast den sista dagen i hvarje kalendermånad å dag, som af förvaltningen på förhand för hvarje år tillkännagifves. Under december månad utbetalas dock den *egentliga* aflöningen senast den 20 december. Aflöningsperiod.

§ 7.**Uppflyttning i högre löneklass m. m.**

1. För uppflyttning i högre löneklass erfordras, att vederbörande järnvägsman under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som kräfves för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan tjänst, med iakttagande dock att vid tjänstårsberäkning icke skall frånräknas den tid vederbörande åtnjutit stadgad semester eller jämlikt bestämmelserna i mom. 5 fullgjort sin värnplikt. Villkor.

2. Vid anställning som ordinarie eller vid befordran till högre befattning tilldelas vederbörande en löneklass, som icke är lägre än den, han förut innehaft. Skulle järnvägsman tilldelas en löneklass i den nya befattningen, som till beloppet är lika med den förut innehafda, äger han för uppflyttning i högre löneklass i den nya befattningen tillgodoräkna sig sina tjänstår inom samma löneklass i den förra befattningen. Vid befordran den 1 januari det år, då järnvägsman skolat uppflyttas i högre löneklass i sin förutvarande befattning, skall hans löneklass i den nya befattningen bestämmas med hänsyn till den lön, han skolat erhålla, i händelse befordran icke ägt rum. Bestämmande af löneklass.

3. Uppflyttning i högre löneklass i samma befattning skall ske endast den 1 januari. Vid beräkning af antalet tjänstår skall halft år och därutöfver räknas som helt år, men mindre än ett halft år däremot ej medräknas. Beräkning af tjänstår.

4. De år extra järnvägsman tjänstgjort, innan han fyllt 21 år, få icke räknas honom till godo vare sig vid befordran till ordinarie eller vid uppflyttning i högre löneklass.

Värnplikt. 5. Den tid, under hvilken järnvägsman, ordinarie eller extra, efter fyllda 21 år i laga ordning fullgör sin värnplikt, frånräknas icke vid tjänstårsberäkning ²¹⁾.

§ 8.

Traktaments- och nattlogiersättning.

Beräkning af traktaments-ersättning. 1. Traktamentsersättning utgår per dygn, hvarvid bortovaro från stationeringsorten minst 6 timmar och högst 24 timmar ersättes med ett traktamente, bortovaro öfverstigande 24 men ej 48 timmar med två traktamenten o. s. v.

Banvaktsstationeringsort. 2. För banvakt anses stationeringsorten utgöras af den egna bevakningssträckan jämte bevakningssträckan å ömse sidor om densamma ²²⁾.

Åkande personal. 3. Bestämmelserna i mom. 1 afse ej den åkande personalen, hvilken erhåller traktamentsersättning endast i det fall att densamma för vikariat eller af annan anledning längre eller kortare tid stationeras å annan ort än hemorten. Dock erhåller denna personal traktamentsersättning vid bortovaro från hemorten minst två nätter i följd utan att däremellan hafva haft oafbruten fritid å hemortsstationen af minst en timme, i hvilket fall traktamentsersättning utgår med ett traktamente för hvarje natt öfver den första.

Stationär personal. Stationär personal, hvilken tjänstgör såsom åkande, åtnjuter under denna tid traktamentsersättning enligt de för åkande personal fastställda grunder. Såsom stationeringsort betraktas den plats, där vederbörande järnvägsman såsom stationär har tjänstgöring. Om stationär personal beordras att tjänstgöra för sådan personal, som icke är berättigad till resekostnadsersättning, utgår traktamentsersättning för dylik tjänstgöring enligt mom. 1.

Oförutsedd bortovaro. Oförutsedd bortovaro i tjänsten från hemorten öfver natt berättigar åkande personal till traktamentsersättning, försåvidt icke vederbörande enligt föreskrifterna här ofvan i detta mom. redan är berättigad till dylik ersättning.

Såsom oförutsedd betraktas ej bortovaro, då order om tjänstgöringen givits i så god tid, att vederbörande kunnat hinna förbereda sig för bortovaron.

Traktamentsersättningens storlek. 4. Traktamentsersättning utgår med 1 krona per dygn.

5. Kräfver tjänsteresa bortovaro från hemmet öfver natten, utgår särskild nattlogiersättning, försåvidt järnvägsförvaltningen icke tillhandahåller öfverliggningsrum.

Nattlogiersättningens belopp. 6. Nattlogiersättning utgår med 1 krona 50 öre per natt.

Nedsättning i beloppen. 7. Ifrågakommer traktaments- eller nattlogiersättning för längre tid än 15 dygn i en följd, nedsättas ersättningsbeloppen för tiden därutöfver med 25 % eller, därest på förhand bestämts, att den ifrågavarande tjänstgöringen skall blifva af längre varaktighet, enligt öfverenskommelse i hvarje särskildt fall.

Bortfallande af ersättning. 8. Ligger den tillfälliga tjänstgöringsorten så nära hemorten, att vederbörande järnvägsman lämpligen kan intaga middag i sitt hem eller där tillbringa natten, utgår i förra fallet icke traktamentsersättning och i senare fallet icke nattlogiersättning.

Tid, som åtgår för färd mellan den tillfälliga tjänstgöringsorten och den vanliga tjänstgöringsplatsen å hemorten, inräknas i sådant fall i tjänstgöringstiden.

§ 9.

Öfvertidsersättning.

1. För arbete utöfver den i § 3 fastställda tjänstgöringstid per kalendermånad äfvensom för arbete å fridag utgår ersättning per timme för stationär personal med $\frac{1}{300}$ och för åkande personal med $\frac{1}{200}$ af vederbörande järnvägsmans resp. månadslön.

Belopp.

Öfvertidsersättning för arbete å fridag utgår dock icke, om, efter öfverenskom- melse i hvarje särskildt fall, annan fridag kan beredas.

2. Vid beräkning af öfvertid för stationär personal skall öfvertidsersättning dock icke utgå för kortare tid än en half timme, hvarvid half timme räknas för hel; mindre del bortfaller.

Tidsberäk-
ning.

3. Den förlängda tjänstgöring, som orsakats af tågförsening²³⁾, betraktas icke såsom verkställd å öfvertid.

Tågförsening.

§ 10.

Ersättning för tjänstgöring i högre befattning^{24 a)}.

Nedannämnda järnvägsmän, som efter order tjänstgöra uteslutande i högre befattning, äga att uppbära en särskild ersättning af 50 öre per dag, nämligen

banvakt för hvarje dag han tjänstgör såsom banmästare eller såsom repara- tionsförman, där sådan befattning finnes vid järnvägen, eller ock såsom förman för lag, bestående af, utom förmannen, minst 6 man;

reparationsförman för hvarje dag han tjänstgör såsom banmästare;

stationskarl, hvilken tjänstgör såsom stationsförman, stationskarlsförman, pack- mästare, konduktör eller stationsföreståndare, samt *vagnsmörjare* och *bromsare*, hvilka tjänstgöra såsom tågförare, äfvensom *eldare*, hvilken tjänstgör såsom lokförare, allt såvida tjänstgöringen omfattar minst 15 dagar i följd^{24 b)}; och slutligen

eldare vid indelad alternerande tjänstgöring i förare- och eldarebefattning, om sådan alternerande tjänstgöring omfattar minst 30 dagar i följd.

Beklädnad.

§ 11.

1. Förvaltningen fastställer uniformsreglemente för personalen.

Uniforms-
reglemente.

2. Järnvägsförvaltning äger rätt tilldela konduktör samt packmästare beklädnad in natura mot afdrag å lönen af 150 kronor per år.

Beklädnad
in natura.

För sådant fall skola tillämpas följande bestämmelser:

Uniformskostym erhålles hvarje år,

Uniformskappa » hvar annat år,

Regnkappa » » fjärde »

Sommarkostym » hvar annat år,

Ett par byxor » » » »

Päls » vid behof,

Pälsmössa » » »

Sommarmössa » hvarje år,

- Uniforms- 3. Uniformsknappar och gradbeteckningsgarnityr tillhandahållas afgiftsfritt
knapparm. m. af järnvägsförvaltningen i mån af behof, med skyldighet för personalen att vid ut-
byte återlämna kasserade knappar och garnityr.
- Skyddande 4. Förvaltningen tillhandahåller vid behof och mot redovisningsskyldighet
beklädnad. skyddande beklädnad att användas under tjänstgöring åt följande personal, näm-
ligen:
lokförare och eldare: päls och pälsmössa;
bromsare: päls och eventuellt pälsmössa äfvensom oljerock och värmande fot-
beklädnad ²⁵⁾)
annan tågpersonal, som nödgas åka i ouppvärmad vagn: päls samt
spårränsarepersonal: päls.
- Oljerockar. 5. Åt den personal, hvilken uteslutande sysselsättes med växling, skall för-
valtningen hålla tillgängligt det antal oljerockar, som förvaltningen finner erforderligt.

Upplåtelse af bostad m. m.

§ 12.

- Löneafdrag. 1. För bostad, upplåten i järnvägens hus, afdrages å lönen det belopp, som
blifvit bestämdt vid fastställande af lönestat vid järnvägen ²⁶⁾).
- Vedbrand. 2. Upplåtelse af bostad innefattar icke förmånen af fri vedbrand.
- Källare m. m. 3. Till bostad, upplåten åt järnvägsman, höra källare, vedbod och afträde
jämte eventuellt befintliga andra uthus och trädgårdsland, hvilkas omfattning i
hvarje särskildt fall bestämmes af förvaltningen.
För öfrigt till järnvägsman upplåten jord erlägges den arrendeavgift, hvarom i
hvarje särskildt fall träffas öfverenskommelse.
- Underhåll och 4. Lägenhet, som sålunda upplåtes, skall af förvaltningen väl underhållas och
vård. af järnvägsman väl vårdas ²⁷⁾).
- Rumantal. 5. Därest för vederbörande järnvägsman afsedd bostad innehåller mer än ett
rum och kök, äger han rättighet att själf bestämma det antal af bostadens rum
utöfver ett rum och kök, som han vill begagna, och är i sådant fall underkastad
afdrag endast för det antal rum, han sålunda använder ²⁸⁾).
- Afflyttning. 6. Då järnvägsman frånträder sin tjänst eller då han transporteras till annan
tjänstgöringsort, är han skyldig samtidigt afflytta från den af järnvägen upplåtna
bostaden försåvidt ej förvaltningen medgifver, att han eller hans familj får tills
vidare behålla bostaden.
- Nyodling. 7. Då järnvägsman önskar nyodla järnvägen tillhörig jord, skall i det aftal,
som i sådant afseende kan träffas mellan förvaltningen och honom, på förhand fast-
ställas den tid, under hvilken han äger att afgiftsfritt få jorden åt sig upplåten,
äfvensom den ersättning, som skall till järnvägsmannen utgå för de af honom å
själfva nyodlingen nedlagda kostnader och arbete, för den händelse sådant aftal
skulle komma att upphöra före den stipulerade tidens utgång.
- Fordon. 8. Förvaltning har att antingen tillhandahålla reparationsförmån och ban-
vakter lämpliga fordon eller ock lämna ersättning härför med 16 kronor om året, i
hvilket senare fall vederbörande själf är skyldig att anskaffa och underhålla
fordon.

Fri- och hushållsbiljetter.

§ 13.

1. Tillfälliga fribiljetter å egen bana för resor i egna angelägenheter²⁹⁾ utfärdas för *ordinarie* järnvägsman till ett antal af 6, för *extra* järnvägsman, som tjänstgjort såsom sådan i sex år, till ett antal af likaledes 6 och för *annan extra* järnvägsman till ett antal af 3, allt för kvartal. Antal.
2. Uti ofvan i mom. 1 angifna antal inräknas icke för resor i tjänsten behöfliga biljetter³⁰⁾.
3. Ordinarie järnvägsman med eget fullständigt hushåll må å egen bana erhålla 12 hushållsbiljetter för hvarje kvartal.
Extra järnvägsman med eget fullständigt hushåll må å egen bana erhålla 6 hushållsbiljetter för hvarje kvartal samt, efter 6 års tjänstgöring som extra, 12 för hvarje kvartal.
4. Fri- och hushållsbiljetter för kommande kvartal få icke uttagas i förskott; dock får möjligen varande behållning af fribiljetter (ej hushållsbiljetter) från föregående kvartal tillgodoräknas inom löpande kalenderår.
5. Berättigade att färdas å hushållsbiljett äro järnvägsman, hans hos honom boende hustru, barn, som ej fyllt 20 år och ej sig själf försörjer, samt tjänare, som är anställd för minst en månad; dock att barn, som på grund af sjuklighet eller lyte ej kan sig själf försörja, samt dotter, som är att anse såsom familjens tjänare, må använda hushållsbiljett, äfven om de fyllt 20 år. Rätt till hushållsbiljett.
- Samma rätt tillkommer äfven moder, syster eller annan kvinnlig anförvandt som hos ogift järnvägsman eller hos järnvägsman under hans hustrus sjukdom eller efter hennes död förestår hans hushåll.
6. För hustru och barn utfärdas hushållsbiljetter till samma vagnklass som den, i hvilken målsmannen äger färdas. För tjänare utfärdas hushållsbiljett till III. klassens vagn. Om tjänaren för vård åtföljer sjuk familjemedlem eller barn, som äger färdas i högre vagnklass, kan jämväl tjänaren få färdas i samma klass. Vagnklass.
7. Användes hushållsbiljett för resa, får resgods afgiftsfritt medföras till en vikt af högst 100 kg. Enahanda frivikt medgifves för tillfällig fribiljett. Frivikt.
8. Järnvägsman får använda hushållsbiljett för transport af förnödenheter och effekter till hushållets behof för egen räkning, dock ej för transport af spirituosa³¹⁾. Transport af förnödenheter.
- Om järnvägsman från annan ort vid egen bana anskaffar mjölk för eget behof, skall för sändningarnas sammanlagda vikt under månaden antingen erläggas fraktagift eller aflämnas hushållsbiljett jämlikt mom. 9.
9. Användes hushållsbiljett för transport af förnödenheter, må å hvarje biljett fraktfritt försändas, om biljetten användes allenast i ena riktningen, högst 200 kg. och, om biljetten användes fram och åter, högst 100 kg. i hvardera riktningen.
10. Vid resa gäller en hushållsbiljett för en vuxen person eller 2 barn under 12 år. Barn under 3 år äger dock utan biljett medfölja äldre person. Giltighet.
11. Fri- eller hushållsbiljett gäller allenast, försåvidt resan anträdes inom 8 dagar och återresan inom 2 månader efter den dag, då biljetten utfärdats. Samma giltighetstid vare gällande, då hushållsbiljett användes för transport af förnödenheter.

- Flyttning.** 12. Vid flyttning från en tjänstgöringsort till en annan vid samma järnväg erhåller järnvägsman för sig och sina i mom. 5 omnämnda familjemedlemmar och tjänare fri resa äfvensom fri transport af flyttsaker, utan att härför erforderliga biljetter inräknas i honom tillkommande antal fri- och hushållsbiljetter.
- Indragning af hushållsbiljett.** 13. Därest järnvägsman eller någon medlem af hans familj, som enligt mom. 5 skulle vara berättigad att använda hushållsbiljett, drifver affär, för hvilken förekommer varutransport å järnvägen i fråga, äger dylik järnvägsman icke utbekomma hushållsbiljett för sig eller familjemedlem.
- Skolbiljett.** 14. Järnvägsmans barn, som bor i hemmet men åtnjuter skolundervisning å annan ort, äger erhålla stående fribiljett i III. klass å egen bana för resor till och från skolan.
- Ökning i antal biljetter.** 15. I särskilda fall — exempelvis när järnvägsman erhåller tillstånd att bo å annan ort än stationeringsorten eller har sommarbostad å annan ort utefter linjen, än där han tjänstgör, eller när längre läkarbehandling är af nöden o. d. — må efter ompröfning i hvarje fall kunna utlämnas större antal biljetter än ofvan bestämts.
- Biljett å avslutande bana.** 16. Enskild järnvägs personal, anställd å föreningsstation, äger utfå tillfälliga biljetter och hushållsbiljetter å till stationen ansluten enskild järnväg, om hans arbete för denna järnväg tagas i anspråk; dock att sammanlagda antalet biljetter å egen och främmande bana icke får öfverstiga det stadgade antalet.
- Samtrafiksbiljett.** 17. Därest, jämlikt de mellan kungl. järnvägsstyrelsen och vederbörande enskilda järnvägar eller olika enskilda järnvägar emellan träffade bestämmelser, s. k. samtrafiksbiljett eller rekvisition å fribiljett å främmande bana utfärdas, skall sådan biljett eller rekvisition inräknas i ofvan angifna, järnvägsman tillkommande antal fribiljetter³²⁾.
- Missbruk.** 18. Missbruk af fri- eller hushållsbiljett betraktas som tjänstefel och kan medföra, förutom ansvar såsom för tjänstefel, förlust under längre eller kortare tid af rätt till dylik biljett.

Begravningshjälp m. m.

§ 14.

- Begravningshjälp.** 1. Då järnvägsman aflidit, utbetalas såsom begravningshjälp ett belopp, motsvarande hans aflöning för 1½ månad, räknadt från dagen för dödsfallet; dock hvad beträffar extra järnvägsman allenast i det fall, att han efterlämnadt hustru, barn, föräldrar eller syskon, samt dessa af honom haft sin hufvudsakliga försörjning³³⁾.
- Konstgjord arm m. m.** 2. Konstgjord arm, konstgjordt ben, bräckband eller dylikt, som järnvägsman nödgas begagna till följd af kroppsskada, ådragen under tjänstutöfning, bekostas af järnvägsförvaltningen.

Allmänna bestämmelser.

§ 15.

- Befordran.** Vid befordran till högre eller förmånligare befattning skall hänsyn tagas till väl vitsordad tjänstgöring, skicklighet och nit i tjänsten samt lämplighet för den ifrågavarande befattningen.
- Vid i öfrigt lika kvalifikationer är ålder i tjänsten afgörande.

§ 16.

Järnvägsman, som, enligt bestämmelserna i den pensionskassa han tillhör, uppnått det antal lefnads- och tjänstår, som berättigar honom till full pension, är skyldig att ur tjänsten afgå, där icke förvaltningen i visst fall medgifver hans kvarstannande i tjänsten ³⁴⁾.

Pensionsberättigads afgång ur tjänst.

§ 17.

Om järnvägsman fullgör sin värneplikt vid lagstadgad ålder, skall han efter vapenöfningarnas slut återtagas i arbetet. Fullgöres åter värneplikten å annan tid, skall det bero på särskild öfverenskommelse, huruvida han skall äga återgå till arbetet.

Värneplikt.

Om järnvägsman på grund af sjukdom nödgats fullgöra sin värnplikt senare än vid lagstadgad ålder, förfäres så, som om han fullgjort densamma i laga tid.

§ 18.

Förvaltning åligger att, där den finner sådant kunna ske utan olägenhet för tjänstens behöriga upprätthållande, bevilja ledighet för fullgörande af medborgerliga skyldigheter.

Ledighet för fullgörande af medborgerliga skyldigheter.

§ 19.

1. Lokmästare, verkmästare, öfverbanmästare, stationsföreståndare (dock ej stationsförman), banmästare, lokförman, byråpersonal af hvad slag som helst med stadigvarande byråtjänstgöring ¹⁾, kontors- och stationsskrifvare samt järnvägsmän i högre befattning få ej tillhöra järnvägsmannaförbundet.

Förbud att tillhöra viss organisation.

2. Medlem af järnvägsmannaförbundet, som erhåller anställning i någon af de i mom. 1 afsedda befattningar, äger dock att kvarstå i organisationen 6 månader efter sådan anställning.

§ 20.

Med iakttagande af bestämmelserna såväl i detta aftal som äfven i öfriga mellan vederbörande organisationer gällande aftal äger förvaltning oinskränkt rätt att, utan intrång från personalens sida, ensam leda och fördela arbetet äfvensom att fritt antaga och afskeda personal, oafsedt om densamma är organiserad eller icke.

Arbetets ledning och fördelning, föreningsrätten m. m.

Rätten att under alla förhållanden fritt och okränkt deltaga i arbetet skall, liksom föreningsrätten, hållas i ömsesidig helgd.

§ 21.

Alla i detta aftal ej angifna förmåner, hvilka förut utgått till linjepersonalen, skola — af hvad slag de vara må — upphöra i och med ikraftträdandet af detta aftal ³⁵⁾.

Bortfallande af förmåner.

Öfvergångsstadganden.

§ 22.

Provisoriska
sjukvårds-
bestämmelser
m. m.

De f. n. vid de olika järnvägarna gällande bestämmelser angående läkarvård och medicin, sjukvård, sjukaföning (äfvén vid olycksfall i tjänsten) skola fortfarande tillämpas, intill dess öfverenskommelse i sådant hänseende blifvit träffad eller saken eljes blifvit i den ordning, som hufvudaftalet n:r 1 föreskrifver, afgjord. (Jfr § 260 i kommittéprotokollet.)

§ 23.

Rätt att kvar-
stå i viss
organisation.

1. Innehafvare af någon utaf de i § 19 mom. 1 afsedda befattningar äger, därest han vid detta aftals underskrifvande är medlem af järnvägsmannaförbundet, att kvarstå i organisationen 6 månader, räknadt från och med den dag, detta aftal träder i kraft.

2. För det fall någon befattning af ifrågavarande slag finnes upptagen i ett vid detta aftals underskrifvande gällande specialaftal, må järnvägsman i dylik befattning, därest han den 1 januari 1909 tillhörde järnvägsmannaförbundet, fortfarande kvarstå i organisationen intill resp. specialaftals första utlöpfungstid.

§ 24.

Vedtransport.

Vid de järnvägar, där fri transport eller fraktnedsättning å ved enligt vid järnvägen den 1 juli 1908 gällande bestämmelser varit medgifven, äga de järnvägs- män, som vid sagda tidpunkt haft rätt till sådan förmån, att däraf begagna sig in- till den 1 juli 1910, då denna förmån öfverallt skall bortfalla ²⁶⁾.

Anställningsbevis.

Mellan (järnvägsförvaltning)
och (järnvägsmannens namn)
hvilken denna dag antagits såsom (ordinarie, extra)
..... vid järnvägen med en ömsesidig uppsägningstid af (resp.
3, 1 mån.) är följande aftal träffadt:

att förvaltningen tillförsäkrar honom rätt att, så länge han är vid järnvägen anställd, i vederbörlig ordning åtnjuta aföning och öfriga förmåner enligt gällande bestämmelser vid järnvägen;

att han förbinder sig att underkasta sig de tjänsteföreskrifter, som äro eller blifva gällande vid järnvägen;

samt att för anställningen skola, under giltighetstiden af resp. kollektivafstal, i tillämpliga delar lända till efterrättelse de stadganden, som däri innehållas.

Häraf äro två lika lydande exemplar upprättade och utväxlade.

..... den 19...

Bevittnas:

Uppsagdt den

Bevittnas:

Obs! För extra järnvägsman utfärdadt anställningsbevis skall vid dennes befordran till ordinarie alltid utbytas mot nytt bevis, å hvilket skall införas de å hans förutvarande anställningsbevis gjorda anteckningar.

(Baksida af anställningsbeviset.)

Anteckningar.

Född den

Tillfälligt anställd

Anställd såsom extra den

Värneplikt:

Antagen till ordinarie den

Befordran till (befattning och befordringsdatum)

Tillerkänd aflöning (tid, belopp och befattning)

Uppflyttad i högre löneklass (tid, belopp och befattning)

Obs! Det åligger järnvägsman att vid befordran, uppflyttning i högre lönegrad etc. ofördröjligen till vederbörande insända sitt exemplar af anställningsbeviset för erforderlig påteckning, på det att anteckningarna å båda exemplaren må blifva överensstämmande.

KAPITEL II.

Verkstadspersonal.

§ 1.

1. Antagande eller afskedande af arbetare sker genom maskinafdelningens Anställning. föreståndare eller dennes representant. Arbetare anställes medelst anställningsbevis enligt aftalet bifogadt formulär.

Sådant anställningsbevis erfordras för att detta aftal skall äga tillämplighet. Arbetare är skyldig att vid antagandet aflämna befintliga arbetsbetyg äfvensom, vid anfordran, prästbetyg samt sådant läkar- och färgsinnesbetyg, som af förvaltningen godkännes.

2. För arbetare, som varit anställd vid järnvägen minst ett år, gäller en Uppsägning. ömsesidig uppsägningstid af 14 dagar. Vid kortare, icke på förhand bestämd anställningstid är den ömsesidiga uppsägningstiden 8 dagar.

Med afseende å uppsägning iakttages emellertid, att meddelande därom bör, om så ske kan, lämnas längre tid i förväg, än nyss nämnts.

De i detta moment meddelade bestämmelser upphäffa icke hvad som särskildt föreskrifvits i fråga om betsraffning.

Förverkande
af aflöning.

3. Om arbetare utan befälets tillstånd lämnar tjänsten utan iakttagande af vederbörlig uppsägningstid, har han förverkat inestående aflöning, dock för högst en vecka.

Sådant belopp tillfaller en för personalens bästa afsedd fond, hvilken förvaltas af maskinafdelningens föreståndare och två af verkstadspersonalen utsedda representanter.

Afflyttning.

4. Vid afflyttning återfår arbetare, sedan han redovisat och återlämnat af honom innehafda verkstadens tillhörigheter, sina å kontoret förvarade betyg och erhåller ett afflyttningsbetyg, innefattande vitsord om arbetsskicklighet och uppförande, tid då han antogs och afflyttar, samt i hvilken egenskap han varit anställd. I betyget upptages ej vitsord om arbetsskicklighet och uppförande, försävidt arbetaren varit anställd kortare tid än två månader.

§ 2.

Arbetstid.

1. Den ordinarie arbetstiden utgör i regel 57 timmar i veckan, å lördagar 7 timmar, dock i ett sammanhang, och å öfriga söckendagar 10 timmar. Å påsk-, pingst-, midsommar-, jul- och nyårsafton utgör den ordinarie arbetstiden högst 7 timmar, i ett sammanhang.

Dessa bestämmelser hindra ej, att förvaltning och personal må kunna öfverenskomma om längre ordinarie arbetstid per vecka än 57 timmar, dock högst 60 timmar.

Vid hvarje verkstad skall finnas ett anslag med närmare angifvande af den ordinarie arbetstidens början och slut samt tid för raster.

1 maj ledighet.

2. Första maj äga de arbetare erhålla ledighet, som därom senast dagen förut framställt begäran, dock ej arbetare, som erfordras för linjetjänst eller nödfallsarbete.

Arbetets
början och
slut.

3. Arbetets början och slut tillkännagifvas medelst bestämd signal. Arbetare skall äga tillträde till arbetsplatsen senast 15 minuter före arbetstidens början, och är han skyldig att på föreskrifvet klockslag befinna sig på sin anvisade arbetsplats, klädd färdig för arbetet.

För arbetare, som, utan af arbetsbefälet godkändt förfall, kommer intill 5 minuter försent, räknas icke den första halftimmen af den ordinarie arbetstiden såsom arbetstid. Där ej annorlunda är särskildt stadgadt, får hvarje senare anländ arbetare icke börja sitt arbete förrän efter nästa rast.

Kommer arbetare upprepade gånger för sent, kan afsked följa.

Arbetare får ej utan tillstånd upphöra med sitt arbete, innan signal gifvits, och ej heller lämna arbetsplatsen före den ordinarie arbetstidens slut.

Frukostrast.

4. Frukostrast, ej längre än 15 minuter, under hvilken tid maskinerna hållas i gång och arbetaren skall kvarstanna vid sin plats, räknas såsom arbetstid. Är rasten längre och arbetaren får lämna verkstaden, räknas tiden ej såsom arbetstid.

I den ordinarie arbetstiden inräknas jämväl 5 minuter för tvättning och dylikt före arbetstidens slut middag och kväll.

Tillfälliga
ändringar af
arbetstiden.

6. Tillfälliga förändringar af arbetstiden tillkännagifvas genom anslag eller genom resp. förmän.

§ 3.

1. Arbetet utföres mot aflöning antingen per timme eller efter ackord.

Aflönings-
form.

Denna bestämmelse hindrar icke att, där verkstadsarbetare för närvarande finnes anställd mot månadslön, aftal i vederbörlig ordning må kunna träffas om bibehållande af månadslön och utgör ej heller hinder för förvaltning, som finner sådant med sin fördel förenligt, att med viss eller vissa arbetare träffa öfverenskommelse om månadslön.

2. Utbetalning af aflöning³⁷⁾ till timaflönad personal sker två gånger hvarje månad på bestämda månadsdagar, hvilka för hvarje verkstad skola vara på förhand angifna. Inträffar sön- eller helgdag å sålunda bestämd dag, skall aflöningen utbetalas närmast föregående helgfria dag. Å den första aflöningsdagen i månaden utbetalas s. k. förskottsaflöning. Å den andra aflöningsdagen utbetalas slutaflöning, innefattande arbetsförtjänsten intill viss dag före aflöningsdagen. Arbetaren skall själf eller, om han är af giltiga skäl förhindrad, genom befullmäktigadt ombud afhämta sin aflöning.

Aflönings
utbetalande.

3. Å slutaflöningen afdragas³⁸⁾:

a) det belopp, som utbetalts såsom förskottsaflöning,
b) afgifter till de kassor, hvilka arbetaren på grund af sin anställning vid verkstaden är skyldig tillhöra;

c) $\frac{1}{12}$ af årliga hyresbeloppet för den, som bebor af järnvägen upplåten lägenhet.

4. Finner någon arbetare, att till honom utbetalats aflöning med oriktigt belopp, skall han genast efter aflöningsförrättningens slut därom göra anmälan.

§ 4.

1. Förman är den, som af arbetsgifvaren är anställd såsom ledare eller kontrollant af arbete och såsom sådan åtnjuter aflöning per år, månad eller vecka, samt hvilken själf ej deltagar i arbetet annat än undantagsvis och ej heller har andel i ackordsöfverskott. Sådan person får icke tillhöra arbetarorganisation.

Förman.

Vid mindre verkstad, där endast en förman finnes, hvilken i större eller mindre utsträckning själf deltagar i arbetet, äger förvaltningen fordra, att denne icke får tillhöra arbetarorganisation.

Förbud att
tillhöra ar-
betarorgani-
sation.

Medlem af arbetarorganisation, som erhåller förmansanställning, äger dock att kvarstå i sin organisation 3 månader efter sådan anställning.

2. Yrkesarbetare är den, som förrättar arbete, hvilket kräfver särskild yrkesskicklighet, och för hvilket erfordras längre utbildningstid. Denna utbildningstid fastställles till 4 år.

Yrkes-
arbetare.

Yrkesarbetare indelas i tvänne grupper: A och B.

Till *grupp A* höra arbetare, hvilka besitta viss, dock mera begränsad yrkesfärdighet.

Indelning af
yrkes-
arbetare.

Till *grupp B* höra arbetare, hvilka enligt befälets bedömande besitta fullständig färdighet att utföra inom ett verkligt yrke förefallande arbeten vid järnvägen.

3. Hvarje arbetare, som ej är att hänföra till yrkesarbetare, betecknas här som annan arbetare.

Annan
arbetare.

§ 5.

Minimilöner.

Antal mini- 1. För såväl yrkesarbetare inom grupperna A och B som för annan arbetare
milöner. bestämmas tvänne minimilöner, en lägre och en högre, nämligen:

a) för *yrkesarbetare inom grupp A*:

- 1) en lägre minimilön för fullgod arbetare, som fyllt 21 år och arbetat 4 år i facket;
- 2) en högre minimilön för fullgod arbetare, som fyllt 24 år samt arbetat 7 år i facket och 3 år vid järnvägen;

b) för *yrkesarbetare inom grupp B*:

- 1) en lägre minimilön för fullgod arbetare, som fyllt 21 år och arbetat 4 år i facket;
- 2) en högre minimilön för fullgod arbetare, som fyllt 24 år samt arbetat 7 år i facket och 3 år vid järnvägen;

c) för *annan arbetare*:

- 1) en lägre minimilön för fullgod arbetare, som fyllt 21 år;
- 2) en högre minimilön för fullgod arbetare, som fyllt 26 år och arbetat vid järnvägen i 5 år.

Minimi- 2. Minimilönernas storlek lämpas efter förhållandena på olika orter, hvarom
lönerns storlek. bestämmes genom centralt aftal.

Minimilöns 3. Den garanterade minimilönen skall tillgodonjutas från och med månaden
erhållande. näst efter den, under hvilken här ofvan gifna bestämmelser blifva af verkstads-
arbetare uppfyllda.

Värnplikt. 4. Den tid, under hvilken verkstadsarbetare efter fyllda 21 år i laga ordning
fullgör sin värnplikt, frånräknas icke vid årsberäkning, under förutsättning dock,
att han varit vid järnvägen anställd under minst 1 år i oafbruten följd omedelbart
före värnpliktstjänstgöringens början²¹).

Högre lön. 5. Alltefter skicklighet ock flit erhåller arbetaren högre lön; och skola dug-
liga arbetare, som arbetat ett flertal år i facket, komma i åtnjutande af högre lön
än minimilönen.

Revidering. 6. Vid utgången af hvarje år öfverser förvaltningen arbetarnas individuella
löner och vidtager härvid de revideringar, som förhållandena påkalla.

Undantags- 7. Bestämmelserna om minimilöner gälla icke lärlingar, och kunna undantag
bestämmel- från dessa bestämmelser jämväl äga rum i fråga om arbetare, hvilka uppnått 60
ser. års ålder eller hvilkas arbetsförmåga på grund af sjukdom eller vanförhet är
nedsatt.

Med sådan arbetare äfvensom med arbetare, hvilken arbetsgifvaren anser
icke göra sig förtjänt af minimilön, träffar arbetsgifvaren särskild öfverenskom-
melse angående aflöningen.

§ 6.

Ackords- 1. I den utsträckning och enligt det system, som arbetsgifvaren anser lämp-
arbete. ligt, användes ackordsarbete.

2. Där så ske kan, fastställas genom öfverenskommelse mellan arbetsbefälet och vederbörande arbetare fasta ackordsprislistor, hvilka skola gälla under viss tid, ej understigande ett år, och med viss uppsägningstid, ej understigande en månad.

Ackordspris-
lista.

I händelse dylik öfverenskommelse icke från endera partens sida blifvit inom föreskrifven tid uppsagd, anses den förnyad hvarje gång för ett år i sänder, såframt ej annorlunda vid öfverenskommelsens träffande bestämts.

Införas af arbetsgifvaren nya arbetsmetoder eller väsentligen förbättrade arbetsmaskiner, må ändring af ackordsprislista ske utan iakttagande af den bestämda uppsägningstiden.

3. Öfverenskommelse om ersättning för annat ackordsarbete träffas genom fri förhandling i hvarje fall mellan arbetsgifvaren eller dennes representant och den eller de arbetare, åt hvilka ackordsarbetet erbjudes, och skall uppgörelse därom ske före arbetets påbörjande. I undantagsfall, då på grund af arbetets beskaffenhet dylik öfverenskommelse icke kan på förhand träffas, må dock, om båda parterna därom äro ense, fastställandet af ackordspriset ske först viss tid efter arbetets påbörjande.

Annat
ackords-
arbete.

4. Vid allt ackordsarbete, som icke finnes upptaget uti jämlikt mom. 2 fastställd ackordsprislista, är arbetarens timlön garanterad.

Timlön
garanterad.

5. Vid gemensamhetsackord erhåller arbetaren del i öfverskottet i förhållande till sin timpenning och det antal arbetstimmar, han deltagit i ackordet, försävidt ej annan särskild öfverenskommelse därom träffats.

Gemensam-
hetsackord.

6. Vid hvarje verkstad skola anteckningar föras öfver alla gällande ackord med tydligt angifvande af arbetets art och tillämpade ackordspriser samt, vid premieackord, sättet för dettas beräknande. Arbetare, som erbjudes ett ackordsarbete af samma slag, som förut utförts, äger rätt att, när han det begär, af de förda anteckningarna inhämta kännedom om priset eller beräkningsättet.

Anteckning
öfver ackord.

7. För arbetare, som utan giltig anledning lämnar sin anställning vid verkstaden, innan åtaget ackordsarbete afslutats, beräknas aflöningen efter den fastställda timpenningen. Vid gemensamhetsackord äga öfriga deltagare icke rätt till det öfverskott, som skulle tillkommit den afflyttade, utan skall sådant öfverskott öfverlämnas till den uti § 1 mom. 3 omförmälda fond.

Beräkning af
aflöning i
visst fall.

§ 7.

1. Arbete, utfördt å annan tid än ordinarie arbetstiden, betraktas såsom öfvertidsarbete och betalas med den ordinarie timlönen jämte 33 % tillägg för de två första timmarna å söckendagar, i den mån dessa arbetstimmar infalla mellan kl. 5 f. m. och kl. 9 e. m., samt 50 % tillägg för all annan öfvertid, således äfven för allt arbete å sön- och helgdag.

Öfvertids-
arbete.

2. Vid arbete i skift träffas öfverenskommelse om aflöningen oberoende af hvad om tilläggsprocent för öfvertidsarbete är fastställt.

Arbete i
skift.

3. När arbetsgifvaren fordrar, att ackordsarbete skall utföras på öfvertid, erhåller arbetaren det fastställda öfvertidstillägget å timlönen utöfver ackordspriset, såvida icke i detta afseende annan öfverenskommelse blifvit träffad.

Öfvertids-
tillägg.

4. Vid beräkning af öfvertidsarbete medräknas ej den till måltidsraster använda tiden och ej heller den under den dagliga ordinarie arbetstiden försummade, såvida icke försummelsen skett utan arbetarens förvällande och anmälan därom blifvit ingifven.

Måltidsraster.

5. Arbetaren äger ej rätt vägra arbeta å öfvertid, om arbetsgifvaren sådant påfordrar⁵⁹). Skyldighet att arbeta å öfvertid.

§ 8.

Ersättning
för arbete
(annat än i
linjetjänst)
utom statio-
neringsorten.

1. Utföres arbete å annan ort än stationeringsorten, skall, då bortovaren öfverstiger 6 timmar, utöfver timlönen utbetalas dagtraktamente med 1 krona om dagen.

Nattlogi.

2. Erfordras vid arbete å annan ort nattlogi och tillhandahålles icke sådant af järnvägsförvaltningen, erhåller arbetaren ersättning med 1 krona 50 öre för hvarje natt.

Tillfällig
tjänstgöring
nära hem-
orten.

3. Ligger den tillfälliga tjänstgöringsorten så nära hemorten, att arbetaren lämpligen kan intaga middag i sitt hem eller där tillbringa natten, utgår i förra fallet icke traktamentsersättning och i senare fallet icke nattlogiersättning.

Resetid.

4. För resetiden till och från arbetsplatsen erhåller arbetaren vanlig timlön såsom för ordinarie arbetstid — äfven för sön- och helgdagar — dock utan tillägg för öfvertid.

Nedsättning
af trakta-
ments- och
nattlogi-
ersättning.

5. Ifrågakommer traktaments- och nattlogiersättning för längre tid än 15 dygn i en följd, nedsättes ersättningsbeloppet för tiden därutöfver med 25 % eller, därest på förhand bestämts, att den ifrågavarande tjänstgöringen skall blifva af längre varaktighet, enligt öfverenskommelse i hvarje särskildt fall.

§ 9.

Linjetjänst.

1. Beordras arbetare tillfälligt att tjänstgöra såsom extra eldare eller i annan linjetjänst⁴⁰⁾, erhåller han, försävidt han fyllt 21 år och varit anställd vid järnvägen minst ett år, för tjänstgöringsdygn en dagaflöning, motsvarande $\frac{1}{30}$ af den aflöning, som vid järnvägen utgår under en månad till extra personal, tillhörande stationskarlsklassen, i lägsta lönegraden å resp. ort, med iakttagande dock för annan linjetjänst än eldartjänst, att daglönen icke må utgå med lägre belopp än vederbörandes daglön, beräknad efter hans ordinarie tim- eller månadslön vid verkstaden utan tillägg för tjänstgöring å öfvertid.

I fråga om tjänstgöringstid⁴¹⁾, öfvertidsersättning, traktaments- och nattlogiersättning samt resekostnadsersättning gälla samma bestämmelser som för extra linjepersonal.

Utbildning.

2. Under tjänstgöring för utbildning till extra eldare (s. k. elevtid), hvilken omfattar sammanlagt 90 tjänstgöringsdagar, erhåller arbetare lön efter öfverenskommelse, dock i allmänhet ej understigande hans aflöning å verkstaden utan tillägg i timlönen för tjänstgöring å öfvertid, men ej under några förhållanden öfverstigande aflöning, beräknad enligt bestämmelserna i mom. 1.

§ 10.

Ledighet.

Verkstadsarbetare äger att erhålla ledighet med bibehållen aflöning för de ordinarie arbetstimmar, ledigheten omfattar, efter fem års anställning vid järnvägen under 5 arbetsdagar och efter tio års anställning vid järnvägen under 10 arbetsdagar, allt för kalenderår och å tider, som förvaltningen för hvarje särskildt fall kan godkänna. Anställningstid före 21 års ålder medräknas dock icke.

Beviljas ytterligare ledighet erhålles ingen aflöning.

Af den afdragsfria ledigheten skola, om förvaltningen sådant fordrar, intill 5 dagar tagas i en följd och å tid, som förvaltningen bestämmer.

§ 11.

1. Tillfälliga fribiljetter å egen bana för resor i egna angelägenheter må utfärdas till verkstadsarbetare, som fyllt 21 år, efter ett års anställning vid järnvägen till ett antal af 3 i kvartalet och efter ytterligare 9 års anställning vid järnvägen till ett antal af 6 i kvartalet.

Fribiljetter.
Antal.

Uti ofvan angifna antal inräknas icke för resor i tjänsten behöfliga biljetter.

2. Verkstadsarbetare med eget fullständigt hushåll, hvilken fyllt 21 år, må å egen bana erhålla efter ett års anställning vid järnvägen 6 hushållsbiljetter i kvartalet och efter ytterligare 9 års anställning vid järnvägen 12 hushållsbiljetter i kvartalet.

3. Fri- och hushållsbiljetter för kommande kvartal få icke uttagas i förskott; dock får möjligen varande behållning af fribiljetter (ej hushållsbiljetter) från föregående kvartal tillgodoräknas inom löpande kalenderår.

4. Berättigade att färdas å hushållsbiljett äro verkstadsarbetare, hans hos honom boende hustru, barn, som ej fyllt 20 år och ej sig själf försörjer, samt tjänare, som är anställd för minst en månad; dock att barn, som på grund af sjuklighet eller lyte ej kan sig själf försörja, samt dotter, som är att anse såsom familjens tjänare, må använda hushållsbiljett, äfven om de fyllt 20 år.

Rätt till
hushålls-
biljett.

Samma rätt tillkommer äfven moder, syster eller annan kvinnlig anförvandt, som hos ogift verkstadsarbetare eller hos verkstadsarbetare under hans hustrus sjukdom eller efter hennes död förestår hans hushåll.

5. Användes hushållsbiljett för resa, får resgods afgiftsfritt medföras till en vikt af högst 100 kg. Enahanda frivikt medgifves för tillfällig fribiljett.

Frivikt.

6. Verkstadsarbetare får använda hushållsbiljett för transport af förnödenheter och effekter till hushållets behof för egen räkning, dock ej för transport af spirituosa²¹).

Transport af
förnöden-
heter.

Om verkstadsarbetare från annan ort vid egen bana anskaffar mjölk för eget behof, skall för sändningarnas sammanlagda vikt under månaden antingen erläggas fraktafgift eller afämnas hushållsbiljett jämlikt mom. 7.

7. Användes hushållsbiljett för transport af förnödenheter, må å hvarje biljett fraktfritt försändas, om biljetten användes allenast i ena riktningen, högst 200 kg. och, om biljetten användes fram och åter, högst 100 kg, i hvardera riktningen.

8. Vid resa gäller en hushållsbiljett för en vuxen person eller 2 barn under 12 år. Barn under 3 år äger dock utan biljett medfölja äldre person,

Giltighet.

9. Fri- eller hushållsbiljett gäller allenast, försävidt resan anträdes inom 8 dagar och återresan inom 2 månader efter den dag, då biljetten utfärdats. Samma giltighetstid vare gällande, då hushållsbiljett användes för transport af förnödenheter.

10. Vid flyttning från en tjänstgöringsort till en annan vid samma järnväg erhåller verkstadsarbetare för sig och sina i mom. 4 omnämnda familjemedlemmar och tjänare fri resa äfvensom fri transport af flyttsaker, utan att härför erforderliga biljetter inräknas i honom tillkommande antal fri- och hushållsbiljetter.

Flyttning.

11. Därest verkstadsarbetare eller någon medlem af hans familj, som enligt mom. 4 skulle vara berättigad att använda hushållsbiljett, drifver affär, för hvilken förekommer varutransport å järnvägen i fråga, äger dylik verkstadsarbetare icke utbekomma hushållsbiljett för sig eller familjemedlem.

Indragning
af hushålls-
biljett.

12. Verkstadsarbetares barn, som bor i hemmet men åtnjuter skolundervisning å annan ort, äger erhålla stående fribiljett i III klass å egen bana för resor till och från skolan.

Skolbiljett.

- Ökning i antal biljetter. 13. I särskilda fall — exempelvis när verkstadsarbetare erhåller tillstånd att bo å annan ort än stationeringsorten eller har sommarbostad å annan ort utefter linjen, än där han tjänstgör, eller när längre läkarbehandling är af nöden o. d. — må efter ompröfning i hvarje fall kunna utlämnas större antal biljetter än ofvan bestämts.
- Biljett å anslutande bana. 14. Om järnvägsverkstad ligger vid föreningsstation, och verkstaden är gemensam för anslutande enskilda järnvägar, äger vid sådan verkstad anställd arbetare utfä tillfälliga fribiljetter och hushållsbiljetter å till stationen anslutande enskild järnväg, om hans arbete för denna järnväg tages i anspråk; dock att sammanlagda antalet biljetter å egen och främmande bana icke får öfverstiga det stadgade antalet.
- Samtrafiksbiljett. 15. Därest, jämlikt de mellan kungl. järnvägsstyrelsen och vederbörande enskilda järnvägar eller olika enskilda järnvägar emellan träffade bestämmelser, s. k. samtrafiksbiljett eller rekvisition å fribiljett å främmande bana utfärdas, skall sådan biljett eller rekvisition inräknas i ofvan angifna, verkstadsarbetare tillkommande antal fribiljetter³²).
- Missbruk. 16. Missbruk af fri- eller hushållsbiljett betraktas som tjänstefel och kan medföra, förutom ansvar såsom för tjänstefel, förlust under längre eller kortare tid af rätt till dylik biljett.

§ 12.

- Olycksfallsersättning. 1. Utöfver hvad i lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete är bestämdt, åligger det järnvägsförvaltning att under de första 60 dagarna från och med den dag, olycksfallet i arbetet inträffat, utbetala under de första 3 dagarna half timlön och därefter full timlön för den ordinarie arbetstid, den skadade under nämnda dagar varit på grund af olycksfallet hindrad att arbeta. Sådan ersättning utgår dock ej i något fall för skada, som den skadade uppsätligen eller genom grof vårdslöshet själf ådragit sig eller som uppsätligen förorsakats af tredje man, där denne icke haft ledning af eller uppsikt öfver arbetet.
- Konstgjord arm m. m. 2. Konstgjord arm, konstgjordt ben, bräckband eller dylikt, som verkstadsarbetare nödgas begagna till följd af olycksfall i arbete, bekostas af järnvägsförvaltningen.
- Förbandsartiklar. 3. Vid hvarje verkstad skola finnas af järnvägens läkare föreskrifna förbandsartiklar med tillbehör för anläggande af första förband.

§ 13.

- Begravningshjälp. Då verkstadsarbetare affidit, utbetalas såsom begravningshjälp ett belopp, motsvarande hans ordinarie timlön för 6 veckor om 57 timmar, räknadt från dagen för dödsfallet, dock allenast om vederbörande varit anställd vid järnvägen minst ett år samt efterlämnat hustru, barn, föräldrar eller syskon, och dessa af honom haft sin hufvudsakliga försörjning.

§ 14.

- Förorenande arbete. Vid arbete af särskildt förorenande beskaffenhet tillhandahåller järnvägsförvaltningen öfverdragskläder till erforderligt antal. Öfverdragskläder få användas endast enligt förmans anvisning. Vid tillfällig reparation i sotskåp och fyrbox å i tjänst varande lokomotiv utgår 10 % förhöjning å gällande timlön.

§ 15.

Snickare, som efter öfverenskommelse själf håller sig med enligt förvaltningens bepröfvande erforderlig verktygsuppsättning, erhåller 25 kronor om året i ersättning för slitning. Verktygsuppsättning.

§ 16.

Om arbetare fullgör sin värnplikt vid lagstadgad ålder, skall han efter vapenöfningarnas slut återtagas i arbetet. Fullgöres åter värnplikten å annan tid, skall det bero på särskild öfverenskommelse, huruvida han skall åga återgå till arbetet. Om arbetaren på grund af sjukdom nödgats fullgöra sin värnplikt senare än vid lagstadgad ålder, förfäres så, som om han fullgjort densamma i laga tid. Värnplikt.

§ 17.

Med iakttagande af bestämmelserna såväl i detta aftal som äfven i öfriga mellan vederbörande organisationer gällande aftal äger förvaltning oinskränkt rätt att, utan intrång från arbetarnas sida, ensam leda och fördela arbetet, att fritt antaga och afskeda arbetare och arbetsledare samt att använda arbetare, oafsedt om dessa äro organiserade eller icke. Arbetets ledning och fördelning, föreningsrätten m. m.

Rätten att under alla förhållanden fritt och okränkt deltaga i arbetet skall, liksom föreningsrätten, hållas i ömsesidig helgd⁴²).

§ 18.

Alla i detta aftal ej angifna förmåner, hvilka förut utgått till verkstadspersonalen, skola — af hvad slag de vara må — upphöra i och med ikraftträdandet af detta aftal³⁵). Bortfallande af förmåner.

Öfvergångsstadganden.

§ 19.

De f. n. vid de olika järnvägarna gällande bestämmelser angående läkarvård och medicin, sjukvård, sjukaflöning (ej vid olycksfall i arbete) skola fortfarande tillämpas, intill dess öfverenskommelse i sådant hänseende blifvit träffad eller saken eljes blifvit i den ordning, som hufvudaftalet nr 1 föreskifver, afgjord. Provisoriska sjukvårdsbestämmelser m. m.
(Jfr § 260 i kommittéprotokollet.)

§ 20.

Vid de järnvägar, där fri transport eller fraktnedsättning å ved enligt vid järnvägen den 1 juli 1908 gällande bestämmelser varit medgifven, åga de arbetare, som vid sagda tidpunkt haft rätt till sådan förmån, att därpå begagna sig intill den 1 juli 1910, då denna förmån öfverallt skall bortfalla³⁶).

Anställningsbevis.

Mellan (järnvägsförvaltning)
och (verkstadsarbetarens namn)
hvilken denna dag antagits såsom verkstadsarbetare vid järnvägen med en ömsesidig uppsägningstid af (resp. 14, 8 dagar)
är följande aftal träffadt:

att förvaltningen tillförsäkrar honom rätt att, så länge han är vid järnvägen anställd, i vederbörlig ordning åtnjuta aflöning och öfriga förmåner enligt gällande bestämmelser vid järnvägen;

att han förbinder sig att underkasta sig de tjänsteföreskrifter, som äro eller blifva gällande vid järnvägen;

samt att för anställningen skola, under giltighetstiden af resp. kollektivaf tal, i tillämpliga delar lända till efterrättelse de stadganden, som däri innehållas.

Häraf äro två lika lydande exemplar upprättade och utväxlade: och har verkstadsarbetaren mottagit verkstadsreglerna äfvensom öfriga för verkstaden gällande speciella ordningsregler.

..... den 19.....

 Bevittnas:

 Uppsagdt den

 Bevittnas:

(Baksida af anställningsbeviset.)

Anteckningar:

Född den
 Anställd:

 Värnplikt:
 Berättigad till minimilön (datum och belopp)

 Verklig timlön (datum och belopp)

 Den ömsesidiga uppsägningstiden är denna dag ändrad till 14 dagar.
 den 19.....

Obs. Det åligger verkstadsarbetare att vid förändringar i afseende å anställning och aflöning ofördröjligen till vederbörande insända sitt exemplar af anställningsbeviset för erforderlig påteckning, på det att anteckningarna å båda exemplaren må blifva öfverensstämmande.

KAPITEL III.

Extra banarbetare.

§ 1.

Aftalets om-
fattning.

Med extra banarbetare enligt detta aftal af ses sådana arbetare, som för utförande af hufvudsakligen vid banafdelningen förekommande arbeten anställas vid järnväg, antingen tills vidare eller för bestämd tid, dock minst 2 veckor i sträck.

§ 2.

1. Arbetare anställas medelst anställningsbevis enligt aftalet bifogadt formulär. Anställning.

Sådant anställningsbevis erfordras för att detta aftal skall äga tillämplighet.

Arbetare är skyldig att vid antagandet aflämna befintliga arbetsbetyg äfvensom, vid anfordran, prästbetyg samt sådana läkar- och färgsinnesintyg, som af förvaltningen godkännas⁴³).

2. Vid arbetares anställande skall genom öfverenskommelse bestämmas, å hvilka banvakssträckor af järnvägen han skall vara skyldig att arbeta, samt anteckning därom göras å anställningsbeviset.

3. Arbetare, som anställts på bestämd tid och efter utgången af denna tid fortfarande bibehålles i arbete, anses vara anställd tillsvidare.

4. För arbetare, som anställts tillsvidare, gäller en ömsesidig uppsägnings- Uppsägnings-
tid. tid.
af 8 dagar.

Med afseende å uppsägning iakttages emellertid, att meddelande därom bör, om så ske kan, lämnas längre tid i förväg än nyss nämnts.

De i detta mom. meddelade bestämmelser upphäva icke hvad som särskildt föreskrifvits i fråga om bestraffning.

§ 3.

1. Arbetare är skyldig att utföra äfven vid maskin- eller trafikafdelningen Skyldigheter.
förekommande arbete.

2. Arbetare åligger att uppträda nyktert och ordentligt samt att med flit, villighet och omsorg utföra det arbete, som blifvit honom ålagdt.

3. Om arbetare utan befälets tillstånd eller utan anledning, som af befälet godkännas, såsom sjukdom eller dylikt, lämnar arbetet före öfverenskommen tid eller utan iakttagande af vederbörlig uppsägnings- tid, har han förverkat inestående aflöning, dock för högst en vecka. Sådant belopp användes enligt förvaltningens bestämmande till understöd åt extra banarbetare, som drabbats af olycksfall.

§ 4

1. Den ordinarie arbetstiden utgör 10 timmar hvarje helgfri dag och för- Arbetstid.
lägges, enligt förvaltningens bestämmande, inom 12 på hvarandra följande timmar. Vid dagarbete — i motsats till skiftarbete, för hvars indelning bestämmelser träffas af arbetsbefälet — börjar den ordinarie arbetstiden tidigast klockan 6 f. m., i undantagsfall kl. 5 f. m., och senast kl. 8 f. m. Dock kan annan förläggning af den ordinarie arbetstiden än nu nämnda bestämmas efter öfverenskommelse mellan arbetsbefälet och vederbörande arbetare.

Äfven under den mörkare årstiden utgör den ordinarie arbetstiden, där så ske kan, 10 timmar, med rätt dock för arbetsbefälet att göra de förändringar i arbetstiden, som betingas af ljus- och väderleksförhållanden samt arbetets art. Såvidt möjligt bör arbetstiden under sagda årstid icke inskränkas till mindre än 8 timmar⁴⁴).

2. Å påsk-, pingst-, midsommar-, jul- och nyårsafton utgör den ordinarie arbetstiden endast 7 timmar.

3. Vederbörande förvaltning vare obetaget att medgifva förkortning af arbetstiden jämväl å lördagar.

4. Arbetare är skyldig infinna sig på arbetsplatsen vid arbetstidens början⁴⁵).

5. Första maj skall ledighet lämnas de arbetare, som senast dagen förut därom framställt begäran.

§ 5.

Afönings-

1. Timlön till arbetare i åldern 21—60 år utgår enligt vid hvarje järnväg fastställda grunder.

2. Yngre arbetare än 21 år eller äldre än 60 år äfvensom arbetare, som genom sjukdom eller lyte har sin arbetsförmåga nedsatt, betalas efter öfverenskommelse mellan förvaltningen och vederbörande arbetare.

§ 6.

Förmans-
arfvode.

Arbetare, som tjänstgör såsom förman för arbetslag, bestående af, förutom förmannen, minst 6 man, erhåller en extra ersättning af 5 öre per arbetstimme.

§ 7.

Ackords-
arbete.

Ackordsarbete skall användas i största möjliga utsträckning, hvarvid priset på förhand fastställles genom öfverenskommelse mellan arbetsbefäl och arbetare; och skall vid allt ackordsarbete, som ej finnes upptaget i fast, för viss tid, ej understigande ett år, mellan arbetsbefälet och vederbörande arbetare öfverenskommen ackordsprislista, arbetarens timlön vara garanterad.

§ 8.

Öfvertids-
arbete.

1. Arbete utöfver den jämlikt § 4 fastställda ordinarie arbetstiden räknas som öfvertidsarbete och berättigar till öfvertidsbetalning, dock endast under förutsättning att det utföres på arbetsbefälets order. Arbetare är skyldig att på order arbeta å öfvertid, alltså jämväl å sön- och helgdag.

2. Öfvertidsarbete betalas, därest detsamma infaller å söckendag mellan klockan 5 f. m. och klockan 9 e. m. med 25 % tillägg utöfver gällande timlön och, därest detsamma infaller å annan tid af dygnet eller å sön- och helgdag, med 50 % tillägg.

3. Hyad i mom. 2 bestämts angående öfvertidsersättning tillämpas äfven vid sådant nattarbete, som ej är att hänföra till arbete i skift.

4. Vid arbete i skift träffas i förekommande fall särskild öfverenskommelse mellan arbetsbefälet och vederbörande arbetare.

§ 9.

Linjetjänst.

Om arbetare beordras till linjetjänst, uppbär han sin ordinarie timlön, dock utan tillägg i timlönen för arbete å öfvertid eller sön- och helgdag.

Vid dylik tjänstgöring anses stationeringsorten för arbetare utgöras af den banvaktssträcka, som ligger närmast hans bostad, jämte den närmaste banvaktssträcka å ömse sidor om denna sträcka.

2. Den tid, som erfordras för arbetares fortskaffande mellan stationeringsorten och tjänstgöringsorten, inräknas i arbetstiden.

3. Resekostnads-, traktements- och nattlogiersättning utgå efter samma grunder som för linjepersonal.

§ 10.

Aföningen för under aföningsperioden utgjorda arbetstimmar utbetalas en gång i månaden å dag, som förut af förvaltningen tillkännagifvits; dock må vid behof förskott kunna erhållas²⁰⁾.

Afönings-
period.

§ 11.

För resor mellan hemorten och arbetsplatsen erhåller arbetare å egen bana fribiljett i den utsträckning, förvaltningen anser nödigt.

Fribiljetter.

För resor i egna angelägenheter må arbetare, försåvidt han under det löpande året eller under det löpande och det närmast föregående året arbetat vid järnvägen sammanlagdt minst 125 dagar, under anställningstiden utbekomma minst 1 tillfällig fribiljett i kvartalet å egen bana.

Arbetare med anställning året om äger efter ett års anställning erhålla minst 2 sådana tillfälliga fribiljetter i kvartalet.

§ 12.

Arbetare, som medelst läkarbetyg jämlikt § 2 kan styrka, att han vid antagandet varit fullt frisk, erhåller — försåvidt han under det löpande året eller under det löpande och det närmast föregående året arbetat vid järnvägen sammanlagdt minst 200 dagar — vid behöriigen styrkt sjukdom under längre sammanhängande tid än 4 dagar en ersättning för tiden därutöfver med 1 krona per arbetsdag, dock ej för längre tid än sammanlagdt 30 dagar i en följd för hvarje sjukdomsfall och ej för mera än 30 dagar under samma kalenderår. Ersättning utgår endast under förutsättning, att arbetaren har arbete vid järnvägen, då sjukdomsfall inträffar.

Sjurersätt-
ning.

Förestående bestämmelser äro dock gällande endast intill dess för dylik personal afsedd sjuk-kassa kan komma till stånd.

§ 13.

Utöfver hvad i lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete är stadgadt, åligger det förvaltning att under de 60 första dagarna efter inträffadt olycksfall i arbete för tiden från och med fjärde dagen efter olycksfallet utbetala en sjukhjälp af 1 krona per dag.

Olycksfalls-
ersättning.

Vid sådant olycksfall bekostar förvaltningen därjämte första förband och under de första 60 dagarna efter olycksfallet läkarvård, som af förvaltningen anvisas, samt anskaffar för en gång konstgjord arm, konstgjordt ben, bräckband eller dylikt, som arbetaren nödgas begagna till följd af den genom olycksfallet ådragna kroppsskadan. Anspråk på erhållande af bräckband eller dylikt bandage bör dock framställas, innan vederbörande lämnat sin anställning vid järnvägen.

Ersättning utgår ej i något fall för skada, som den skadade uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet själf ådragit sig eller som uppsåtligen förorsakats af tredje man, där denne icke haft ledning af eller uppsikt öfver arbetet.

§ 14.

Med iakttagande af bestämmelserna såväl i detta aftal som äfven i öfriga mellan vederbörande organisationer gällande aftal äger förvaltning oinskränkt rätt att, utan intrång från arbetarnas sida, ensam leda och fördela arbetet, att fritt antaga och afskeda arbetare och arbetsledare samt att använda arbetare, oafsedt om dessa äro organiserade eller icke.

Arbetets led-
ning och för-
delning, för-
eningsrätten
m. m.

Rätten att under alla förhållanden fritt och okränkt deltaga i arbetet skall, liksom föreningsrätten, hållas i ömsesidig helgd.

§ 15.

Bortfallande af förmåner. Alla i detta aftal ej angifna förmåner, hvilka förut utgått till extra banarbetare, skola — af hvad slag de vara må — upphöra i och med ikraftträdandet af detta aftal.

Anställningsbevis.

Mellan (järnvägsförvaltning)
och (extra banarbetarens namn),
hvilken denna dag antagits såsom extra banarbetare vid järnvägen med en ömsesidig uppsägningstid af 8 dagar är följande aftal träffadt:

att förvaltningen tillförsäkrar honom rätt att, så länge han är vid järnvägen anställd, i vederbörlig ordning åtnjuta aflöning och öfriga förmåner enligt gällande bestämmelser vid järnvägen;

att han förbinder sig att underkasta sig de tjänsteföreskrifter, som äro eller blifva gällande vid järnvägen;

samt att för anställningen skola, under giltighetstiden af resp. kollektivaf tal, i tillämpliga delar lända till efterrättelse de stadganden, som däri innehållas.

Häraf äro två lika lydande exemplar upprättade och utväxlade.

..... den 19.....

Bevittnas:

Uppsagdt den

Bevittnas:

(Baksida af anställningsbeviset.)

Anteckningar:

Född den

Anställd: (Datum och sträcka)

Timlön (Datum och belopp)

Obs. Det åligger extra banarbetare att vid förändringar i afseende å anställning och aflöning ofördröjligen till vederbörande insända sitt exemplar af anställningsbeviset för erforderlig påteckning, på det att anteckningarna å båda exemplaren må blifva öfverensstämmande.

KAPITEL IV.

Giltighetstid.

Detta aftal gäller mellan, å ena sidan, Svenska järnvägarnas arbetsgivarförening samt, å den andra, Svenska järnvägsmannaförbundet från och med den 1 januari 1910 till utgången af år 1913 och därefter år för år, för den händelse icke aftalet, på sätt här nedan stadgas, blifver uppsagdt.

Vill någondra af de kontraherande organisationerna uppsäga aftalet, göres detta skriftligen hos motpartens organisation senast ett år före aftalets utlöpnings-
ningstid.

Bilaga till aftalet.**Protokollsuttalanden *****afseende tillämpning af aftalsbestämmelser.**

(§ 238.) I sammanhang härmed skulle till protokollet antecknas, att med 1.
byråttjänstgöring skulle i förevarande fall förstås tjänstgöring å förvaltnings hufvudkontor eller afdelningschefsexpeditioner.

(§ 61.) Efter antecknande af hvad sålunda förekommit, afgåvo arbetsgivar- 2.
nas ombud, på föranledande från personalens sida, till protokollet den förklaring, att det vore deras åsikt, att, där lämpligen ske kunde, turlistorna för den åkande personalen borde upprättas så, att största möjliga antal fridagar för den åkande personalen infölle på sön- och helgdag, dock utan att anordningen af fridagens förläggande å dylik dag i stället för å söckendag medförde ökade kostnader för förvaltningen.

(§ 130.) Därjämte beslöt kommittén att till protokollet anteckna: 3.

dels beträffande punkten 1), att därmed naturligen ej vore afsedd någon in-
skränkning i förvaltningarnas rätt att upphäfva redan utfärdad turlista eller att göra de ändringar uti eller tillägg till densamma, som vederbörande förvaltning ansåge erforderliga.

(§ 210.) Sedan emellertid under debatten förvaltningarnas delegerade bestämdt 4.
motsatt sig personalens förslag, att en bestämd tidsram skulle fastställas, inom hvilken tjänstgöringen skulle uttagas, frånträdde personalens ombud sitt förslag i detta afseende, hvarefter kommittén enhälligt beslöt uttala sig för önskvärdheten af att personalens tjänstgöring ordnas så sammanhängande som möjligt, så att personalen beredes längsta möjliga sammanhängande fritid.

(§ 240.) I sammanhang med denna frågas behandling beslöts emellertid, på 5.
föranledande af herr Andersson, att till protokollet skulle antecknas, att vid uppgrändet af turlistor för banvakter hänsyn skulle tagas till terräng- och väderleksförhållanden under olika årstider.

^{*)} Ur kommittébetänkandet.

6. (§ 130.) Därjämte beslöt kommittén att till protokollet anteckna *dels* ock be träffande punkten 2 c), att däri intagna bestämmelser om fridag dock icke skulle innebära något undantag från den allmänna regeln, att järnvägsman vore skyldig lyda order, hvidan således järnvägsman i undantagsfall — såsom t. ex vid sjukdoms- och olycksfall, opåräknad trafik eller dylikt — kunde åläggas att tjänstgöra jämväl å fridag, äfven om han mottagit order därom senare än vid utgången af föregående tjänstgöring eller efter det han redan afrest från hemorten.
7. (§ 209.) I anslutning till mom. 8 beslöts emellertid att i protokollet uttala, att med »uteslutande nattjänstgöring» här afsåges nattjänstgöring under minst en månad i följd.
8. (§ 242.) På förekommen anledning skulle till protokollet antecknas, att vid beräkning af medeltjänstgöringen per dygn för stationär personal sammanlagda antalet tjänstgöringstimmar per månad divideras med antalet verkliga tjänstgöringsdygn, alltså med frånräknande af permissions-, sjuk- och fridagar.
9. (§ 246.) På förekommen anledning uttalade kommittén, att, såvidt kommittén kunde finna, f. n. förefunnes allenast 3 järnvägar med s. k. förortståg, nämligen Stockholm—Sundbyberg, Stockholm—Djursholm och Stockholm—Saltsjöbaden äfvensom under sommarmånaderna möjligen Göteborg—Särö och Hälsingborg—RÅå—Ramlösa.
10. (§ 246.) I samband med träffandet af denna bestämmelse skulle till protokollet antecknas följande af arbetsgifvarnas representanter afgifna förklaring såsom garanti mot af personalen befarade missbruk af bestämmelsen i fråga:
Vederbörande förvaltning skall söka, såsom nu i regel torde ske, där sådant är möjligt, bereda arbete åt lokpersonal under reservtjänst, så att den reservtjänst, för hvilken endast half tjänstgöring beräknas, inskränkes till den minsta möjliga; och bör reservtjänstgöringen jämväl mellan vederbörande personal, så långt som möjligt, lika fördelas.
11. (§ 59.) På förekommen anledning beslöts, att järnvägsman, som blifvit vald till fullmäktig eller revisor i antingen enskilda järnvägaras pensionskassa, om vederbörande järnvägsförvaltning tillhörde denna, eller den speciella pensionskassa, hvartill personalen vid järnvägen i fråga vore ansluten, skulle för fullgörande af dylikt uppdrag äga rätt att erhålla erforderlig tjänstledighet med full aflöning, utan inräknande i den i allmänhet stipulerade ledigheten.
12. (§ 59.) Förvaltningarnas ombud förklarade, på förfrågan af personalen, att tjänstledighet icke komme att förvägras järnvägsman för fullgörande af uppdrag såsom ledamot eller suppleant i skiljedomstolen eller distriktsnämnd, dock utan aflöning, för så vidt uppdraget icke fullgjordes under vederbörande meddelad semesterledighet med full eller afkortad aflöning.
13. (§ 67.) På förfrågan af personalens ombud förklarade arbetsgifvarnas delegerade, att, för den händelse en järnvägsman icke utfått sin fulla tjänstledighet under ett kalenderår, han icke ägde rätt att erhålla godtgörelse härför under kommande år, hvilket skulle strida mot grunden för och tillämpning af all semesterledighet.
14. (§ 67.) Sedan härefter under den vidare diskussionen i ämnet framhållits, att förvaltningarna, i hvilkas hand beviljandet af tjänstledigheten ytterst låge, ägde tillräckligt korrektiv mot åsamkandet af oskäligen utgifter för semesterledighet i den omständigheten, att förvaltningarna i fall af behof kunde göra beviljandet af begärd tjänstledighet beroende af huruvida banvakt uppläte bostad åt vikarie, förklarade arbetsgifvarnas ombud, att de funnit sig böra, med hänsyn därtill att banvakter i regel vore trångbodda, kunna afstå från kravet på fastställandet af bestämmelsen

(om skyldighet för banvakt att vid frisdag, tjänstledighet utan sjukdom, bereda bostad åt vikarie, där förvaltningen icke äger möjlighet att skaffa denne bostad), hvaremlertid ombuden i sammanhang härmed förklarade till protokollet, att det, efter bestämmelsens bortfallande, kunde tänkas att, på grund af svårigheten att bereda lämplig bostad åt vikarie åt banvakt, det i vissa fall kunde inträffa, att det icke vore möjligt att bereda banvakt ledighet å tid, han begärt.

(§ 232.) I afseende å beräkning af det löneafdrag, som järnvägsman finge vidkännas för sådana fall, att han, exempelvis för sjukdom, beviljades tjänstledighet utöfver hvad han enligt aftalet ägde rätt att kostnadsfritt bekomma, skulle så förklaras,

15.

att, om ledigheten omfattade hel kalendermånad, från och med den första till och med den sista, i oafbruten följd, hel månadslön skulle afdragas eller, om afdraget skulle utgå med viss procent å aflöningen, denna procent skulle räknas å samma månadslön samt att därest ledigheten icke omfattade jämnt en kalendermånad utan del däraf, vederbörandes daglön för hvarje dag, han sålunda varit tjänstledig, anses utgöra $\frac{1}{365}$ af den för honom gällande årslön för året i fråga, för hvilket fall afdraget helt eller med viss % skulle göras efter beräkning af daglönen.

På särskild anledning skulle i detta sammanhang antecknas, att med lönen i förevarande fall afsåges hela den å orten i fråga till vederbörande utgående fasta aflöning.

(§ 119.) Tillika skulle här antecknas,

16 a)

att förmånen af afdragsfria tjänstledighetsdagar och fridagar (för extra personal) skulle liksom månadslönen inträda fr. o. m. månaden näst efter den, hvarunder vederbörande fyllt 21 år, samt att vederbörande under återstoden af ifrågavarande kalenderår skulle åtnjuta en afdragsfri tjänstledighetsdag för hvarje fulla 2 månaders tjänstgöring med månadslön; skoland i öfrigt vid beräkning af antalet tjänstår för framtiden förfaras på samma sätt som eljes, nämligen att halft år och däröfver räknas som helt år men mindre än halft år däremot ej medräknas.

(§ 119.) Med hänsyn emellertid därtill, att vid några järnvägar f. n. medgifvits jämväl stationär extra personal kostnadsfri ledighet hvarannan sön- och helgdag, beslöt kommittén, som med det nyss fattade beslutet angående ifrågavarande personals frisdagar icke afsett att vidtaga inskränkningar i sådant hänseende, att till protokollet anteckna, att jämväl stationär extra personal borde fortfarande bibehållas vid innehavande förmån, hvarjämte kommittén tillika ansåg sig böra såsom sin åsikt uttala, att i den mån tjänstgöringen kunde så fördelas bland öfrig tillgänglig personal, att stationär extra järnvägsmans tjänst kunde utan ökad kostnad upprätthållas, afdragsfri ledighet hvarannan sön- och helgdag också borde beredas sådan jämväl vid öfriga järnvägar.

16 b)

(§ 67.) Härefter framställde personalens ombud den önskan, att bestämmelsen (i fråga) måtte kompletteras i så mätto, att däraf tydligt framginge, att genom bestämmelsen hvarken skulle kunna betagas personalen möjlighet att, innan den stipulerade sammanhängande ledigheten för året blifvit uttagen, erhålla en eller flera permissionsdagar, ej heller tvång åläggas personalen att, sedan nämnda sammanhängande ledighet åtnjutits, uttaga öfriga afdragsfria permissionsdagar i en följd.

17.

Sedan med anledning däraf förvaltningarnas ombud förklarar, att en dylik komplettering vore obehöflig, enär formuleringen icke gäfvé något som helst stöd för en annan tolkning, än den personalen önskade inlägga i bestämmelsen, var debatten afslutad.

18. (§ 62.) Med hänsyn emellertid därtill, att vid en del järnvägar ifrågavarande personal f. n. vore i åtnjutande af kostnadsfri ledighet i regel hvarannan sön- och helgdag, beslöt kommittén, som med nyssnämnda bestämmelse icke afsett att vidtaga inskränkning i sådant hänseende, att till protokollet anteckna, att dylik personal borde fortfarande bibehållas vid innehavande förmån, hvarjämte kommittén tillika ansåg sig böra såsom sin åsikt uttala, att i den mån tjänstgöringen kunde så fördelas bland öfrig tillgänglig personal, att vederbörandes tjänst kunde utan ökad kostnad upprätthållas, afdragsfri ledighet i regel hvarannan sön- och helgdag borde beredas den ordinarie stationära personalen jämväl vid öfriga järnvägar.
19. (§ 241.) I sammanhang med den förut antagna bestämmelsen att alla de dagar, som infölle under tjänstledighet, skulle inräknas i permissionsdagarna, beslöts, på föranledande af personalens ombud, att här skulle till protokollet antecknas,

att bestämmelsen i fråga gifvetvis icke uteslöte att, därest vederbörande skulle, om tjänstledighet icke mellankommit, hafva haft frisdag under tjänstledigheten, sådan frisdag skulle genom tjänstbyte med annan person, hvartill vederbörligt tillstånd erhöles, kunna förläggas till en föregående eller efterföljande söndag.
20. (§ 262.) Med afseende å aflönings utbetalande förklarade förvaltningarnas delegerade, på grund af därom från personalens sida uttryckt önskan, att, för den händelse den fastställda aflöningsdagen för aflöningsperioden infölle å sön- eller helgdag, aflöningen borde utbetalas å nästföregående helgfria dag.
21. (§ 232.) Till undvikande af missförstånd vid tillämpningen af dessa bestämmelser skulle till protokollet antecknas, att delegerade å ömse sidor voro ense därom, att dylik järnvägsman resp. verkstadsarbetare, som under värnpliktsåret fyllt 21 år, finge räkna tjänstår från och med den första i månaden näst efter den, då han fyllt 21 år, och att förty järnvägsman eller arbetare, som fyllde 21 år före 1 juli, finge räkna sig det året till godo såsom tjänstår, under det den, som fyllde 21 år den 1 juli eller senare, icke finge räkna samma år såsom tjänstår.
22. (§ 75.) Efter antecknandet häraf och sedan vitsordats, att med den af personalen ifrågasatta affattningen af mom. 2 (se aftalet) bestämmelserna af mom. 3 af personalens förslag (s. Resetid i tjänsten utom egen sträcka inräknas i tiden vid beräkning af traktamentsersättning. Mindre arbetstid än 6 timmar utom stationeringsorten räknas som vanlig tjänstgöring.) kunde utgå såsom obehöfliga, enär det vore tydligt, att traktamentsersättning endast skulle utgå för arbete, inklusive resetid, utom stationeringsorten, godkände kommittén affattningen af stadgandet i fråga i enlighet med personalens ofvan intagna förslag, med uteslutande af mom. 3.
23. (§ 120.) Med anledning däraf att, enligt hvad personalens ombud påstodo, fall inträffat, att tidtabellen för ett tåg blifvit lagd så, att tåget hvarje dag under tidtabellsperioden blifvit regelbundet försenadt, enligt uppgift 1 å 1½ timme och ofta ändå mer, beslöts att till protokollet anteckna, att då försening af tåg visat sig regelbundet förekomma, rättelse snarast möjligt borde af förvaltningen vidtagas i den för detta tåg fastställda tidtabellen.
- 24 a) (§ 145.) Örverläggningen rörde sig till en början om den i tolkningsnämndens vid de fem stora banorna protokoll 152, omhandlade fråga angående kraf från

personalens sida, att bestämmelserna om tjänstgöring för stationär personal i kap. VII, A, 1 och 2 i dessa banors löneaftal måtte gälla för befattningshafvare vid vikariat såsom stationsmästare, och hvilken fråga, enligt nämnda protokollsparagraf, överlämnats till förhandling och afgörande vid nu förevarande förhandlingar.

Efter långvarig debatt och sedan parterna öfverlagt å skilda rum, enades kommittén slutligen att med afseende å nyssberörda fråga till protokollet anteckna, att järnvägsman, som beordrades att tjänstgöra i högre befattning, hade att ställa sig till efterrättelse de för den högre befattningen gällande föreskrifter.

(§ 150.) I sammanhang härmed skulle här antecknas, att personalombuden 24 b) under debatten om ersättningens för tjänstgöring i högre befattning begränsning till minst 15 dagar i följd uttalade sin farhåga för att en förvaltning, i sparsamhetens syfte, kunde taga sig före att tillämpa bestämmelsen så, att förvaltningen genom afbrott i förordnandena kringginge bestämmelsen om ersättning för tjänstgöring i högre befattning, åt hvilken farhåga från personalens sida redan gifvits uttryck vid löneförhandlingarna vid de 5 stora banorna. Med hänvisning till det då från arbetsgifvarsidan gjorda uttalande, att arbetsgifvarna vore villiga tillse, att bestämmelsen i fråga icke skulle missbrukas, på sätt personalen fruktat, anhöllo nu personalens delegerade, att jämväl vid nu förevarande förhandlingar måtte af arbetsgifvarna göras ett uttalanden i enahanda riktning. Med anledning däraf förklarade herr Hallberg, å arbetsgifvareföreningens vägnar, att han fortfarande vore beredd att handla så, som han förut gjort i detta fall, och uttalade herr Hallberg i anslutning därtill den förhoppning, att personalen allt framgent liksom hittills icke skulle få berättigad anledning att klaga öfver förvaltningarnas tillämpning af bestämmelsen om »15 dagar i följd».

Med denna förklaring sade sig personalens ombud vara tillfreds.

(§ 126.) Med anledning däraf att det i tredje stycket af punkt 3 (i arbetsgifvarnas förslag) förekommande uttrycket »halmskor» sålunda utgått, skulle i protokollet antecknas, att det borde ankomma på förvaltningarna att afgöra, hvilket slags värmande fotbeklädnad i hvarje särskildt fall skulle tilldelas bromsarpersonalen, samt att i följd häraf lade bestämmelsernas affattning icke hinder i vägen för att en förvaltning, som ansåg halmskor tillräckliga och lämpliga, också tilldelade personalen dylika såsom värmande fotbeklädnad. 25.

(§ 137.) Med hänsyn till faktiskt föreliggande förhållanden fann kommittén 26. ogörligt att fastställa något minimiutrymme för bostäder, för hvilka det vid hvarje järnväg fastställda hyresafdrag skulle gälla, men enades kommittén om att till protokollet uttala önskvärdheten däraf, att vederbörande järnvägsförvaltningar tillsäga, att vid ny- eller ombyggnader bostäderna blefve i möjligaste mån rymliga och ändamålsenliga.

Likaledes uttalade kommittén den åsikten, att i *enstaka undantagsfall* afdraget för särskildt undermåliga bostäder skulle kunna göras mindre, än hvad annars i aftalet blifvit bestämdt.

(§ 137.) Förvaltningarnas delegerade ville i detta sammanhang hafva till 27. protokollet antecknad, att, då de tidigare motsatt sig, att ordet »väl» insattes framför »underhållas», anledningen därtill ingalunda varit någon afsikt, att förvaltning skulle kunna undandraga sig att ordentligt underhålla bostäderna, utan endast en farhåga för att en sådan formulering af bestämmelsen skulle gifva anledning till en mängd onödiga och obefogade klagomål och framställningar från personalens sida.

Sedan emellertid kommittén enats om att uttala sin förvissning, att så icke skulle blifva fallet, gingo båda parterna in på att antaga den af herr ordföranden förut föreslagna formuleringen (se aftalet).

28. (§ 137.) Härvid skulle emellertid till protokollet antecknas, att denna bestämmelse icke uteslöte, att en förvaltning i förekommande fall, efter eget afgörande, kunde tillmötesgå ogift järnvägsmans önskan att icke disponera bostaden eller endast disponera en del af densamma, hvilket gifvetvis blefve beroende af, huruvida förvaltningen på annat lämpligt sätt kunde tillgodogöra sig ifrågavarande bostadslägenhet eller rum.
29. (§ 50.) Vid den fortsatta behandlingen af frågan rörande fribiljetter uttalade sig kommittén för att i 1:sta punkten förekommande uttrycket »resor i egna angelägenheter» skulle tolkas så, att resor i egna angelägenheter ställdes i motsats till tjänsteresor.
- Vidare uttalade kommittén, att utlämnandet af fribiljetter skulle äga rum på det för såväl förvaltning som personal fördelaktigaste sättet.
30. (§ 59.) På förekommen anledning beslöts, att de resor, som järnvägsman nödgades för ändamålet (fullgörande af uppdrag såsom fullmäktig eller revisor i vederbörande järnvägspensionskassa) företaga, skulle i afseende å erhållande af biljett betraktas såsom tjänsteresa.
31. (§ 71.) Arbetsgifvarnas delegerade godkände (bestämmelsen) dock under förutsättning, att till protokollet antecknades, att orden »förmödenheter och effekter till hushållets behof för egen räkning» ansåges innefatta: matvaror, lysoljor, klädespersedlar och husgeråd (dock ej möbler) samt, därest järnvägsman för sitt eget hushålls räkning hölle gris eller ko, för dessa erforderliga förmödenheter, dock ej stråfoder.
- Denna senare förklaring biträdades af personalens delegerade.
32. (§ 232.) Till svar å den utaf herr Widlund väckta fråga, hvarom förmåles i § 101, uttalade arbetsgifvarnas delegerade, att beträffande ett sådant fall, som af honom uppgifvits, nämligen att för resa från dennes stationeringsort till Falsterbo en direkt samtrafiksbiljett icke kunnat erhållas, utan rekvisitioner å fribiljetter måst utfärdas för vissa delar af resan, bestämmelserna i kapitlet angående fribiljetter, mom. 17 i linjeaftalet och 15 i verkstadsaftalet, borde så tillämpas, att, därest, i förekommande fall, för resa till och från en uppgifven bestämmelseort direkt biljett icke kunde utfärdas, utan rekvisition å fribiljett å någon del af vägsträckan måste anlitas, för resan skulle anses hafva användts allenast en biljett.
33. (§ 281.) I afseende å tillämpningen af bestämmelsen i linjeaftalet, § 14 mom. 1, angående begravningshjälp beslöts att till protokollet anteckna, dels att begravningshjälpen skulle beräknas efter den aflöning, den döde vid dödsfallet innehade, dels ock att, för den händelse den döde redan under lifstiden utbekommit aflöning i förskott, den del af förskottsbeloppet, som fölle på tiden efter dödsfallet, skulle afräknas från begravningshjälpen.
34. (§ 38.) I afseende å denna affattning, som öfverensstämde med personalens förslag, dock med tillägg af sista meningen, förklarade, på föranledande af personalens delegerade, arbetsgifvarnas representanter, att denna mening skulle tillämpas så, att, för det fall en pensionsberättigad bibehölles i full tjänstgöring i innehafvande befattning, han ock skulle få bibehålla sina aflöningsförmåner oafkortade, äfvensom att, därest han antingen kvarstode i samma befattning men med minskad tjänstgöring eller ock användes till annat lättare arbete, hans aflöningsförmåner skulle bestämmas efter arbetets beskaffenhet, samt öfverenskommelse i hvarje särskildt fall.

(§ 232.) I sammanhang med beslutet därom, att alla i aftalet ej nämnda förmåner skulle bortfalla i och med aftalets tillämpning, påpekade personalens ombud, att vid vissa järnvägar järnvägsman, som vore ledamot af pensionskassa, af förvaltningen erhöles visst dagtraktamente under de af nämnda uppdrag föranledda resor.

35.

Med anledning af detta personalens påpekande förklarade förvaltningarnas delegerade, att bestämmelsen i fråga rörande upphäfvande af angifna förmåner icke skulle utgöra hinder för förvaltning, som så funne lämpligt, att medgifva järnvägsman i egenskap af ledamot utaf pensionskassa särskildt dagtraktamente i anledning af fullgörande af dylikt uppdrag.

(§ 73.) Arbetsgifvarnas delegerade förklarade sig, för ernående af enighet i frågan, vilja godkänna detta sista förslag (se aftalet) därvid de emellertid uttalade till protokollet, att de, som genom godkännandet af förslaget ansågo sig hafva gjort en synnerligen stor eftergift till personalens förmån, dock icke genom detta medgifvande finge anses hafva uppgifvit den principiella ståndpunkt, de från början intagit, nämligen att de allmänna bestämmelserna i fråga om de vid löneförhandlingarna bordlagda punkterna skulle blifva gällande vid alla järnvägar på en gång. Vidare framhöllo ombuden, att det i förevarande fall gjorda frångäendet från den allmänna principiella ståndpunkten skett under förutsättning såväl att detta icke från personalens sida skulle i fortsättningen åberopas såsom skäl för afvikelse därifrån jämväl i andra punkter, som äfven att befattningshafvare borde, där så ske kunde, slå sig tillsammans om hela vagnslaster ved, på det att förekommande vedtransporter måtte kunna anordnas på det för vederbörande förvaltning bekvämaste sätt och med minsta möjliga vagntransport.

36.

(§ 193.) Vidare skulle, på föranledande af herr Andersson, i protokollet antecknas, att den nu antagna bestämmelsen ej finge utgöra hinder för att vid de järnvägar, där aflöning för närvarande utbetalades hvarannan fredag, denna aflöningsmetod allt fortfarande tillämpades.

37.

(§ 176.) Beslöts, att punkten d) (i tjänsten ådömda böter och skadeersättningar) skulle utgå ur moment 3, men att tillika skulle i protokollet antecknas, att bestämmelsens uteslutande ur aftalet icke finge tolkas så, att förvaltning i förekommande fall vore förhindrad att å verkstadsarbetares aflöning afdraga i rättmätig ordning honom ådömda böter.

38.

(§ 180.) Efter enskild öfverläggning godkände kommittén momentet i fråga enligt den af arbetsgifvarna föreslagna affattningen, sedan arbetsgifvarnas ombud till protokollet uttalat såsom sin åsikt, att meddelande om öfvertidsarbete bör, då så ske kan, lämnas i god tid förut, samt att vid tillämpning af detta moment befälet skulle komma att taga så stor hänsyn som möjligt till arbetares anhållan att på grund af särskilda omständigheter, såsom familjeförhållanden o. d., blifva i visst fall befriad från öfvertidsarbete.

39.

(§ 184.) På föranledning af herr Andersson skulle här antecknas, att inom kommittén rådde full enighet därom, att nu antagna bestämmelse om dagaflöning åt verkstadsarbetare, hvilken tjänstgjorde såsom extra eldare, måste tolkas så, att för arbetare i dylikt fall skulle beräknas samma tjänstgöringsdygn som vore fastställt för extra lokeldare.

40.

(§ 201.) Därvid arbetsgifvarnas representanter uttalade till protokollet, att för tillfällig tjänstgöring i annan linjetjänst skulle i regel användas sådan personal, med hvilken öfverenskommelse rörande dylik tjänstgöring blefve träffad.

41.

42. (§ 202.) Beslöt kommittén att, i anslutning till den under § 18 i verkstadsaftalet godkända bestämmelsen, i protokollet anteckna det uttalande,
att inom hvarje verkstadsområde skulle finnas en anslags-
tafla, å hvilken personalen finge anslå kallelser till möten inom
dess fackföreningar, nykterhetsföreningar och kassor, innehållande endast tillkännagifvande om tid och plats för sammanträdet.
43. (§ 156.) I sammanhang med ofvan antagna föreskrift i § 3 (§ 2 i aftalet) därom, att läkarbetyg skulle vara af förvaltningen godkändt, beslöt vidare kommittén, på förslag af herr *Nordström*, att till protokollet uttala, dels att förvaltning icke ägde att vägra mottagandet af läkarbetyg, då personalen äfven utan anfordran inlämnade dylikt betyg, och dels att ett underkännande af inlämnadt läkarbetyg skulle af förvaltningen meddelas vederbörande senast 8 dagar efter detsammans inlämnande, samt att, i annat fall, läkarbetyget skulle anses vara af förvaltningen godkändt.
44. (§ 160.) I anslutning till den sålunda godkända affattningen af § 5 (§ 4 i aftalet) rörande arbetstiden för extra banarbetare, skulle i protokollet här antecknas, att kommittén enhälligt omfattade den meningen, att, där vederbörande förvaltning anser så utan olägenhet kunna ske, arbetstiden bör förkortas å lördagarna. Man var ock fullt enig därom, att öfvertidsersättning icke skulle utgå till personal, hvilken under den mörkare årstiden fått sin arbetstid minskad, för sådant fall att personalens arbete toges i anspråk utöfver denna tid intill 10 timmar.
45. (§ 158.) I sammanhang härmed skulle emellertid till protokollet antecknas
att arbetare vore skyldig att själf fortskaffa sig till och
från arbetsplatsen, såvida ej med fördel tåg skulle kunna användas,
utan att arbetstiden i nämnvärd mån därigenom minskades;
att, därest användandet af tåg skulle medföra en minskning af arbetstiden, finge tåg endast användas med befälets samtycke; samt
att i sådant fall skulle tillses, huruvida ej den fastställda arbetstiden skulle kunna uppnås genom en utsträckning af arbetet på aftonen, resp. genom ett tidigare påbörjande af detsamma på morgonen.
-